

Synti- ja haittaverokirja

Anekaupasta paheveroihin
ja kompensatiomaksuihin

Esko Linnakangas – Leila Juanto

Synti- ja haittaverokirja

Esko Linnakangas – Leila Juanto

**Synti- ja
haittaverokirja**

**Anekaupasta paheveroihin ja
kompensaatiomaksuihin**

Copyright © 2020 Esko Linnakangas ja Leila Juanto

ISBN 978-952-69372-1-2 (nid.)

ISBN 978-952-69372-2-9 (PDF)

Kansi ja sivunvalmistus: NotePad

Kirjapaino: Grano Oy
Helsinki 2020

Johdatus

Kerrotaan, että keskiajan lopulla seurakuntalaisten oli tuotava kirkon rakennustyömaalle kiviä syntiensä mukaisesti. Uskokoon sen ken tahtoo; tiedon ylijumala Google ei asiaa vahvista. Nykyisinkin useimmat suomalaiset tekevät paljon syntiä, mutta kivitoimitusten sijasta he maksavat vuosittaista kirkollisveroa, jonka suuruus ei perustu suoraan syntien vaan tulojen määrään.

Uskonnolliset yhteisöt saavat myös verovapaita lahjoituksia ja testamentteja. Nakkilan uuden kirkon rakentaminen (1930-luvulla) rahoitettiin tehtaanomistaja J. W. Suomisen testamenttaamalla varoilla. Nakkilan kirkon vaiheet eivät kuitenkaan viittaa tähän vaiheeseen, vaan sanonta tarkoittaa suunnilleen ”kiikun kaakun” – ainakin tulkittaessa vero-oikeudellisia rajatapauksia.

Tässä vero-oikeudellisessa kirjassa lähdetään liikkeelle anekaupasta, joka on useille parhaiten mieleen jääneitä asioita koulun uskonnonopetuksesta. Tutkimus kohdistuu synteihin sekä siihen, miten verotuksessa on suhtauduttu paheisiin ja millainen on paheverojen ja -maksujen tulevaisuus. Ennen 1980-lukua ei meillä juuri puhuttu haitta- ja syntiveroista, vaikka sellaisia oli ollut olemassa jo pitkään.

Koska uskonto- ja verotieteellistä aineistoa on aikojen kuluessa julkaistu paljon, jouduimme miettimään, onko meillä mitään uutta sanottavaa. Selvisi kuitenkin, että syntien vero-oikeudellista tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty juuri lainkaan. Eräs teeman tärkeyttä vähättelevä ystävämme arveli, että tällainen tutkimus tuskin on vahingossa jäänyt teologisen ja oikeudellisen tutkimuksen katvealueelle.

Teoksen ensimmäisestä pääluvusta selviävät kirjan tarkoitus ja toteutus. Toisessa pääluvussa käsitellään tarkemmin uskontoja ja

paheita. Kolmannessa pääluvussa, joka pohjautuu monin kohdin aikaisempiin tutkimuksiimme, tehdään selkoa aihepiiriin kuuluvista vanhoista ja uusista veroista. Useat vanhat verot on meillä jo haudattu, mutta tema on tullut jälleen ajankohtaiseksi, kun on suunniteltu ja otettu käyttöönkin päästö- ja muita häittäveroja. Muun muassa kompensatiomaksuja ja koronavirusta käsitellään kirjan neljännessä pääluvussa, jossa keskitytään tulevaisuuteen. Esittelemme valtavasti paheveroja, mutta vain harvoja niistä esitämme.

Leilan osuus kirjassa painottuu kulutusverotukseen, erityisesti valmisteveroihin, kun taas Esko on keskittynyt varsinkin muuhun verotukseen sekä uskontoihin. Uskonnon ja historian tutkimiseen on Eskoa innostanut hänen keskikoulussa uskonnosta ja historiasta saamansa arvosana 10 (uskonto 5 + historia 5).

Tiedoista ja virikkeistä olemme kiitollisia eri uskontokuntiin kuuluville ja myös ateisteille – nimiä paljastamatta. Emeritakustannustoimittaja Taija Haapaniemeä kiitämme aiheeseen liittyvästä kannen karkkulaisesta sukuhautakuvasta ja siitä, että hän suostui työstämään tätäkin käsikirjoitusta.

Helsingissä ja Rovaniemellä pyhäinpäivänä 2020

Esko Linnakangas
finanssioikeuden emeritusprofessori
esko.linnakangas@professori.fi

Leila Juanto
finanssioikeuden professori
leila.juanto@ulapland.fi

Sisällys

JOHDATUS	5
LYHENTEITÄ	15
1 KIRJAN TARKOITUS JA TOTEUTUS	17
1.1 Anekaupasta	17
1.2 Synti- ja haittaverojen käsitteistä	26
1.3 Synti- ja haittaverotutkimuksesta.....	27
2 USKONNOT, SYNINIT JA PAHEET	31
2.1 Synnin, paheen ja rikoksen käsitteet	31
2.2 Uskonnoista ja ateistien synneistä.....	37
2.3 Juutalaisuus.....	42
2.3.1 Yleistä	42
2.3.2 Juutalaisuuden synty ja suuntaukset	43
2.3.3 Juutalaisen elämä	44
2.3.4 Ruoka	44
2.3.5 Käskyt ja kiellot	46
2.4 Kristinusko ja kristilliseltä pohjalta syntyneet uskonnot	52
2.4.1 Katolinen kirkko.....	52
2.4.1.1 Yleistä.....	52
2.4.1.2 Hyveet katolilaisuudessa.....	53
2.4.1.2.1 Inhimilliset hyveet.....	53
2.4.1.2.2 Jumalalliset hyveet.....	54

2.4.1.3	Synnit katolilaisuudessa	54
2.4.1.3.1	Synnin olemus ja moninaisuus	54
2.4.1.3.2	Synnin vakavuus: kuolemansynti ja lievä synti ..	55
2.4.2	Ortodoksinen kirkko.....	56
2.4.2.1	Ortodoksisen kirkon synnystä, leviämisestä ja opeista	56
2.4.2.2	Ortodoksien synnit.....	57
2.4.3	Protestanttisuus	60
2.4.3.1	Yleistä.....	60
2.4.3.2	Luterilaisuus.....	61
2.4.3.2.1	Yleistä luterilaisuudesta.....	61
2.4.3.2.2	Lestadiolaisuus.....	62
2.4.3.2.3	Muita luterilaisia herätysliikkeitä.....	65
2.4.3.3	Reformoidut kirkot	67
2.4.3.4	Anglikaanikirkko	68
2.4.3.5	Metodismi	68
2.4.3.6	Kveekarit.....	69
2.4.3.7	Shakerit	70
2.4.3.8	Baptismi	71
2.4.3.9	Adventismi.....	72
2.4.3.10	Amissit	72
2.4.3.11	Hutteriitit	74
2.4.3.12	Mennoniiitat.....	75
2.4.3.13	Helluntailaisuus.....	75
2.4.3.14	Vapaakirkko	76
2.4.4	Kristilliseltä pohjalta syntyneitä uskonnollisia liikkeitä	77
2.4.4.1	Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen kirkko	77
2.4.4.2	Jehovan todistajat	78
2.5	Islam ja jesidit	79
2.5.1	Islam	79
2.5.1.1	Yleistä.....	79
2.5.1.2	Viisi peruspilaria, moraalit ja synnit	80

2.5.1.3	Ravinto.....	85
2.5.1.4	Sota.....	86
2.5.2	Jesidit.....	86
2.6	Kaukoidän uskontoja	87
2.6.1	Hindulaisuus	87
2.6.2	Jainalaisuus.....	89
2.6.3	Sikhiläisyys.....	90
2.6.4	Buddhalaisuus	90
2.6.5	Kungfutselaisuus.....	91
2.6.6	Taolaisuus	93
2.6.7	Šintolaisuus	94
2.7	Uudemmissa uskonnoista ja uskonnollisista	
	liikkeistä.....	95
2.7.1	Yleistä	95
2.7.2	Kristinuskoon pohjautuvia uusia uskontoja ja lahkoja	95
2.7.3	Intian uskontoihin pohjautuvia uusia uskontoja ja lahkoja	100
2.7.4	Itä-Aasian uskontoihin pohjautuvia uusia uskontoja ja lahkoja	101
2.7.5	Luonnonpölvontaan yms. pohjautuvia uusia uskontoja	103
2.7.6	Intiaanien henkitaansa	104
2.7.7	Skientologia.....	105
2.8	Yhteenvedoa.....	105
3	VANHAT JA UUDET VEROT.....	107
3.1	Välittömien verojen synnystä ja kehityksestä.....	107
3.1.1	Maa-, rakennus- ja tuottoveroista.....	107
3.1.2	Perintövero	109
3.1.3	Nettotulon verotus ja paheksuttavat menot.....	111
3.1.4	Varallisuusvero.....	114
3.1.5	Yleishyödyllisten yhteisöjen verotuet	116
3.1.5.1	Perusteista.....	116
3.1.5.2	1800-luvun lopulta 1940-luvun puoliväliin.....	116

3.1.5.3	1940-luvun puolivälistä 1970-luvun alkuun	119
3.1.5.4	1970-luvulta 1980-luvun lopulle	119
3.1.5.5	1980-luvun lopulta 2000-luvulle	122
3.1.5.6	Nykytila.....	122
3.1.6	Veronkorotussanktiot	125
3.2	Ruokien ja juomien verotus	126
3.2.1	Ruokien ja juomien kieltämisen perusteita.....	126
3.2.2	Kielletyt ruuat ja juomat.....	128
3.2.2.1	Ihmisliha.....	128
3.2.2.2	Tropiikin villieläimet	128
3.2.2.3	Siat/sianliha	129
3.2.2.4	Nautaeläimet.....	129
3.2.2.5	Hevoset.....	130
3.2.2.6	Kamelit ja norsut.....	130
3.2.2.7	Kalat, sammakkoeläimet ja valaat	131
3.2.2.8	Äyriäiset ja muut merenelävät sekä etanat	131
3.2.2.9	Linnut ja lepakot.....	132
3.2.2.10	Kengurut, karhut, kanit ja matelijat.....	132
3.2.2.11	Koirat ja kissat.....	132
3.2.2.12	Rotat, hiiret ja marsut.....	133
3.2.2.13	Sikiöt, munat, elävät eläimet ja sisäelimet	133
3.2.2.14	Hyönteiset	134
3.2.2.15	Sienet, kasvit ja vihannekset	134
3.2.2.16	Meijerituotteet, äidinmaito ja veri.....	135
3.2.2.17	Alkoholi, kahvi ja tee sekä purukumi	135
3.2.3	Alkoholin ja tupakan valmisteverot	136
3.2.3.1	Alkoholivero	136
3.2.3.2	Tupakkavero.....	139
3.2.4	Makeis- ja virvoitusjuomaverot	143
3.2.4.1	Makeis- ja virvoitusjuomaverojen synty ja makeisveron kumoaminen	143
3.2.4.2	Makeisveron ylösnousemus ja uudelleen hautaaminen	148
3.2.5	Muiden elintarvikkeiden erityisveroja.....	150

3.2.5.1	Kahvi	150
3.2.5.2	Sokeri	153
3.2.5.3	Suola	155
3.2.5.4	Rasva	155
3.2.5.5	Liha, maito, kasvikset	156
3.2.6	Ruokien ja juomien tulliverotus	157
3.2.7	Ruokien ja juomien arvonlisävero	168
3.3	Seksin verokohtelu	170
3.3.1	Kielletty seksi ja kieltojen perusteluja	170
3.3.2	Seksityöntekijöiden tuloverotus ja ennakkoperintä	171
3.3.3	Seksiasiakkaan tuloverotus – kotitalousvähennys ..	173
3.3.4	Seksi arvonlisäverotuksessa	175
3.3.5	Lapsimäärä ja verotus	175
3.4	Ulkonäkö- ja arvonimiverot	177
3.4.1	Paheksuttava ja sovelias ulkonäkö	177
3.4.2	Partavero	179
3.4.3	Peruukki- ja puuteriverot	180
3.4.4	Vaateveroja	181
3.4.5	Arvonimivero	182
3.5	Palvelija- ja lemmikkiverot	183
3.5.1	Palvelijaverot	183
3.5.2	Koiravero	184
3.5.3	Kissavero, varpusvero ja satakielivero	186
3.6	Huviverotus	187
3.6.1	Huvien verotus ennen Suomen itsenäistymistä	187
3.6.2	Itsenäistymisestä 1960-luvun alkuun	188
3.6.3	1960- ja 1970-luvut	190
3.6.4	Huviverotuksen kumoaminen 1980-luvun alussa	191
3.6.5	Elokvaveron hiipuminen 1980-luvulla ja kumoaminen vuonna 1994	192
3.7	Yleisradiotoiminta ja paheksuttavat julkaisut verotuksessa	193
3.7.1	Radiolupamaksusta televisiomaksuun	193
3.7.2	Yleisradiovero ja sen luonne	194

3.7.3	Kirjojen, lehtien yms. verotus	195
3.8	Peliverot	196
3.8.1	Pelikorttiveron synty, kehitys ja kumoaminen	196
3.8.2	Pelikorttiveron luonne ja sukulaiset	198
3.8.3	Arpajaisvero	199
3.9	Sota- sekä ase- ja tuliverot	200
3.9.1	Sotien rahoittaminen veroilla ja aseverot	200
3.9.2	Tulitikut ja ilotulitteet	201
3.10	Liikenteen verot	205
3.10.1	Vanhat hevos- ja vaunuverot sekä nykyinen tieliikenneverojärjestelmä	205
3.10.2	Autovero	206
3.10.3	Ajoneuvovero	208
3.10.4	Polttoainevero	209
3.10.5	Vesi- ja ilmaliiikenne	209
3.10.5.1	Entiset matkustaja- ja tilauslentoverot	209
3.10.5.2	Lentovero	211
3.10.5.3	Venevero	213
3.11	Muoviverot yms.	214
4	TULEVAISUUS	217
4.1	Verotuksen tavoitteet – ohjaava ja neutraali verotus	217
4.2	Kansallinen ja kansainvälinen sääntely	218
4.2.1	Suomen eduskunta ja Euroopan unioni	218
4.2.2	Euroopan neuvosto ja Euroopan ihmisoikeussopimus	220
4.2.3	OECD ja YK	220
4.3	Yleiset oikeudelliset reunaehdot perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa	222
4.3.1	Omaisuuksensuoja	222
4.3.2	Uskonnonvapaus	222
4.3.2.1	Säännökset	222
4.3.2.2	Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä	225

4.3.3	Yhdenvertaisuus – syrjintäkielto.....	229
4.3.4	Ympäristövastuu	230
4.3.5	Lainalaisuus – verot ja maksut	230
4.3.6	Suhteellisuusperiaate – tarkoitussidonnaisuus ja oikeasuhtaisuus	232
4.4	Verolajikohtaista tarkastelua	233
4.4.1	Tulo- ja varallisuusverotus.....	233
4.4.2	Kulutusverotus.....	234
4.4.2.1	Arvonlisäverotus – paheverokanta.....	234
4.4.2.2	Tullivero ja erityiset kulutusverot.....	236
4.5	Vapaaehtoiset verot ja maksut	237
4.5.1	Vapaaehtoisista veroista	237
4.5.2	Lahjoitukset ja lahjoitusvähennys.....	238
4.6	Kompensaatiomaksut.....	239
4.6.1	Yleistä	239
4.6.2	Rahankeräyslaki	240
4.6.3	Poliisihallituksen kanta.....	241
4.6.4	Kansanedustajien kirjalliset kysymykset.....	244
4.6.5	Kansanedustajien lakialoite.....	245
4.6.6	Tulo- ja arvonlisäverotus.....	248
4.6.6.1	Yleishyödyllisten yhteisöjen verokohtelu	248
4.6.6.2	Tulolähdejako vuodesta 2020 alkaen.....	249
4.6.6.3	Kompensaatiopalvelukauppiaan verotus..	249
4.6.6.4	Kompensaatiopalvelun ostajan verotus...	250
4.6.6.5	Tuensaajan verotus.....	251
4.6.7	Lahjaverotus	252
4.6.8	Pakolliset kompensatiomaksut sekä hiiliosingot..	252
4.7	Verot virusepidemian estämisessä ja jälkihoidossa ...	254
4.7.1	Suuria epidemioita.....	254
4.7.2	Influenssat 1950-luvulta 2010-luvulle	256
4.7.3	Koronavirukset	257
4.7.4	Virusten ehkäisemisverot.....	259
4.7.4.1	Lentovero ja lihavero.....	259
4.7.4.2	Huvivero ja kasvosuojainvero	260
4.7.5	Epidemian jälkeisen ajan veropolitiikka	262

4.7.5.1	Talouspolitiikan strategia koronakriisissä -raportti.....	262
4.7.5.1.1	Yleistä	262
4.7.5.1.2	Arvonlisäveroetus	263
4.7.5.1.3	Ansio- ja pääomatuloverotus..	264
4.7.5.1.4	Yritysten tuloverotus	264
4.7.5.1.5	Muut verot	266
4.7.5.2	Puoluejohtajien kannanottoja.....	267
4.7.5.3	Muiden kannanottoja	268
4.7.5.3.1	Lahjoitukset.....	268
4.7.5.3.2	Tuloverotus.....	269
4.7.5.3.3	Varallisuusvero ja koruvero ...	270
4.7.5.3.4	Fossiiliverot	270
4.8	Haittojen vähentyminen verotuotto-ongelmana.....	271
4.8.1	Valtion verotulojen rakenne.....	271
4.8.2	Synti- ja haittaverotuottojen vähentymisen kompensoiminen	271
4.9	Paratiisi, helveti ja armo	272
4.9.1	Paratiisi	272
4.9.2	Helveti.....	274
4.9.3	Verohelveti, veroparatiisi ja hyvinvointivaltio	275
4.9.4	Jumalallinen anteeksianto, ihmistenvälinen anteeksianto ja verojen anteeksianto	276
4.9.5	Katumus ja parannus	277
4.9.6	Rikosten, verojen, velkojen ja syntien vanhentuminen.....	278
4.10	Verokarhun kuolemattomuudesta ja vallasta	279
	KIRJALLISUUTTA	283
	ASIAHAKEMISTO	291

Lyhenteitä

AKS	= Akateeminen Karjala-Seura
AVL	= arvonlisäverolaki
ea.	= ennen ajanlaskumme alkua
EIS	= Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	= Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EVL	= laki elinkeinotulon verottamisesta
HE	= hallituksen esitys
IKL	= Isänmaallinen kansanliike
IPCC	= Intergovernmental Panel on Climate Change
KHO	= korkein hallinto-oikeus
KM	= komiteanmietintö
PerVL	= perintö- ja lahjaverolaki
PL	= Suomen perustuslaki
PT	= Palkansaajien tutkimuslaitos
SLEY	= Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys
SRK	= Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys
TVL	= tuloverolaki
VML	= laki verotusmenettelystä
VATT	= Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

1

Kirjan tarkoitus ja toteutus

1.1 Anekaupasta¹

Varhaiskirkko ei tuntenut aneita, vaan tämä käytäntö kehittyi 500–900-luvuilla siirryttäessä yksityisen ripin sakramenttiin. Alun perin ane – oikeastaan anne – tarkoitti vapautusta rippiin kuuluvista hyvitysteoista. Hyvitysteoilla kristitty osoitti kirkolle, että hän oli tosissaan ja hänen katumuksensa oli aito. Kun hyvitysteot saattoi korvata ostamalla aneen eli antamalla rahaa kirkon osoittamiin tarkoituksiin, kysymys oli tavallaan muuntorangaistuksen suorittamisesta.

Myöhäiskeskiajalla aneen rooli muuttui. Paavi *Klemens VI* vahvisti vuonna 1343 opin, jonka mukaan katolisella kirkolla oli käytössään Kristuksen ja pyhien ylimääräisistä ansioista muodostunut ansioiden aarre, josta se saattoi jakaa ansioita uskovilleen. Kiirastulta pelkäävän kristityn kannalta ratkaiseva askel otettiin, kun paavi *Sixtus IV* 1470-luvulla hyväksyi ajatuksen, että ansioiden aarteen vaikutus ulottui kiirastuleen saakka.² Myöntämällä aneen paavi saattoi vapauttaa

---

¹ *Kaarlo Arffman* Mitä oli luterilaisuus? (2009) s. 17 ss. Aneista myös esim. *Wikipedia* (Abläss, Ane, Avlat, Indulgence).

² Katolisessa opissa kiirastuli on kuolemaa seuraava puhdistumisen tila, jossa sielu saa viimeisen tilaisuuden vapautua synneistä ja valmistautua kuolemanjälkeiseen elämään taivaassa. Kiirastuli on eri asia kuin helvetti. Keskiaikaisen käsityksen

kristityn kiirastulen tuskasta. Kirkon opetuksen mukaan tämä edellytti kuitenkin synnintunnustusta ja katumusta. Lisäksi kirkon valta kiirastuleen oli vain esirukousta; varsinainen valta kuului yksin Jumalalle.

Kardinaali *Raimundus Peraudi* (k. 1505) muotoili kuitenkin selityksissään aneopin niin, että se tarjosi kiirastulta pelkäävälle kristitylle lähes aukottomalta tuntuvan suojan. Lisäksi hän organisoi laajamittaisen aneiden myynnin, jotta tämä suoja oli kaikkien uskovien ulottuvilla. Aneilla korjattiin kirkkoja ja mm. rakennettiin patoja Alankomaiden veden uhkaamille rannoille.

1500-luvulla aneiden myynti alkoi olla yhä selvemmin liiketoimintaa: vuonna 1517 paavi *Leo X* antoi määräyksen markkinoida aneita aktiivisesti Pietarinkirkon rakennustöiden rahoittamiseksi. *Martti Luther* sai kampanjasta kimmokkeen 95 teesin kirjoittamiseen aneakauppaa vastaan. Teesit olivat seuraavat:³

1. Kun Herramme ja Mestariimme Jeesus Kristus sanoo: Tehkää parannus jne., niin hän tahtoo, että uskovaisen koko elämä on oleva parannusta.
2. Tätä sanaa ei voida ymmärtää sakramentillisesta parannuksesta, so. siitä rippi- ja sovitustoimesta, jonka papit virkansa mukaisesti suorittavat.
3. Kuitenkaan se ei myöskään tarkoita yksinomaan sisäistä katumusta, sillä ei voida ajatella mitään sisäistä katumusta, joka ei samalla vaikuttaisi kaikkea näkyvää lihan kuolettamista.
4. Sen tähden kestääkin Jumalan rangaistus siihen asti, kunnes ihminen itse tuomitsee itsensä (se on todellinen sisäinen parannus), nimittäin siihen asti, kun on käyty sisälle taivaan valtakuntaan.
5. Paavi ei tahdo eikä voi antaa anteeksi mitään muuta synnin rangaistuksia kuin niitä, joita hän oman harkintansa tai kirkollisten säädösten mukaan on määrännyt.
6. Paavi ei voi millään muulla tavalla antaa anteeksi syntivelkaa kuin siten, että hän julistaa ja vakuuttaa Jumalan antaneen sen anteeksi;

---

mukaan kiirastuli on kraatteri, joka syntyi pimeyden ruhtinaan *Luciferin* pudotessa paratiisista. Kiirastulella syntiset katuvat tekojaan ja paholaiset ja muut henget piinaavat heitä. *Franjo Terbart – Janina Schulze* Nykymaailman uskonnot (2007) s. 56. Ks. myös *Wikipedia* (Kiirastuli, Purgatory).

³ luther.de: 95 teesiä. Teesien lukumäärä on yleisesti tiedossa, mutta harva on listaan viime aikoina tarkemmin tutustunut, minkä vuoksi ne siteerataan tässä.

paitsi sitä hän voi antaa anteeksi hänelle pidätetyissä tapauksissa; sillä jos niissä häntä halveksittaisiin, niin velka jäisi olemaan.

7. Jumala ei anna anteeksi syntivelkaa yhdellekään ainoalle, jota hän ei saa samalla taivutetuksi nöyrästi alistumaan Jumalan sijaisen, papin, määräykseen.
8. Kirkon määräykset katumusharjoitusten suorittamisesta on annettu yksinomaan eläville; niiden mukaan ei voida määrätä mitään kuoleville.
9. Sen tähden Pyhä Henki paavin avulla tekee meille hyvin siinä, että hän määräyksissään aina erottaa kuoleman ja äärimmäisen hädän tapaukset.
10. Ymmärtämättömästi ja pahoin menettelevät sen vuoksi ne papit, jotka ulottavat kuolevien kirkolliset katumusharjoitukset vielä kiirastuleenkin.
11. Tämä rikkaruoho, että kanonisia katumusharjoituksia muutetaan kiirastulirangaistuksiksi, on nähtävästi tullut kylvetyksi piispain nukkuessa.
12. Entisaikaan ei kanonisia katumusharjoituksia määrätty synninpäästön jälkeen, vaan sitä ennen, että siten voitiin koetella katumuksen aitous.
13. Kuolevat vapautuvat niistä kaikista kuollessaan ja ovat kirkollisten säädösten vaatimuksiin nähden kuolleita, heti kun nämä rangaistukset asianmukaisesti on heille anteeksi annettu.
14. Jos kuoleva on vain epätäydellisesti tehnyt parannuksen synneistään tai jos hänen rakkautensa on ainoastaan puutteellinen, niin hän ehdottomasti tuntee suurta pelkoa, ja sitä suurempaa, kuin pienempi hänen rakkautensa on.
15. Tämä pelko ja kauhu riittää jo yksinään (vaietkemme muusta) valmistamaan kiirastulen vaivan, koska se on varsin lähellä epätoivon tuskaa.
16. Kuten minusta näyttää, eroavat helvetti, kiirastuli ja taivas toisistaan aivan samoin kuin täydellinen epätoivo, miltei epätoivoon joutuminen ja varmuus pelastuksesta.
17. Epäilemättä on kiirastulella oleville sieluille tarpeen, että niiden kauhu vähenee ja rakkaus enenee.
18. Ei myöskään näytä minusta järjen enempiä kuin Raamatunkaan nojalla voitavan todistaa, etteivät he (kiirastulella olevat sielut) kykenisi saavuttamaan ansiota ja kasvamaan rakkaudessa.
19. Mutta yhtä vähän näyttää minusta sekään olevan todistettu, että he tai että ainakaan he kaikki olisivat varmoja ja vakuuttuneita autuudesta, vaikka me emme sitä epäilekään.

1 Kirjan tarkoitus ja toteutus

20. Kun siis paavi myöntää ”täydellisen anteeksiannon kaikista rangaistuksista”, niin ei hän sillä tarkoita kaikkia yleisesti, vaan ainoastaan niitä, jotka hän itse on määrännyt.
21. Sen tähden erehtyvät kaikki ne aneen saarnaajat, jotka julistavat, että ihminen tulee paavin aneella kaikesta rangaistuksesta vapaaksi ja autuaaksi.
22. Päinvastoin hän ei vapauta kiirastulessa olevia sieluja ainoastakaan rangaistuksesta, joka niiden kirkollisten asetusten mukaan olisi tässä elämässä ollut kärsittävä.
23. Jos jollekulle voidaan antaa ehdoton vapautus kaikista rangaistuksista, niin voidaan se varmaan antaa ainoastaan niille, jotka ovat aivan täydellisiä, so. kaikkein pienimmille.
24. Sen tähden tulee suurin osa kansaa ehdottomasti petetyksi, kun erotusta ja rajoituksia tekemättä annetaan se lupaus, että he ovat päässeet kokonaan vapaiksi rangaistuksistaan.
25. Sama valta, joka paavilla on kiirastulen osalta yleisesti, on jokaisella piispalla hiippakunnassaan ja papilla seurakunnassaan.
26. Paavi tekee erittäin hyvin siinä, ettei hän avainvaltansa nojalla (joka ei ulotu niin pitkälle) vaan ainoastaan esirukouksen nojalla myöntää sieluille helpotusta.
27. Ihmisoppia saarnaavat ne, jotka sanovat, että heti kun raha kilahtaa kirstuun, sielu vapautuu kiirastulesta.
28. On varmaa, että kun raha kilahtaa kirstuun, voitonhimo ja ahneus voivat kasvaa, mutta kirkon esirukousten vaikutus on yksin Jumalan huomassa.
29. Kuka tietää sitäkään, haluavatko kaikki kiirastulessa olevat sielut, että me ne lunastaisimme vapaiksi, kuten pyhimystaru kertoo pyhästä Severinuksesta ja Paskalikselta.
30. Ei kukaan ole varma siitä, onko hänen katumuksensa todellinen, vielä vähemmän, onko hän saanut täydellisen anteeksiannon.
31. Yhtä harvinaisia kuin ovat ne, jotka todella ovat katuvaaisia, yhtä harvinaisia ovat nekin, jotka todella saavat aneen, so. niitä on sangen vähän.
32. Joka luulee anekirjeen takaavan itselleen autuuden, hän tulee oppisineen iankaikkisesti tuomituksi.
33. Tulee tarkoin varoa niitä, jotka sanovat, että paavin ane on se kallisarvoinen Jumalan lahja, jolla ihminen tulee Jumalan kanssa sovituksi.
34. Sillä nuo anearmot koskevat vain sakramentillisesti sovitettavia, ihmisten määräämiä rangaistuksia.

35. Ne saarnaavat epäkristillisesti, jotka opettavat, ettei niille, jotka haluavat ostaa sieluja vapaiksi kiirastulesta tai ostaa konfessionaaleja, katumus ole välttämätön.
36. Jokaisella kristityllä on, jos hänen katumuksensa on todellinen, täydellinen anteeksianto rangaistuksesta ja synnalaisuudesta, ja se kuuluu hänelle ilman anekirjeitäkin.
37. Jokaisella tosikristityllä, olkoon hän sitten elävä tai kuollut, on osa Kristuksen ja kirkon kaikista hengellisistä aarteista; Jumala on antanut ne hänelle ilman anekirjeitäkin.
38. Kuitenkaan ei sen vuoksi saa mitenkään halveksia sitä anteeksiantoa ja osaa niihin, jonka paavi myöntää, koska se (niin kuin on sanottu) on Jumalan anteeksiannon julistamista.
39. On ylen määrin vaikeaa oppineimmille teologeillekin yhtä aikaa julistaa kansalle aneen täydellisyyttä ja velvollisuutta totiseen katumukseen.
40. Totinen katumus haluaa ja rakastaa rangaistuksia, täydellinen ane sitä vastoin vapauttaa rangaistuksista ja synnyttää niihin vastenmielisyyttä, ainakin tarjoaa siihen mahdollisuuden.
41. Varovaisesti tulee saarnata apostolista anetta, jottei kansassa syntyisi se väärä mielipide, että se muka olisi asetettava muiden kristillisen rakkauden hyvien tekojen edelle.
42. Opetettakoon kristityille, ettei paavin tarkoitus mitenkään ole asettaa aneen lunastamista muiden laupeuden töiden tasalle.
43. Opetettakoon kristityille, että se, joka antaa köyhälle tai lainaa tarvitsevalle, tekee paremmin, kuin jos hän lunastaisi aneen.
44. Sillä rakkaudentyöstä kasvaa rakkaus ja ihminen tulee paremmaksi, mutta ane ei tee häntä paremmaksi vaan ainoastaan vapaammaksi rangaistuksista.
45. Opetettakoon kristityille, että se, joka näkee tarvitsevaisen ja siitä huolimatta panee rahansa aneeseen, ei saa itselleen paavin anetta, vaan Jumalan vihan.
46. Opetettakoon kristityille, että ellei heillä ole liikoja tavaroita, he ovat velvollisia pitämään sen, mikä tarvitaan heidän kotinsa tarpeisiin, eikä mitenkään tuhlaamaan sitä aneeseen.
47. Opetettakoon kristityille, että aneen ostaminen on vapaaehtoinen, mutta ei mikään määrätty asia.
48. Opetettakoon kristityille, että paavi anetta myöntäessään enemmän tarvitsee ja sen tähden myös enemmän haluaa heidän harrasta rukoustaan kuin sitä rahaa, jonka he tuovat.

1 Kirjan tarkoitus ja toteutus

49. Opetettakoon kristityille, että paavin aneet ovat hyödyllisiä, jos ei niihin luoteta, mutta suurimmassa määrässä vahingollisia, jos niiden takia menetetään jumalanpelko.
50. Opetettakoon kristityille, että jos paavi tuntisi aneensaarnaajain kauptelemisen, niin hän mieluummin antaisi Pyhän Pietarin kirkon palaa poroksi kuin rakentaa sen lampaittensa nahasta, lihasta ja luista.
51. Opetettakoon kristityille, että paavi, kuten hänelle sopiikin, vaikka hänen sitten täytyisi sitä varten myydä Pyhän Pietarin kirkko, mielellään olisi valmis jakamaan omasta rahastaan monelle niistä, joilta aneensaarnaajat nyt viekoittelevat heidän rahansa.
52. Toivo tulla anekirjeellä autuaaksi on turha, vaikka sitten anekauppias, vieläpä paavi itse, panisi oman sielunsa siitä pantiksi.
53. Ne ovat Kristuksen ja paavin vihollisia, jotka anesaarnan vuoksi saattavat Jumalan sanan muista kirkoista kokonaan vaikenemaan.
54. Jumalan sanalle tapahtuu vääryys, kun samassa saarnassa käytetään yhtä paljon tai vielä enemmänkin aikaa aneeseen kuin itse Sanaan.
55. Paavin tarkoitus on tietysti, että jos anetta, jolla on ainoastaan pieni arvo, juhliitaan yhdellä kellolla yksinkertaisin juhlamenoin, niin on evankeliumia, jolla on mitä korkein arvo, julistettava sadoin kelloin, satakertaisella korskalla ja juhlallisuudella.
56. Kirkon ”aarteistoa”, josta paavi jakaa aneita, ei ole kristilliselle kansalle kyllin tarkoin selvitetty ja tehty tunnetuksi.
57. On selvää, ettei tässä ole kysymys ajallisista aarteista, sillä useista saarnaajista tiedetään, etteivät he niin helposti jaa tämän kaltaisia aarteita, vaan rakastavat ainoastaan niiden kokoamista.
58. Mutta tuota aarteistoa eivät myöskään muodosta Kristuksen eivätkä pyhien ansiot, sillä ne vaikuttavat alituisesti ilman paavin apuakin armoa sisäiselle ihmiselle, ristiä, kuolemaa ja helvettiä ulkoiselle ihmiselle.
59. Pyhä Laurentius kutsui seurakunnan köyhiä kirkon aarteeksi, mutta hän käytti silloin tätä sanaa siinä merkityksessä, jossa sitä hänen aikanaan tavallisesti käytettiin.
60. Hyvällä syyllä sanomme, että kirkon avaimet (jotka Kristuksen ansio on meille lahjoittanut) muodostavat tuon aarteen.
61. Sillä on selvää, että paavin valta itsessään riittää erikoisissa tapauksissa vapauttamaan rangaistuksista ja antamaan synninpäästön.
62. Kirkon todellinen aarre on Jumalan kunnia ja armo kaikkein pyhin evankeliumi.
63. Mutta tätä aarretta pidetään luonnollisesti vähässä arvossa, sillä sehän vaikuttaa, että viimeiset tulevat ensimmäisiksi.

64. Mutta aneitten sisältämä aarre on täysin ilmainen, sillä siten viimeiset tulevat ensimmäisiksi.
65. Sen tähden ovat evankeliumin aarteet niitä verkkoja, joilla entisaikaan pyydytettiin rikkaita ihmisiä.
66. Aneiden aarteet sitä vastoin ovat niitä verkkoja, joilla nyt pyydytetään ihmisten rikkautta.
67. Aneet, joita aneensaarnaajat julistavat ”suurimmiksi armoiksi”, on tosin pidettävä sellaisina siinä mielessä, että ne tuottavat heille paljon rahaa.
68. Itse asiassa ne kuitenkin ovat kaikkein pienimpiä armoja verrattuina Jumalan armoon ja ristin autuaallisuuteen.
69. Piispat ja sielunhoitajat ovat velvollisia kaikella kunnioituksella päättämään (seurakuntiinsa) apostolisen aneen asiamiehiä.
70. Mutta vielä paljon enemmän he ovat velvollisia pitämään auki silmänsä ja korvansa ja tarkkaamaan, etteivät nämä paavin heille antaman tehtävän asemesta saarnaa omia uniansa.
71. Se, joka kieltää apostolisen aneen todellisuuden, olkoon tuomittu ja kirottu.
72. Mutta se, joka on varuillaan aneensaarnaajain kopeita ja röyhkeitä puheita vastaan, olkoon siunattu!
73. Niin kuin paavi täydellä syyllä sinkauttaa pannaiskun niitä vastaan, jotka anekaupan vahingoksi punovat kaikenlaisia konnankoukkuja.
74. Niin tahtoo hän vielä paljon enemmän rangaista pannalla niitä, jotka aneen turvissa harjoittavat kujeitaan pyhän rakkauden ja totuuden vahingoksi.
75. On mieletöntä pitää paavin anetta niin korkeassa arvossa, että se muka voisi hankkia ihmiselle synninpäästön, vaikkapa hän – mikä kuitenkin on mahdotonta – olisi raiskannut Jumalan äidin.
76. Päinvastoin väitämme, ettei paavin ane voi poistaa pienintäkään anteeksi annettavaa syntiä, mikäli on kysymys sen tuottamasta synnalaisuudesta.
77. Kun sanotaan, ettei Pyhä Pietarikaan, jos hän nyt olisi paavina, voisi antaa mitään suurempaa armoa, niin on se häväistys Pyhää Pietaria ja paavia kohtaan.
78. Me väitämme päinvastoin, että nykyiselläkin paavilla, samoin kuin jokaisella muulla paavilla on käytettävänä anetta paljon suurempia armolahjoja, nimittäin evankeliumi, karismaattiset voimat, lahja tehdä terveeksi ym. niin kuin 1. Kor. 12 opettaa.
79. On Jumalan pilkkaamista sanoa, että aneristillä, joka on koristettu paavin vaakunalla ja pystytetään kirkkoihin, on sama arvo kuin Kristuksen ristillä.

1 Kirjan tarkoitus ja toteutus

80. Piispojen, sielunhoitajien ja jumaluusoppineiden, jotka sallivat selaista puhuttavan seurakunnille, on siitä kerran tehtävä tili.
81. Sellainen röyhkeä aneen saarnaaminen vaikuttaa, että oppineillekin miehille käy vaikeaksi puolustaa paavin arvoa maallikoiden ilkeää panettelua tai kieltämättä teräviä huomautuksia vastaan.
82. Esimerkiksi: Miksi ei paavi päästä vapaaksi kiirastulesta puhtaastaan pyhän rakkauden pakotuksesta ja sielujen äärettömän hädän hellyttämänä – siinähan toki pitäisi olla hänelle kyllin syytä! – kun hän kuitenkin vapauttaa lukemattomia sieluja kurjan rahan vuoksi, joka annetaan Pietarinkirkon rakentamiseen, siis niin mitättömästä syystä?
83. Samoin: Miksi enää pidetään eksekvioita ja kuolleiden vuosipäiviä, ja miksi paavi ei anna takaisin kaikkea tähän tarkoitukseen säädettyä rahaa tai miksi hän ei anna ottaa takaisin kirkoilta, mitä niille kuolleiden puolesta on lahjoitettu, koska kumminkin on väärin yhä edelleen lukea rukouksia niiden puolesta, jotka jo ovat päässeet vapaiksi kiirastulesta.
84. Samoin: Mitä uutta Jumalan ja paavin hurskautta se on, kun he sallivat jumalattoman ja Jumalan vihollisen ostaa rahalla vapaaksi hurskaan ja Jumalan rakastaman sielun, mutta eivät kuitenkaan vapauta häntä rakkaudesta ja korvauksetta yksinomaan tuon hurskaan ja rakastetun sielun suuren hädän vuoksi.
85. Samoin: Miksi vanhoista katumusmääräyksistä, jotka kumminkin itse asiassa ja siksi, ettei niitä ole noudatettu, jo aikoja ovat menettäneet voimansa ja tulleet tyhjiksi, kumminkin jälleen vapautetaan rahaa vastaan aneen nojalla, ikään kuin ne vielä täydellisesti olisivat voimassaan?
86. Samoin: Miksi paavi, jonka omaisuus nykyään on ruhtinaallisempi kuin rikkaimman raharuhtinaan, ei rakenna mieluummin omilla kuin köyhäin uskovaisten rahoilla edes tätä yhtä Pyhän Pietarin kirkkoa?
87. Samoin: Miksi myöntää paavi aneen ja osallisuuden hengellisiin tavaroihin niille, joilla täydellisen katumuksensa perustuksella on oikeus saada täydellinen anteeksiantamus ja osallisuus?
88. Samoin: Mitä parempaa voisi tapahtua kirkolle, kuin jos paavi, niin kuin hän nyt tekee vain yhden ainoan kerran, samalla tavalla tarjoisi sata kertaa päivittäin jokaiselle uskovaiselle tuota anteeksiantamusta ja osallisuutta?
89. Koska kaiketi paavi aneen myöntäessään panee enemmän painoa sielujen autuudelle kuin rahalle, niin miksi hän sitten nyt on julistanut aikaisemmin myönnetyt kirjeet ja aneet tehottomiksi, koska nekin kuitenkin ovat yhtä vakuuttavia?

90. Jos ainoastaan väkivallalla koetetaan tukahduttaa tällaisia maallikoiden arveluttavia vastaväitteitä niitä syillä kumoamatta, niin tehdään kirkko ja paavi niiden vihollisten pilkan esineeksi ja kristityt onnettomiksi.
91. Jos siis anetta saarnattaisiin paavin tarkoituksen ja mielen mukaan, niin olisi helppo kumota kaikki nuo epäilykset, eikä niitä edes olisi-kaan.
92. Pois siis kaikki ne profeetat, jotka sanovat Kristuksen kansalle: rauha, rauha, eikä ole mitään rauhaa.
93. Mutta menestykööt kaikki ne profeetat, jotka sanovat Kristuksen kansalle: risti, risti, eikä ole mitään ristiä.
94. Kehotettakoon kristityitä innolla seuraamaan Herraansa Kristusta kautta rangaistusten, kuoleman ja helvetin.
95. Ja niin uskomaan enemmän sitä, että taivasten valtakuntaan tullaan monen ahdistuksen kautta, kuin tuota lohdutusta: ”ei ole mitään vaaraa”.

Näissä vuoden 1517 syksyllä julkaisemissaan teeseissä Luther ei vielä selvästi kieltänyt kiirastulen olemassaoloa eikä kirkon oikeutta myydä aneita. Sen sijaan hän epäili, että aneiden myyjät liioittelivat aneiden vaikutusta. Lutherin mukaan aneen vaikutus ei voinut ulottua kiirastuleen, vaan ane vapautti pelkästään kirkon määräämistä ajallisista rangaistuksista. Luther ei ollut ensimmäinen anekaupan vääristymiseen huomiota kiinnittänyt oppinut.⁴

Luther puolusti vapaata elinkeinoelämää, mutta lähimmäisen-rakkauden tuli hänen mukaansa toteutua kaikessa taloudellisessa vaihdannassa. Hän kritisoi katolisen uskon köyhyysideaalia, luostarilaitosta ja monopolivoimien hyödyntämistä. Luther myös arvosteli kerskakulutusta ja yläluokan mieltymystä ylellisiin tuontitavaroihin.⁵

⁴ *John Wycliff* totesi jo 1300-luvun lopulla, että paavin ane on arvoton, koska Jumala ei rahasta anna syntejä anteeksi. Jumala ei myy hurskautta, mutta vain Hän voi antaa aneen ja synnin päästön, kun syntinen osoittaa oikeaa katumusta. *Gunnar Westin Vapaan kristillisyyden historia* (1975) s. 50. – Katolinen kirkko julisti Wycliffen harhaoppisiksi. Hänen luunsa kaivettiin haudasta ja poltettiin roviolla.

⁵ *Esa Mangeloja* Martti Luther taloudellisena ajattelijana, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1/2018 s., 84 ss.

1.2 Synti- ja haittaverojen käsitteistä⁶

Ohjaavien verojen ensisijaisena tarkoituksena on käyttäytymisen ohjaaminen, ei niinkään verotulojen kerryttäminen. Verotuet ja verosanktiot ovat poikkeuksia verotuksen perusrakenteesta eli normaalista verojärjestelmästä. Verotuet, joita voidaan kutsua myös veronhuojennuksiksi, ovat porkkanoita; ne voivat olla verovapauksia, verovähennyksiä, alempia verokantoja yms. keinoja. Verotuen vastakohta on veropakote eli verosanktio, jolla tarkoitetaan poikkeamaa normaalia ankaramman verotuksen suuntaan. Pakotteita voidaan kutsua mm. kepeiksi tai raipoiksi, jolloin saatetaan puhua raippaveroistakin.

Suomen nykyisessä verojärjestelmässä on kaikkiaan noin 190 verotukea. Niistä yli puolet (arvoltaan n. 20 miljardia euroa vuodessa) liittyy tuloverotukseen. Veropakotteita sen sijaan on nykyisessä henkilöverotuksessa äärimmäisen niukasti, korkeintaan pari. Veropakotteet ovat paljon yleisempiä kulutusverotuksessa, jossa niitä kutsutaan useimmiten synti- ja haittaveroiksi.⁷

Ohjaavia veroja ovat erityisesti ympäristöverot, joiden tavoitteena on yleensä vaikuttaa käyttäytymiseen siten, että ympäristön kuormitus vähenee.⁸ Ohjaavia veroja ovat myös esimerkiksi terveysverot, joilla pyritään edistämään terveyspoliittisia päämääriä. Pigouveroista⁹ puhutaan sellaisten verojen yhteydessä, joilla tähdätään ulkoiskustannusten sisäistämiseen. Ulkoiskustannuksia voi aiheutua esimerkiksi kun saastuttavan tuotantolaitoksen ulkopuoliset, vaikkapa lähiseudun kotitaloudet, kärsivät terveyshaitoista eivätkä saa siitä korvausta. Haittaveroilla pyritään korjaamaan ihmisten valinnoista ja

⁶ Synti- ja haittaveron käsitteistä esim. *Greg Mankiw* *Sin Taxes* (2006); *Ari Hyytiäinen* Rasvainen juttu, Akateeminen talousblogi 13.3.2010; *Wikipedia* (Haittaverot, Sin Tax).

⁷ Haitta on *Kielitoimiston sanakirjan* (2006) mukaan mm. kielteinen, huono ominaisuus tai seikka, epäkohta, vahinko, vaurio, tappio, häiriö, kiusa, vaiva, hankaluus, este, vastus. Haitta on myös lukon osa.

⁸ Kannustintyyppisistä ja rahoitustyyppisistä ympäristöveroista sekä ekologisesta verouudistuksesta esim. *Kalle Määttä* *Taloudellinen ohjaus ympäristönsuojelussa* (1999). Ympäristöveroista ks. myös *Kalle Määttä* *väitöskirja Environmental Taxes* (1997).

⁹ Nimi tulee idean kehittäjästä, professori *Arthur Pigousta* (1877–1959). Pigoun hyvinvointiteorioista ks. esim. *Kauko Wikström* *Oikeus ja talous* (1994) s. 44 s.

käyttäytymisestä syntyviä haitallisia ulkoisvaikutuksia. Haittaveroituksen kohteena on tyypillisesti ympäristö- ja terveyshaittoja *toisille* aiheuttava toiminta.¹⁰ Usein syntiveron katsotaan eroavan haittaveroista siinä, että syntiveron tavoitteena on estää ihmistä tekemästä *itselleen* vahinkoa.

Syntiveroja on kannettu haitallisina pidetyistä kohteista, kuten alkoholista ja tupakasta, makeisista, virvoitusjuomista, huveista, uhkapeleistä ja pornografiasta. Syntiveroilla korotetaan tuotteen hintaa ja pyritään näin vähentämään tuotteen käyttöä. Tällaisia veroja on usein arvosteltu mm. siitä, että ne rasittavat erityisesti köyhiä; on myös kritisoitu valtion taholta tulevaa holhousta.

Synti- ja haittaverot eivät ole lakitermejä, ja niitä saatetaan käyttää kulloisiinkin tarkoituksiin sopivissa merkityksissä: työverottamista on voitu kutsua ahkeruuden haittaveroiksi ja varallisuuden verottamista vaurastumisen haittaveroiksi. Itselle aiheutettu vahinko voi haitata myös muita. Seuraavassa ei tehdäkään selvää rajaa haitta- ja syntiverojen välillä vaan käsitellään sekä itseä että muita haittaavan toiminnan verottamista. Voidaan puhua myös paheelliseen toimintaan liittyvistä veroista eli paheveroista. Läheistä sukua niille ovat hyveiden verohelpotukset.¹¹ Paheina, jotka on sanktioitu korotetuilla veroilla, voidaan nähdä verohelpotusten sulkusäännösten rikkomiset.

1.3 Synti- ja haittaverotutkimuksesta

Tässä verotutkimuksessa selvitetään mm. syntejä ja muita kiellettyjä tekoja eri uskonnoissa ja yhteiskunnissa. Tarkastelu kattaa verot sellaisista toiminnoista, jotka ainakin joissakin uskonnoissa on katsottu synnillisiksi tai muuten paheksuttaviksi. Näitä ovat mm. ulkonäköverot, palvelijaverot, lemmikkiverot, huviverot, julkaisuverot ja

¹⁰ *Kielitoimiston sanakirjan* (2006) mukaan haittavero = ympäristövero. Haittaveroista puhutaan myös ruotsissa yleisesti *miljöskatt*-sanalla ja englannissa *environmental tax* -termillä, jotka kuitenkin viittaavat vain ympäristöhaittoihin. Joskus näkee käytettävän myös sanoja *skadeskatt* ja *damage tax*.

¹¹ Hyveistä puhutaan moraalifilosofian lisäksi jälkiruokina. Aineellisia hyveitä ovat mm. omenahyve, mustikkahyve ja raparperihyve. Niihin sovelletaan elintarvikkeiden alennettua verokantaa.

peliverot sekä verot tietyistä nautintoaineista tai elintarvikkeista (mm. tupakasta, alkoholista, makeisista ja virvoitusjuomista). Tutkimukseen kuuluvat myös liikenteen verot, seksiverot, lapsiverot, sotaverot ja virusverotkin. Ideana on selvittää, *millaisista synneistä ja muista pabeista nykyisin verotetaan tai on joskus verotettu sekä millaisilla veroilla tai maksuilla ihmiset tulevaisuudessa voisivat hyvittää pabeitaan.*

Teologialla voidaan tarkoittaa jumaluusoppia eli järjestelmällistä Jumalaan liittyvien aiheiden tutkimusta. Kysymyksessä on uskontoa – erityisesti kristinuskoa – uskomuksia ja uskonnollisuutta tutkiva oppiala.¹² Akateeminen teologinen tutkimus on kuvailevaa ja eroaa normatiivisesta uskon sisältöä määrittävästä teologiasta, joka tähtää oppijärjestelmien luomiseen, kehittämiseen ja arvioimiseen.

Oikeustieteen tehtävänä on oikeusjärjestyksen sisällön tutkiminen ja systematisointi eli oikeudellisen informaation jäsentäminen hallittavaan muotoon.¹³ Lainoppineet myös tuottavat tulkintasuosituksia oikeudellisiin ongelmiin. Vero-oikeus on oikeustieteen ala, joka käsittelee verojen keräämistä julkisyhteisöille. Vero-oikeus on osa finanssioikeutta, johon kuuluu myös finanssihallinto-oikeus. Finanssihallinto-oikeudessa tutkitaan julkisyhteisöjen talouden suunnittelun, budjetoinnin, määrärahojen ja valvonnan oikeudellisia perusteita.

Synneillä ja veroilla on hyvin merkittävä rooli ihmiselämässä. Raamatussa synnit mainitaan sadoissa jakeissa ja verotkin kymmenissä kohdissa, mutta syntiveron käsitettä siellä ei esiinny. Syntivero on ollut lähinnä taloustieteellisessä kirjallisuudessa käytetty termi, joka on vain ohimennen mainittu joissakin oikeustieteilijöiden kirjoituksissa.

Suurin osa vero-oikeuden tutkimuksestamme on keskittynyt lainoppiin tuottamalla tulkintasuosituksia voimassa olevan oikeuden

---

¹² Uskontotieteen suhteesta teologiaan esim. *Kimmo Ketola* Mitä on uskontotiede? Teoksessa Kimmo Ketola – Simo Korkee – Heikki Pesonen – Ilkka Pyysiäinen – Tuula Sakaranaho – Tom Sjöblom, Näköaloja uskontoon, Uskontotieteen ajankohtaisia suuntauksia (2003) s. 24; *Elisa Heinämäki* Uskontotieteilijöiden yhteisö, teoksessa Mikä ihmeen uskonto? Suomalaisten tutkijoiden puheenvuoroja uskonnota (2004) s. 54.

¹³ Filosofian, teologian ja oikeustieteen keskinäisestä suhteesta keskiajalla ks. *Jukka Korpela* Länsimaisen yhteiskunnan juurilla – Jumalan laista oikeusvaltion syntyyn (2015) s. 207 ss. Luvun otsikkona on ”Länsi-Eurooppa hylkää jumalten viisauden”.

ongelmiin. Syntiveroista ei ole aikaisemmin julkaistu laajaa oikeustieteellistä tutkimusta. Nyt käsillä oleva työ painottuu verohistoriaan ja veropolitiikkaan, ei tulkintajuridiikkaan.

Uskonnolliseen aineistoon perehtyjä saa sen vaikutelman, että käsitkset oikeasta ja väärästä vaihtelevat uskontojen välillä ja sisällä ja eri aikoina enemmän kuin rikos- ja vero-oikeudessa. Rikos- ja verosäännökset ovat Suomessa nykyisin varsin tarkkarajaisia. Maallisen lain tulkintaerimielisyydet ratkaistaan meillä viime kädessä korkeimmassa oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Synneistä ja muista uskonasioista varmuuden saaminen on vaikeampaa – ainakin jos ylituomarina on vain omatunto tai Jumala.

Uskonnoista tässä kirjassa esitetyt näkemykset eivät ole eivätkä voikaan olla ainoita mahdollisia. Juristeina meidän on paljon helpompi tulkita nykyisiä lakeja kuin esimerkiksi Tooran, Raamatun ja Koraaenin tekstejä – varsinkin kun emme osaa hepreaa, arameaa, kreikkaa emmekä arabiaa. Olemme keskittyneet pääasioiden lisäksi teeman kannalta kiinnostaviin yhtäläisyyksiin ja eroavuuksiin. Kysymys on vero-oikeudellisesta tutkimuksesta, jossa uskonasiat ovat vain tausta-aineistoa.

2

Uskonnot, synnit ja paheet

2.1 Synnin, paheen ja rikoksen käsitteet

*Synti*¹⁴ ei ilmiönä eikä sananakaan ole suomalaisten keksimä. Ruotsissa, tanskassa, islannissa ja norjassa kyseinen ilmiö on *synd*,¹⁵ saksassa *Sünde*¹⁶ ja englannissa *sin*. Jiddišk-kielessä synti on *zind*.¹⁷ Keskiyläsaksassa, jota kieltä käytettiin 1050–1350-luvuilla, oli syntiä tarkoittava sana *sunta*.¹⁸ Sanat lienevät sukua latinan syllisyttä ja pahantekijää tarkoittavalle sanalle *sons*.¹⁹ Abrahamilaisissa uskonnoissa synti viittaa

---

¹⁴ Ks. myös *Wikipedia* (Synti).

¹⁵ Ruotsissa *synd* merkitsee myös sääliä.

¹⁶ Suomen kielen sana ”synti” esiintyy ensi kerran *Mikael Agricolan* teksteissä 1500-luvulla. Sana on muodostettu saksan *Sünde*-sanana pohjalta. *Ilkka Pyysiäinen* *Synti – Ajatuksin, sanoin ja töin* (2005) s. 46.

¹⁷ Viroksi synti on *patt*, joka tarkoittaa shakissa pattia. Venäjäksi synti on *grekh* ja puolaksi *grzech*.

¹⁸ Vanhassa alasaksassa (700-luvulta 1000-luvun alkuun) sana oli *sundia*. Sitä vanhemmassa germaanisessa kantakielessä syntiä tarkoittava sana oli *sundijo*.

¹⁹ *Adolf V. Streng* *Latinalais-suomalainen sanakirja* (2006) s. 714. Latinassa syntiä, pahaa tekoa ja erehdystä tarkoittaa myös *peccatum*, johon pohjautuvat syntiä tarkoittavat espanjan ja portugalin *pecado* ja ranskan *péche*.

yleensä Jumalan tahtoa vastaan rikkomiseen.²⁰ Synniksi on Raamatussa käännetty hyvin monia kreikan kielen ilmauksia.

Arto Alanenpää on julkaissut seuraavanlaisen listan Raamatussa esiintyvistä synneistä.²¹ Suluissa oleva luku kertoo, kuinka monesta jakeesta sanan kantamuoto tai samaa tarkoittava sana löytyy: ahneus (15), aviorikos (13), epäjumalat (66), epäusko (152), haureus (106), herjaus (69), hekuma (16), himo (83), huoruus (2), ilkeys (5), irstaus (20), itsekkyyks (3), iva (12), juoppous (38), juoruaminen (4), kateus (25), katkeruus (53), miehimykset²² (3), murha (56), petos (49), pilkka (186), portto (53), riita (88), rikos (140), valehtelu (206), viha (474), väkivalta (116), ylpeys (102).

Ilkka Pyysiäinen on todennut synnistä mm. seuraavaa:²³

Syntiin liittyy jonkinlaista synkkää iloa. Jumalattomalla synnintekijällä on usein hauskaa, mutta toki hänkin voi tuntea katumusta ja häpeää. Hänen näkökulmastaan ei kuitenkaan ole kyse synnistä, vaan ainoastaan vääristä tai jopa pahoista teoista.

Uskova sen sijaan katsoo, että tietyt teot eivät ole ainoastaan pahoja, vaan nimenomaan syntisiä. Samalla monet syntisinä pidetyt asiat ovat kiehtovia, myöntää ihminen sen tai ei. Mikäli mies käyttää suuren osan ajastaan tutkiakseen, onko pornolehdissä lakia ja hyviä tapoja loukkavaa synnillisyyttä, ei voi välttyä ajatukselta, että puuha tuottaa hänelle synkkää iloa. Muuan italialainen toimittaja kiersi taannoin tunnustamassa syntejään eri rippi-isille ja nauhoitti salaa keskustelut. Hänen mukaansa murhat ja omaisuusrikokset eivät pappeja juuri kiinnostaneet; niistä tuli synninpäästö varsin nopeasti. Sen sijaan seksuaalisista hairahduksista rippi-isät kuuntelivat mahdollisimman yksityiskohtaisesti selontekoja posket hehkuen.²⁴

Protestanttisessa teologiassa ei yleensä ole niinkään eritelty yksittäisiä syntejä, vaikka ihmisen yleinen syntisyys on ollut varsin keskeinen teema.

²⁰ Vrt. norjalaisen piispan *Fredrik Wislöffen* kanta teoksessaan *Minä uskon Pyhään Henkeen* (1946) s. 32: ”Jumalan Sana ratkaisee, mikä on synty. Minkä Raamattu leimaa synniksi, se on synty kaikiksi ajoiksi, kaikille kansoille, kaikille säädyille, kaikille ikäkausille, kaikkialla taivaan alla. [–] Synty on ehdoton asia.”

²¹ Goarto com/2011/12/lista-raamatussa-esiintyvista-synneista.

²² Miehimys on miespuolisesta homoseksuaalista aiemmin käytetty ilmaus.

²³ *Ilkka Pyysiäinen* *Synti – Ajatuksin, sanoin ja töin* (2005) s. 1 ss. ja s. 62.

²⁴ Suomessa rippi ja mm. papin vaihtolovelvollisuus ovat herättäneet viime vuosina huomiota, kun on keskusteltu kirkon piirissä tapahtuneista lasten hyväksikäytöistä. Ks. esim. *Johannes Alarannan* väitöskirja *Taakkujen kantaja vai ilmiantaja?* (2013).

Katolisessa teologiassa sen sijaan on paneuduttu hyvinkin yksityiskohtaisesti syntien luokitteluun. Ortodoksisessa teologiassa synty ei ole lainkaan keskeinen teema, vaikka ortodoksinen kirkko on joissakin eettisissä kysymyksissä konservatiivisempi kuin esimerkiksi luterilainen kirkko.

Synti oli alun perin tiettyjen sosiaalisten normien rikkomista. Nämä normit ymmärrettiin Jumalan säätämiksi. Paavalin ja myöhempien teologioiden ajattelussa synnistä kuitenkin tuli itsenäinen voima, jolloin synty ei ollut vain yksittäisiä ulkonaisia rikkeitä vaan se voima, joka ajoi ihmisen rikkeisiin. Samalla painopiste siirtyi normien rikkomisesta ihmisen pysyvään syntiseen tilaan.

Synti on teologian mukaan ihmisen jumalasuhteeseen liittyvää pahaa. Uskonnolliset saastaisuus ja pyhyys ovat arvostuksia, joita ei suoraan perustella millään käytännön järkisyillä, vaan perustaksi todetaan, että Jumala on ne säätänyt.

Perisyntioppi on peräisin Augustinukselta. Hän ensimmäisenä samasti ”himon” seksuaaliseen haluun ja piti sitä kaiken pahan synnynä. Sukupuolinen nautinto oli kiihkein mahdollinen nautinto ja houkutti ihmisen kaikkein tehokkaimmin tekemään jotakin vastoin järkensä suositusta. Siksi se oli synnin alkujuuuri.

Pahe on eettisesti huono inhimillinen ominaisuus tai luonteenpiirre, paha taipumus tai tapa.²⁵ Pahe voidaan määritellä hyveiden²⁶ turmeltumisena, joka voi tarkoittaa sitä, että hyvettä ei käytetä taikka sitä käytetään väärin tai liikaa. Synti- ja haittaverotutkimuksen kannalta synnin ja paheen käsitteet ovat niin lähellä toisiaan, ettei niiden erottaminen toisistaan ole läheskään aina tarpeen.

Rikoksella tarkoitetaan tavallisesti sellaista kiellettyä tekoa, josta on säädetty rangaistus valtion rikoslaisissa tai muussa laissa.²⁷ Rikoslaisamme mainitaan satoja rikosnimikkeitä ja niiden rangaistukset. Rikokset luetaan alla aakkosjärjestyksessä. Lisäksi on eri nimikkeitä ja rangaistusasteikkoja tuottamuksellisia, lieviä ja törkeitä tapauksia varten.

²⁵ *Wikipedia* (Pahe, Hyve).

²⁶ Klassisen antiikin ydinhyyeet muodostuivat yksilön ympärille. Rationaalisuus on niistä yksi, mutta yksilön toimia ohjasivat ja hillitsivät oikeudenmukaisuus, kohtuullisuus ja rohkeus. *Jukka Ketola* Länsimaisen yhteiskunnan juurilla (2015) s. 68.

²⁷ Roomalaisuudessa oikeutta ja perinnäistapoja ei sotkettu uskontoon. Roomalaiset erottivat toisistaan käsitteet *ius* (ihmisten oikeusjärjestys), *fas* (jumalallinen oikeus) ja *mos* (perinnäistavat). *Jukka Ketola* Länsimaisen yhteiskunnan juurilla (2015) s. 96.

2 Uskonnot, synnit ja paheet

A alaisen rikoksen ilmoittamatta jättäminen, alkoholijuoman markkinointirikos, alkoholirikos, alueloukkaus, ammattimainen kätkemisrikos, ampuma-aserikos, ampumaratarikos, arpajaisrikos, arvopaperimarkkinoita koskeva tiedottamisrikos, avustuksen väärinkäyttö, avustuspetos, avustusrikkomus;

B biologisen aseenn kiellon rikkominen;

D datavahingonteko, dopingrikos;

E eläimen vartioimatta jättäminen, eläinsuojelurikos, eläintaudin leviämisaaran aiheuttaminen, esimiehen väkivaltainen vastustaminen, esimiesaseman väärinkäyttäminen, Euroopan unionin varojen väärinkäyttö kansanedustajana;

G geenitekniikkarikos;

H haitanteko esimiehelle, haitanteko virkamiehelle, hallinnan loukkaus, hautarauhan rikkominen, heitteillepano, huumausaineen käyttörikos, huumausainerikoksen edistäminen, huumausainerikoksen valmistelu, huumausainerikos, hyökkäysrikoksen valmistelu, hyökkäysrikos;

I identiteettivarkaus, ihmiskauppa, ilkivalta, ilmaliikennejuopumus;

J jalkaväkimiinakiellon rikkominen, joukkotuhonnan valmistelu, joukkotuhonta, julkinen kehottaminen rikokseen, julkisrauhan rikkominen, junaliikennejuopumus, järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen, järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;

K kaappaus, kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönti, kalastusrikos, karkaaminen, kavallus, kemiallisen aseenn kiellon rikkominen, kidutus, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, kilpailumenettelyrikos, kiristys, kirjanpitorikos, kiskonnantapainen työsyryntä, kiskonta, kissan tai koiran turkiksen markkinoillesaattamisrikkomus, kokouksen estäminen, kotirauhan rikkominen, kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten, kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta, kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle, kuluttajaluottorikos, kuluttajamarkkinoilta kielletyn psykoaktiivisen aineenn kiellon rikkominen, kunnianloukkaus, kuolemantuottamus, kuvaohjelman laiton esittäminen tai levittäminen alaikäiselle, kätkemisrikkomus, kätkemisrikos;

L lahjominen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen antaminen, lahjuksen antaminen kansanedustajalle, lahjuksen ottaminen, lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottaminen kansanedustajana, lahjusrikkomus, laiton adoptionvälitys, laiton adoptiosuostumuksen hankkiminen, laiton alkioon puuttuminen, laiton Etelämanneralueenn mineraaliesiintymään kajoaminen, laiton naamioituminen, laiton perimään puuttuminen,

laiton raskauden keskeyttäminen, laitton sotilaallinen toiminta, laitton sukusolujen käyttö, laitton tuontitavaraan ryhtyminen, laitton uhkaus, laitton maahantulon järjestäminen, laittoman saaliin kätkeminen, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, lapsen identiteetin loukkaaminen, lapsen omavaltainen huostaanotto, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsensurma, lapsikaappaus, liikennejuopumus moottorittomalla ajoneuvolla, liikennepako tieliikenteessä, liikennetuhotyö, liikenneturvallisuuden vaarantaminen, liikenteen häirintä, liiketoimintakiellon rikkominen, luonnonsuojelurikos, luottamusaseman väärinkäyttö, luvaton eläinlääkäriinammatin harjoittaminen, luvaton käyttö, luvaton poissaolo, luvaton poliittinen toiminta, luvaton pyynti, luvaton terveydenhuollon ammattitoimen harjoittaminen, luvaton tiedustelutoiminta, luvaton turvallisuusalan elinkeinotoiminnan harjoittaminen, luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö, lähestymiskiellon rikkominen, lääkerikos;

M maahantulokiellon rikkominen, maanpetoksellinen yhteydenpito, maanpetos, maastomerkin väärennys, maksuvälinepetoksen valmistelu, maksuvälinepetos, markkinoiden manipulointi, markkinointirikos, matkapalvelurikkomus, matkapalvelurikos, matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten, mellakka, metsärikos, metsästysrikos, moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, murha, murtovälineen hallussapito;

N niskoittelu, niskoittelu poliisia vastaan, niskoittelu rajavartiomiestä vastaan, niskoittelu tullimiestä vastaan, näpistys;

O oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen, oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkausrikos, omaisuutta koskevan viranomaiskiellon rikkominen, omankädenoikeus;

P pahoinpitely, pakottaminen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, palvelusrikos, panttivangin ottaminen, panttivangin ottamisen valmistelu, paritus, pelastustoimen laiminlyönti, perätön lausuma tuomioistuimessa, perätön lausuma viranomaismenettelyssä, perätön vaarailmoitus, petos, poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen, puolueettomuusmääräysten rikkominen, puolustustarvikkeiden maastavientirikos, puutavararikos;

R radioaktiivisen aineen hallussapitorikos, rahajäljitelmän levitys, rahan keräysrikos, rahanpesu, rahanpesurikkomus, rahanväärennyksen valmistelu, rahanväärennys, rahapelirikos, raiskaus, rakennussuojelurikos, rattijuopumus, rekisterimerkintärikos, rikoksentehtäjän suojeleminen, rikokset Kansainvälisen rikostuomioistuimen oikeudenkäyttöä vastaan, rikokset sukuoikeuksia vastaan, rikos ihmisyyttä vastaan, ryöstö, räjähdetorikos;

S sakkovilppi, salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi, salahanke vaarallisen sotilasrikoksen tekemiseksi, salakatselu, salakuljetus, salakuuntelu, salakuuntelun ja salakatselun valmistelu, salassapitorikkomus, salassapitorikos, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, sisäpiirintiedon ilmaiseminen, sisäpiirintiedon väärinkäyttö, sotaan yllyttäminen, sotakarkuruus, sotarikos, sotavangin pakenemisen edistäminen, sotavankeudesta pakeneminen, sotilaan sopimaton käyttäytyminen, sotilasrikos sota-aikana, sukupuolisiveellisyys julkinen loukkaaminen, sukupuolisiveellisyttä loukkaava markkinointi, sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen, sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito, sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen, sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken, suojauksen purkujärjestelmärikos, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen, surma, syrjintä;

T taisteluvellisuuden rikkominen, tapaturmavakuutusmaksupetos, tappeluun osallistuminen, tappo, tekijänoikeusrikos, teknisen suojauksen kiertäminen, teknisen suojauksen kiertämiskeinorikos, teollisoikeusrikos, terrorismin rahoittaminen, terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen, terroristiryhmän johtaminen, terroristiryhmän rahoittaminen, terroristiryhmän toiminnan edistäminen, terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset, terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu, terveyden vaarantaminen, terveysuojelurikkomus, terveysrikos, tietojärjestelmän häirintä, tietoliikenteen häirintä, tietomurto, tietosuojarikos, tietoverkkorikossväliseen hallussapito, tilintarkastusrikos, todistusaineiston vääristeleminen, toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen luovuttaminen alaikäiselle, toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito, tuhotyö, tulliselvitysrikos, turvallisuussalaisuuden paljastaminen, työaikasuojelurikos, työeläkevakuutusmaksupetos, työntekijöiden edustajien oikeuksien loukkaaminen, työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen, työnvälityksen maksukiellon rikkominen, työsyryntä, työturvallisuusrikos;

U uhkapelin järjestäminen, ulkomailla tai kansainvälisessä tuomioistuimessa tehty perätön lausuma, ulkomailla tehty perätön lausuma, uskonnonharjoituksen estäminen, uskonrauhan rikkominen;

V vaalilahjonta, vaalirikos, vaalituloksen vääristäminen, vaarallinen sotilasrikos, vaarallisen esineen hallussapito, vaarallisten aineiden kuljetusrikos, vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle, vaaranmerkintärikkomus, vahingonteko, vainoaminen, vakoilu, vakuusoikeuden loukkaus, vakuutuspetos, valtionrajarikos, valtiopetoksen valmistelu, valtiopetos,

vammantuottamus, vangin karkaaminen, vangin laitton vapauttaminen, vangin varustautuminen aseella, vapaudenriisto, varkaus, varomaton käsittely, velallisen epärehellisyys, velallisen petos, velallisen vilpillisyys, velallisrikkomus, velkojansuosinta, veropetos, verorikkomus, vesiliikennejuopumus, vientitavaran alkuperää koskevan väärän tiedon antaminen, viestintärauhan rikkominen, viestintäsalaisuuden loukkaus, vilpillinen äänestäminen, viranomaisen hallussa olevan todistuskappaleen hävittäminen, virka-aseman väärinkäyttäminen, virkamiehen vastustaminen virkamiehen väkivaltainen vastustaminen virkasalaisuuden rikkominen ja tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen, virkavallan anastus, virkavelvollisuuden rikkominen, väkivaltainen mellakka, väkivaltainen mellakan johtaminen, väkivaltakuvauksen levittäminen, värväys terrorismirikoksen tekemiseen, väärennys, väärennysaineiston hallussapito, väärä ilmiänto, väärän henkilötiedon antaminen, väärän rahan hallussapito, väärän rahan käyttö, väärän todistuksen antaminen viranomaiselle;

Yydinenergian käyttörikos, ydinräjähdeterikos, yhteinen niskoittelu, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu, yleisvaarallisen rikoksen valmistelu, yleisvaaran tuottamus, ympäristön turmeleminen, ympäristörikkomus, yritetty yllytys perättömään lausumaan, yrityssalaisuuden rikkominen, yrityssalaisuuden väärinkäyttö, yritysvakoilu.

2.2 Uskonnoista ja ateistien synneistä

Kielitoimiston sanakirjan (2006) mukaan uskonto on usko ja siihen liittyvä pyhyden kokemus yleismaailmallisena ilmiönä, joka usein on muotoutunut oppijärjestelmäksi ja ilmenee erilaisina (yhteisöllisinä) tapoina ja (palvonta)menoina.²⁸

²⁸ Uskonto on vakiintunut työkaluksi akateemiseen sanastoon sanasta *religio*, jonka käyttö levisi Euroopassa roomalaiskatolisen kirkon ja sen latinankielisen kulttuurin vaikutuksesta. Sanan on sanottu tarkoittavan uudelleen yhdistämistä (*re-ligare*) ja erottavan oikean jumalan palvonnan väärästä. Toisaalta samalla termillä on tarkoitettu myös esim. taikauskkoa. *Veikko Anttonen – Teemu Taira Uskontotiede uskonollisuuden paikantajana*, teoksessa *Uskonnon paikka – Kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista*, toim. Outi Fingerroos – Minna Opa – Teemu Taira (2004) s. 26. Ks. myös *Kimmo Ketola Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonollistaustaisiin liikkeisiin* (2008) s. 14 ss.; *Wikipedia* (Luettelo uskonnoista, Uskonnon määritelmä, Uskonto, Uskonto ja moraalit).

Uskonnoille tyypillistä on uskominen yliluonnollisiin voimiin (esim. jumaliin ja henkiin). Monissa uskonnoissa ajatellaan, että maailma on jumalallisista voimista riippuvainen ja ihmisillä on velvollisuuksia näitä voimia kohtaan (esim. uhrit ja rituaalit). Kaikissa uskonnoissa jumalilla ei ole keskeistä asemaa tai jumalia ei esiinny lainkaan, mutta niissäkin käsitellään perimmäisiä kysymyksiä, esimerkiksi maailman ja ihmisen alkuperää ja kuoleman jälkeistä aikaa. Moraalisen hyvän pohdintaa sisältyy kaikkiin uskontoihin, ja lähes kaikissa uskonnoissa on pyhiä asioita.

Suomalaista muinaisuskkoa luonnehtivat monijumalisuus, vainajien palvonta ja tietäjät. Kuolleiden uskottiin elävän Tuonelassa, joka oli maan tai veden alla. Perheillä, rakennuksilla, maaomaisuudella ja viljelyksillä oli omat haltijansa, joiden tehtäviä olivat mm. vaurauden ja hedelmällisyyden turvaaminen. Eläimet olivat osa henkistä maailmaa, ja metsästäjä saattoi unessa tai transsissa olla yhteydessä niihin. Saaliin saamisen koettiin riippuvan sekä tuonpuoleisista olennoista että eläinten tahdosta. Metsästäjän tuli kunnioittaa saaliin eläinarvoa. Tämä merkitsi usein sitä, että saaliseläimen luut käsiteltiin niin, että varmistettiin eläimen mahdollisuus syntyä uudelleen maan päälle. Suomalaisten luontosuhde huipentui karhuun, joka oli luonnon mahtavin ja voimakkain eläin. Siitä puhuminen koettiin tabuksi, ja siksi sille oli kiertoilmauksia. Pyydytetyin karhun kunniaksi järjestettiin juhlat, karhunpeijaiset, joilla karhu pyrittiin palauttamaan riistaksi metsään.

Suomalaista muinaisuskontoa elvyttämään on 2010-luvun alussa perustettu ja rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta *Karhun kansa*, jossa on noin 50 jäsentä. Karhua pidetään jumalolentona, jota voidaan myös rukoilla. Uskontunnustuksessa kuvaillaan, miten Iro-neito tulee neitseellisesti raskaaksi puolukasta ja synnyttää maailman alkujumalat. Yhdyskunnan tunnustamia oppeja ovat myös käsitys maailman jakautumisesta kolmeen kerrokseen sekä usko suomalaisiin jumaliin kuten Tapiioon, Lemminkäiseen, Vellamoon ja Louheen.²⁹ Karhun kansan käsityksiä synneistä ei liene käsitelty julkisuudessa, mutta liike on saanut kielteistä huomiota Kihniössä syyskuussa 2020 tapahtuneen henkirikoksen yhteydessä.

---

²⁹ *Wikipedia* (Karhun kansa).

Antiikin Kreikassa uskonto ei luonut selkeitä normeja moraaliselle elämälle, joten uskonnon ja etiikan välinen yhteys siellä jäi heikoksi. Monilla moraalisilla käsityksillä oli kuitenkin yhteyksiä uskonnolliseen ajatteluun. Merkittävimpiä moraalisia käsitteitä oli pelko hybriksen eli röyhkeyteen tai loukkaukseen syyllistymisestä. Hybristä olivat mm. raiskaus ja ruumiin häpäiseminen. Ylpeys ja turhamaisuus eivät olleet syntyneet sinänsä, mutta kreikkalaiset kannattivat kaikessa kohuttuuta. Ylpeys muuttui hybriksiksi vasta liiallisena, niin kuin mikä tahansa pahe. Sama koski ruokaa ja juomaa; kaikki liiallinen nähtiin sopimattomana.

Suomalaistenkin tapa ymmärtää ja käsitteellistää uskontoa ilmiönä on pitkään perustunut kristilliseen teologiaan ja sen piirissä vaikuttaneeseen kreikkalaiseen filosofiseen ajatteluun. Uuden ajan tapahtumat ovat kuitenkin ratkaisevasti vaikuttaneet tähän perinteeseen, samoin luonnontiede. Modernin uskontokäsityksen muotoutumiseen ovat vaikuttaneet myös avartunut maailmankuva ja yhteys muiden maanosien kulttuureihin.³⁰

Uskonnon määritelmät voidaan *Teuvo Laitilan* mukaan jakaa esimerkiksi neljään päätyyppiin seuraavasti: 1) ontologiset, 2) toimintaa korostavat, 3) kulttuuriset ja 4) ajattelun tai tiedon ensisijaisuutta korostavat.³¹

Lähes kaikki teoriat uskonnon *alkuperästä* voidaan *Pascal Boyerin* mukaan palauttaa johonkin seuraavista oletuksista:³²

Uskonto on selitys

- Ihmiset ovat luoneet uskonnon selittääkseen arvoituksellisia luonnonilmiöitä.
- Uskonto selittää mystisiä kokemuksia: unia, ennakkoaavistuksia jne.
- Uskonto selittää olevaisen alkuperän.
- Uskonto selittää, miksi paha ja kärsimystä on olemassa.

³⁰ *Kimmo Ketola* Kysymys uskontotieteen käsitteistöä, teoksessa *Uskontotieteen ikuisuus* kysymyksiä, toim. Heikki Pesonen (1999) s. 136.

³¹ Näin *Teuvo Laitila* Ihmisen jumalat – Johdatus uskontotieteeseen (2011) s. 12 ss.

³² *Pascal Boyer* Ja ihminen loi jumalat – Kuinka uskonto selitetään (2007) s. 19 ss.

2 Uskonnot, synnit ja paheet

*Uskonto lohduttaa*³³

- Uskonnolliset selitykset auttavat ihmistä kestämaan kuolevaisuutensa.
- Uskonto lievittää ahdistusta ja hyvittää maailman epämiellyttävyyttä.

Uskonto on yhteiskuntajärjestyksen perusta

- Uskonto on yhteisöllisen yhteenkuuluvuuden lähde.
- Uskonto tekee tietystä yhteiskuntajärjestyksestä ikuisen.
- Uskonto on moraalin perusta.

Uskonto on harhakuvitelma

- Ihmiset ovat taikauskaisia, he uskovat mitä tahansa.
- Uskonnollisia käsitteitä on mahdotonta kumota.
- Kumoaminen on vaikeampaa kuin uskominen.

Teistisissä uskonnoissa uskotaan Jumalaan tai jumaliin. Teismin alalajeja ovat monoteismi eli yksijumalaisuus ja polyteismi eli monijumalaisuus. Yksijumalaisia maailmanuskontoja³⁴ ovat esimerkiksi juutalaisuus,³⁵ kristinusko ja islam, monijumalaisuutta esiintyy esimerkiksi šintolaisuudessa. On myös sellaisia uskontoja, joissa ei tehdä jyrkkää eroa maailman ja Jumalan välillä vaan katsotaan kaiken olevan osa jumaluutta.

Suomalaisesta näkökulmasta erityisen merkittäviä ovat *abrahamilaiset* uskonnot. Niillä tarkoitetaan Lähi-idässä syntyneitä yksijumalaisia uskontoja, jotka perustuvat seemiläiseen perinteeseen ja jäljittävät alkuperänsä Abrahamiin. Näitä uskontoja ovat erityisesti juutalaisuus, kristinusko ja islam.

Teismin vastakohta on *ateismi*, siis näkemys, ettei ole Jumalaa (tai etteivät jumalat ole tärkeitä).³⁶ Uskontojenkin joukossa on ateistisia

---

³³ Marxilaisten mukaan uskonto on ”ooppiumia kansalle” ja siitä luovutaan, kun kapitalismi on tuhattu. *Peter B. Clarke* Maailman uskonnot – Elävän uskon perusteet (1994) s. 9.

³⁴ Ks. myös mm. *Wikipedia* (Maailmanuskonnot).

³⁵ Ehdottoman monoteismin vaatimuksen myötä Jahve joutui ottamaan kaikkien jumalien ja myös jumalattarien tehtävät itselleen. Tällöin Jahven perinteinen maskuliinisuus joutui uuteen valoon ja Jahvesta tuli tavallaan sukupuolierot ylittävä jumala. *Ilkka Pyysiäinen* Jumalan selitys – ‘Jumala’ kognitiivisena kategoriana (1997) s. 72.

³⁶ Ateismista ja ateisteista esim. *Wikipedia* (Ateismi, Ateistien osuus väestöstä). Ks. myös *Erkki Hartikainen* Ateistin määritelmä, *Vapaa-ajattelijan* 4/2003.

suuntauksia. Esimerkiksi alkuperäisessä buddhalaisuudessa ei tukeuduta jumaliin vaan keskitytään ihmiseen itseensä ja hänen elämäänsä.

Ateistifilosofi *Michael Martin* on jakanut ihmiset jumaluskon perusteella seuraavasti:³⁷

Käsitys Jumalan olemassaolosta	Nimitys
1. Suoraan toteennäytetty	Vanhakantainen teisti
2. Vahvoja näyttöjä puolesta	Nykyaikainen teisti
3. Vahvaa näyttöä puolesta, silti myös näyttöä vastaan	Käytännön teisti
4. Näyttöä puolesta ja vastaan yhtä paljon	Agnostikko
5. Ei mitään todisteita puolesta tai vastaan	Agnostinen ateisti
6. Jonkin verran näyttöä puolesta	Epäilijä
7. Ei mitään näyttöä puolesta	Negatiivinen ateisti
8. Vahvaa näyttöä vastaan, ei mitään näyttöä puolesta	Positiivinen ateisti

Uskontokriittisenä käsityksenä ateismi voimistui länsimaissa vähitellen valistuksen vuoksi uudella ajalla, mutta se saavutti merkittävän aseman vasta 1900-luvulla ajatuksenvapauden turvaavan lainsäädännön myötä.³⁸ Ajattelua, joka suhtautuu arvostelevasti kirkkoon ja sen yhteiskunnalliseen vaikutukseen ja pyrkii täydelliseen uskonnon ja ateismin vapautteen, on kutsuttu vapaa-ajatteluksi.³⁹

Jos synti määritellään jumalasuhteen kautta, synti ei kuulu ateistien käsitteistöön. Mutta paheita kyllä on ateisteillakin. Vakaumuksellinen ateismi rinnastuu myös pitkälti uskontoihin, ja vaikka Jumala ei antaisikaan ateisteille käskyjä ja kieltoja, ateistejakin koskevat maallisen lainsäädännön määräykset. Rikoslaisamme on rangaistavaksi säädetty satoja tekoja, minkä lisäksi ateistienkin on noudatettava mm. perustuslakimme ja ihmisoikeussopimuksen määräyksiä. Myös ateistilla on omatunto, eikä hänkään voi elää tavoitellen vain omaa nautintoaan tai omaa mielihyväänsä. Verolait koskevat ateistejakin, kirkollisveromme koskevat nykyisin vain kirkon jäseniä.

³⁷ Ks. *Wikipedia* (Jumalan olemassaolo).

³⁸ Suomalaisten uskonnollisuudesta esim. *Harri Heino* *Mihin Suomi tänään uskoo* (1997) s. 17–18.

³⁹ *Wikipedia* (Vapaa-ajattelu).

Yleisesti oletetaan, että uskonto lujittaa moraalista järjestystä. Kalifornian Richmondin aluetta koskevassa tutkimuksessa 1960-luvun lopulla havaittiin, että uskonnollisuudella ei ollut mitään tilastollista yhteyttä rikollisuuteen. Kun tutkimus toistettiin ”raamattuvyöhykkeellä” Georgiassa ja mormonien asuttamissa pikkukaupungeissa eteläisessä Idahossa, uskonnollisuuden ja rikollisen käytöksen välillä nähtiin vahva negatiivinen korrelaatio.⁴⁰

2.3 Juutalaisuus⁴¹

2.3.1 Yleistä

Juutalaisuus on juutalaisten etninen uskonto. Se on maailman ensimmäisiä monoteistisiä uskontoja ja vanhimpia nykyaikana harjoitettuja uskontoja. Perimätiedon mukaan ensimmäinen juutalainen oli Kaldeassa (nyk. Irak) syntynyt *Abraham*, joka sai Jumalalta käskyn muuttaa kotimaastaan Kanaanin maahan (nyk. Israelin alue). Juutalaisuuden erityispiirteitä ovat mm. usko yhteen Jumalaan ja miespuolisten jäsenten ympärileikkaus kahdeksantena päivänä syntymästä. Rabbiinijuutalaisuus perustuu Tooran lakiin sekä sen noudattamiseen ja selitykseen rabbiinisen kirjallisuuden pohjalta.

Juutalaisen uskon pääkohtiin kuuluu oppi Messiaasta, joka tulee aikojen lopulla päättämään Israelin kansan diasporan sekä tuomaan ikuisen maailmanrauhan ja oikeuden. Ajanlaskumme alun aikoihin messiasodotus oli voimakasta ja messias ehdokkaita useita. Silloin juutalaisuudesta erosi lahko, joka uskoi *Jeesus Nasaretilaisen* olevan Messias. Siitä muodostui myöhemmin kristinusko.

Nykyään juutalaisia on noin 15 miljoonaa, joista Suomessa runsaat 1 000. Eniten heitä asuu Yhdysvalloissa (6,5 miljoonaa) ja Israelissa

⁴⁰ *Kimmo Ketola* Uskonto ja yhteisöllisyys – Johdatus kognitiiviseen uskontotieteen, toim. Kimmo Ketola – Ilkka Pyysiäinen – Tom Sjöblom (2008) s. 111–112.

⁴¹ Juutalaisuudesta esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 161 ss.; *Karl-Johan Illman* Juutalaisuus, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 142–162; *Timo Veijola* Uskonnollisia suuntauksia, teoksessa Ikkuna juutalaisuuteen – Historia, usko, kulttuuri, toim. Jouni Turtiainen (2003) s. 48 ss.; *Wikipedia* (Juutalaiset, Juutalaisuus).

(5,9 miljoonaa). Kun Yhdysvallat vuonna 1776 perustettiin, siellä oli juutalaisia vain noin 2 500. Määrä kasvoi hitaasti, kunnes vuosien 1881–1884 Itä-Euroopan ankarien juutalaisvainojen aikana Yhdysvaltoihin muutti kaksi miljoonaa juutalaista.⁴² Ennen toista maailmansotaa vuonna 1939 juutalaisia oli yhteensä noin 17 miljoonaa, mutta holokaustin seurauksena määrä putosi II maailmansodan aikana 11 miljoonaan.

2.3.2 Juutalaisuuden synty ja suuntaukset

Juutalaisuus on erottunut muista Lähi-idän uskonnoista 600-luvulta eaa. alkaen.⁴³ Sitä ennen Lähi-idässä palvottiin samantyyppisin menoin useita keskenään sukulaisuussuhteissa olevia jumalia. Israelin ja Juudan kuningaskunnissa oli oma pääjumalansa Jahve, jolle kuningas Salomo oli rakennuttanut temppelin Juudan pääkaupunkiin Jerusalemiin. Vuonna 586 eaa. tapahtunut Jerusalemin tuho ja sitä seurannut Babylonin pakkosiirtolaisuuden alku merkitsivät mullistusta Juudan yläluokalle ja oppineistolle, minkä seurauksena tarve sitoutua yhteen jumalaan voimistui. Jerusalemiin rakennettiin toinen temppeli pakkosiirtolaisuuden päätyttyä, ja sen myötä myös uskonto uudistui. Temppeliin ja vanhaan uhrikulttiin otettiin etäisyyttä; uskonto järjestettiin toimimaan kokonaan ilman temppeliä Mooseksen lain pohjalta. Uskonnota tuli selkeästi lakiuskonto. Tooran teksti sai lopullisen muotonsa aikaisintaan 300-luvulla eaa.

Uskonnollinen juutalaisuus voidaan jakaa eri suuntauksiin. Reformijuutalaisuus sai alkunsa 1800-luvun alun Saksassa. Se pyrki sopeuttamaan juutalaisuutta ja sen selitystä uuteen aikaan ja vapaamieliseen länsimaiseen ajatteluun. Ortodoksijuutalaisuus taas vastustaa uudistuksia. Se voidaan jakaa ääriortodoksiseen ja uusortodoksiseen liikkeeseen. Konservatiivijuutalaiset ovat vanhoillisempia kuin reformijuutalaiset mutta uudistusmielisempiä kuin ortodoksijuutalaiset. Humanistinen juutalaisuus ja rekonstruktionistinen juutalaisuus ovat uudempia, USA:ssa syntyneitä maallistuneita suuntauksia.

⁴² *Karl Johan Illman – Tapani Harviainen* Juutalaisten historia (1987) s. 103.

⁴³ *Juha Pakkala* Muinaisisraeilainen uskonto ja uskonnollinen vallankumous, teoksessa *Israelin uskonto ennen juutalaisuutta – Näkökulmia pronssi- ja rautakauden Palestiinan uskontoihin, toim. Kirsi Valkama* (2010) s. 18 ss.

2.3.3 Juutalaisen elämä

Miespuolisen juutalaisen ensimmäinen velvollisuus toteutuu kahdeksantena päivänä syntymästä, jolloin suoritetaan ympärileikkaus merkiksi Israelin kansaan kuulumisesta. Ympärileikkauksen yhteydessä poika saa nimensä; tyttölapselle annetaan nimi sapattijumalanylveluksen yhteydessä. Uskonnollinen täysi-ikäisyys koittaa pojille 13-vuotiaana ja tytöille 12-vuotiaana.

Avioliitto on juutalaisen elämän, tulevien sukupolvien ja koko juutalaisen kansan perusta. Vaikka juutalaisuus suhtautuu periaatteessa kielteisesti seka-avioliittoihin, ne ovat nykyisin ainakin Suomen juutalaisilla erittäin yleisiä.⁴⁴ Talmudin lausuntojen perusteella voidaan aviovaimoille antaa lupa käyttää ehkäisyä. Ehkäisy pillerien käyttöä pidetään muita syntyvyyden rajoituskeinoja suositumpana; Talmudiin perustuen halakha-lakikokoelmat sallivat raskauden keskeytyksen fyysisistä ja psyykkisistä syistä.⁴⁵

2.3.4 Ruoka

Viidennen Mooseksen kirjan 14 luvussa esitellään puhtaat ja saastaiset eläimet seuraavasti:

Älkää syökö mitään, mikä on Herralle iljetys.

Nämä ovat ne nelijalkaiset eläimet, joita saatte syödä: nauta, lammas ja vuohi, peura, gaselli, metsäkauris, villivuohi, vuorikauris ja antiloopit sekä ne nelijalkaiset, joilla on kaksijakoiset sorkat ja jotka märehivät ruokansa.

Mutta eläimiä, jotka märehivät mutta joilla ei ole sorkkia tai joilla on sorkat mutta jotka eivät märehdi, ette saa syödä. Näitä ovat kameli, jänis ja tamaani, jotka tosin märehivät mutta joilla ei ole sorkkia; ne ovat saastaisia.

Saastainen on myös sika, jolla tosin on kaksijakoiset sorkat mutta joka ei märehdi. Näiden eläinten lihaa älkää syökö älkääkään koskeko niiden raatoihin.

Saatte syödä kaikkia vesieläimiä, joilla on evät ja suomut, mutta ette sellaisia, joilla ei ole eviä eikä suomuja; ne ovat saastaisia.

Saatte syödä kaikkia puhtaita lintuja.

⁴⁴ *Svante Lundgren* Suomen juutalaiset – Usko, tavat, asenteet (2002) s. 30.

⁴⁵ *Prina Navè Levinson* Mitä on juutalainen usko? (1992) s. 85.

Mutta lintuja, jotka ovat saastaisia, ette saa syödä. Niitä ovat kotka, hanhikorppikotka ja partakorppikotka, isohaarahaukka ja kaikki muut haarahaukat, kaikki korpit, strutsi, kehrääjä, lokki ja kaikki jalohaukat, varpuspöllö, huuhkaja ja tornipöllö, pelikaani, kalasääski ja merimetso, kattohaikara ja muut haikarat sekä harjalintu ja lepakko.

Kaikki siivekkäät pikkueläimet ovat saastaisia; niitä ei ole lupa syödä.

Mutta kaikkia puhtaita siivekkäitä saatte syödä.

Älkää syökö mitään itsestään kuollutta. Antakaa se keskuudessanne asuvalle muukalaiselle syötäväksi tai myykää vierasmaalaiselle. Te olette Herralle, Jumalalenne, pyhitetty kansa.

Älkää keittäkö karitsaa⁴⁶ emänsä maidossa.

Tooran mukainen ruokavalio on juutalaisille kosher eli kelvollinen. Sallitut ruoka-aineet jaetaan niiden alkuperän perusteella lihatuotteisiin, maitotuotteisiin tai ei kumpaankaan (parve) kuuluviksi. Liha- ja maitotuotteita ei saa sekoittaa ja valmistaa keskenään. Uskontonsa asettamia lakeja noudattava juutalainen ei näin ollen tarjoile lihaa sisältävällä aterialla mitään meijerituotteita, esimerkiksi voita. Hänellä on lisäksi eri astiastot ja ruokailuvälineet liharuuille ja maitoruuille.

Kala kuuluu parve-ruokiin. Sillä tulee kuitenkin olla suomut ja evät. Kosher-kaloilla on aina myös selkäruoto, joten esimerkiksi ankerias ei ole kosher. Muun muassa kaikki kasvikset, hedelmät, palkokasvit, marjat ja viljatuotteet sekä kananmuna ovat parve-ruokaa. Niitä voidaan syödä sekä liha- että maitotuotteiden kanssa.

Maaeläinten joukossa syötäviksi tarkoitettut eläimet ovat märehittöitä, joilla on kokonaan halkinaiset sorkat, esimerkkinä lehmä, härkä, lammas, vuohi, poro, hirvi ja peura. Saastaisia ovat sika, hevonen, kameli, jänis⁴⁷ ja tamaani sekä kädäpäeläimet, kuten kissa, ilves ja koira, jotka ovat usein epähygienisten raatojen syöjiä. Saastaisia ovat myös mm. myyrät⁴⁸, hiiret, rotat ja käärmeet.

Linnuista syötäviä ovat esimerkiksi kana ja kalkkuna. Saastaisia ovat mm. petolinnut, jotka ovat raadonsyöjiä, kuten kotka, haukka, pöllö, huuhkaja, lepakko, kaarne, kurki, sääksi, haikara, lokki ja pelikaani. Ravut, äyriäiset, kotilot yms. eivät kuulu syötäviin, sillä ne ovat

⁴⁶ Karitsa on nuori lammas. Raamatun aikaisemmissa versioissa käytettiin sanaa vohla, joka tarkoittaa nuorta vuohta.

⁴⁷ Nämä kantavat usein jänisruttoa.

⁴⁸ Nämä kantavat usein myyräkuumetta.

järvien, merien, jokien ja muiden vesistöjen saasteiden ja jätteiden syöjiä.

2.3.5 Käskyt ja kiellot

Toorassa on 613 käskyä ja kieltoa,⁴⁹ joista alle puolet arvioidaan olevan nykyisin noudatettavia. Seuraavassa käskyt ja kiellot esitellään aihealueittain, keskittyen kiinnostavimpiin.

Jumala (1–10)

- Pitää tietää, että Jumala on olemassa, eikä saa leikkiä ajatuksella että olisi jokin jumala Jahven lisäksi. Pitää pelätä Jahvea rakastavasti. Jahvea ei saa pilkata.

Toora (11–16)

- Pitää kunnioittaa vanhoja ja viisaita, oppia Tooraa ja opettaa sitä. Tooraan ei saa lisätä käskyjä eikä ottaa siitä käskyjä pois. Jokaisen on kirjoitettava Tooran kääro itselleen.

Merkit ja symbolit (17–21)

- Poikalapsi on ympärileikattava kahdeksantena päivänä.
- Vaatteiden kulmiin on laitettava tupsut, ja raamatunlausekotelo on sidottava päähän ja käteen.

Rukoileminen ja ylistäminen (22– 25)

- Pitää rukoilla Jahvea sekä lukea uskontunnustusrukous aamulla ja illalla. Aterian jälkeen on ylistettävä Jahvea.

Lähimmäisrakkaus (26–39)

- Kaikkia Liiton ihmisiä on rakastettava. Huhuja ei saa levittää eikä vaalia vihaa sydämessä. Ei saa kostaa eikä kantaa kaunaa.
- Ketään israelilaista ei saa laittaa häpeään eikä kirotta. Syntistä pitää nuhdella.
- Pitää auttaa panemaan takaisin naapurin kuormajuhdan kaatunut lasti.

---

⁴⁹ Ks. mm. *Wikipedia* (613 käskyä, 613 Commandments). Näistä käskyistä ei ole virallista eikä puolivirallista suomennosta. Englanninkielisen version linkeinä luetellaan nuo käskyt sekä aiheenmukaisessa että toorakohtaisessa järjestyksessä. Ks. myös *Toni Arias* Tooran 613 käskyä ja niiden seurattavuus tänään (laverdad universal.org/613mitzvot).

Köyhistä huolehtiminen (40–52)

- Ei saa sortaa orpoja ja leskiä.
- Pellon sekä hedelmä- ja marjatarhojen reunojen sato on jätettävä korjaamatta köyhiä varten. Viinitarhan epätäydelliset tertut ja yksittäiset rypäleet pitää jättää köyhille.
- Hyväntekeväisyyteen pitää antaa oman tilanteen mukaan.

Muukalaisten ja pakanoiden kohtelu (53–58)

- Muukalaista pitää rakastaa. Muukalaisesta ei saa puhua pahaa, eikä häntä saa kohdella epäreilusti kaupankäynnissä.
- Muukalaiselle lainataan korolla.
- Pakanan kanssa ei saa mennä naimisiin.

Avioliitto, avioero ja perhe (59–81)

- Isää ja äitiä on kunnioitavasti pelättävä. Heitä ei saa lyödä eikä kirota.
- Pitää olla hedelmällisiä ja lisääntyä. Eunukit ja sekasikiöt eivät saa mennä naimisiin israelilaisen tyttären kanssa.
- Israelissa ei pidä olla huoria.
- Naimisiin vasta mennyt mies saa olla vuoden vapaa, jotta voi iloita vaimonsa kanssa; tuona aikana hänelle on myös myönnettävä vapautus asevelvollisuudesta yms. valtion tehtävistä.
- Vaimolta ei saa pidättää ravintoa, vaatteita tai aviollisia oikeuksia.
- Jos eroaa vaimostaan, ei voi mennä hänen kanssaan uudelleen naimisiin, jos vaimo on eron jälkeen ollut naimisissa toisen miehen kanssa.

Kielletyt sukupuoli-suhteet (82–106)

- Tulee pidättäytyä hellyydenosoituksilta (suutelu, syleily, silmäniskeminen) sukulaisten kanssa; se voi johtaa insestiin.
- Ei saa harjoittaa sukupuoliärsäystä lähisukulaisen kanssa.
- Mies ei saa harjoittaa sukupuoliärsäystä miehen kanssa.
- Eläimen kanssa ei saa harjoittaa sukupuoliyhteyttä; kielto koskee sekä miehiä että naisia.
- Urosta ei saa kastroida; kielto koskee sekä ihmistä että eläintä.

Lepopäivien ja juhla-aikojen vietto (107–142)

- Sapatti pitää pyhittää, eikä silloin saa tehdä työtä eikä matkustaa asuinpaikan ulkopuolelle. Työtä ei tehdä myöskään esim. helluntaina.
- Pääsiäisenä ei syödä hapanta.
- Lehtimajajuhlan aikaan asutaan majoissa seitsemän päivää.

2 Uskonnot, synnit ja paheet

Ruokasäännökset (143–169)

- Ei saa syödä epäpuhtaitten eläinten lihaa eikä epäpuhtaita kaloja tai lintuja.
- Ei saa syödä hedelmästä löytynyttä matoa.
- Ei saa syödä matelijoita, maan tuhoeläimiä, vedessä viliseviä olioita eikä hyönteisiä. Syödä ei saa myöskään mitään itsestään kuollutta.
- Karja, peurat ja siipikarja on teurastettava teurastuslakien mukaan, jos niiden liha aiotaan syödä.
- Samana päivänä ei saa teurastaa eläintä ja sen poikasta.
- Lihan kanssa ei saa keittää maitoa, eikä lihaa saa syödä maidon kanssa.
- Verta ei saa syödä.
- Ei saa syödä tai juoda niin kuin ahmatti tai juomari.

Kaupalliset toimintatavat (170–183)

- Ostossa ja myynnissä ei saa tehdä vääryyttä.
- Ei saa omistaa epätarkkoja mittoja ja painoja.
- Israelilaiselle lainattaessa ei saa ottaa korkoa.
- Pantiksi ei saa ottaa välineitä, joita käytetään ruuanvalmistukseen. Leskeltä ei saa ottaa panttia.

Työntekijöiden, palvelijoiden ja orjien kohtelu (184–202)

- Palkka on maksettava sovittuun aikaan.
- Työntekijä saa syödä sadosta, jota hän kerää, mutta hän ei saa ottaa enemmän kuin voi syödä.
- Orjaa, joka on paennut Israelin maahan, ei saa luovuttaa omistajalleen, joka asuu Palestiinan ulkopuolella.

Vannominen (203–209)

- Ei saa vannoa turhaan, ei saa rikkoa valaa eikä vannoa väärin.

Sapatti- ja riemuvuodet (210–226)

- Maan pitää olla kesannolla sapattivuonna eli joka seitsemäs vuosi.
- Veloista pitää vapauttaa seitsemäntenä vuonna.
- Riemuvuodet (joka 50. vuosi) pitää laskea seitsemän vuoden sykleissä. Riemuvuotena ei viljellä maaperää. Riemuvuonna annetaan oikeus maan sukunustamiseen.

Oikeuslaitos (227–262)

- Tuomarina voi olla vain hyvin Tooran lakeihin perehtynyt. Tuomarin pitää olla puolueeton, eikä hän saa ottaa lahjuksia.

Vabinkojen estäminen (263–266)

- Katon ympärille tulee tehdä kaide.
- Takaa-ajettu pitää pelastaa jopa takaa-ajajan hengen kustannuksella.

Omistusoikeus (267–277)

- Maamerkkejä ei saa siirtää.
- Koskaan ei saa asettua asumaan Egyptiin.
- Henkilökohtaista omaisuutta ei saa varastaa.
- Ryöstämällä otettu on palautettava, samoin löytötavarat.

Väkivalta- ja anastusrikokset (278–284)

- Viatonta ihmistä ei saa tappa.
- Israelilaista ei saa kidnapata.
- Lähimmäiseltä ei saa ottaa mitään väkisin. Huijata ei saa.
- Ei saa himoita toiselle kuuluva.

Rangaistukset ja vahingonkorvaukset (285–308)

- Oikeus voi tuomita kuolemaan katkaisemalla kaula miekalla. Kuolemantuomio voidaan toteuttaa myös kuristamalla, polttamalla tai kivittämällä.
- Kihlaamattoman neitsyen raiskaajan pitää naida raiskaamansa.
- Pahantekijöitä rangaistaan raipoilla.
- Rangaista ei saa ketään, joka on syyllistynyt rikokseen pakon alla.

Profetia (309–311)

- Ei saa profetoida valheellisesti eikä pidättyä laittamasta väärää profeetta kuolemaan.

Epäjumalanpalvelus (312– 357)

- Ei saa tehdä jumalankuvaa edes muille eikä palvoa sellaista. Pitää tuhota epäjumalanpalvelus ja sen välineet.
- Ei saa antaa kenenkään noituuden harjoittajan elää. Ei saa harjoittaa taikuutta.
- Ei saa keritä tukkaa pääläen ympäriltä eikä poistaa koko partaa eikä myöskään tatuoida ihoa, kuten tekevät epäjumalanpalvelijat.
- Epäjumalanpalvelijoiksi tulleen kaupungin asukkaan pitää tappa ja kaupunki polttaa.

2 Uskonnot, synnit ja paheet

Maatalous ja karjanhoito (358–364)

- Eri lajien eläimiä ei saa jalostaa ristiin.
- Yhteen peltoon ei saa kylvää erilaisia siemeniä.
- Puun hedelmää ei saa syödä kolmeen vuoteen siitä, kun se on istutettu.
- Viljaa tai yrtejä ei saa kylvää viinitarhaan.
- Ei saa työskennellä kahdella eri lajin eläimellä, jotka ovat aisaparina yhdessä.

Vaatteet (365–367)

- Miehen ei pidä pukeutua naisen vaatteisiin, eikä naisen pidä käyttää miehen vaatteita.
- Ei saa pukea ylleen vaatetta, joka on kudottu kahdenlaisista langoista, villaisista ja pellavaisista sekaisin.

Esikoisen lunastaminen (368–371)⁵⁰

- Miespuolinen esikoinen on lunastettava, samoin aasin ensiksi synnyttämä. On taitettava niska aasin ensiksi synnyttämältä, jos sitä ei lunasteta. Puhtaan eläimen ensiksi synnyttämää ei lunasteta.

Pappien asema (372–401)

- Pappien pitää palvelukseen pukeutua papillisiin vaatteisiin.
- Ylimmän papin kaapua ei saa repiä.
- Pappi ei saa naida eronnutta naista eikä ottaa vaimoksi porttoa eikä häpäistyä naista.
- Korkeimman papin pitää ottaa vaimokseen neitsyt, eikä hän saa ottaa vaimoksi leskeä eikä asua yhdessä lesken kanssa edes ilman avioliittoa.
- Papin pitää siunata Israelia.

Pyhät lahjat ja kymmenykset (402–425)

- [Siitä, kuka saa syödä pyhiä lahjoja, on yksityiskohtaiset säännöt, samoin erilaisista kymmenyksistä.]

Temppeli ja pyhät esineet (426–458)

- Alttaria ei saa rakentaa hakatusta kivistä, eikä alttariin saa tehdä portaita.

---

⁵⁰ Lunastaminen liittyi jumalasuhteeseen. Eläimen esikoinen kuului uhriksi Jumalalle. Aasi ei ollut uhrieläin, ja siksi omistaja saattoi lunastaa sen itselleen. Ihmisen esikoinen oli Jumalan omaisuutta, ja myös hänestä suoritettiin lunastus eli toimitettiin uhri. *Erkki Koskenniemi* Lunastus – mitä se on? sley.fi/toiminta/raamattu_tutuksi.

- Papin tulee pestä kätensä ja jalkansa ennen palvelusta.
- Käyttö-öljyä ei saa sekoittaa voiteluöljyn kaavan mukaan.
- Pappi ei saa mennä temppeliin epäsiistillä tukalla tai repeytyneillä vaatteilla.
- Pitää soittaa torvilla uhreja uhratessa ja ongelmallisina hetkinä.
- Tempelirakennusta pitää valvoa jatkuvasti.

Uhrin ja uhrilahjan (459–560)

- [Uhraamisen ajankohdista, uhrattavista eläimistä, uhrilihan käsittelystä ja muista uhrimenoihin liittyvistä seikoista on erittäin paljon yksityiskohtaisia säännöksiä.]

Puhtaus ja epäpuhtaus (561–576)

- Ruuat tulevat epäpuhtaiksi kosketuksessa epäpuhtaan kanssa. Jokainen, joka koskee itsestään kuolleen eläimen raatoon, on epäpuhtas.
- Äskettäin synnyttänyt nainen on epäpuhtas. Spitaalinen ja hänen vaatteensa ovat saastaisia ja saastuttavat.
- Mies ja nainen, joilla on käynnissä vuoto, saastuttavat.
- Sperma saastuttaa.
- Nainen on kuukautisten aikana saastainen ja saastuttaa muut.
- Kuolleen ihmisen ruumis saastuttaa.

Spitaalisen kohtelu (577–580)

- Spitaalisen on ajettava hiuksensa ja partansa. Merkkejä spitaalista ei saa nyppiä pois. Spitaalista puhdistuminen tapahtuu setripuun, iisopin⁵¹, tulipunaisen langan, kahden linnun ja juoksevan veden avulla.

Kuningas (581–587)

- Israelin hallitsijaksi ei saa nimittää ketään ei-israelilaista.
- Kuninkaalla ei tule olla liikaa hevosia eikä vaimoja.
- Kuninkaan ei tule koota itselleen myöskään ylen paljon hopeaa ja kulta.

---

⁵¹ Iisoppi on huulikukkaiskasveihin kuuluva monivuotinen, kukkiessaan voimakkaasti tuoksuva puolipensas, joka kasvaa luonnonvaraisena Välimeren ympäristössä ja Lähi-idässä. Suomeen iisoppi tuli 1600-luvun alkupuolella, jolloin luostarit alkoivat viljellä sitä lääkkeeksi. *Wikipedia* (Iisoppi).

Nasiirien erityisasema (588–597)

- Nasiirin ei tule juoda viiniä tai mitään, mihin on sekoitettu viiniä tai viiniltä maistuvaa. Hänen ei tule syödä viinirypäleitä eikä rusinoita. Hänen tulee antaa tukkansa kasvaa. Hän ei saa mennä rakennukseen, jossa on kuollut ruumis.

Sodat (598–613)

- Niiden, jotka ovat mukana sodankäynnissä, ei tule pelätä vihollisiaan. Hedelmäpuita ei saa tuhota.
- Sodassa vangiksi otettua kaunista naista ei saa myydä eikä alentaa naisorjan asemaan.
- Leirin ulkopuolella on oltava paikka saniteettitarkoituksiin.
- Yhtään yksilöä seitsemästä kanaanolaisesta kansasta ei saa jättää henkiin.
- Amalekin siemen pitää tuhota.⁵²

2.4 Kristinusko⁵³ ja kristilliseltä pohjalta syntyneet uskonnot

2.4.1 Katolinen kirkko⁵⁴

2.4.1.1 Yleistä

Katolinen kirkko (roomalaiskatolinen kirkko) on kristikunnan suurin kirkko. Sen jäsenmäärä on maailmanlaajuisesti 1,1 miljardia. Puolet katolisen kirkon jäsenistä asuu Amerikassa, erityisesti Latinalaisessa Amerikassa, ja neljäsosa Euroopassa. Suomessa katolilaisia on noin 14 500.

---

⁵² Amalekilaiset mainitaan Vanhassa testamentissa israelilaisten vihollisina. *Wikipedia* (Amalekilaiset).

⁵³ Kristus, josta kristinusko on saanut nimensä, on kreikankielinen käänös heprealaisperäisestä sanasta Messias, joka tarkoittaa voideltua. Sana oli jo ennen Jeesuksen aikaa vakiintunut viittamaan profeettojen lupaamaan vapahtajaan ja lunastajaan, joka toisi pelastuksen juutalaiselle kansalle ja ihmiskunnalle. *Wikipedia* (Kristus arvonimi).

⁵⁴ Katolisesta kirkosta esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnonltaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 38 ss.; *Heikki Räisänen* Kristinusko, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 163–179; *Wikipedia* (Katolinen kirkko).

Katolinen kirkko katsoo olevansa se kirkko, jonka Jeesus Kristus itse perusti ja joka ei ole koskaan menettänyt ykseyttään, vaikka muita kirkkokuntia on syntynyt eroamalla siitä. Sen opetuksen mukaan kirkon piispat ovat apostolien seuraajia ja paavi eli Rooman piispa on apostoli Pietarin seuraaja. Katolinen kirkko perustaa oppinsa Raamattuun ja traditioon.

Katolisen kirkon hyvin laaja katekismus,⁵⁵ joka on ilmestynyt myös suomeksi, on arvovaltaisain esitys katolisen kirkon uskosta ja opetuksesta. Sen kolmas osa käsittelee elämää Kristuksessa. Kolmannen osan ensimmäisen luvun seitsemäs artikkeli selvittää hyveitä ja kahdeksas artikkeli syntejä. Seuraava esitys (2.4.1.2–2.4.1.3) hyveistä ja synneistä katolilaisuudessa on lyhennelmä noista artikkeleista.

2.4.1.2 Hyveet katolilaisuudessa

2.4.1.2.1 Inhimilliset hyveet

Inhimilliset hyveet ovat lujia asenteita, pysyviä valmiuksia, ymmärryksen ja tahdon pitkälle kehittyneitä hyviä ominaisuuksia, jotka säätelevät ihmisten tekoja, asettavat halut järjestykseen ja ohjaavat käyttäytymistä järjen ja uskon mukaiseksi. Hyveet antavat ihmiselle hänen moraalisesti hyvään elämäänsä helppoutta, itsensä hallintaa ja iloa. Hyveellinen ihminen on se, joka vapaasti toteuttaa hyvää. Moraaliset hyveet saavutetaan inhimillisin ponnistuksin. Ne ovat yhtäaikaan moraalisesti hyvien tekojen hedelmiä ja taimia; ne kohdistavat ihmisen kaikki kyvyt osallistumaan Jumalan rakkauteen. Moraalisen elämän selkärangan muodostavat neljä hyvettä, joita nimitetään päähyveiksi (kardinaalihyveiksi); kaikki muut hyveet ryhmittyvät niiden ympärille. Nämä neljä hyvettä ovat ymmärtävyisyys tai harkitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, urhoollisuus tai mielenlujuus sekä kohtuullisuus tai maltillisuus.

Oikeudenmukaisuus (oikeamielisyys) on moraalinen hyve, joka on tahto antaa Jumalalle ja lähimmäiselle se, mikä näille kuuluu. Urhoollisuus (mielenlujuus) on moraalinen hyve, joka auttaa pysymään lujana vastoinkäymisissä ja kestävästi etsimään hyvää. Se lujittaa päättävyyttä vastustaa kiusauksia ja voittaa moraaliseen elämään

⁵⁵ Katolisen kirkon katekismus (2011).

kohdistuvat esteet. Mielenlujuu den hyve antaa kyvyn voittaa pelon, jopa kuolemanpelon, ja kyvyn kestää urhoollisesti koettelemukset ja vainot.

Kohtuullisuus (maltillisuus) on moraalinen hyve, joka hillitsee nautinnonhalua ja luo tasapainoa luomakunnan hyvyyksien käyttöön. Se varmistaa, että tahto hallitsee viettejä, ja se säilyttää halujen toteuttamisen kunniallisuuden rajoissa. Jumalan armo puhdistaa ja kohottaa inhimilliset hyveet, jotka saavutetaan kasvatuksen, harkittujen tekojen ja kestävien ponnistusten kautta. Jumalan avulla hyveet rakentavat ihmiselle kestävä n luonteen ja tuovat helppoutta hyvän tekemiseen. Kristuksen lahjoittama pelastus antaa välttämättömän armon pysyä kestävinä hyvepyrkimyksessä.

2.4.1.2.2 Jumalalliset hyveet

Jumalalliset hyveet ovat kristityn moraalisen toiminnan perusta. Ne muokkaavat kaikkia moraalisia hyveitä. Jumala vuodattaa ne uskovien sieluihin, jotta uskovat saisivat kyvyn toimia hänen lapsinaan ja ansaita iankaikkisen elämän. Jumalalliset hyveet ovat usko, toivo ja rakkaus.

Usko on se jumalallinen hyve, jonka kautta uskotaan kaikki, mitä Jumala on sanonut ja ilmoittanut ja minkä kirkko asettaa uskottavaksi, sillä Jumala on totuus itse. Toivo taas on se jumalallinen hyve, jonka kautta kaivataan onnena taivasten valtakuntaa ja iankaikkista elämää. Toivon hyve omaksuu ne inhimilliset toiveet, jotka elävöittävät ihmisen toimia; se puhdistaa ne suunnatakseen ne taivasten valtakuntaa kohti; se varjelee rohkeuden menettämiseltä ja antaa kestävyyttä yksinäisyydessä; se avartaa sydämen odottamaan ikuista autuutta. Toivon virittä m ä innostus varjelee oman edun tavoittelulta ja johtaa kristillisen rakkauden onneen. Rakkaus on Jumalasta lähtöisin oleva hyve. Jumalaa rakastetaan yli kaiken, ja lähimmäistä rakastetaan niin kuin itseä. Rakkaus on korkein hyve.

2.4.1.3 Synnit katolilaisuudessa

2.4.1.3.1 Synnin olemus ja moninaisuus

Synti on rikkomus järk eä, totuutta ja totuuteen pitäytyvää omaatuntoa vastaan; se on rikos aitoa Jumalan ja lähimmäisen rakastamista

vastaan. Synti haavoittaa ihmisluontoa ja ihmisten keskinäistä solidaarisuutta. Se on määritelty ”sanaksi, teoksi tai haluksi, joka on ristiriidassa ikuisen lain kanssa”. Synti nousee Jumalan ihmisiin kohdistuvaa rakkautta vastaan ja kääntää sydämet siitä. Synti on tottelemattomuutta, kapinaa Jumalaa vastaan: ihminen tahtoo olla kuin Jumala ja oppia siten tietämään hyvän ja pahan ja päättämään siitä itse. Synti on näin itserakkautta, joka on kasvanut Jumalan halveksimiseen saakka.

Raamattuun sisältyy useita syntiluetteloita. Galatalaiskirje asettaa Hengen hedelmän rinnalle lihan teot. Niitä ovat siveettömyys, saastaisuus, irstaus, epäjumalien palveleminen, noituus, vihamielisyys, riidat, kiihkoilu, kiukku, juonittelu, eripuraisuus, lahkolaisuus, kateus, juomingit, remuaminen ja muu sellainen. Synnit voidaan eritellä kohteensa mukaan tai niiden hyveiden mukaan, joiden kanssa ne ovat ristiriidassa joko liioittelun tai puutteellisuuden tähden, taikka niiden käskyjen mukaan, joita ne rikkovat. Ne voidaan jakaa myös synteihin Jumalaa, lähimmäistä ja itseä kohtaan, henkisiin ja lihallisiin synteihin taikka synteihin, jotka tehdään ajatuksin, sanoin ja teoin tai laiminlyönnin. Synnin juuret ovat ihmisen sydämessä, hänen vapaassa tahdossaan. Sydäimestä lähtevät pahat ajatukset, murhat, aviorikokset, siveettömyys, varkaudet, väärät todistukset ja herjaukset; ne saastuttavat ihmisen.

2.4.1.3.2 Synnin vakavuus: kuolemansynti⁵⁶ ja lievä synti

Kuolemansynti on raskas rikkomus Jumalan lakia vastaan, ja sellaisena se tuhoaa jumalallisen rakkauden ihmisen sydämessä. Kuolemansynti kääntää ihmisen pois Jumalasta, joka on ihmisen lopullinen päämäärä ja autuus, asettamalla ensimmäiselle sijalle jonkin vähäisemmän hyvän. Kuolemansynti on sellainen synti, jonka kohteena on tärkeä tai vakava asia ja joka lisäksi tehdään täysin tietoisesti ja harkitusti suostuen.

Sen, mikä on tärkeä tai vakava asia, selvittävät kymmenen käskyä, kuten näkyy Jeesuksen vastauksesta rikkaalle nuorukaiselle: ”Älä tapa, älä tee aviorikosta, älä varasta, älä todista valheellisesti, älä tee vääryyttä toiselle, kunnioita isääsi ja äitiäsi.” Synnit voivat olla raskaampia

⁵⁶ Ks. myös *Wikipedia* (Seitsemän kuolemansyntiä).

tai lievempiä: murha on raskaampi synti kuin varkaus. Huomioon on otettava henkilöt, joita vastaan rikotaan. Väkivalta omia vanhempia kohtaan on raskaampi synti kuin väkivalta jotakuta vierasta kohtaan. Ollakseen kuolemansynti synti vaatii täyden tietoisuuden ja täyden suostumuksen. Tämä edellyttää, että tekijä tietää teon synniksi ja että teko on ristiriidassa Jumalan lain kanssa. Tekijästä itsestään johtuva näennäinen tietämättömyys ja sydämen kovuus eivät vähennä synnin vapaaehtoisuutta vaan voimistavat sitä.

Itsestä riippumaton tietämättömyys voi vähentää vastuuta raskaasta rikkomuksesta tai jopa poistaa sen. Mutta kaikkien on tunnettava moraaliset perusasiat, jotka on kirjoitettu jokaisen ihmisen omaan tuntoon. Myös aistilliset impulssit ja halut samoin kuin ulkoapäin tuleva painostus tai sairaudesta johtuvat häiriöt voivat vähentää rikoksen tahdonalaisuutta.

2.4.2 Ortodoksinen kirkko⁵⁷

2.4.2.1 Ortodoksisen kirkon synnystä, leviämisestä ja opeista

Ortodoksinen kirkko, josta on käytetty varsinkin aikaisemmin myös nimeä kreikkalaiskatolinen kirkko, on kristillinen kirkko, jonka noin 270 miljoonasta jäsenestä on Suomessa noin 60 000. Suurin osa maailman ortodoksisista paikalliskirkoista sijaitsee Venäjällä, Balkanilla ja Lähi-idässä. Ortodoksinen kirkko katsoo olevansa sama kirkko, jonka Jeesus ja apostolit perustivat ja joka toimi 300-luvulta lähtien Rooman valtionkirkkona.

Kristillisyyks oli keskeinen osa Itä-Rooman eli Bysantin valtakunnan kulttuuria ja yhteiskuntaa, ja kirkko oli Bysantin keisarikunnan vaikutusvaltaisimpia toimijoita.⁵⁸ Bysantissa ei tehty selvää rajaa valtion ja

---

⁵⁷ Ortodoksisesta kirkosta esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 45 ss.; *Pekka Metso* Ortodoksinen kirkko ja orientaaliset ortodoksiset kirkot, teoksessa Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 97 ss.; *Wikipedia* (Ortodoksinen kirkko); Suomen ortodoksinen kirkko ort.fi.

⁵⁸ 860-luvulta alkaen ortodoksinen maailma alkoi jälleen laajeta Bysantin ulkopuolelle. Ensin ortodoksisen kristinuskoon kääntyi Bulgaria, sen jälkeen Balkanin

kirkon välillä. Sen aikana kehittyivät ne liturgiset muodot, jotka ovat edelleen käytössä ortodoksisessa kirkossa. Hengellisiä keskuksia olivat erityisesti luostarit, joissa Bysantin henkinen perintö elää edelleenkin.

Vuoden 1054 tapahtumiin kulminoituneessa Suuressa skismassa läntiset ja itäiset paikalliskirkot erosivat toisistaan erillisiksi tunnustuskunniksi eli paavin johtamaksi katoliseksi kirkoksi ja idän ortodoksiseksi kirkoksi. Jännitteet olivat niin suuret, että paavin lähettämä legaatti ja Konstantinopolin patriarkka julistivat toisensa kirkonkiroukseen eli pannaan. Kiroukset olivat voimassa vuoteen 1965 asti.⁵⁹

Ortodoksisessa kirkossa traditiolla on merkittävä asema. Kirkko on kokonaisuudessaan erehtymätön oikean uskon suhteen. Merkittävä osa kirkon traditiota ovat kirkkoisien opetukset, ja Neitsyt Marialla on erityinen asema esirukoilijana. Yksi sakramentti on katumus, jossa ihminen palaa Jumalan yhteyteen, johon hänet on kasteessa liitetty ja josta hän on erkaantunut väärin valintojensa vuoksi. Katumuksen sakramenttiin kuuluu syntien tunnustaminen ja anteeksiantorukous.

2.4.2.2 Ortodoksien synnit

Ortodoksisessa kirkossa synti ymmärretään erilläänoloksi Jumalasta. Ortodoksisuudessa synti nähdään myös eräänlaisena tautina ja koetelemuksena, jolle katumus ja pelastus ovat tehokkain parannuskeino. Hyvän ja pahan tiedon puusta syöminen yleensä selitetään todelliseksi pahan maistamiseksi, johon ryhtyessään ihminen epäonnistui alkuperäisessä kutsumuksessaan. Ylpeydessään, kateudessaan ja siinä, että Saatanan viekoittelemana häneltä puuttui nöyrä kiitollisuus Jumalaa kohtaan, hän oli tottelematon Jumalan käskylle, ja näin lankesi syntiin. Synneillään ihminen saattoi itsensä ja luomakunnan pahan ja kuoleman valtaan. Synti saa aikaan yhä enemmän syntiä ja suurempaa pahaa. Isä *Aleksander Schmemmannin* (1921–1983) mukaan kaikki synnit tiivistyvät yhteen perussyntiin: siihen, että puuttuu todellista rakkautta Jumalaan, uskoa Häneen ja toivoa Hänen apuunsa.⁶⁰ Synnit voidaan jakaa seuraaviin perusosiin:

---

keski- ja länsiosat ja 900-luvun lopulta alkaen Kiovan Venäjä. *John Haldon* Bysantin historia (2010) s. 177.

⁵⁹ *Tapani Kärkkäinen* Kirkon historia – Ortodoksin käsikirja (1999) s. 51.

⁶⁰ *Arkkimandriitta Nektarios Andonpoulos* Paluu (2017) s. 40 ss.

A. Suhde Jumalaan

- Elävän suhteen puute Jumalaan.
- Uskon ja luottamuksen järkkäminen Jumalaan ja Hänen kaitselmukseensa vaikeuksissa.
- Uskon, heikkouden, epäilyksen ja vähäuskoisuuden kysymykset.
- Välinpitämättömyys rukouksessa, paastossa, jumalanpalveluselämässä, kirkossa käynnissä ja jatkuvassa ehtoolliseen osallistumisessa.
- Valittelu Jumalaa kohtaan, jumalanpilkka tai pilkalliset ajatukset.
- Vannominen, valapattoisuus, väärävala, lupaukset.
- Magia, ennustaminen, astrologia, usko ennustuksiin, kohtaloon ja uniin.

B. Suhde lähimmäiseen

- Rakkauden puute lähimmäistä kohtaan, välinpitämättömyys, vähätely ja halveksunta.
- Viha, kateus, pahansuopuus, vihamielisyys, kauna, kostonhaluisuus, pahalla vastaaminen, karkeus, anteeksi antamattomuus, katkeruus ja mustasukkaisuus.
- Riitaisuus, kiistanhaluisuus, kiroilu, ironia, pilkka, iva, ilveily, kostonhimoisuus ja murha.
- Tuomitseminen, panettelu, luokittelu, kiristys, kavaluus, epäily.
- Valhe, vilpillisyys ja kunniaattomuus.
- Varkaus, väärinkäyttö, vieraan omaisuuden tuhoaminen ja Jumalan luomakunnan tuhoaminen.
- Tietämättömyys, kiittämättömyys, röyhkeys, julkeus, kunnioituksen puute vanhempia, johtajia ja pappeja kohtaan.
- Muiden vietteleminen elämällä, käytöksellä ja ulkoisella esiintymisellä.
- Hyvän ja hyväntekeväisyyden vähättely.

Perheessä

- Rakkauden, uhrautumisen hengen, sovittelun ja keskinäisen ymmärtämisen puute.
- Mielenkiinnon, ystävällisyyden ja ajan puute puolisoa ja lapsia kohtaan.
- Riidanhaluisuus, itsepäisyys ja kärsimättömyys puolisoa kohtaan.
- Välinpitämättömyys lasten ohjauksesta ja kristillisestä kasvatuksesta.
- Kohtuuttomat ja itsekkäät vaatimukset puolisolta ja lapsilta.

- Sopimaton, painostava ja epäoikeudenmukainen puuttuminen lasten elämään ja päätöksiin tai heidän perheasioihinsa. Kärsivällisyyden puute heidän yrityksiään ja suhteitaan kohtaan.
- Aviorikos.

Työelämässä ja ammatissa

- Petos, vääräytyminen työssä tai kaupankäynnissä.
- Häpeämätön voitonpyyntö, väärinkäyttö, laittomuus, koronkiskonta, kauppatavaroiden kätkentä, varkaus.
- Kunnianttomuus kaupankäynnissä ja petkutus ammatissa.
- Väärinkäytös, hyväksikäyttö, epäoikeudenmukaisuus alaisten, työntekijöiden ja muiden kustannuksella.
- Puolueellisuus ja suosiminen.

C. Suhde itseemme

- Välinpitämättömyys hengellistä elämää ja täydellistymistä kohtaan.
- Vastuuntunnottomuus, kevytmielisyys, suruttomuus, huolimattomuus.
- Huvinpito, kortinpeluu, vatsanpalo, ahneus, juoppous, huumeet.
- Rahanhimo, ahneus, voitonhimo, rikkaus, kulutusvimma, ylpeisyys, mukavuudenhaluisuus, yksilöllisyys.
- Teeskentely, tekopyhyys.
- Kiroilu, juoruilu, suulaus.
- Suuttumus, viha.
- Ylpeily, pöyhkeily, itsekkyyden ylenkatse, turhamaisuus, tyhjän kunnian, vallan ja ensisijan tavoittelu, suuruudenhulluus, suurisuuruus, mielistely, ylistysten tavoittelu, uppiniskaisuus, itsepäisyys, demoninen itsevarmuus, erikoisuus.
- Lihan synnit ja kiusaukset. Kunnioituksen puute ruumista kohtaan, joka on Pyhän Hengen temppeli.
- Epäsiveellisten lehtien ja kirjojen lukeminen sekä siveettömien elokuvien, teatteriesitysten ja televisio-ohjelmien katseleminen.
- Epäsiveelliset ajatukset, pohdiskelut ja mielikuvat.
- Huoruus, haureus, itsetyydytys ja muut lihalliset synnit.
- Raskaudenkeskeytys, abortti.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän ortodoksinen kirkko alkoi siunata myös armeijan joukkoja, kulkuneuvoja ja aseita.⁶¹ Vuonna 2020 se on ilmoittanut haluavansa luopua siunaamasta joukkotuho-aseita, esimerkiksi ydinaseita.⁶²

2.4.3 Protestanttisuus

2.4.3.1 Yleistä⁶³

Protestanttisuus syntyi 1500-luvun alussa. Protestantismin syntyyn vaikutti voimallisimmin saksalainen augustinolaismunkki *Martti Luther* (1483–1546), joka kritisoi erityisesti katolisen kirkon rakenteellista ja hengellistä korruptiota sekä useita uskonopin ja hurskauselämän kohtia. Erityisen kriittinen hän oli kirkon harjoittamaa anekauppaa kohtaan. Kuuluisat 95 teesiään Martti Luther julkaisi marraskuussa 1517 (ks. edellä luku 1.1).

Reformaation kannattajien välille muodostui opillisia erimielisyyksiä, joiden seurauksena protestantismi jakautui kalvinistiseen eli reformoituun ryhmään (Ranska, Sveitsi, Alankomaat) ja luterilaiseen ryhmään. Reformoitu kirkko vaati luterilaista suuntausta jyrkempää ja radikaalimpaa uskonopin ja uskonnollisten muotojen karsimista. Reformoidun periaatteen mukaan tuli hylätä sellainen, mistä ei ole nimenomaista Raamatun vahvistusta, kun taas luterilaisten mukaan voitiin säilyttää se, mikä ei ole suoranaisesti Raamatun vastaista.

Manner-Euroopan reformaation jälkeen Britteinsaarella syntyi protestanttinen anglikaaninen kirkko. Se on säilyttänyt liturgisessa elämässä monia katolisen kirkon juhlapiiirteitä, mutta sen oppi on protestanttinen. Reformaatiossa syntyi myös muita liikkeitä, jotka katkaisivat lähes kaikki siteet katolisen kirkon tapoihin ja perinteeseen;

---

⁶¹ Toisenlaisesta suhtautumisesta mainittakoon 1700-luvulla syntynyt duhobortisien ryhmä, joka mm. kannatti aseistakieltäytymistä. Pasifistisia korostuksia oli myös molokaaneilla, joiden mielestä kaikki verenvuodatus oli tuomittavaa. Niinpä he nauttivat eläinkunnan tuotteista vain maitoruokia. *Tapani Kärkkäinen* Kirkon historia – Ortodoksin käsikirja (1999) s. 109.

⁶² Helsingin Sanomat 5.2.2020.

⁶³ Esim. *Wikipedia* (Protestantismi).

esimerkkeinä anabaptistit eli kasteenuusijat.⁶⁴ Protestanttiset kirkot ovat myöhemmin jakautuneet lukuisiin kristillisiin yhteisöihin.

2.4.3.2 Luterilaisuus⁶⁵

2.4.3.2.1 Yleistä luterilaisuudesta

Luterilaisia oli vuonna 2017 maailmassa noin 73,7 miljoonaa, joista Euroopassa oli 33,7 miljoonaa, Afrikassa 24,1 miljoonaa, Aasiassa 11,4 miljoonaa, Pohjois-Amerikassa 3,7 miljoonaa ja Latinalaisessa Amerikassa 0,8 miljoonaa.

Suomen asukkaista pääosa on luterilaisen kirkon jäseniä.⁶⁶ 1520-luvulla Ruotsin, johon Suomikin kuului, Tanskasta vapauttanut kuningas *Kustaa Vaasa* katkaisi suhteet paaviin ja käytännössä vaihtoi katolisuuden luterilaisuuteen saadakseen kirkon omaisuuden itselleen.

Luterilainen synti-käsite on samantapainen kuin katolilaisuuden: syntiinlankeemuksesta seuraava *perisynti* kulkee perintönä koko ihmisyuvussa. *Tekosyntejä* taas ovat pahat ajatukset, puheet ja teot.⁶⁷ Kun ihminen antaa ruumiillisten himojen hallita, hänen syntinsä on *aistillisuutta*. Kun ihminen rakastaa maailmaa ja sen aarteita enemmän kuin Jumalaa, hänen syntinsä on *maailmallisuutta*. Kun ihminen etsii kaikessa omaa etuaan, hänen syntinsä on *itsekkyyttä*. Kun ihminen ihailee ja korottaa itseään ja haluaa tulla toimeen vain oman itsensä varassa, hänen syntinsä on *ylpeyttä*.⁶⁸

1600-luvulla luterilaisessa kirkossa vaikutti luterilainen ortodoksia. Samoihin aikoihin syntyi luterilaisuuden sisälle pietismi vastustamaan puhdasoppisuutta. Erityisesti 1800-luku oli luterilaisuudessa herätysliikkeiden aikaa, jolloin syntyi lukuisia uusia protestiliikkeitä. Neljä

⁶⁴ Esim. *Wikipedia* (Anabaptismi).

⁶⁵ Luterilaisuudesta esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 55 ss.; *Wikipedia* (Luterilaisuus).

⁶⁶ Vuonna 2019 evankelisluterilaiseen kirkkoon kuului noin 3,8 miljoonaa suomalaista. Kirkosta eronneita tuona vuonna oli 56 000 ja kirkkoon liittyneitä 16 000.

⁶⁷ Teko-alku sanassa on hieman hankala. Tässä tarkoitettu tekosynti on englanniksi *actual sin* eikä Google-kääntäjän *artificial sin*. Tekopyhällä tarkoitetaan mm. teeskentelijää (”jeesustelijää”).

⁶⁸ Esim. kirkolliskokouksen v. 1948 hyväksymä Katekismus.

suurinta herätysliikettä Suomessa ovat nykyisin lestadiolaisuus, rukoulevaisuus, herännäisyys (körttiläisyys) ja evankelinen herätysliike. Jäljempänä esitellään laajimmin lestadiolaisuutta, koska siinä synnit ovat poikkeuksellisen vahvasti esillä.

2.4.3.2.2 Lestadiolaisuus⁶⁹

a) Liikkeen synty, luonne ja levinneisyys

Tämä perustajansa *Lars Levi Laestadiuksen* mukaan nimetty liike syntyi 1800-luvun puolivälissä Ruotsin Lapissa, josta se levisi nopeasti Pohjois-Norjaan ja Pohjois-Suomeen. Kysymyksessä on arvokonservativistinen, pietis- ja herrnhutilaisvaikutteinen enimmäkseen luterilaisen kirkkojen sisällä toimiva herätysliike, jonka monet suuntaukset kuitenkin eroavat valtavirran luterilaisuudesta eksklusiivisen eli muut yhteisöt pois sulkevan seurakuntaopin osalta.

Lestadiolaisuuden eri suuntauksilla on kannattajia pääasiassa Suomessa (n. 115 000), Norjassa, Pohjois-Amerikassa, Ruotsissa, Venäjällä ja Virossa. Pienempiä ryhmiä on Afrikassa, Etelä-Amerikassa ja Keski-Euroopassa. Maailmanlaajuisesti heitä on noin 200 000.

b) Suuntaukset

Lestadiolaisista suurin osa – yli 100 000 – on vanhoillislestadiolaisia, ja jäljempänä syntejä selostettaessa keskitytään erityisesti heihin.

Toiseksi suurin haara on esikoislestadiolaisuus, jolla on noin 24 000 kannattajaa. Amerikassa se on suurin lestadiolaisryhmä.⁷⁰ Esikoislestadiolaiset naiset eivät käytä koruja eivätkä meikkiä, miehet eivät käytä solmiota. Seuroissa naiset peittävät päänsä huivilla. Kulttuurin alueella esikoislestadiolaisuudessa vieroksutaan erityisesti populaarimusiikkia, teatteria ja elokuvia. Myös televisioon suhtaudutaan kielteisesti, ja sen ohjelmien vaarallisuudesta varoitetaan.

Esikoislestadiolaiset haluavat ottaa vastaan kaikki ne lapset, jotka Luoja antaa. Alkoholin ja huumausaineiden suhteen opetetaan täysraittiuutta. Tupakointi sen sijaan koetaan uskonelämälle vähemmän

⁶⁹ Lestadiolaisuudesta esim. *Kurvinen, Jorma* Raportti lestadiolaisuudesta (1980); *Seppo Lohi* Lestadiolaisuuden suuri hajaannus ja sen taustat (2007); *Seppo Lohi* Sydämen kristillisyyttä – Lars Levi Laestadius ja lestadiolaisen herätyksen alkuvaiheet (1989); *Wikipedia* (Lestadiolaisuus, Vanhoillislestadiolaisuuden kritiikki).

⁷⁰ Esikoislestadiolaisista esim. *Wikipedia* (Esikoislestadiolaisuus).

vahingolliseksi, ja siitä varoitetaan lähinnä terveydellisin perustein. Yrittäjyyteen suhtaudutaan myönteisesti ja siihen kannustetaan. Liikkeessä mukana olevien omistamat yritykset muodostavat enemmän tai vähemmän tiiviitä yhteistyöverkostoja.

Kolmanneksi suurimman lestadiolaisuuden haaran eli rauhansanalaisuuden (pikkuesikoisuus) kannattajamääräksi arvioidaan noin 21 000. Rauhansanalaisia on lähinnä Fennoskandiassa ja Yhdysvalloissa. Neljänneksi suurimmassa lestadiolaisuuden ryhmässä, lähinnä USA:ssa vaikuttavassa töröläläisyydessä⁷¹, on noin 4 000 jäsentä. Seuraavaksi suurimmat haarat ovat uusherätys ja riitinmattilaisuus, joilla kummallakin on noin 3 000 kannattajaa. Lisäksi on ollut kymmeniä pieniä lestadiolaishaaroja.

c) Puoluepolitiikka

Lestadiolaiset kannattavat lähinnä keskustaa ja kokoomusta, asenne vasemmistoon on kielteinen. Vanhoillislestadiolaisten suuret kokoukset olivat vuodesta 1907 toistuvasti ottaneet kantaa vasemmistopuolueita vastaan ja perustelleet, miksi kristityt eivät voineet kannattaa niitä.⁷² Kannanotot eivät olleet tavoittaneet tai vakuuttaneet kaikkia, minkä vuoksi kanta vahvistettiin 1960-luvulla.⁷³

Eduskunnassa on ollut kymmeniä lestadiolaistaustaisia kansanedustajia. Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa äänestetään myös kunnanvaltuustoihin paljon lestadiolaisia. Lestadiolaiset kunnioittavat vahvasti esivaltaa, koska esivalta on Jumalan asettama ja uskovaisten turva yhdessä kirkon kanssa. Esivaltauskollisuus lienee vaikuttanut siihen, että lestadiolaiset eivät ole muodostaneet omaa kirkkoaan.⁷⁴

⁷¹ Liike on saanut nimensä *Walter Törölästä*, joka oli päättämässä välien katkaisemisessa Suomen vanhoillislestadiolaisiin ja heidän keskusjärjestöönsä SRK:hon.

⁷² Jeesuksen suhteesta sosiaalidemokraatteihin on keskusteltu Suomessa mm. vuonna 2009, kun ortodoksinen pappi *Mitro Repo* äänestettiin Euroopan parlamenttiin.

⁷³ *Ari-Pekka Palola* Myrskyjen keskellä – Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen historia 3 (1962–1980), 2019 s. 383 ss.

⁷⁴ Näin *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 73.

d) Kulttuuri⁷⁵

Kulttuuriharrastuksien suhteen lestadiolaiset ovat pidättyviä. Torjunnassa ovat mm. elokuvaesitykset, tanssi ja konsertit. Klassista musiikkia saa sekä kuunnella omista stereoista että itse soittaa, lukuun ottamatta oopperamusiikkia, joka katsotaan liian kepeäksi. Säveltää saa, mutta omaan sävellyskonserttiin ei saa mennä, koska se on oman kunnian pyyntöä. Pitkä tukka ja parta ovat kiellettyjä, koska ne muistuttavat Jumalaa pilkkaavien rokkitähtien ulkomuotoa.

e) Syntiluetteloista

Lestadiolaiset kiistävät virallisten syntiluetteloiden olemassaolon, mutta enemmän tai vähemmän tosissaan esitettyjä listoja löytyy netistä.⁷⁶ Esimerkiksi nimimerkki *Kletos* on netissä julkaissut seuraavan vanhoillislestadiolaisten syntilistan:

Kuulumattomuus liikkeeseen eli epäusko, kuuluminen toiseen uskonnolliseen liikkeeseen (mukaan lukien kristilliset liikkeet), väärät henget (esim. ahneuden ja kateuden pirun henki, kososlaisuus, kuivahenki, lakihenki, hempeä henki jne.), ateismi, jumalanpilkka.

Ehkäisy, selibaatti avioliitossa paitsi paastoamiseksi lyhyeksi aikaa, itsetyydytys, homoseksuaalinen suhde, rekisteröity parisuhde, avoliitto, suutelu ja hyväily seurustelu- ja kihlusaikana, esiaviollinen seksi, avioero, hylätyn puolison uudelleen avioituminen, eriuskoisen kanssa avioituminen, rivot jutut ja rivoille jutuille nauraminen, pornografia, ehkäisyvälineiden myyminen.

Viina, viini, olut, siideri, maljan nostaminen, huumeet, alaikäisen tupakointi.

Meikkaaminen, hiusten ja kynsien värjääminen, korvakorut ja lävistykset, kulmakarvojen muokkaaminen, kauneusleikkaukset, kiroilu ja maailmallinen puhetyyli.

Muut puolueet kuin keskusta ja kokoomus, korkea-arvoiset virat, siviilipalvelus.

---

⁷⁵ *Miikka Ruokanen* Jumalan valtakunta ja syntien anteeksiantamus – Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen opilliset korostukset 1977–1979 (1980) s. 130–131.

⁷⁶ Aikoinaan levisi lestadiolaisuutta koskeva urbaanilegenda, että edestä ladattavat ikkunalliset pesukoneet olivat kiellettyjä, koska naisten alusvaatteiden vilauttaminen saattaisi herättää synnillisiä ajatuksia miehissä. Tieto voitiin kumota jo viittaamalla siihen, että lestadiolaisperheissä pyykinpesu kuului naisten tehtäviin. *Ilkka Pysiläinen* Synti – Ajatuksin, sanoin ja töin (2005) s. 87.

Televisio, elokuvat (kotona ja elokuvateattereissa), teatteri, ooppera, tanssi, kevyt musiikki ja gospel, konsertit muualla kuin kirkkoissa (esiintyminen ja kuunteleminen), kuorolaulu muualla kuin kirkkokuoroissa, juorulehtien lukeminen ja tilaaminen, sirkus ja tivoli (melko harvinainen), viihteellinen elämä (esim. kuuluminen rockyhtyeeseen).

Kilpaurheilu, kilpailujen seuraaminen katsomosta, ravit, urheilukilpailun seuraaminen radiosta seurojen aikana.

Seurakunnan lapsi- ja nuorisotoimintaan osallistuminen, eriuskoisen henkilön asettaminen lapsen kummiksi, vapaaehtoinen osallistuminen muiden ryhmien hengellisiin tilaisuuksiin, syntilistojen pito.

Saarnojen, alustuksien ja Rauhanyhdistyksen julkaisujen arvosteleminen, johtokunnan arvosteleminen, keskustelupalstoille osallistuminen, hoitokokouksista puhuminen, Rauhanyhdistysten tehtävien ja työvuorojen välttely, liian vähäinen seuroissa käyminen.

Huoltoasemalla istuminen iltaisin, kaupungilla hengailu seurojen jälkeen, rahapelit, pelikortit, partio, urheiluseurat.

Pyhäpäivänä: kaikki työnteko, mitä kristillinen rakkaus ja pakottava tarve eivät vaadi, kalastus, marjastus, metsästys, käsityöt, leipominen, turhuuden markkinat ja sen tapaiset harrastamiset.

2.4.3.2.3 Muita luterilaisia herätysliikkeitä⁷⁷

Herännäisyys eli *körttiläisyys* sai alkunsa Pohjois-Savosta ja Pohjanmaalta 1700-luvulla.⁷⁸ 1820-luvulla liikkeen keskeiseksi hahmoksi nousi *Paavo Ruotsalainen*.⁷⁹ Herännäisyys tunnetaan mm. vuosittaisista Herättäjäjuhlista, joille kokoontuu 20 000–40 000 henkeä. Liikkeen oppi on tavallista suomalaista luterilaisuutta, mutta herännäisyydelle tyypillistä on Jumalan suuruuden ja ihmisen pienuuden korostaminen sekä yksinkertaisen elämäntavan korostaminen. Suomen evankelisluterilaisen kirkon pappien ja muiden työntekijöiden joukossa herännäisyyttä esiintyy suhteellisen runsaasti. Herännäisyyden poliittinen sidos voimistui Suomen itsenäistymisen ja II maailmansodan välisenä aikana, kun osa herännäispapeista ja -maallikoista osallistui näkyvästi AKS:n, Lapuan liikkeen ja IKL:n toimintaan.

⁷⁷ *Wikipedia* (Herätysliike).

⁷⁸ Herännäisyydestä esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 66 ss.; *Wikipedia* (Herännäisyys).

⁷⁹ Ks. tarkemmin esim. *M. Rosendal* Suomen herännäisyyden historia XIX:llä vuosisadalla (1902).

Herännäisyydessä ei torjuta naispappeutta ja suhtaudutaan sallivasti seksuaalivähemmistöihin.

Rukoilevaisuuden, joka on Suomen evankelisluterilaisen kirkon vanhin herätysliike, kannatusaluetta ovat Satakunta ja Varsinais-Suomen pohjoisosa.⁸⁰ Aktiivisia liikkeen kannattajia on kolmisen tuhatta. Rukoilevaisuuteen kuuluu henkilökohtaisen kääntymyksen merkityksen korostaminen. Kristityn on käännettävä kevytmielisestä elämäntavasta ja osoitettava uskoa arkielämässä sekä harjoitettava itse-tutkiskelua ja pyrittävä uudistumaan ollakseen valmis jokapäiväiseen parannukseen. Apuna toimii henkilökohtainen hartaudenharjoitus, johon kuuluvat polvirukoukset, hartauskirjallisuuden lukeminen sekä osallistuminen hartauskokouksiin. Vuonna 1984 liike jakautui kahtia naispappeuskysymyksen vuoksi.

Evangelisen herätysliikkeen perusti pappi *Fredrik Gabriel Hedberg*.⁸¹ Liike erkani herännäisyydestä vuonna 1843. Taustalla oli mm. se, että evankelinen liike korosti ihmisen saavan Raamatun lupausten perusteella heti uskoa olevansa Jumalan lapsi. Hedberg alkoikin julistaa ”iloista evankeliumia”. Evankelinen herätys levisi alkuun voimakkaasti Pöytyän ja Turun seudulla. 1860-luvulla se laajeni Helsingin seudulle, ja Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys (SLEY) perustettiin vuonna 1873. Jokakesäisillä Evankeliumijuhlilla käy noin 15 000 henkeä. Liike toimii vahvimmin Lounais-Suomessa sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla. SLEY:n johto on suhtautunut torjuvasti naispappeuteen.

---

⁸⁰ Rukoilevaisuudesta esim. *Kimmo Ketola Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin* (2008) s. 63 ss. Rukoilevaisuuden suhteesta 1800-luvun alun hyppyherätykseen esim. *Wikipedia* (Hyppyherätys). Hyppyherätys oli hurmoksellinen liike, jonka toimissa esiintyi mm. hyppimistä, hengellistä tanssia ja käsien läiskyttämistä. Tanssi, jolla pyrittiin saamaan esimakua taivaallisesta hääilosta, oli piiritanssia arkkiveisujen säestyksellä. Hyppyherätyksen hiipumiseen vaikutti kirkon ja yhteiskunnan painostus sekä pettymys siitä, että vuodeksi 1836 odotettu tuhatvuotisen valtakunnan alkaminen ei toteutunut.

⁸¹ Evankelisuudesta esim. *Kimmo Ketola Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin* (2008) s. 69 ss.

Viides herätysliike (viidesläisyys, uuspietismi) on yhteisnimitys ennen II maailmansotaa ja sen jälkeen syntyneelle herätyskristillisyydelle.⁸² Järjestysnumerossaan se on evankelisluterilaisen kirkon ”virallisista” herätysliikkeistä viides, koska se syntyi rukoilevaisuuden, herännäisyyden, evankelisuuden ja lestadiolaisuuden jälkeen. Viidesläisyys on sekä opillisesti että organisatorisesti monikantainen. Kansan Raamattuseuran ”Sanan suvipäivillä” käy 5 000–7 000, Kansanlähetyksen Kansanlähetyspäivillä 7 000–10 000 ja Raamattuopiston ”Kesäsanomassa” noin 2 000 henkeä. Lisäksi on nuorten tapahtumia sekä paikallisia evankelioimistapahtumia. Aktiivisia viidesläisiä arvioidaan olevan noin 20 000.

2.4.3.3 Reformoidut kirkot⁸³

Reformoidut kirkot on yleisnimitys Sveitsin reformaation pohjalta syntyneille kristillisille kirkoille, joihin kuuluu nykyisin noin 75 miljoonaa jäsentä. Niiden alkuna pidetään *Ulrich Zwinglin* hengellistä toimintaa, joka sai vaikutteita Lutherilta. Zwinglin kuoleman jälkeen reformoidun liikkeen johtoon nousi *Jean Calvin*, jonka nimen mukaan näitä kirkkoja kutsutaan myös kalvinistisiksi. Reformoidut kirkot levisivät mm. Alankomaihin, Ranskaan⁸⁴, Unkariin, Englantiin ja Skotlantiin sekä myöhemmin siirtolaisten mukana Pohjois-Amerikkaan ja Etelä-Afrikkaan.

Kalvinismin oppien mukaan ihminen on niin synnin turmelema, ettei hän kykene aitoon parannukseen tai pelastavaan uskoon ilman Jumalan uudestisyntyttävää voimaa. Kristuksen sovitus rajoittuu seurakuntaan: vain seurakunta (aidot uskovat) on sovitettu Jumalan kanssa.

⁸² Viidesläisyydestä esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 75 ss.

⁸³ *Risto Saarinen – Timo Pokki* Reformoidut kirkot, teoksessa *Kirkkotiedon kirja*, Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 241 ss.; *Wikipedia* (Reformoidut kirkot).

⁸⁴ Ranskassa 1500- ja 1600-luvulla kalvinistiseen kirkkoon kuuluneita henkilöitä, jotka joutuivat uskonnollisen sarron kohteeksi, kutsuttiin hugenoteiksi. *Wikipedia* (Hugenotit).

2.4.3.4 Anglikaanikirkko⁸⁵

Anglikaaninen kirkko on Englannin reformaation myötä syntynyt kristillinen kirkkokunta, johon kuuluu maailmanlaajuisesti yli 78 miljoonaa jäsentä. Suomessa anglikaaninen kirkko toimii rekisteröityneenä uskonnollisena yhdyskuntana, jossa on noin 150 jäsentä. Anglikaanista kirkkoa kutsutaan joissakin maissa episkopaaliseksi kirkoksi. Anglikaaneja on erityisesti Isossa-Britanniassa, Kansainyhteisön maissa ja entisissä Britannian siirtomaissa.

Anglikaanisen kirkkoyhteisön juuret ovat katolisessa lähetystyössä 500-luvulta, jolloin Canterburyn piispanistuin muodostui englantilaisen kirkon keskuspaikaksi. 1500-luvun uskonnollisten myllerrysten aikana Englannin kirkosta muodostui oma erillinen kansallinen kirkkokunta. Se tapahtui osaksi poliittisista syistä, kun Englannin kuningas *Henrik VIII* halusi avioeron, jota paavi ei hänelle myöntänyt. Niinpä Henrik irrotti valtakuntansa kirkon katolisesta kirkosta vuonna 1534. Päätökseen vaikuttivat myös katolisen kirkon hallussaan pitämät maa-alueet, jotka kuningas tahtoi itselleen. Reformaation toteuttaminen uskottiin protestanttisille kristityille, mutta Englannin kuninkaasta tuli kirkon päämies.

Anglikaaniset kirkot ovat olleet keskeisiä vaikuttajia nykyaikaisessa ekumeenisessa liikkeessä. Naispappeja anglikaanisessa kirkkoyhteisössä on nykyisin useimmissa kirkoissa.

2.4.3.5 Metodismi⁸⁶

Metodismi on 1700-luvun lopulla Englannissa syntynyt kristillinen kirkkokunta, johon nykyisin kuuluu yli 80 miljoonaa jäsentä eri

---

⁸⁵ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 88 ss.; *Jaakko Rusama* Anglikaaninen kirkkoyhteisö ja metodistikirkot, teoksessa *Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään*, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 197 ss.; *Wikipedia* (Anglikaaninen kirkko).

⁸⁶ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 95 ss.; *Jaakko Rusama* Anglikaaninen kirkkoyhteisö ja metodistikirkot, teoksessa *Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään*, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 220 ss.; *Gunnar Westin* Vapaan kristillisyyden historia (1975) s. 325 ss.; *Wikipedia* (Metodismi).

puolilla maailmaa. Suomeen metodismi tuli merimiesten tuomana 1800-luvulla.

Metodismi sai alkunsa anglikaanipapi *John Wesley*n hengellisen toiminnan vaikutuksesta. Wesley tuli herätykseen Saksan pietistisen kristillisyyden vaikutuksesta ja alkoi toteuttaa pietismin keskeisiä periaatteita Englannissa. Ensin metodismi oli Englannin kirkon sisäinen herätysliike, joka evankeliumilla ja sosiaalisella työllä pyrki tavoittamaan niitä, joita valtionkirkko ei tavoittanut. Wesley yhdisti useat eri herätykset metodismiksi. Hänen kuolemansa jälkeen Englannin metodistit irtaantuivat Englannin kirkosta ja muodostivat oman kirkkokunnan.

Metodismi levisi varhain myös Pohjois-Amerikkaan. Eri metodistikirkkoja ja yhdistyneitä kirkkoja yhdistää Metodistien maailmanneuvosto, johon kuuluu 80 kirkkokuntaa 133 maassa. Adventtikirkolla, Helluntaiherätyksellä ja Pelastusarmeijalla⁸⁷ on juuret metodismissa. Metodismin opissa korostuvat henkilökohtainen kääntymys ja sitä seuraava pyhitys. Toisin kuin useimmilla muilla vapaiden suuntien kristityillä, metodisteilla on lapsikastekäytäntö.

2.4.3.6 Kveekarit⁸⁸

Kveekarismen juuret ovat 1600-luvun Englannissa. Suutari *George Fox* sai vuonna 1647 kokemuksen sisäisestä valaistumisesta. Hän alkoi opettaa, että jokaisen ihmisen on mahdollista saada yhteys Jumalaan, koska jokaisessa ihmisessä on kaipauksen kipinä, sisäinen valo. Opetukset saivat kannatusta, ja kannattajiensa pohjalta Fox organisoi ryhmän, joka myöhemmin tunnettiin nimellä Ystävien Seura. Ystävät vetäytyivät pois anglikaanisesta kirkkoyhteisöstä, koska heidän mukaansa kirkko oli luopunut apostolisen ajan uudesta liitosta. He vastustivat kaikenlaista kirkkohierarkiaa, seremonioita ja sakramenteja, ja he kieltäytyivät maksamasta kymmenyksiä.

⁸⁷ Pelastusarmeija toimii kristillisen arvomaailman pohjalta, mutta avustustyön ehtona ei ole vakaumus.

⁸⁸ Kveekareista esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 91 ss.; *Gunnar Westin* Vapaaan kristillisyyden historia (1975) s. 322 ss.; *Wikipedia* (Kveekarit); uskonnot.fi (kveekarit).

Liike joutui alkuaikoinaan vaikeuksiin viranomaisten kanssa. Vuonna 1650 Fox sai syytteen jumalanpilkasta arvosteltuaan Englannin kirkkoa. Myös kveekarien ehdoton pasifismi tuotti vaikeuksia valtaapitävien taholta, mutta vainoista huolimatta liike kasvoi ja vuonna 1660 kveekareita oli jo noin 20 000.

Vainotut kveekarit saivat turvapaikan Pennsylvanian osavaltiosta, jonka perustaja *William Penn* oli itsekin kveekari. Ensimmäiset kveekarit saapuivat sinne vuonna 1682. Järjestö levisi läpi koko Pohjois-Amerikan mutta ei muodostunut missään vaiheessa massaliikkeeksi. Uudella mantereella kveekarit kieltäytyivät taistelemasta Yhdysvaltain itsenäisyysodassa ja sisällissodassa sekä toimivat aktiivisesti orjuuden lopettamisen ja intiaanien paremman kohtelun puolesta. Lisäksi he tekivät hyväntekeväisyystyötä vankien ja mielisairaiden parissa. Nykyisin kveekarismi on levinnyt ympäri maailman, ja kveekareita arvioidaan olevan yhteensä noin 350 000.

Kveekarit ovat suvaitsevaisia. Heidän elämänarvoissaan korostuvat anteeksianto ja rakkaus. He eivät esimerkiksi hyväksy rotuun, uskontoon, yhteiskuntaluokkaan tai sukupuoleen perustuvaa syrjintää. He tunnustavat muidenkin uskontojen arvon ja pyhyden sekä arvostavat myös niitä, jotka eivät varsinaisesti edusta mitään uskontokuntaa. Suuri osa Suomen kveekareista kuuluu luterilaiseen kirkkoon.

Kveekarien avustusjärjestöt saivat vuonna 1947 Nobelin rauhanpalkinnon tunnustuksena avustustyöstään. Kveekarit osallistuivat myös Suomen Lapin jälleenrakentamiseen.

2.4.3.7 Shakerit⁸⁹

United Society of Believers in Christ's Second Appearing -liike tunnetaan yleensä nimellä Shakers, joka viittaa hurmoshenkiseen liikuttumiskäyttäytymiseen. Liike, jonka juuret ovat 1700-luvun puolivälin Englannissa, sai vaikutteita mm. kveekarismista ja pasifismista. 1700-luvun lopussa yhteisö siirtyi Yhdysvaltoihin. Liikkeen talous on perustunut mm. maanviljelyyn ja huonekalupuuseppien taitoihin. Erikoista liikkeessä, jossa oli myös kommunistisia piirteitä, on ollut selibaatin vaatiminen aviopuolisoidenkin kesken. Selibaatin

---

⁸⁹ *Wikipedia* (Shakers), *Shakerit* wrldrels.org.fi.

korostamiseen lienevät vaikuttaneet liikettä johtaneen naisen neljä keskenmenoakin.

Tämä liike, jossa oli enimmillään noin 5 000 jäsentä, pysyi pitkään hengissä adoption, hylättyjen lasten ja kodittomien sekä käännyntäisten avulla. Näistä kuitenkin hyvin monet hylkäsivät yhteisön tultuaan naimaikään, ja vuonna 2019 liikkeessä oli enää kaksi jäsentä.

2.4.3.8 Baptismi⁹⁰

Baptismi on protestanttisen reformaation pohjalta syntynyt kristillinen liike. Sveitsin ja Saksan reformaatioissa syntyi 1500-luvulla luterilaisten ja reformoitujen kirkkokuntien lisäksi suunta, josta käytettiin aluksi nimitystä anabaptismi. Etelä-Saksan kautta anabaptismi siirtyi Hollantiin, jossa se toimi nimellä mennoniitat.

Hollannista liike siirtyi Englantiin. Tärkeimmäksi anabaptismin haarautumaksi muodostui Englannin puritaanien ja separatistien piiristä 1600-luvulla syntynyt liike, jonka johtajana toimi pastori *John Smyth*. Baptismin katsotaan syntyneen vuonna 1609, jolloin Smyth perusti Amsterdamissa ensimmäisen baptisti-nimeä käyttäneen seurakunnan. Jo 1630-luvulla baptismi levisi siirtolaisten mukana Amerikkaan.

Opillisesti baptismi painottaa Raamatun erehtymättömyyttä ja arvovaltaa ja korostaa omakohtaista uskoontuloa. Ainoastaan uskonsa tunnustaneet henkilöt kastetaan. Seurakunnan jäsenyys on tarkoitettu pelkästään henkilökohtaisesti uskoville.

Baptisteja on noin 60 miljoonaa, lapset mukaan lukien 110 miljoonaa. Suomessa baptisteja on noin 2 400, joista puolet on ruotsinkielisiä.

⁹⁰ Baptismista esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 104 ss.; *Veli-Matti Kärkkäinen* Vapaakristillisuus, helluntailaisuus ja baptismi, teoksessa Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 288 ss.; *Gunnar Westin* Vapaan kristillisyyden historia (1975) s. 253 ss. ja 349 ss.; *Wikipedia* (Baptismi).

2.4.3.9 Adventismi⁹¹

Adventistikirkot aloittivat toimintansa 1840-luvun Yhdysvalloissa. Maailmassa on nykyisin noin 18 miljoonaa kastettua adventistia, joista Suomessa muutama tuhat. Adventistit ovat protestanttisia kristittyjä, ja nimitys tarkoittaa yleensä henkilöä, joka odottaa Kristuksen pikaista toista tulemistä ja tuhatvuotista valtakuntaa.

Adventisteille on ominaista Raamatun arvovallan korostaminen. Adventistinen teologia on yhdistelmä kolmesta protestantismien pääsuunnasta: luterilaisuudesta (lähinnä maltillisesta pietismistä), kalvinismin arminiolaisesta haarasta (metodismi) sekä radikaalireformaatiosta (anabaptismi), jonka vaikutus on huomattavin.

Seksuaalisuuden adventistit näkevät kuuluvan ainoastaan naisen ja miehen väliseen avioliittoon, mikä sulkee pois homoseksuaalisuuden, esiaviollisen seksin ja avioliiton. Suurin osa adventisteista pidättäytyy tupakasta, alkoholista, huumeista ja Raamatussa mainittujen ns. epäpuhtaiden eläinten lihasta, useat myös kahvista ja teestä. Monet adventistit haluavat olla kasvissyöjiä.

2.4.3.10 Amissit⁹²

Amissit ovat 1500-luvun sveitsiläisten anabaptistien jälkeläisiä. Anabaptistit ovat vaatineet aikuiskastetta ja tarkempaa Raamatun noudataamista kuin muut protestantit. He joutuivat kastekantansa vuoksi riitoihin paitsi protestanttien ja katolisten myös viranomaisten kanssa ja joutuivat pakenemaan vainoja Saksaan, Hollantiin ja Ranskaan.

1690-luvulla anabaptisteista erkani *Jakob Ammannin* johtama ryhmä, jota alettiin pian kutsua amisseiksi. 1700-luvun alussa amissit muuttivat Yhdysvaltoihin toisen anabaptistiryhmän, mennoniittien, tavoin. Amisseja on nykyisin noin 240 000. Heitä asuu USA:ssa etenkin Pennsylvaniassa, Ohiossa ja Indianassa. He puhuvat vanhaa saksaa mutta oppivat koulussa myös englantia.

---

⁹¹ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 115 ss.; *Wikipedia* (Adventismi).

⁹² *Wikipedia* (Amissit).

Amisstit viettävät vanhanaikaista, yhteisökeskeistä elämää, ja he pyrkivät torjumaan ulkopuolisia vaikutteita. He pukeutuvat vaatimattomasti ja perinteisesti. Suuri osa amisseista työskentelee pelloilla, mutta heitä työllistävät myös kauppa, huonekalujen valmistus ja turismi.

Amisstit ovat historiallisista syistä epäluuloisia hallituksia kohtaan, ja he käsittelevät asiansa mieluummin omissa yhteisöissään kuin vievät ne viranomaisille. Veronsa he maksavat, vaikka he eivät hyödynnä verovaroin kustannettuja koulutuspalveluita. He kieltäytyvät toimimasta julkisissa viroissa eivätkä yleensä äänestä. Amisseille on tärkeä Jeesuksen sanoma vihollisen rakastamisesta ja Jumalalle alistumisesta. He vastustavat väkivaltaa eivätkä suorita asepalvelusta.

Amissinainen synnyttää keskimäärin seitsemän lasta. Amisstit tuomitsevat ehkäisyn, mutta asenteen lieventymisestä on nähty merkkejä. Amisstit hyväksyvät mm. tupakanpolton, hyvän ruoan, virkistyksen, huumorin ja leikin. Pahana he pitävät ylenpalttisen nautiskelun himoa. Ylpeyttä amisstit pitävät erityisen vahingollisena. He eivät käytä koruja, kosmetiikkaa, hienoja kankaita eivätkä kirkkaita värejä. Lapset pukeutuvat jo nuorina vanhempiensa tapaan. Naiset pitävät päähinettä, jolla ilmennetään alistumista Jumalan ja miehen edessä. Aikuisilla naisilla on jakaus keskellä ja nuttura. Naispuoliset amisstit käyttävät esiliinaa ja hartiaviittaa kahdeksanvuotiaasta lähtien, ja mekko ulottuu vähintään polven alapuolelle.

Amissimiehet leikkaavat hiuksensa tasapitkiksi korvalehden tasalta. Jakausta ei ole. Naimattomat miehet ajavat partansa, mutta naimisiin mentyään tai 40 vuotta täytettyään miehet antavat parran kasvaa. Ylähuuli kuitenkin ajetaan, sillä amisstit yhdistävät viikset ajatuksissaan edelleen eurooppalaisiin upseereihin. Miehet käyttävät ulkosalla aina leveälieristä hattua. Housujen kanssa käytetään henkseleitä.

Puhelinta ei saa omistaa, mutta sitä saa käyttää. Kodeissa ei ole televisioita eikä sähköllä toimivia kodinkoneita. Valaisuun ja lämmittämiseen käytetään usein kaasua. Amisstit liikkuvat yleensä hevosrattailla, sillä autojen ja joissain yhteisöissä myös polkupyörien omistaminen on kielletty. Amisstit voivat matkustaa julkisissa kulkuneuvoissa mutta eivät lentokoneilla.

2.4.3.11 Hutteriitit⁹³

Hutterismi on protestanttinen kristillinen suuntaus, joka on menno-
niittojen ja amissien tavoin anabaptistinen. Hutteriitit elävät äärim-
mäisen yhteisöllistä elämää. Äidinkielenään he puhuvat vanhaa saksan
murretta. Jokainen hutteriitti elää maatalousyhteisössä, syö yhteisön
ruokasalissa, peseytyy yhteisissä pesutiloissa ja asuu talossa, josta kul-
lekin perheelle annetaan huoneet tarpeen mukaan.

Hutterismin voi katsoa syntyneen vuonna 1528 Määrissä (nykyi-
sen Tšekin alueella), kun joukko anabaptisteja otti käyttöön yhteis-
omistuksen. Hutteriittien varakkuus synnytti kateutta ja vihaa muun
väestön keskuudessa, asevelvollisuudesta kieltäytyminen taas aiheutti
vihaa vallanpitäjien taholta. Liikkeen jäsenet eivät myöskään suos-
tuneet maksamaan sotatarkoituksiin käytettäviä veroja, mutta nämä
verot otettiin väkisin heidän karjastaan. Kolmikymmenvuotinen sota
ja sen tuomat vainot pakottivat hutteriitit pakenemaan Määristä Slo-
vakiaan ja Transilvaniaan. Vainot kuitenkin jatkuivat, ja hutteriitit
jatkoivat vaellustaan Valakiaan (nykyiseen Romaniaan).

Vuonna 1770 hutteriitit saivat Ukrainasta (silloisen Venäjän keisa-
rikunnan alueelta) suhteellisen turvallisen asuinsijan. Siellä liikkeen
yhtenäisyys kuitenkin alkoi rakoilla, ja hutterismin perusajatuksesta,
yhteisomistuksesta, luovuttiin vuonna 1819. Varojen puutteessa hut-
teriittien koululaitos kärsi ja lukutaito heikkeni. Johtoon nousi uusi
mies, joka päätti palauttaa yhteisomistuksen.

Kun Venäjällä vuonna 1871 otettiin käyttöön kaikkia koskevat
sotaväenotot, noin 800 hutteriittia siirtyi muutaman vuoden sisällä
Yhdysvaltoihin. Siellä hutterismi nousi uuteen kukoistukseen. I maa-
ilmansodan aikana pasifistiset hutteriitit joutuivat vaikeuksiin myös
tässä uudessa maassa, ja suurin osa heistä siirtyi Kanadaan. Nykyään
noin 75 % hutteriiteista asuu Kanadassa ja 25 % Yhdysvalloissa. Hut-
teriitteja on nykyisin noin 42 000, ja määrä on kasvussa; naiset syn-
nyttävät keskimäärin 9,6 lasta.

---

⁹³ *Gunnar Westin* Vapaan kristillisyyden historia (1975) s. 143 ss. ja 220 ss.; *Wikipedia* (Hutteriitit).

2.4.3.12 Mennoniitat⁹⁴

Mennoniitat ovat protestanttinen uskontokunta, jonka jäsenet ovat anabaptisteja. He ovat sitoutuneet väkivallattomuuteen ja pasifismiin. Liike on saanut nimensä perustajastaan, hollantilaisesta *Menno Simonsista*, joka oli ennen vuonna 1536 tapahtunutta anabaptisteihin liittymistään katolinen pappi. Vuonna 1672 mennoniitat tunnustettiin Alankomaissa virallisesti yhdyskunnaksi, joka sai vapaasti harjoittaa uskontoaan. Edellä mainitut amissit erosivat mennoniitoista vuonna 1693, koska halusivat elää hurskaampaa ja yhteisöllisempää elämää.

Mennoniittoja on maailmassa lähes 1,5 miljoonaa. Euroopan ja Pohjois-Amerikan mennoniittayhteisöistä useimmat toimivat maaseudulla. Konservatiivisimmat mennoniitat pukeutuvat yksinkertaisesti, suhtautuvat kielteisesti uuteen tekniikkaan ja pyrkivät eristäytymään ympäröivästä yhteiskunnasta omiksi maanviljely-yhteisöikseen. Esimerkiksi radiota ja televisiota ei hyväksytä. Kuljetuksiin saatetaan käyttää edelleen hevosta ja vaunuja. Vähemmän konservatiiviset suunnat eivät rajoita pukeutumista tai tekniikan käyttöä, ja uudistusmielisimmät hyväksyvät esimerkiksi homoseksuaalisuuden.

2.4.3.13 Helluntailaisuus⁹⁵

Helluntaiherätys eli helluntailaisuus on suurimpia kristinuskon protestanttisia suuntia maailmassa. Liike sai alkunsa 1900-luvun alkuvuosina Yhdysvalloissa Kansasissa ja Los Angelesissa. Helluntaiherätyksen syntymiseen ja opillisiin näkemyksiin vaikuttivat merkittävästi metodistit ja pyhityслиike. Helluntaiherätys korostaa Pyhän Hengen kastetta ja sen merkinä kielilläpuhumista sekä upotuskastetta ja vain elävässä kristillisessä uskossa olevista koostuvaa seurakuntaa. Liikkeen keskuudessa harjoitetaan yhä myös profetoimista ja sairaiden parantamista.

⁹⁴ *Gunnar Westin* Vapaan kristillisyyden historia (1975) s. 63 ss., 166 ss., 216 ss., 222 ss.; *Wikipedia* (Mennoniitat).

⁹⁵ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 119 ss.; *Veli-Matti Kärkkäinen* Vapaakristillisyyden, helluntailaisuuden ja baptismin, teoksessa *Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään*, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 302 ss.; *Wikipedia* (Helluntaiherätys).

Lapsia ei automaattisesti liitetä helluntaiseurakuntien jäseneksi, vaan liittyminen tapahtuu henkilökohtaisen uskoontulon jälkeen vapaaehtoisessa kasteessa, jonka jälkeen kastettu voi liittyä paikalliseen helluntaiseurakuntaan. Suomessa poikkeuksen tästä tekee Suomen Helluntaiherätyksessä vähemmistönä oleva Suomen Helluntaikirkko, joka liittää seurakuntien jäseneksi myös alle 18-vuotiaita kastamattomia lapsia.

Perinteiseen helluntailaisuuteen arvioidaan kuuluvan 115 miljoonaa jäsentä koko maailmassa. Jos lukuun lasketaan myös helluntailaisuuteen pohjautuvat karismaattiset ja uuskarismaattiset liikkeet, on helluntalais-karismaattisen liikkeen jäsenten kokonaismäärä useita satoja miljoonia. Nykyisin helluntaiherätyksellä on Suomessa noin 45 000 jäsentä. Suomenkielisiä helluntaiseurakuntia on myös USA:ssa ja Ruotsissa.

2.4.3.14 Vapaakirkko⁹⁶

Suomen Vapaakirkko on vuonna 1923 perustettu, itsenäinen kristillinen protestanttinen kirkkokunta, johon kuuluu noin 15 000 jäsentä. Se koostuu ruotsinkielisistä, suomenkielisistä ja venäjänkielisistä seurakunnista. Suomen Vapaakirkon juuret ovat angloamerikkalaisissa vapaakirkollisissa herätysliikkeissä, jotka alkoivat vaikuttaa meillä 1870-luvulla etenkin Uudellamaalla ja Pohjanmaalla.

Vapaakirkon seurakunnat ovat itsenäisiä, ja ne ovat sitoutuneet yhteiseen tunnustukseen ja yhdyskuntajärjestykseen, jonka mukaan Raamattu on ylin ohje. Vapaakirkossa kastetaan vain uskonsa tunnustavia, henkilökohtaisen uskonratkaisun tehneitä. Kaikilla seurakuntalaisilla on mahdollisuus toteuttaa kristillistä kutsumustaan kertomalla uskostaan uskosta osattomille, jakamalla ehtoollista ja kastamalla. Vapaakirkko on mm. vastustanut rekisteröityjä parisuhteita ja homoparien adoptio-oikeutta.

---

⁹⁶ Suomen Vapaakirkosta esim. *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 110 ss.; *Wikipedia* (Suomen Vapaakirkko).

2.4.4 Kristilliseltä pohjalta syntyneitä uskonnollisia liikkeitä

2.4.4.1 Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen kirkko⁹⁷

Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen kirkkoa kutsutaan yleisesti mormonikirkoksi.⁹⁸ Mormonismi on yleisnimitys *Joseph Smithin* vuonna 1830 Yhdysvalloissa perustamasta kirkosta syntyneille ryhmille, joille yhteistä on se, että ne tunnustavat Smithin Jumalan profeetaksi ja Mormonin kirjan Jumalan sanaksi. Mormonit kieltävät kolminaisuusopin, minkä vuoksi heidät yleensä luetaan kuuluviksi kristillisen uskon ulkopuolelle.

Mormoniliike on levinnyt eri puolille maailmaa. Utahissa mormonien osuus väestöstä on lähes 60 %, muista Yhdysvaltain osavaltioista heitä on erityisen paljon Idahossa ja Nevadassa. Suomessa mormonikirkkoon kuuluu runsaat 3 000 jäsentä.

Mormonikirkkoa on kritisoitu rasistisuudesta, koska kirkko alun perin kieltäytyi antamasta mustaihoisille pappeutta. Vuonna 1978 kirkko kuitenkin ilmoitti saaneensa Jumalalta ilmoituksen, jonka perusteella kaikilla kelvollisilla kirkon jäsenillä on ihonväriin katsomatta yhtäläiset oikeudet pappeuteen ja temppeletoimituksiin. Moniavioisuutta ei enää yleensä hyväksytä. Mormonismissa painotetaan hyvää ravintoa ja liikuntaa sekä alkoholin, tupakkatuotteiden, kahvin, teen ja huumeiden käytöstä pidättäytymistä. Mormonit ovat perhekeskeisiä.

⁹⁷ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 146 ss.; *Kim Östman* Mormonit – Historia, oppi ja elämä (2019); *Wikipedia* (Mormonismi, Myöhempien aikojen pyhien liike).

⁹⁸ Mormonisanan alkuperästä *Wikipedia* (Mormon, word): According to the text of the Book of Mormon, the word Mormon stems from the Land of Mormon, where the prophet Alma preached the gospel and baptized converts. Mormon – who was named after the land – was a 4th-century prophet-historian who compiled and abridged many records of his ancestors into the Book of Mormon.

2.4.4.2 Jehovan todistajat⁹⁹

1870-luvun alkupuolella Pennsylvanian osavaltiossa USA:ssa alkoi toimia *Charles Taze Russelin* vetämä raamatturyhmä. Russell sai vahvoja vaikutteita adventistiliikkeeltä erityisesti maailmanlopun päivämäärän ennustusten laatimisessa. Tuosta sai alkunsa Jehovan todistajat, joka on lopun ajan odotusta korostava maailmanlaajuinen uskonnollinen liike. Siinä on nykyään noin 8 miljoonaa jäsentä. Suomessa heitä on noin 18 000.

Jehovan todistajat korostavat raamatuntulkintansa noudattamista käytännön elämässä, Jehova-nimen käyttöä Jumalan nimenä ja heidän uskonnollisen yhdyskuntansa asemaa ainoana oikeana uskontona. He uskovat maallisten valtajärjestelmien ja muiden uskontojen tuhoutuvan lähitulevaisuudessa Harmageddonin sodassa ja taivaaseen pääsyn olevan rajattu 144 000:lle voidellulle. Jehovan todistajat julkaisevat lehtiä Vartiotorni ja Herätkää, ja heillä on omat seurakuntarakennuksensa, joita kutsutaan valtakunnansaleiksi.

Esimerkiksi seuraavat teot luokitellaan sellaisiksi vakaviksi synneiksi, jotka katumattomina tekoina johtavat erottamiseen seurakunnasta: esiaviollinen seksi, aviorikos, homoseksii, luopumus eli se, että kiistää jonkin Jehovan todistajien perusopetuksista tai osallistuu aktiivisesti muun uskontokunnan toimintaan, se, ettei karta verta (verensiirtojen ottaminen, veren luovuttaminen, veren syöminen), uhkapelien pelaaminen, tupakointi, huumeiden käyttö, liiallinen alkoholin käyttö, ehdokkaaksi asettuminen poliittisissa vaaleissa ja poliittinen toiminta esimerkiksi puolueissa. Viihde, joka sisältää rahan tai omaisuuden ihannointia, väkivaltaa, seksiä tai spiritismiä, tuomitaan. Korvakorut tai pitkät hiukset voivat miehillä estää vastuullisen aseman seurakunnan toiminnassa. Myöskään partaa ei yleensä suositella. Hyvä käytös ja lähimmäisenrakkaus ovat tärkeitä niin seurakunnassa kuin sen ulkopuolellakin.

Jehovan todistajat painottavat rehellistä työtä sekä verojen ja muiden velvoitteiden suorittamista. He uskovat, että kristittyjen täytyy pysyä puolueettomina suhteessa yhteiskuntaan ja poliittisiin järjestelmiin. I maailmansodan jälkeen liike on edellyttänyt jäseniltään asepalveluk-

---

⁹⁹ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 151 ss.; *Wikipedia* (Jehovan todistajat).

sesta kieltäytymistä. II maailmansodan aikana Saksassa noin 2 000 liikkeen jäsentä menehtyi keskitysleireillä ja vankiloissa kieltäytyttyään esittämästä natsitervehdystä ja toimimasta asevoimissa.

2.5 Islam ja jesidit

2.5.1 Islam¹⁰⁰

2.5.1.1 Yleistä

Islam on monoteistinen, abrahamilainen uskonto. Sen tunnustajat ovat muslimeja.¹⁰¹ Uskonnon nimi ”islam”, jonka katsotaan olevan johdettu alistumista tarkoittavasta arabian kielen verbistä ”aslama”, valaisee sen luonnetta, jota kuvaavat alistuminen tai nöyrytyminen Jumalan käskyjen ja kieltojen edessä, näiden ehdoton noudattaminen sekä yksin Jumalaan kohdistuva palvonta.

Islam sai alkunsa Arabian niemimaalla profeetta *Muhammedin* saamien ilmestyksien ja elämän pohjalta vuosina 610–632. Islam on kristinuskon jälkeen maailman suurin uskonto. Vuonna 2019 sillä oli 1,7 miljardia kannattajaa, ja määrä nousee voimakkaasti.¹⁰² Kasvu johtuu väestönkasvusta, ei niinkään käännyttämisestä. Islamin kannattajissa enemmistönä on sunnalaisuus (n. 1,5 miljardia) ja vähemmistönä shiialaisuus (n. 0,2 miljardia).¹⁰³ Islam-enemmistöiset alueet ulottuvat Afrikan länsirannikolta Indonesiaan ja Keski-Aasiasta Saharan eteläpuolelle. Länsi-Euroopassa, Venäjällä, Keski-Aasiassa ja Kiinassa on merkittävät muslimivähemmistöt. Muslimien määrä Suomessa oli 1980-luvulle asti pieni; suuri osa suomalaisista muslimeista oli

¹⁰⁰ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 174 ss.; *Heikki Palva* Islam, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 180–214; *Jaakko Hämeen-Anttila* Islamin monimuotoisuus (1999) s. 18 ss.; *Fadhlalla Haeri* Islam (1996); *Wikipedia* (Islam, Šaria).

¹⁰¹ Kirjaimellisesti muslimi tarkoittaa ”hän, joka alistuu”.

¹⁰² Esim. vuonna 1957 ilmestyneen *Jussi Aron*, *Armas Salosen* ja *Knut Tallqvistin* Koraani-käännöksen alkusanoissa todettiin, että islamin tunnustajia lienee ”tällä hetkellä hyvän joukon kolmattasataa miljoonaa”.

¹⁰³ Islamin suuntauksista esim. *Irmeli Purho* Oppisuuntia, teoksessa *Islamilainen kulttuuri*, toim. Heikki Palva – Irmeli Perho (2001) s. 123 ss.

Venäjältä tulleita tataareja ja heidän jälkeläisiään. Viime vuosikymmeninä muslimien maahanmuutto on lisääntynyt merkittävästi. Arviot Suomessa nykyisin asuvien muslimien määrästä vaihtelevat paljon. On puhuttu esimerkiksi 40 000:sta tai 60 000:sta, mutta yhdysvaltalaisen Pew Research Centerin mukaan Suomessa oli esimerkiksi vuonna 2016 jo 150 000 muslimia.¹⁰⁴

Muhammedin saamat ilmestykset on koottu Koraaniin, jossa on 114 suuraa eli lukua ja niissä vaihteleva määrä jakeita.¹⁰⁵ Valtaosa Koraanista on Vanhan Testamentin kommentaaritekstejä tai uskonnollisia hymnejä, mutta kirja sisältää myös lakimääräyksiä. Muhammedin katsotaan olleen synnitön ja erehtymätön, ja hänen tekojensa ja puheidensa kautta ihmiskunta sai tiedoksi islamin ydinsisällön.

2.5.1.2 Viisi peruspilaria, moraalit ja synnit

Jumalan antama pyhä laki on šaria. Sitä koskevat tulkinnat saattavat tietyissä rajoissa muuttua ja kehittyä, mutta lainopin lähde, šaria, pysyy muuttumattomana.¹⁰⁶ Šaria erottelee ihmisen velvollisuudet yhtäältä Jumalaa kohtaan ja toisaalta muita ihmisiä kohtaan.¹⁰⁷ Ensimmäisen

¹⁰⁴ Samaisen tutkimuslaitoksen ennusteen mukaan Suomessa voisi vuonna 2050 olla peräti 990 000 muslimia. *Wikipedia* (Islam Suomessa), jossa myös linkki kyseisen tutkimuslaitoksen julkaisuun vuodelta 2017.

¹⁰⁵ Koraani-sana tulee lukemista tarkoittavasta arabian verbistä. Koska Koraani on islamilaisen käsityksen mukaan Jumalan omaa puhetta, sitä ei ole katsottu voitavan kääntää muille kielille; käännöksiä kuitenkin on. Ks. *Jaakko Hämeen-Anttila* Johdatus Koraaniin (2006) s. 211. – Suomeksi Koraani on käännetty kolme kertaa. Vanhin eli *Georg Pimenoffin* käännös (1942) oli englannista; sen kustansi kauppias *Zinnetullah Ahsen Böre* (1886–1945), joka oli Suomen vanhimman muslimiyhteisön tataarien aktiivisimpia kulttuurivaikuttajia. Kaksi muuta käännöstä eli *Jussi Aron, Armas Salosen ja Knut Tallqvistin* (1. painos v. 1957) ja *Jaakko Hämeen-Anttilan* (1. painos v. 1995) on käännetty alkukielestä arabia.

¹⁰⁶ Islamilaisen lainoppineen on mielipidettään muodostaessaan otettava huomioon oman koulukuntansa perinne. Oppineen lainoppinut mielipide ilmaistaan fatwán muodossa. Toisin kuin esim. *Salman Rushdien* tapauksen perusteella usein oletetaan, fatwällä ei sinänsä ole mitään tekemistä kuolemantuomion kanssa. Suurin osa annetuista fatwoista käsittelee hyvin arkisia asioita. *Jaakko Hämeen-Anttila* Islamin käsikirja (2008) s. 160.

¹⁰⁷ Islamin lain alaan kuuluu myös paljon rituaalipuhtauteen ja yleiseen moraaliiin liittyviä kysymyksiä (mm. pukeutuminen, ruokasäännökset). *Jaakko Hämeen-Anttila* Islamin käsikirja (2008) s. 163.

mainittuihin kuuluvat seuraavat velvollisuudet, joita nimitetään islamin viideksi peruspilariksi:¹⁰⁸

1. julkinen uskontunnustus,
2. päivittäiset rukoukset,
3. almuvero (zakaat),¹⁰⁹
4. paasto ramadan-kuukauden¹¹⁰ aikana sekä
5. pyhiinvaellus Mekkaan vähintään kerran elämässä.

Islamilainen tasa-arvokäsitys perustuu ajatukseen, että Jumalan tahdon mukaan toiset on luotu rikkaiksi ja toiset köyhiksi, mutta osoittaakseen kiitollisuuttaan Jumalalle rikkaiden odotetaan antavan almuja.¹¹¹ Almuverojen tarkoitus ei ole luoda taloudellista tasa-arvoa vaan toteuttaa uskonnollinen velvoite. Käytäntö korostaa muslimien ja ei-muslimien epätasa-arvoa, almuvero kun voidaan kerätä ja jakaa vain muslimien kesken. Islamille keskeinen hyväntekeväisyysajattelu on tuottanut myös useita varakkaita muslimien perustamia säätiöitä, jotka ylläpitävät sairaaloita, moskeijoita ja kouluja.

Islamin etiikkaan kuuluvat seuraavat hyveet: kiitollisuus Jumalaa kohtaan, tottelevaisuus Jumalaa ja hänen sanansaattajaansa Muhammedia kohtaan, ystävällisyys, siveys, rehellisyys, uskollisuus, nöyryys, rauhan rakastaminen, oikeudenmukaisuus, kunnioittavuus, rohkeus, veljesrakkaus ja armeliaisuus.

Teot luokitellaan oikeiksi tai vääriksi seuraavan asteikon mukaan:

1. Velvollisuus: Teon laiminlyönti on Jumalaa vastaan tehty synti. Velvollisuuden laiminlyönnistä rangaistaan.
2. Ansiokas tai suositeltava: Teon laiminlyönnistä ei rangaista.

¹⁰⁸ Ks. tarkemmin esim. *Jaakko Hämeen-Anttila* Islamin käsikirja (2008) s. 108 ss.

¹⁰⁹ Almu on esim. ruotsiksi *allmosa*, saksaksi *Almosen* ja englanniksi *alms*. Almuverosta ks. mm. *Ensio Erä-Esko* Kyrkoskatten – Skatteuttag och skattebetaling för kyrkan i Finland (2018) s. 224 ss.

¹¹⁰ Ramadan-kuukauden ajan muslimin on päivänvalon aikana oltava syömättä ja juomatta. Öisin ei paastota vaan yleisesti kokoonnutaan nauttimaan juhla-aterioita ja huvittelemaan. *Jan Hjärpe* Islam – Oppi ja elämäntapa (1992) s. 84–85.

¹¹¹ *Helena Hallenberg* Miten elää muslimina, teoksessa Islamilainen kulttuuri, toim. Heikki Palva – Irmeli Perho (2001) s. 39–40. – Pakollisen almuveron lisäksi voidaan joissakin maissa antaa vapaaehtoisia almuja, mutta niillä rehentely tekee tämän hyvän teon tyhjäksi. *Franjo Terhart – Janina Schulze* Nykymaailman uskonnot (2007) s. 97.

3. Neutraali: Teko ei ole ansiokas mutta ei myöskään moitittava.
4. Moitittava: Teko, jonka välttämistä suositellaan mutta joka ei kuitenkaan ole rangaistava.
5. Kielletty: Teko on Jumalaa vastaan tehty synti, ja se on rangaistava.¹¹²

Islamin mukaan seksi kuuluu vain avioliittoon. Uskottomuus on vakava synti.¹¹³ Koraani määrää aviorikoksesta ankanan rangaistuksen mutta vaatii myös, että teolla pitää olla neljä todistajaa.¹¹⁴ Avioliitosta ja -erosta on yksityiskohtaiset määräykset. Miehellä sallitaan enimmillään neljä vaimoa, edellyttäen, että hän kykenee olemaan heille kaikessa tasapuolinen.¹¹⁵

Islam kieltää ihmistä tai eläintä esittävien kuvien käytön jumalanpalveluksessa ja rukous- ja hartaustiloissa.¹¹⁶ Myös kaikissa profeetta Muhammedia esittävissä kuvissa kasvot on peitetty. Perimätiedoissa suhtaudutaan kuviin yleensäkin kielteisesti.¹¹⁷ Patsaita on aina vastustettu enemmän kuin kaksiulotteisia kuvia. Nykyislamissa on yleistynyt käsitys, että kuvakielto koskee vain kuvien uskonnollista käyttöä.

Kiellettyjä asioita ovat myös uhkapelit, varastaminen, valehtelu, panettelu, petos ja huijaus sekä ennustaminen ja taikuus. Koraani määrää ankarat rangaistukset varkaudesta, varkaan käsi on katkaistava. Myös koronkiskonta on Koraanin kielteinen.

Islamin jumalanpalveluselämän ytimessä on viisi kertaa vuorokaudessa toimitettava rukous. Rukouskutsu esitetään moskeijan

---

¹¹² Jan Hjärpe *Islam – Oppi ja elämäntapa* (1992) s. 96.

¹¹³ Useimmissa muslimimaissa kuuluminen seksuaalisiin vähemmistöihin – queerislam – on laitonta, eikä sitä ole hyväksytty myöskään sosiaalisesti, kulttuurisesti tai uskonnollisesti. Tämän vuoksi seksuaaliset vähemmistöt ovat pysyneet pääosin piilossa. *Aini Linjakumpu* *Islamin globaalit verkostot* (2009) s. 163.

¹¹⁴ Avioliittoa rikkovalle naiselle ja miehelle on annettava 100 raipaniskua kummallekin (Koraani 24:2).

¹¹⁵ Alkuperäisessä yhteydessä tämä kohta liittyy orvoksi jääneiden tyttöjen kohteluun. *Jaakko Hämeen-Anttila* *Islamin käsikirja* (2008) s. 168.

¹¹⁶ Voidaan väittää, että hartaudenharjoituksissa uskovaisten ajatukset pysyvät paremmin itse asioissa, kun moskeijoiden seinillä on kauniita mosaiikkiköitä tai kalligraafisesti kirjoitettuja Koraanin lauseita.

¹¹⁷ Tässä on alueellisia ja kansallisia eroja. Shiialaisessa Iranissa ihmistä esittävät näköispatsaat ovat näkyvä elementti katukuvassa, mutta vahvimmin sunnalaisissa arabimaissa kuviin suhtaudutaan keskimääräisesti kielteisemmin. *Jaakko Hämeen-Anttila* *Islamin käsikirja* (2008) s. 166–167.

minareetista. Ensimmäinen rukoushetki on aamun sarastaessa, ennen auringon nousua. Keskipäivän rukous suoritetaan auringon jätettyä lakikorkeutensa, kolmas rukous ennen auringonlaskua. Iltarukous suoritetaan iltaruskon aikaan ja viides rukous pimeyden jo laskeuduttua, milloin tahansa ennen aamun kajastusta. Rukousta ei saa suorittaa auringon juuri noustessa tai laskiessa, eikä tasan keskipäivällä. Rukouksia varten ei tarvitse mennä mihinkään erityiseen paikkaan. Rukoilijan tarvitsee vain asettaa eteensä jotain merkitsemään rukoussuunnan, joka on kohti Mekkaa, ja varmistettava, että alusta on puhdas. Tavallisesti muslimit rukoilevat kotona.

Poikien ympärileikkaus on Muhammedin opetukseen perustuva normi. Tyttöjen ympärileikkauksella ei ole uskonnollista perustaa, vaikka joissakin muslimimaissa sitäkin on harjoitettu.¹¹⁸ Jokaisen muslimin odotetaan menevän naimisiin; naimattomuus on islamilaisissa maissa harvinaista. Kummankin puolison katsotaan avioliitossakin kuuluvan isänsä sukuun.

Islam kehottaa erityisesti naisia säädylliseen ja peittävään pukeutumiseen. Musliminaisille sopivimpana pidetään kasvojen hunnuttamista, jotta heidät kunniallisiksi naisiksi huomataan eikä heitä tunkeilevasti lähestytä.¹¹⁹ Musliminaisille sopivimpana pidetään kasvojen hunnuttamista, jotta heidät kunniallisiksi naisiksi huomataan eikä heitä tunkeilevasti lähestytä. Myös miesten pukeutumisen pitää olla vaatimatonta ja peittää vähintään polven ja navan välinen alue.

¹¹⁸ Suomessa eduskunnan lakivaliokunta on 30.9.2020 yksimielisesti edellyttänyt kansalaisaloitteen KAA 1/2019 pohjalta, että valtioneuvosto ryhtyy mahdollisimman ripeästi toimenpiteisiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen sääntämiseksi rikoslaissa rangaistavaksi nykyistä selkeämmin.

¹¹⁹ Naispuolisten muslimitutkijoiden mukaan huntu on islamia edeltävältä ajalta periytyvä yläluokkainen tapa, joka omaksuttiin myöhemmin islamilaisissakin yhteisöissä. *Ziauddin Sardar* Mihin uskovat muslimit (2009) s. 102. Hunnuista ks. myös esim. *Sylvia Akar – Tuula Sakananaho* Huivi – naisen alistaja? teoksessa *Ihmisoikeudet ja islam*, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 184–188; *Ari Hukari* Islam kuvastimessa (2006) s. 112 ss.; *Anu Suomela* Pysyvyyttä muutoksessa ja muutosta pysyvyydessä, teoksessa *Uskonnon paikka*. Kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista, toim. Outi Fingerros – Minna Opas – Teemu Taira (2004) s. 291–292.

Musliminaisten pukeutuminen on seurannut pitkälti heimoperinteitä. Tarkemmin *Jaakko Hämeen-Anttila* Islamien käsikirja (2008) s. 169.

Muslimien 70:nä suurimpana syntinä¹²⁰ esitetään seuraavaa listaa:¹²¹

1 Jonkun asettaminen Allahin rinnalle. 2 Murha. 3 Taikuuden harjoittaminen. 4 Rukouksen pois jättäminen. 5 Almujen annon pois jättäminen. 6 Ramadan paaston pois jättäminen ilman syytä. 7 Hajjin¹²² pois jättäminen, vaikka siihen pystyisi. 8 Vanhempien epäkunnioitus. 9 Sukulaisien unohtaminen. 10 Haureus ja aviorikos. 11 Homoseksuaalisuus. 12 Korko. 13 Orvon omaisuuden väärinkäyttö. 14 Valehtelevuus Allahista ja Hänen Lähettiläästään. 15 Taistelusta pakeneminen. 16 Johtaja joka huijaa ja on epäoikeudenmukainen kansalleen. 17 Ylpeys ja röyhkeys. 18 Väärän todistuksen antaminen. 19 Khamr'in juonti (viini/alkoholi). 20 Uhkapeli. 21 Pahanpuhuminen hyveellisistä naisista. 22 Sotasaaliista varastaminen. 23 Varastaminen. 24 Maantierosvovus. 25 Väärän valan vannominen. 26 Painostaminen. 27 Laittomat tulot. 28 Laittomasti hankittu tavaran omistaminen. 29 Itsemurha. 30 Jatkuva valehtelu. 31 Väärintuomitseminen. 32 Korkojen antaminen ja ottaminen. 33 Naisen matkiminen miestä ja miehen matkiminen naista. 34 Pettäminen (avioliitossa). 35 Naimisiinmeno eronneen naisen kanssa tehdäkseen hänet lailliseksi entiselle miehelle. 36 Ei suojaa itseänsä virtsalta. 37 Leveily, itsekehu. 38 Uskonnon oppiminen tämän maailman tähden ja sen tiedon pimittäminen. 39 Luottamisen pettäminen. 40 Palveluksista muistuttaminen. 41 Allahin arvon kieltäminen. 42 Yksityisten keskustelujen kuuntelu salaa. 43 Juoruilu. 44 Kiroaminen. 45 Sopimusten rikkominen. 46 Ennustajien ja astrologien uskomisen. 47 Vaimon huono käytös miestä kohtaan. 48 Patsaiden ja kuvien teko. 49 Ylitsevuotava sureminen, ääneen itkeminen, vaatteiden repiminen ja muiden tämän kaltaisten asioiden tekeminen kun kohtaa jonkin koettelemuksen. 50 Epäoikeudenmukaisuus. 51 Ylihallitseva käytös vaimoa, palvelijaa, heikkoja ja eläimiä kohtaan. 52 Naapurin loukkaaminen. 53 Muslimin hyväksikäyttö ja loukkaaminen. 54 Ihmisten loukkaaminen ja röyhkeys heitä kohtaan. 55 Vaatteensa laahaaminen ylpeydestä (miehet). 56 Kullan ja silkin käyttö miehillä. 57 Orjan karkaaminen omistajalta. 58 Eläimen teurastaminen jonkun muun nimeen kuin Allahin. 59 Tietoisesti myöntää isänsä olleen joku muu kuin

¹²⁰ Monien tutkijoiden mielestä islamissa ei ole synty-käsitettä. Kristillinen synty-käsitys ja islamilainen synty-käsitys eivät olekaan täysin yhteneviä. Islamin mukaan synty on yksinkertaisesti Jumalan käskyn rikkomista vaille periaatteellista yhteyttä ihmisen syvimpään olemukseen. *Jaakko Hämeen-Antrila* Islamin käsikirja (2008) s. 153–154.

¹²¹ The Major Sins Al-Kaba'r By Muhammad bin 'Uthman Adh-Dhahabi. Englanniksi kääntö Mohammad Moinuddin Siddiqui ja siitä vapaasti suomeksi kääntäen *Umm Sahar*. 70 pahinta syntiä/ keskustelu.suomi24.fi.

¹²² Pyhiinvaellus.

se oikeasti on. 60 Vihaisesti riitelemine ja sanailu. 61 Ylimääräisen veden pannaaminen. 62 Punnituksessa huijaaminen. 63 Oma turvallisuuden tuntu Allahin suunnitelmaa kohtaan. 64 Allahin hurskaiden ystävien loukkaaminen. 65 Ei rukoile seurakunnassa, mutta rukoilee yksin ilman syytä (miehet yleensä). 66 Tahallaan perjantairukouksen pois jättäminen ilman syytä. 67 Perijöiden oikeuksien poisotto. 68 Huijaaminen ja pahan suunnittelu. 69 Muslimien vihollisten puolesta vakoilu. 70 Allahin Lähettilään kumppaneiden kiroaminen ja loukkaaminen.

2.5.1.3 Ravinto

Halal (”puhdas, sallittu”) tarkoittaa islamissa kaikkea sitä, mikä Jumalan lain šarian mukaan on sallittua ja luvallista. Halal-ruoka on sellaista, jota islamin uskonnollisten sääntöjen mukaan muslimit saavat syödä. Islamin käsitykset halalista ovat melko samankaltaisia kuin juutalaisten käsitykset kosherista. Halalin vastakohta on haram, joka tarkoittaa kiellettyä.

Muslimit voivat syödä juutalaisen teurastamaa kosher-lihaa tai kristityn teurastamaa lihaa, jos eläin on teurastettu siten kuin muslimit ja juutalaiset teurastavat. Sen sijaan zarathustralainen, epäjumalanpalvelija tai islamista luopunut ei kelpaa teurastajaksi. Halal-teurastuksessa eläimen pää on suositeltavaa kääntää teurastuksen ajaksi kohti Mekkaa, teroittaa veitsi, leikata nopeasti, mainita Jumalan nimi, siunata Profeettaa ja katkaista suuret kaulavaltimot. Halal-teurastuksessa pakollista on leikata eläimen henkitorvi ja ruokatorvi, mutta kaulavaltimoiden katkaisu on vain suotavaa. On luvatonta käyttää hampaita tai luuta leikkaamiseen.

Keskiajalla julkaistu šariakäsikirja luettelee sallittuja ja kiellettyjä ruokia. Sallittua on syödä mm. seuraavia eläimiä: keihäsantilooppi, seepra, hyeena, kettu, piikkisika, jänis, kalliotamaani, peura, strutsi ja hevonen. Islamissa kiellettyä ravintoa ovat ainakin seuraavat:¹²³

- eläimet, joita ei ole teurastettu islamin vaatimusten mukaan (on kuitenkin sallittua syödä kalaa ja heinäsiirkoja, vaikka niitä ei olisi teurastettu oikein);
- sika kaikissa muodoissaan;

¹²³ Jos jonkun on vasten tahtoaan pakko syödä kiellettyä ravintoa, Herra on anteeksiantavainen ja laupias (Koraani 6:146).

2 Uskonnot, synnit ja paheet

- kissat sekä inhottavat pikkueläimet, jotka ryömivät tai kävelevät maassa, kuten muurahaiset, kärpäset ja vastaavat;
- petoeläimet, joilla on kulma- tai syöksyhampaat, kuten leijona, ilves, leopardi, susi, karhu ja apinat (myös elefanti ja lumikko);
- ne, jotka saalistavat kynsillään, kuten haukat, kotkat tai varis (paitsi *barnyard crow*);
- aasi ja muuli;
- sammakot, krokotiilit;
- sylki ja sperma;
- veri;
- alkoholi.

2.5.1.4 Sota

Lännessä islam usein nähdään pyhän sodan uskontona, väkivallan oppina. Useimmille muslimeille kuitenkin jihád on etäinen käsite, jolla ei ole mitään tekemistä heidän arkipäivänsä kanssa. Sana jihád on arabiaa ja tarkoittaa kilvoittelua, kamppailua. Uskonnollisessa merkityksessä se tarkoittaa kamppailua uskonnon puolesta. Jihád voidaan jakaa kahteen käsitteeseen: ns. sisäiseen jihádiin, joka on kilvoittelua ihmisen sisällä piilevää paha vastaan, ja ulkoiseen eli aseelliseen jihádiin. Jälkimmäinen tapahtuu islamin ulkoista vihollista vastaan. Nykyään valtaosa muslimeista hyväksyy puolustustaistelun islamin puolesta mutta tuomitsee hyökkäyssodan synnillisenä.¹²⁴

2.5.2 Jesidit¹²⁵

Jesidit, jotka ovat hyvin usein joutuneet vainojen ja kansanmurhien uhreiksi, ovat Irakissa ja muilla kurdialueilla asuva etnis-uskonnollinen ryhmä. Jesidiläisyyden eli jesidismen harjoittajia on eri arvioiden mukaan 70 000–500 000. Jesidismi on etninen uskonto, johon ei ole mahdollista kääntyä ja josta ei jesidien oman käsityksen mukaan ole mahdollista myöskään luopua. Jesidit voivat käydä kauppaa ja

---

¹²⁴ Tarkemmin *Jaakko Hämeen-Anttila* *Islamin käsikirja* (2008) s. 215 ss., jossa käsitellään myös islamin suhdetta terrorismiin.

¹²⁵ *Wikipedia* (Jesidit).

harjoittaa sosiaalista kanssakäymistä muiden uskontojen edustajien kanssa, mutta mm. seurustelu tai avioliitto yhteisön ulkopuolisten kanssa ei tule kysymykseen.

Jesidismi on yhdistelmä zarathustralaisuutta, manikealaisuutta, juutalaisuutta, kristinuskoa ja islamia. Jesidit uskovat Jumalaan, joka on vain luoja eikä vaikuta enää maailmassa. Jesidien näkemyksen mukaan Jumala on jättänyt luomakunnan seitsemän pyhän olennon tai enkelin huomaan. Uskonnon keskushahmo on yleisesti riikinkukkona kuvattu enkeli. Jesidit rukoilevat auringon suuntaan ja palvovat rituaaleissaan maata, tulta, vettä ja ilmaa. Jesidit uskovat sielunvaellukseen, mutta toisaalta he uskovat myös taivaaseen ja helvettiin. Jesidien uskonnossa on erikoinen ruokatabu: lehtisalaatti.

2.6 Kaukoidän uskontoja

2.6.1 Hindulaisuus¹²⁶

Hindulaisuus on Intiasta peräisin oleva moninainen ryhmä uskontoja ja suuntauksia. Hindulaisuutta pidetään maailman vanhimpana yhä elossa olevana uskontona. Sen alkuperä on muinaisessa, vähintään 2 000 vuotta eaa. kukoistaneessa Veda-kulttuurissa. Hindulaisuus on maailman kolmanneksi laajin uskonto kristinuskon ja islamin jälkeen. Vuonna 2019 sillä oli noin 1,2 miljardia kannattajaa, joista yli 80 % asuu Intiassa. Suomessa kannattajia on noin 1 500.

Nykymuotoinen hindulaisuus on saanut vaikutteita myös buddhalaisuudesta ja muista uskonnoista. Hindulaisuudessa on lukematon määrä persoonallisia jumalia, jotka kaikki ilmentävät persoonattoman voimalähteen eri aspekteja. Persoonalliset jumalat voivat johdattaa palvojansa lähemmäksi jälleensyntymien ketjusta vapautumista. Eräät

¹²⁶ *Stephen Cross* Hindulaisuus (1996); *Rachel Dwyer* Mihin uskovat hindut (2009); *Asko Parpola – Petteri Koskikallio – Jaakko Hämeen-Anttila* Uskonto ja filosofia, teoksessa *Intian kulttuuri*, toim. Asko Parpola (2005) s. 117 ss.; *Rolf Grönblom* Intian uskonnot – Elämänkatsomus ja uskonnot (2001) s. 63 ss.; *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 250 ss.; *Asko Parpola* Hindulaisuus, teoksessa *Uskonnot maailmassa*, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 290–335; *Wikipedia* (Hindulaisuus).

hindulaisuuden lahkot uskovat monoteistiseen näkemykseen esimerkiksi Vishnusta (joka usein on Krishnan muodossa).

Hindujen keskuudessa vallitsee vahva yhteisymmärrys siitä, että kaikki uskonnot ovat oikeita, viime kädessä samoja polkuja ja johdavat lopulta kohti yhtä ja samaa Jumalaa tai alkulähdettä. Krishna-liikkeen mukaan esimerkiksi Jeesus ja Muhammed olivat Krishnan valtuuttamia; Krishna syntyy aika ajoin uudelleen maailmaan ja selittää eri aikoina eri kulttuuripiireissä viestinsä hieman eri tavalla. Hindulaisuudesta puuttuvat monessa uskonnossa olevat kahtiajaot hyvä ja paha, taivas ja helvetti. Hindulaisuuden jumalat eivät ole hyviä eivätkä pahoja vaan henkiolentoja, jotka tekevät vaihtelevia ratkaisuja, eikä ihmisiäkään voida luokitella hyviin ja pahoihin. Ihminen syntyy maan päälle yhä uudestaan, kunnes hän oivaltaa yksilöllisen sielunsa ja maailmansion olevan yhtä. Ruumiillistumista eli inkarnaatiota säätelee karma eli synn ja seurauksen laki. Hyvät teot elämässä tuottavat hyvää karmaa ja huonot pahaa karmaa, ja nämä vaikuttavat seuraavaan elämään.

Noin kolmasosa hinduista on kasvissyöjiä. Kastittomat tai alempiin kasteihin kuuluvat saattavat käyttää lihaa.¹²⁷ Brahmiineihin eli pappisluokkaan kuuluvien tulee harjoittaa kaikinpuolista puhtautta. He eivät syö lihaa, mutta he voivat käyttää maitotuotteita. Vedakirjallisuus ylistää eläimistä lehmää, joka itselleen mitään vaatimatta antaa ihmisille ”ravitsevaa nektaria”. Siksi hindut arvostavat lehmiä suuresti eivätkä syö niiden lihaa. Intialaiset palvoivat lehmää jo noin tuhat vuotta ennen ajanlaskumme alkua, koska se symboloi heille maan pyhyttä.¹²⁸ Yhtä vanhaa perua on lehmien teurastamiskielto. Samalla tavoin kuin lehmä imettää vasikoitaan, maamo huolehtii kaikista elävistä olennoista. Hindut pitävät lehmänmaitotuotteita maagisina.

Mielenkiintoinen on hindujen eroottinen temppeleitaide. Sen sanoman voi luultavasti tulkita tantralaiseksi, esoteeriseksi. On vaikea

---

¹²⁷ Intian perustuslaki kieltää kastilaitoksen, mutta kansan keskuudessa järjestelmä elää yhä vahvana. *Franjo Terhart – Janina Schulze* Nykymaailman uskonnot (2007) s. 150. Hindulaisen yhteiskunnan luokkajärjestelmä korkeimmasta luokasta alempaan on seuraava: papit ja oppineet, soturit, virkamiehet ja hallitsijat, kauppiat ja maanviljelijät, palvelijat ja työläiset, kastittomat.

¹²⁸ *Franjo Terhart – Janina Schulze* Nykymaailman uskonnot (2007) s. 137.

löytää muuta selitystä seksuaalisen nautinnon lähes pateettiselle korostamiselle, jossa tarkoitus näyttää pyhittävän keinot.¹²⁹

2.6.2 Jainalaisuus¹³⁰

Jainalaisuus on kaiken elävän kunnioittamista korostava intialainen uskonto. Sen mukaan ei ole olemassa korkeampaa voimaa, jonka puoleen ihmiset voisivat kääntyä. Intiassa on yli neljä miljoonaa jainalaista, maan rajojen ulkopuolella heitä on kymmeniä tuhansia tai satoja tuhansia, kaikki syntyperältään intialaisia. Jainalaisilla on Intiassa heidän lukumääräänsä suurempi yhteiskunnallinen merkitys, sillä heidän joukossaan on paljon esimerkiksi varakkaita liikemiehiä.

Varsinaiseksi opiksi jainalaisuus muodostui 500-luvulla eaa. Perustajana pidetään prinssi *Vardhamanaa*, joka tunnetaan nimellä *Mahavora* (suuri sankari). Hän vastusti yhteiskunnallisia vääryyksiä, joita sen ajan hindulaisessa yhteiskunnassa ei voinut korjata. Jainalaisuus on perustaltaan ateistinen, mutta siihen on hindulaisuuden vaikutuksesta syntynyt jumalisto.

Jainalaiset uskovat väkivallattomuuteen, askeesiin, karmaan, jälleensyntymiseen ja sieluun. He eivät usko kenenkään voivan saavuttaa vapautusta tässä turmeltuneessa ajassa. Tavoitteena oleva sielun puhdistuminen tapahtuu vasta kun sielu on ikuisessa ruumiista vapautumisen tilassa. Jainalaisuuteen kuuluu viisi hyvettä eli ”viisi suurta lupausta”, joita etenkin munkkien ja nunnien tulee noudattaa: älä tapa, älä valehtele, älä varasta, älä ryhdy seksuaalisuhteisiin, älä omista mitään.

Jainalaiset ovat kasvissyöjiä, mutta juurekset ovat kiellettyjä, koska niitä esiin kaivettaessa voivat madot ja muut mullassa elävät eliöt vahingoittua. Elämää kunnioittaakseen jainalaiset askeesimunkit saattavat pitää kasvojensa edessä suojaa välttyäkseen nielemästä pieneliöitä. Jotkut lakaisevat tietä edessään, jotteivät kulkiessaan tappaisi muurahaisia ja muita muuta pikkueläimistöä.¹³¹

¹²⁹ *Rolf Grönblom* Intian uskonnot – Elämänkatsomus ja uskonnot (2001) s. 149 ss.

¹³⁰ *Asko Parpola – Petteri Koskikallio – Jaakko Hämeen-Anttila* Uskonto ja filosofia, teoksessa Intian kulttuuri, toim. Asko Parpola (2005) s. 99 ss.; *Ninian Smart* Uskontojen maailma (2005) s. 75 ss.; *Wikipedia* (Jainalaisuus).

¹³¹ *Rolf Grönblom* Intian uskonnot – Elämänkatsomus ja uskonnot (2001) s. 232.

2.6.3 Sikhiläisyys¹³²

Sikhiläisyys eli sikhismi on 1500-luvulla alkunsa saanut intialainen uskonto. Sikhi uskoo yhteen jumalaan ja kymmenen gurun opetukseen, jotka on kerrottu sikhien pyhässä kirjassa. Sikhismillä on noin 25 miljoonaa kannattajaa, suurin osa Intiassa.

Tämän uskonnon perustanut *Nānak* syntyi hindulaiseen perheeseen. Lähes 30-vuotiaana hän sai ilmestyksen, jonka johdosta hän jätti vanhan elämänsä ja lähti kiertelemään. Parinkymmenen vuoden kuluttua hän sai viljelymaata Keski-Punjabista ja perusti paikalle Kartarpurin kaupungin. Siellä hänen seuraajansa eli sikhit alkoivat elää hänen uskonnollisten opetustensa mukaan. Käytäntöihin kuului esimerkiksi rukoilu kolme kertaa päivässä sekä yhteisölliset keittiöt, joissa kaikki sikhit yhdessä aterioivat.

Tupakan, alkoholin ja muiden huumausainien käyttö on kiellettyä. Myös islamilaisella tavalla teurastetun lihan syöminen on kiellettyä, koska kyseinen teurastustapa tuottaa eläimelle turhaa kärsimystä. Lihansyönti ei ole täysin kiellettyä sikhiläisyydessä, mutta monet sikhit ovat kasvissyöjiä.

2.6.4 Buddhalaisuus¹³³

Buddhalaisuus on noin 500-luvulla eaa. syntynyt filosofia tai uskonto. Sen perustaja on yleensä historiallisena henkilönä pidetty prinssi *Siddhartha Gautama*, joka luopui rikkauksistaan ja tuli myöhemmin Buddhaksi eli valaistuneeksi. Buddha itse opetti olevansa tavallinen ihminen, ei Jumala tai profeetta.

¹³² *Asko Parpola – Petteri Koskikallio – Jaakko Hämeen-Anttila* Uskonto ja filosofia, teoksessa Intian kulttuuri, toim. Asko Parpola (2005) s. 140 ss.; *Rolf Grönblom* Intian uskonnot – Elämäntutkimus ja uskonnot (2001) s. 235 ss.; *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 316 ss.; *Wikipedia* (Sikhiläisyys).

¹³³ *Asko Parpola – Petteri Koskikallio – Jaakko Hämeen-Anttila* Uskonto ja filosofia, teoksessa Intian kulttuuri, toim. Asko Parpola (2005) s. 108 ss.; *Rolf Grönblom* Intian uskonnot – Elämäntutkimus ja uskonnot (2001) s. 173 ss.; *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 280 ss.; *Ilkka Pyysiäinen* Buddhalaisuus, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 336–354; *Ninian Smart* Uskontojen maailma (2005) s. 65 ss.; *Wikipedia* (Buddhalaisuus).

Buddhalaisia on nykyisin runsaat 500 miljoonaa, joista noin 250 miljoonaa Kiinassa, 65 miljoonaa Thaimaassa, 45 miljoonaa Japanissa ja lähes 40 miljoonaa Myanmarissa. Myös Sri Lankassa, Vietnamissa, Kambodžassa, Etelä-Koreassa, Intiassa ja Malesiassa on kussakin yli 5 miljoonaa buddhalaista. Suomessa buddhalaisia on hyvin vähän.

Buddhalaisuuden tärkein opetus on, että elämässä on kärsimystä ja ohimenevät asiat eivät voi tuottaa todellista onnea. Buddhalaisuus ei kuitenkaan ole pessimistinen uskonto, sillä kärsimyksestä voi myös vapautua. Keskeinen päämäärä on nirvana, kaiken kärsimyksen loppu. Etiikka muodostaa suuren osan jalosta kahdeksanosaisesta polusta ja on siksi tärkeässä asemassa. Vääryyksien välttäminen auttaa puhdistamaan mieltä pahansuovista ajatuksista ja haitallisista tavoista. Taitavien ajattelumallien – kuten hyväntahtoisuuden ja myötätunnon – kehittäminen taas tasapainottaa tunne-elämää, poistaa liiallisen syyllisyydentunnon ja valmistele mieltä meditaatiota varten. Eettinen elämä edistää onnellisuutta ja on tärkeä askel kärsimyksestä vapautumista kohti. Buddhalaisen etiikan pääkohdat tiivistyvät viiteen hyveeseen: 1) Tulee pidättyä tuottamasta vahinkoa eläville olennoille, 2) Tulee pidättyä ottamasta sitä, mitä ei ole annettu, 3) Tulee pidättyä sukupuolisesta väärinkäytöksestä, 4) Tulee pidättyä valheellisesta puheesta ja 5) Tulee pidättyä mieltä sumentavista aineista.

Nämä ohjeet eivät ole käskyjä, koska buddhalainen etiikka ei perustu auktoriteettien määräyksiin, vaan ne tukevat elävien olentojen rauhaa yhteisellä ja pyrkimystä valaistumiseen.

2.6.5 Kungfutselaisuus¹³⁴

Kungfutselaisuus tai konfutselaisuus on Kiinassa syntynyt moraalinen ja yhteiskunnallinen oppi, joka kehittyi filosofi *Kungfutsen* (551–479 eaa.) opetuksista. Kungfutselaisuus pohjautuu Kiinassa kauan vallalla olleisiin instituutioihin ja pitkäaikaiseen kiinalaiseen käytäntöön, ja sen taustatekijöinä ovat mm. sukujärjestelmä ja siihen liittyvä esi-isien kultti.

¹³⁴ *Pertti Nikkilä* Kungfutselaisuus ja taolaisuus, teoksessa *Uskonnot maailmassa*, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 355 ss.; *Wikipedia* (Kungfutselaisuus).

Kungfutselaisuuden tärkeimmät hyveet ovat inhimillisyys, oikeudenmukaisuus, hyvät tavat, uskollisuus ja viisaus. Peruseriaatteena on parantaa ja lisätä hyvinvointia yhteiskunnassa jalon käytöksen kautta, joka siirtyy ensin perheestä kaupunkiin, siitä edelleen yhteiskuntaan ja myöhemmin koko maailmaan. Kungfutselaisuudella ei ole omaa jumalakäsitystä, mutta silti se usein luokitellaan uskonoksi.

Kungfutse oli tyytymätön aikansa moraaliin ja koetti elvyttää uudelleen arvomaailman, jonka hän uskoi olleen vallalla muinaisina kulta-aikoina. Kehitettyään oppinsa hän kiersi valtiosta valtioon etsien hallitsijaa, joka suhtautuisi siihen myönteisesti. Epäonnistuttuaan etsinnässä hän palasi kotiseudulleen ja omistautui opetustyöhön.

Kungfutsen jälkeen 300- ja 200-luvulla eaa. oppia kehittivät filosofit *Mengzi* ja *Xunzi*. Tuohon aikaan kungfutselaisuus kilpaili vielä useiden muiden koulukuntien kanssa. Kiinan ensimmäinen keisari kannatti erään kilpailevan koulukunnan oppeja ja vainosi kungfutselaisia. Häntä seurannut Han-dynastia kuitenkin kohotti kungfutselaisuuden muiden koulukuntien yläpuolelle ja antoi sille virallisen aseman Kiinan opetusjärjestelmän perustana. Kungfutselaisuus koki tilapäisen laskukauden Han-dynastian jälkeisessä poliittisessa kaaoksessa. Kilpailijoiksi nousseet buddhalaisuus ja taolaisuus pystyivät antamaan ihmiselämälle hengellisen ulottuvuuden, joka kungfutselaisuudesta puuttui.

Kungfutselaisuus menetti asemansa valtion virallisena oppina keisarivallan kukistuttua vuonna 1912. Vuonna 1949 perustettua Kiinan tasavaltaa hallinneet kommunistit hyökkäsivät kungfutselaisuutta vastaan arvostellen sitä taantumukselliseksi voimaksi, joka esti yhteiskunnan kehityksen. *Maon* valtakaudella kungfutselaisuus kiellettiin ja monia sen temppeleitä suljettiin. Maon kuoleman jälkeen kiinnostus kungfutselaisuutta kohtaan alkoi kasvaa ja suljettuja temppeleitä avattiin.

Nykyisin kungfutselaisuudella on noin 200 miljoonaa kannattajaa, joista 6–8 miljoonaa Kiinan ulkopuolella. Kungfutselaisuudessa tärkeitä ovat viisi suhdetta, joihin kaikkiin kuuluvat omat vastavuoroiset hyveensä: 1) Hallitsijan hyväntahtoisuus ja alamaisten uskolisuus, 2) Isän hyvyys ja pojan vanhempainrakkaus, 3) Aviomiehen oikeamielisyys ja vaimon kuuliaisuus, 4) Vanhemman veljen jalous ja

nuoremman veljen nöyryys sekä 5) Vanhemman ystävän huolenpito ja nuoremman ystävän kunnioitus.

Kungfutsen ihanteena oli jalo ihminen, joka ilmentää moraalisia hyveitä kaikissa toimissaan ja on tyyni ja rauhallinen. Paras hyve, kaikkien hyveiden summa, on inhimillisuus eli hyväntahtoisuus tai humanismi, joka on läheisessä yhteydessä vastavuoroisuuteen.

Kungfute ei puhunut jumaluudesta vaan viittasi ainoastaan ”Taivaaseen”, jota hänen aikanaan Kiinassa palvottiin jumaluutena. ”Taivas” viime kädessä määräsi kaikkien maailmankaikkeuden elävien olentojen kohtalon, ja kaikki ihmisten instituutiot oli perustettu sen nimissä. Jotkut alkoivat palvoa Kungfutsea itseäänkin Jumalana ensimmäisellä vuosisadalla eaa., ja Kiinassa on useita Kungfutselle pyhitettyjä temppeleitä.

2.6.6 Taolaisuus¹³⁵

Taolaisuutta pidetään yhtenä Kiinan kolmesta suuresta opista kungfutselaisuuden ja buddhalaisuuden rinnalla. Vuoden 208 eaa. ja ensimmäisen vuosisadan jaa. välillä uskonnollisuuden, noituuden ja ennustamisen merkitys Kiinassa kasvoi voimakkaasti. Taolainen uskontokin syntyi tänä aikana, kun šamanismi, kuolemattomuuden tavoittelu ja taolainen ajattelu sekoittuivat toisiinsa.

Taolaisuuden merkitys kiinalaisessa yhteiskunnassa on vaihdellut vuosisatojen aikana. Ming-dynastian aikana (1368–1644) taolaisuus oli hallitsijoiden suosiossa, ja sillä oli merkittävä vaikutus maan sosiaalisessa ja poliittisessä elämässä. Sitä seuranneen Quing-dynastian aikana taolaisjohtajat kuitenkin menettivät asemansa ja taolaisten järjestöjen asemaa rajoitettiin. Uskonnollisesta auktoriteettiasemasta kilvoiteltaessa taolaiset hyökkäsivät monia buddhalaisia oppeja ja käytäntöjä vastaan. Taolainen uskonto kuitenkin omaksui buddhalaisuudesta mm. selibaatin ja luostarilaitoksen sekä opit jälleensyntymisestä ja karmasta.¹³⁶ Taolaisuudessa yhdistyy monenlaisia uskomuksia, kultteja ja tekniikoita. Uskontona taolaisuus korostaa eettisiä ihanteita,

¹³⁵ *Kimmo Ketola* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008) s. 295 ss.; *Wikipedia* (Taolaisuus).

¹³⁶ *Tauno-Olavi Huotari – Pertti Seppälä* Kiinan kulttuuri (1999) s. 206.

kuten epäitsekkyyttä ja nöyryyttä. Sen tärkeimpiä osia on kuolematomuuden tavoittelu, jota edistetään esimerkiksi joogalla sekä mietiskelyllä, oikeanlaisella ruokavaliolla ja pidättyvyydellä.

1900-luvulle tultaessa taolaisuus oli jo hiipunut merkittävästi, ja kulttuurivallankumous (1966–1977) pysäytti elpymisen. Eniten taolaisia suhteessa maan väestään on Taiwanissa (33–80 %), Kiinassa (30 %) ja Hongkongissa (28 %).

2.6.7 Šintolaisuus¹³⁷

Šintolaisuus (”jumalten tie”) on japanilainen uskonto, johon kuuluu käsityksiä hengistä, myyteistä ja rituaaleista. Se pohjautuu varhaisiin japanilaisiin kansanuskomuksiin, joiden mukaan jumaluuksia on lähes kaikissa luonnon ilmiöissä, esimerkiksi puissa, kivissä, järvissä, joissa ja vuorissa. Šintolaisuudella ei ole perustajaa, pyhiä kirjoituksia eikä yleistä oppia. Šintolaisten määräksi arvioidaan nykyisin noin 100 miljoonaa.

Šintolaisuudessa on keskeistä esivanhempien, sankarien ja suurmiesten palvonta, perheinstituutio, mytologia, taide ja kauneus, onni ja onnettomuus, ihmissuhteet, vähemmistökysymykset, paikallisuus, suvaitsevaisuus, kansallismielisyys, luonnon elollistaminen ja luonnon kunnioittaminen. Šintolaisia ei kehoteta elämään maan päällä siten, että he ansaitisivat paikan toisessa maailmassa. Nykyisin arviolta puolet japanilaisista osallistuu vuosittain ainakin muutamiin šintolaisiin juhliin. Šintolaisuus on edelleen tiiviisti sidoksissa japanilaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, mutta Japanin ulkopuolelle se ei ole mainittavasti levinnyt.

---

¹³⁷ *Ilmari Vesterinen* Šintolaisuus, teoksessa *Uskonnot maailmassa*, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 384–417; *Wikipedia* (Šintolaisuus).

2.7 Uudemmista uskonnoista ja uskonnollisista liikkeistä

2.7.1 Yleistä

Pelkästään alkuperäiskansojen keskuudessa arvioidaan olevan 10 000 uutta uskontoa tai uskonnollista liikettä. Euroopassakin niitä on pari tuhatta, samoin Yhdysvalloissa. Seuraavassa selostetaan joitakin uusia uskontoja kiinnittäen huomiota erikoisiin ja tämän kirjan teeman kannalta kiinnostaviin seikkoihin. Esitys pohjautuu suureksi osaksi *Uusien uskontojen käsikirjaan* (2006), jonka on toimittanut *Christopher Partridge*.

2.7.2 Kristinuskoon pohjautuvia uusia uskontoja ja lahkoja

Plymouthin veljet -liikkeen oppi kieltää syömästä uskottoman valmistamaa ruokaa. Vuonna 1961 jäseniltä kiellettiin korkeampi koulutus, ja nuorten jäsenten piti keskeyttää opintonsa. Jäsenyys julkisissa järjestöissä, kuten ammattiliitoissa, on kielletty. Kiellettyjä ovat olleet myös esimerkiksi lääkärin ja apteekkarin ammatit. Kissa, koira ja muut kotieläimet ovat kiellettyjä, samoin radiot, televisiot ja tietokoneet. Liikkeen johtaja kuitenkin sortui ahneuteen, alkoholiin ja naisiin, ja vuonna 1970 tapahtuneen seksiskandaalin seurauksena liike menetti paljon jäseniä.

Kristadelfilaiset-liikkeessä Herran uskotaan perustavan taivaallisen valtakunnan maan päälle aloittaen Jerusalemissa. Siten taivaallinen valtakunta ei tulisi olemaan taivaissa vaan Pyhässä maassa, joka muuttuisi taivaalliseksi paratiisiksi. Kristadelfilaisilta vaaditaan korkeaa moraalialia. He pysyttelevätkin poissa ”maailmallisista” paikoista ja riennoista, mutta viime aikoina he ovat alkaneet suhtautua viihteeseen ja televisioon hiukan suopeammin. Kristadelfilaiset pidättäytyvät väkivallasta eivätkä voi ryhtyä esimerkiksi poliiseiksi, sotilaisiksi eivätkä poliitikoiksi. Avioliitto liikkeen ulkopuolisen kanssa on kielletty.

Kristillinen tiede (*Christian Science*) -liikkeen mukaan Raamattu on luotettava opas terveyteen. Rukous ja metafyyminen työ ovat hoitojen avain. Synti ja pahuus eivät ole objektiivisesti tosia.

The Unity School of Christianity -liike korostaa henkistä parantumista ja uskoo, että sairauksista voi parantua, kun hengen nostaa aineen yläpuolelle. Menetelmiä ovat parantaminen, rukous ja myönteisten lauseiden toistelu, joilla sairauksien lisäksi voi torjua köyhyyttä ja epäonnea. Liikkeessä harjoitetaan myös kaukoparantamista.

Usapostolisen kirkon jäsenet odottavat Kristuksen toista tulemistä, jolloin uskolliset pääsevät taivaaseen Ilmestyskirjassa mainitussa 144 000:n joukossa. Koettelemusten aikaa seuraa Kristuksen tuhatvuotinen valtakunta, jolloin kaikille annetaan mahdollisuus vastata Kristuksen kutsuun. Johtajansa *J. G. Bischoffin* aikana Saksan uusapostolinen kirkko tuki avoimesti natsismia.

Shembeläisyyden perustaja *Shembe* neuvoi opetuslapsiaan mm. olemaan syömättä sianlihaa ja rukoilemaan Jehovan nimeen. Shembe sijoitti joulun paikalle zuluperinteestä muokatun ensisadon juhlan. Hän palautti perinteisen zulutavan ympärileikata miehet, hyväksyi moniavioisuuden ja opetti, että kaikki Vanhan testamentin maininnat nasiireista viittasivat hänen kirkkoonsa. Huomionarvoinen on liikkeen tanssi ”mingoko”, jonka kautta jäsenet saavat yhteyden Jumalaan. Tanssiin kuuluu hidasta askellusta, jota säestetään trumpetein.

Ykseyshelluntailaisuudessa opetetaan, että pelastukseen tarvitaan kolme Raamatussa mainittua asiaa: katumus, kaste Jeesus Kristuksen nimeen ja Pyhän Hengen lahja, johon liittyy kielilläpuhuminen.

Kristuksen kirkko perustettiin vuonna 1914 Filippiineillä, kun maan kansallishenki oli heräämässä. Terveyspalvelujen, koulutuksen ja radiolähetysten avulla kirkko on vakiinnuttanut asemansa, ja sen johdon sanelema yhtenäinen äänestyskäyttäytyminen on nostanut liikkeen myös merkittäväksi poliittiseksi tekijäksi Filippiineillä.

Kimbangulaisuus sai alkunsa 1920-luvulla Kongon demokraattisessa tasavallassa. Sillä on noin 10 miljoonaa jäsentä Afrikassa. Liike on parantanut Kristuksen nimeen ja vastustanut paikallisia noitiam. Kiellettyjä ovat mm. kaksinnaiminen, tupakointi, alkoholi, sianlihan syönti ja alasti nukkuminen. Perinteisistä afrikkalaisista tavoista tanssi ja kuoleman valittaminen itkemällä eivät ole sallittuja. Liikkeen uusi johtaja, perustajan poika, ilmoitti olevansa maan päälle palannut Kristus ja siirsi joulun vietettäväksi 25.5., joka on hänen oma syntymäpäivänsä.

Siionin kristillinen kirkko on eteläafrikkalainen liike, jolla on muutamia miljoonia jäseniä. Se kieltää alkoholin käytön, tupakoinnin ja sianlihan syönnin. Liikkeessä käytetään univormua, ja uskoa ilmaistaan perinteisillä tansseilla. Jäsenet maksavat kirkolle kymmenyksiä. Kaikenlainen väkivalta on kiellettyä, ja jäsenet tervehtivät toisiaan rauhantoivotuksella. Lääkitsemisessä käytettäviä pyhiä esineitä voivat olla mm. kävelykepit, kangastilkut ja vartalon ympärille kiedotut narut. Vaatteiden alla usein pidettävä sininen kangaspalaa suojelee väkivallalta ja salamoilta.

*Rastafari-liikkeen*¹³⁸ mukaan afrikkalaisten tulee olla ylpeitä ihonväristään, palata kotimaahansa ja luoda perusta uudelle ylivertaiselle afrikkalaiselle sivilisaatiolle, korjata valkoisten laatima puolueellinen Afrikan historia ja palvella mustaa Jumalaa etiopialaisella tavalla. *Ras Tafari Makonnen* julisti polveutuvansa kuningas Salomosta ja otti nimekseen Haile Selassie ja lisänimikseen ”kuningasten kuningas” ja ”Juudan leijona”. Mooseksen kirjan nasiirisäännösten ja Simsonin voimien innoittamina monet rastat antavat nasiirilupauksen eivätkä leikkauta hiuksiaan. Kiistelty rastojen uskonnollinen tapa on marihuanan sakramentillinen polttaminen. Monet rastat syövät ainoastaan luomuruokaa; useat ovat kasvissyöjiä ja pidättäytyvät mm. sianlihasta ja alkoholista.

The Worldwide Church of God -liikkeen johtaja ryhtyi 1930-luvulla julkaisemaan lehteä ja aloitti radiolähetykset, jotka alkoivat kuulua Euroopassakin. Lehden levikki moninkertaistui, ja liike avasi useita korkeakouluja. 1960-luvulla käynnistettiin omat televisiolähetykset.

¹³⁸ Ks. myös *Tapani Kärkkäinen* Kirkon historia – Ortodoksin käsikirja (1999) s. 91, jossa todetaan, että rastojen edustaman amerikkalaistyypisen herätysliikkeen ja idän kirkon kohtaaminen on ollut vaikeaa.

Rastafareja ei pidä sekoittaa *pastafareihin*. Lentävä spagettihirviö on parodisilla piirteillä varustettu jumalolento, jonka *Bobby Henderson* toi julkisuuteen vuonna 2005 vastalauseksi Kansain osavaltion opetuslautakunnan päätökselle sallia älykkään suunnittelun opetus kouluissa evoluution rinnalla. Spagettihirviön seuraajat kutsuvat itseään pastafareiksi (yhdistelmä sanoista pasta ja rastafari), väittävät olevansa ”hänen nuudelisien ulokkeensa” koskettamia ja saarnaavat ”nuudelisien herransa” sanaa uskontona. Pastafarit käyttävät päähiineenä pastasiivilää. *Wikipedia* (Lentävä spagettihirviö). Ks. myös televisiossa Yle TV2-kanavalla 29.9.2020 vakavasta aiheesta esitetty dokumentti Pastafari, jossa mm. kritisoidaan uskontojen erioikeuksia.

Taivaallinen Kristuksen kirkko on liike, jossa näyt, transsitilat ja profetiat sekä pahojen henkien karkottamistoimitukset ovat tavallisia.

Ristin ja tähden veljeskunta perustettiin 1950-luvulla Nigeriassa. Jäsenet pyhittävät yhden päivän (torstai) viikossa ja pukeutuvat valkoisiin viittoihin. Tupakka ja alkoholi ovat kiellettyjä, ja sairaudet kehoitetaan parantamaan uskon eikä lääkkeiden avulla. Koska ihmisen polveutuu eläimistä, liike kannattaa kasvissyöntiä.

*Moonilaisuuden*¹³⁹ mukaan Aatamin ja Eevan liian varhainen yhtyminen johdatti ihmiskunnan Jumalan luota Saatanan valtaan, jossa se yhä on. Ensimmäisten ihmisten olisi pitänyt mennä naimisiin, keskittyä Jumalan rakkauteen ja tehdä täydellisiä lapsia. Siten olisi syntynyt täydellinen perhe, ja Jumalan taivaallinen valtakunta olisi tullut maan päälle. Liikkeen perustaja *Sun Myuong Moon* ilmoitti vuonna 1992 olevansa Messias, ja sen jälkeen liike on alkanut painottaa jäsenten mahdollisuutta tulla itse messiaiksi.¹⁴⁰

Tie-liike sai alkunsa vuonna 1942 perustajansa radiolähetyksistä, jotka oli suunnattu opiskelijoille. Järjestö laajeni niin, että vuonna 1971 se järjesti jopa rockfestivaalin.

Perhe (Jumalan lapset) -liike uskoí yhteisomistukseen ja tulevaan Jeesus-vallankumoukseen. Ansiotyö oli kiellettyä. Jäsenet saivat lukea vain vuoden 1611 englanninkielistä raamatunkäännöstä.

Menestyksen teologia -liikkeessä on korostettu terveyttä ja taloudellista menestystä ja niitä silmällä pitäen laadittu ”vaurauden lait”.¹⁴¹ Köyhyys on kirous, jonka voi voittaa uskon avulla. Jumalalle kelvollinen elämä on menestystä. Osa liikkeen kannattajista ei hyväksy lääkkeiden käyttöä, jota se pitää merkinä heikosta uskosta.

Luomishenkisyys-liikkeessä perisyynnin tilalle esitetään perisiunauksen ajatusta, joka ylistää luomista. Ihmisissä on jumaluuden kipinä,

¹³⁹ Liikkeen virallinen nimi on The Family Federation for World Peace and Unification (Yhdistymiskirkko). Sen perusti *Sun Myung Moon*.

¹⁴⁰ Moonilaisuudesta ks. myös *Markus Tiittula* Aseidenpalvojat – Fanaattinen uskonlahko varautuu sisällissotaan ja puolustaa presidentti Trumpia; pelkää vasemmistoa enemmän kuin koronavirusta, *Iltalehti* 8.9.2020.

¹⁴¹ Ks. myös *Olav S. Melin* Uskonto on Trumpille vallan väline, *Helsingin Sanomat*, Vieraskynä 26.6.2020 s. A 5.

luontoon pitää suhtautua syvästi kunnioittaen, ja ihmiskeho ja sen nautinnot hyväksytään.

Kristuksen seurakunnat -liike tunnetaan aggressiivisesta evankelioimistyöstä. Jäsenet ovat erittäin sitoutuneita kirkkoon niin ajallisesti kuin taloudellisestikin.

Daavidin oksa -liikkeen, jonka juuret ovat 1930-luvun Texasissa, johtaja alkoi 1980-luvun lopulla ottaa itselleen ”henkisiä vaimoja” lahkon naisista. Hän julisti olevansa Messias ja siten kaikkien naispuolisten jäsenten täydellinen puoliso, jonka tehtävänä oli panna alulle uusi Jumalan lasten suku. Lahkon miehet saivat omat täydelliset parinsa taivaassa. Liike pidättäytyi lihasta, alkoholista, kofeiinista ja tupakasta. Se alkoi 1990-luvun alussa varustautua maailmanloppuun keräämällä suuria määriä ruokaa, aseita, ammuksia ja polttoaineita. Vuonna 1993 viranomaisten järjestämässä ratsiassa syttyi tulipalo, jossa yli 80 liikkeen jäsentä kuoli.

Kansan temppeli. Tämä *James (Jim) Warren Jonesin* (1931–1978) perustama yhteisö, jota kutsutaan Jonestowniksi, muistetaan traagisesta lopustaan: 900 miehen, naisen ja lapsen joukkoitsemurhasta tai joukkomurhasta. Jones saarnasi rotujen välistä tasa-arvoa ja harmoniaa mutta myös rotujen taistelun, kansanmurhan ja ydinsodan aiheuttamaa apokalyptista maailmanloppua. Temppeliltä vuonna 1977 poistettu verovapaus sekä liikkeen opetusten ja käytäntöjen sisäiset ja ulkoiset ristiriitaisuudet saivat Jonesin siirtämään toiminnan Kaliforniasta syrjäiselle alueella Guyanaan, jossa edellä mainittu joukkokuolema sitten tapahtui.

New Light of God -liike tuli tunnetuksi tammikuussa 2020 Panamassa uskonnollisesta riitistä, jossa kuoli kuusi alkuperäiskansaan kuulunutta lasta ja yksi aikuinen. Liikkeen saarnaajat olivat kiduttaneet uhreja ja lyöneet heitä myös Raamatuilla. Rituaalit tähtäsivät sellaisten ihmisten kuolemaan, jotka eivät katuneet syntejään.

Viimeisen testamentin kirkon perusti 1990-luvun alussa entinen poliisi *Torop*, joka on julistanut olevansa uudesti syntynyt Jeesus. Liikkeen ideologia pohjaa venäläisen ortodoksikirkon riitteihin ja ympäristöarvoihin. Lahko ei hyväksy alkoholia, kahvia, teetä, sokeria eikä hiivalla kohotettua leipää. Tuhansia kultin seuraajia asuu Siperiassa. Syyskuussa 2020 Venäjän erikoisjoukot pidättivät Toropin ja hänen

avustajansa. Toropia syytetään rahan kiristämisestä seuraajiltaan ja laittoman uskonnollisen järjestön luomisesta.¹⁴²

2.7.3 Intian uskontoihin pohjautuvia uusia uskontoja ja lahkoja

Swaminarayan-liike on parantanut halveksittujen alhaisten kastien asemaa ja vaikuttanut eläinuhrien, tyttölasten surmaamisen ja leskien polttamisen lopettamiseen.

Hare Krishna -liikkeen kannattajien on elettävä säännöstelevien periaatteiden mukaisesti: ei lihaa, kalaa eikä kananmunia, ei uhkapeliä eikä päihteitä. Kasvisruokavaliota edellytetään, koska lihan syöminen liittyy eläinten teurastamiseen. Alkoholia, tupakkatuotteita ja päihteitä mutta myös kahvia, teetä ja suklaata on vältettävä. Avioliitossakin seksi on sallittu vain Krishna-tietoisten lasten hankkimiseksi. Liikkeen guruista osa on menettänyt asemansa mm. huumeiden ja laittomien aseiden takia.

Osho-liikkeen mukaan seksuaalisuus on lahja, josta saa nauttia ja jota saa myös käyttää tienä valaistumiseen.

Elan Vital -liikkeen perustaja viettää aina muutaman päivän sielä, minne hänet on kutsuttu, puhuu paikallisten järjestämissä tilaisuuksissa ja sitten lentää suihkukoneellaan seuraavaan paikkaan. Hän käyttää tehokkaasti nykytekniikkaa. Kaikki hänen puhetilaisuutensa kuvataan ja julkaistaan videoina. Hankkeet rahoitetaan lahjoituksilla ja vapaaehtoistyöllä.

Santi asoke -liikkeen jäsenet ovat kasvissyöjiä. Luostarin asukkaat ja keskuksissa asuvat maallikot syövät päivässä vain yhden aterian. Liike vastustaa ahneutta, korruptiota ja epäoikeudenmukaisuutta.

Lifewave-liike kannatti terveellistä elämäntapaa vailla huumeita, alkoholia ja tupakkaa ja suositteli kasvisruokavaliota. Se korosti perhe-elämää ja palkkatyötä. Liike lakkautettiin vuonna 1987, kun sen johtajaa syytettiin siveettömyydestä.

Dhammakay-liike toimii Thaimaassa. Se hyväksyy vauraan elämäntavan mutta tarjoaa myös osallistumista henkisyhteen – keinoina

---

¹⁴² Ilta-Sanomat ja Iltalehti 22.9.2020.

laulaminen, mietiskely ja opetuksen kuuntelu. Liikettä on kutsuttu myös hyödykebuddhalaisuudeksi, koska sen piirissä myydään Buddhan kuvia, joita ostamalla saa tiettyjä etuja. Tällainen puhuttelee monia stressaantuneita liikemiehiä ja -naisia.

2.7.4 Itä-Aasian uskontoihin pohjautuvia uusia uskontoja ja lahkoja

Omoto-liike on Japanin merkittävimpiä uusia uskontoja.¹⁴³ Sen piirissä harrastetaan ja tuetaan japanilaista taidetta, kuten savenvalantaa, kudontaa, teeseremoniaa, musiikkia ja runoutta. Liike harrastaa kehitysapuhankkeita ja esperanton levittämistä sekä kampanjoi ydinaseiden kieltämisen ja luomuviljelyn puolesta ja aivokuoleman hyväksymistä vastaan.

Reiki, universaali elämänenergia, on japanilaisperäinen henki-parannusmenetelmä. Universaali elämänvoima muistuttaa kiinalaisten energiavirtaa, johon akupunktiokin perustuu. Kun energian virtaus ruumiissa estyy, seurauksena on fyysinen tai psyykinen sairaus. Harjoittajiensa mukaan reikiä voi harjoittaa kuka tahansa uskontokunnasta riippumatta.

Cao Dai on synkretistinen vietnamilainen vuonna 1926 perustettu liike. Liikkeellä oli huomattava maa- ja liikeomaisuus ennen kuin Vietnam yhdistyi kommunistihallinnon alaisuuteen. Vuoteen 1955 asti sillä oli jopa oma armeija.

Gedatsukai on vuonna 1929 perustettu japanilainen uskonto. Jäsenten päivittäisessä muistoriitissä makean teen avulla lepytetään esi-isien henkiä ja puhdistetaan oma mieli.

Sekai kyuseikyo. Liikkeen perustajan opettama luonnonparannus perustuu valon voimaan, joka siirtyy potilaaseen parantajan käden kautta. Modernia lääketiedettä vastustetaan, koska se lamauttaa ruumiin omia parannusvoimia ja on myrkyä, joka pahentaa potilaan tilaa. Liike odottaa maanpäällistä paratiisia ja on perustanut Japaniin ja Brasiliaan useita malliparatiiseja. Liike tukee luonnonmukaista viljelyä.

¹⁴³ Ks. myös *Ninian Smart* Uskontojen maailma (2005) s. 494–495.

Rissho koseikai. Liike on osallistunut aktiivisesti ydinvoiman vastaisiin kampanjoihin ja rauhanliikkeisiin, jotka ovat sen keskeisiä toiminta-alueita.

Mao-kultti. Maolaisen kumousliikkeen tarkoituksena oli vapauttaa Kiina kaikista uskonnollisista vaikutteista, mutta se loikin Kiinan historian suurimman uskonnollistyyppisen fanatismiin.¹⁴⁴ Maon oppien palvonta, mielenosoitukset ja propaganda muistuttivat jumalien kunniaksi järjestettyjä uskonnollisia kulkueita. Monet uskovat Maon kuvien torjuvan pahoja henkiä ja huonoa onnea. Jotkut pitävät Maoa jumalana, joka pystyy varjelemaan uskoviaan epäonnelta.

Tensho Kotai Jingukyo. Tämän liikkeen elämänohjeet perustuvat liikkeen perustajan nauhoitettuihin saarnoihin. Tärkeimmän rukouksen tarkoituksena on karkottaa pahat henget. Liikettä kutsutaan ”tanssiuskonnoksi”, mutta nykyisin tanssin merkitys on melko vähäinen. Tanssi on enää osa kuukausiseremoniaa, jossa kulloinkin yksi järjestön ansioitunut jäsen laulaa ja osanottajat tanssivat hitaasti silmät suljettuina.

Mahikari. Tämä japanilainen liike pitää ilmaston lämpenemistä ja luonnonkatastrofeja merkinä siitä, että ihmisten on herättävä itsekkyydestään ja materialistisuudestaan ja valmistauduttava maailman uudistumiseen. Useimpien tautien ja onnettomuuksien sekä taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien uskotaan johtuvan henkiruumiiseen kerääntyneistä saasteiden, lisäaineiden, lääkkeiden ja pahojen tekojen aiheuttamista epäpuhtauksista tai siitä, että pahansuopa henki, usein joku esi-isistä, on ottanut astraaliruumiin valtaansa.

Korkein totuus (Aum shinrikyo) -lahko. Lahkon nosti yleiseen tietoisuuteen sen keväällä 1995 Tokion metroon tekemä sariinikaasuisku, jossa 12 ihmistä kuoli ja tuhansia loukkaantui. Liikkeen mielestä tap-paja itse asiassa teki laupeudentyön.

Kofuko no kagaku -liikkeen oppi on kansallismielinen. Liikkeen perustaja on sanonut Japanin nousevan uudestaan sotilaalliseksi suurvallaksi, valloittavan maailman 2000-luvun alussa ja aloittavan ihmiskunnan kulta-ajan.

---

¹⁴⁴ Tilanne on samantapainen Pohjois-Koreassa, jossa palvonta kohdistuu *Kim Il-sungiin* ja hänen seuraajiinsa.

Suma Ching Hai. Tämä täysin vegetaristinen liike on perustanut kasvisravintoloita suuriin kaupunkeihin. Vuonna 1998 Taiwanin veroviranomaiset alkoivat painostaa järjestöä. Manner-Kiinassa liike kiellettiin vuonna 1999.

Falun Gong. Tälle kiinalaiselle liikkeelle tyypillisiä ovat fyysis-henkiset harjoitukset mm. aamubarhaamalla puistoissa. Heinäkuussa 1999 liike kiellettiin ja sitä ryhdyttiin aktiivisesti tukahduttamaan. Nykyisin siihen kuuluminen on Kiinassa rikos.

2.7.5 Luonnonpalvontaan yms. pohjautuvia uusia uskontoja

Kristityt ovat käyttäneet pakana-sanaa (lat. *paganus*, maalainen) vähöksyvästi merkityksessä sivistymätön, ei-kristillinen tai jopa saatanallinen. Nykyisin pakanallinen viittaa suureen joukkoon uskonnollisia perinteitä, joissa harjoitetaan luonnonpalvontaa. Puhutaan myös uuspakanuudesta.

Wicca on nykyisin tunnetuin mutta ehkä myös vaikutusvaltaisin pakanuuden muoto. Jotkut liittyvät wiccalaisiin siksi, että ovat huolissaan ympäristön tilasta, etsivät selkeästi feminististä henkisyuden muotoa tai tuntevat vetoa dogmeista vapaaseen uskoon. Monet kuitenkin haluavat nimenomaan harjoittaa magiaa.

Ordo Templi Orientis. Yksi tämän liikkeen tärkeimmistä opeista liittyy seksuaalimagian voimaan. Seksuaalimagiassa seksiä käytetään orientoimaan ja voimistamaan maagisia harjoituksia. Erityistä huomiota kiinnitetään yksilön omaan tahtoon.

Satanismi ja saatanan palvonta. Keskeistä tämän liikkeen ajattelulle on ihmisten ”eläimellisten” tai fyysisten halujen painottaminen. Halulle tulee antautua. Kristinuskoa kritisoidaan erityisesti siitä, että se on tukahduttanut tämän inhimillisyyden puolen kutsumalla sitä syntiseksi. Vaikka jotkut satanistit käyttävät rituaaleissaan huumeita, liike vastustaa niitä ankarasti, alkoholia lukuun ottamatta. Saatanan kirkon peruseriaatteet ovat luonnonvalinta ja vahvojen selviytyminen. Satanisteja kannustetaan pysyttelemään erossa ”tavallisesta laumasta”.

Fiat Lux -liike tunnetaan suhteellisen hyvin Saksassa saamansa mediahuomion takia. Huomiota ovat herättäneet erityisesti oikeuden-

käynnit, joissa on käsitelty veronkiertoa sekä väitetyjä parantavia voimia sisältävien rohtojen ja nesteiden myyntiä. Liikkeessä annetaan uskoville uudet rituaalinimet, rukoukselle on määrätty tietyt ajat, pukeudutaan valkoisiin (hohtaviin) vaatteisiin ja noudatetaan muita ”puhtaaseen” elämään kuuluvia sääntöjä (selibaatti ja kasvissyönni). Uskovat odottavat, että Jeesuksen johtamat planeettojenväliset olennot aikanaan auttavat evakuoimaan harvat valitut pieniin avaruusaluksiin, jotka laskeutuvat valtavista emäaluksista.

Jasmuheen. Ellen Greve perusti tämän liikkeen Australiassa vuonna 1994. Hänen mukaansa ihmiset voivat elää valosta, kokonaan syömättä, ja näin poistaa nälänhädät. Liikettä kritisoitiin, kun kolme liikkeen jäsentä kuoli noudattaessaan tätä metodologiaa. Vaikka liikkeen perustaja itse sanoo elävänsä valolla, hän ymmärtää, että kaikki eivät tähän pysty, joten kasvisravintokin sallitaan.

2.7.6 Intiaanien henkitanssi¹⁴⁵

Henki- eli ympyrätanssi oli vuosina 1889–1890 laajalle levinnyt Pohjois-Amerikan intiaanien uskonnollinen liike, joka oli lähtöisin Nevadasta. Sen kehittäjä, paiute-intiaanien tietäjä *Wovoka* tunnettiin jo nuorena voimakkaista transsitiloistaan. Wovoka oppi paljon valkoisten kulttuurista ja perehtyi kristinuskoon työskennellessään 1870-luvulla uudisasukkaiden parissa. Hänen näyssään Wakan Tanka (Suuri Henki) ilmoitti, että mikäli intiaanit, lakotat mukaan lukien, huolellisesti suorittaisivat henkitanssin ja muut seremoniat, valkoiset lähtisivät pois ja biisonit palaisivat takaisin. Henkitanssi yhdisti kristinuskon

¹⁴⁵ Pohjois-Amerikan intiaanien uskonnoista *Rainer Smedman* Wakhá Tháka – Valkoisten Jumala osaksi lakotojen perinteistä uskontoa, teoksessa Pohjois-Amerikan intiaaniuskonnot – Kirjoituksia perinteistä, muutoksesta ja jatkuvuudesta, toim. Riku Härmäläinen (2004) s. 153–203; *Rani Andersson* Wanagi wachipi ki – Vuoden 1890 henkitanssi lakotojen perinteiden jatkajana, teoksessa Pohjois-Amerikan intiaaniuskonnot – Kirjoituksia perinteistä, muutoksesta ja jatkuvuudesta, toim. Riku Härmäläinen (2004) s. 204–231; *Riku Härmäläinen* Inipi – Puhdistautumisriitistä poliittisen tietoisuuden kasvattajaksi, teoksessa Pohjois-Amerikan intiaaniuskonnot – Kirjoituksia perinteistä, muutoksesta ja jatkuvuudesta, toim. Riku Härmäläinen (2004) s. 232–271; *Rani-Henrik Andersson – Markku Henriksen* Intiaanit – Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen historia (2010) s. 337 ss.; *Ninian Smart* Uskontojen maailma (2005) s. 197 ss.; *Wikipedia* (Henkitanssi).

sanomaa mm. ylösnousemuksesta, vapahduksesta ja paratiisin tulosta intiaanien omiin käsityksiin hengistä ja kuolemanjälkeisestä elämästä. Kaikki uskovat intiaanit pääsisivät uudenlaiseen paratiisiin, jossa ei olisi valkoisia miehiä, kurjuutta eikä köyhyyttä. Ansaitakseen maanpäällisen paratiisin intiaanien tulisi elää keskenään sopuoinnussa, välttellä valkoisia ja pysyä erossa alkoholista.

Henkitanssi aiheutti levottomuutta valkoisessa väestössä, ja liittovaltion armeija lähetettiin lakotojen reservaatteihin. Se johti Wounded Kneen verilöylyyn, josta muodostui intiaanisotien loppunäytös. Hallituksen joukot tappoivat ainakin 300 lakotaa. Henkitanssi ei kuitenkaan loppunut, vaikka se lakotoilta kiellettiin; muut liikkeen opit omaksuneet intiaaniyhteisöt saivat jatkaa seremonioitaan. Kanadassa henkitanssia harjoitettiin pienessä määrin vielä 1960-luvulla.

2.7.7 Skientologia

Skientologia, jolla on 5,6 miljoonaa harjoittajaa, kuuluu niihin harvoin uusiin uskonnollisiin liikkeisiin, joilla ei ole ilmeistä esikuvaa. Liike on perustajansa, yhdysvaltalaisen *Lafayette Ron Hubbardin* (1911–1986) luomus. Sille ominaisia ovat kalliit kurssit.

Nautintoaineista kahvi ja nikotiini sallitaan, samoin alkoholi, mutta se voi häiritä auditointiprosessia ja sitä tulisi välttää 24 tuntia ennen auditointia. Skientologia-kirkko ei edellytä jäsentensä eroamista omasta uskontokunnastaan. Se katsoo olevansa ”uskontojen uskonto”, joka edistää minkä tahansa uskonnon omien päämäärien toteutumista.¹⁴⁶

2.8 Yhteenvetoa

Uskonnot ovat pitkälti aikaan ja paikkaan sidonnaisia. Oppeja ei läheskään aina noudateta, ja tekopyhyys on yleistä. Vaikka monet uskonnot ovat syntyneet kapinoinnista vallanpitäjiä ja vanhoja oppeja vastaan, niihin liittyy hyvin usein määräyksiä taivaallisten ja maallisten vallanpitäjien sekä vanhempien tottelemisesta.

¹⁴⁶ *Harri Heino* Mihin Suomi uskoo tänään (1997) s. 318.

Sota ja muu väkivalta ovat tavallisesti kiellettyjä, mutta rauhan kunnioittaminen rajataan usein vain omaan joukkoon eli oikeauskosiin. On myös pasifistisia liikkeitä; Jeesuksenkin voidaan sanoa olleen pasifisti¹⁴⁷, rauhanomaisen vastarinnan kannattaja.¹⁴⁸

Seksuaalisuus on uskonnoissa vahvasti esillä, mutta seksistä nauttimiseen suhtaudutaan varsin torjuvasti etenkin avioliiton ulkopuolella. Sukupuoliyhteyttä saatetaan pitää sallittuna vain uusien oikeauskoisten tuottamiseksi. Homoseksuaalisuus usein tuomitaan, ja jopa sooloseksiä paheksutaan.

Useimmissa uskonnoissa tuomitaan uhkapeli ja vaaditaan rehellisyyttä kaupankäynnissä ja ahkeruutta työnteossa. Suhtautuminen vaurauteen ja vaurastumiseen vaihtelee suuresti.

Toisten huomioon ottamista arvostetaan, mutta usein arvostus ulottuu vain liikkeen omiin jäseniin; muita kohtaan voidaan olla hyvinkin suvaitsemattomia. Liikkeeseen kuulumista korostetaan usein ulkonäköä koskevilla vaatimuksilla.

Jotkin uskonnot kieltävät alkoholin käytön kokonaan, toisissa taas kielto koskee vain päihtymistä. Suhtautuminen huumeisiin on tavallisesti erittäin torjuva. Useat uskonnot eivät hyväksy tupakointia. Monissa uskonnoissa on ruokarajoitteita, jotka koskevat erityisesti lihaa ja verta. Varsinkin sianliha on usein kiellettyjen listalla.

Joissakin uskonnoissa sairauksien katsotaan johtuvan vain heikosta uskosta ja torjutaan nykyaikaisten menetelmien hyväksikäyttöä. Usein myös pelätään uutta tietoa ja suhtaudutaan torjuvasti tieteeseen, kulttuuriin ja viihteeseen. Toisinaan uuden torjunta koskee myös teknistä kehitystä työvälineissä, kodinkoneissa ja kulkuvälineissä. Huoli ympäristön tilasta ja ilmastonmuutoksesta on suuri yhteiskunnallinen kysymys, mutta sillä ei ole vielä ollut keskeistä roolia maailman suurissa uskonnoissa.

---

¹⁴⁷ Pasifismi tulee latinan sanasta *pax*, joka tarkoittaa rauhaa, ja tekemistä tarkoittavasta *facere*-verbistä. Kyyhkysen kuvalla varustettua Pax-pastillia kutsutaan joskus rauhanpastilliksi ja pasifisteja pastillimiehiksi. Parabellum-miehiksi taas voidaan kutsua niitä, joiden mielestä rauha turvataan varustautumalla sotaan (latinaksi *para bellum*).

¹⁴⁸ Ks. tarkemmin esim. *Peter B. Carke* Maailman uskonnot – Elävän uskonnon perusteet (1994) s. 45.

3

Vanhat ja uudet verot

3.1 Välittömien verojen synnystä ja kehityksestä

3.1.1 Maa-, rakennus- ja tuottoveroista¹⁴⁹

Maatalouden kasvaneen tuottavuuden sekä työnjaon ja kaupankäynnin seurauksena yli 5 000 vuotta sitten Eufraatin ja Tigrisin varteen kehittyi sumerilainen kulttuuri. Sen merkittävin anti jälkimaailmalle oli kirjoitustaidon keksiminen, jolle antoivat alkusysäyksen ensimmäisen verottajan eli papiston tarpeet pitää temppelien tulot ja menot järjestyksessä.

Kristillinen kirkko alkoi pakkoverottaa alamaisiaan 400-luvulla. Kymmenysten perustana oli Mooseksen laki. Kristinuskon voittaessa

---

¹⁴⁹ *Juha Lindgren* Maaverojen ja yritysverotuksen kehitys – Veroparseleista ja suostunnasta kansainväliseen verokilpailuun, *Verotus 1865–2015 – Näkökulmia suomalaisen verotukseen*, Verohallinnon julkaisu (2015) s. 30 ss.; *Esko Linnakangas* Historiallinen verokirja (2014); *Esko Linnakangas* Tuloverotuksen synty ja kehitys, *Verotus 1865–2015 – Näkökohtia suomalaisen verotukseen*, Verohallinnon julkaisu (2015) s. 4 ss.; *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016); *Kauko Wikström* Valtion tuloveron rakenne – Tutkimus tuloveron rakenteesta ja sen peruspiirteiden historiallisesta kehityksestä (1985). Ks. myös *Jukka Ketola* Länsimaisen yhteiskunnan juurilla (2015) s. 223 ss., jossa todetaan ryöstösaaliiden muuttuneen pysyviksi veroiksi, kun valta alkoi vakiintua jonnekin.

alaa viranomaisten katsottiin olevan Jumalan palveluksessa; siksi oli suostuttava esivallan alaisuuteen ja maksettava esivallalle veroja.

Jo 1200-luvulla nykyisen Suomen alueella alkoi säännöllinen veronmaksu kruunulle. Ahvenanmaa oli muinoin suorittanut merisotavollisuutta. Siihen liittyvän sotalomaveron järjestämisessä oli samoja menettelytapoja, joita Skandinavian maissa käytettiin 1100-luvun lopulla ja 1200-luvun alkupuolella. Samantapaisia järjestelyjä oli myös Varsinais-Suomen ruotsalaisilla seuduilla. Tämä sotalomavero on vanhin tunnettu kruununvero Suomessa. Se tarkoitti maksua siitä, ettei tarvinnut ”asevöllisenä” soutaa sota- eli rosvolaivaa. Tähän ideologiaan liittyy myös ritariston eli ”ratsumiesten” rälssi, siis verovapaus.

Keskiajalla Ruotsin kruunu sai pääosan tuloistaan erilaisista veroista, joiden maksamisesta vastasivat kaksi alemmaa säätyä: porvaristo ja talonpojat. Maallinen rälssi eli aatelisto ja kirkollinen rälssi eli papisto olivat veroista vapautettuja. Verotulot kulutettiin hallintokuluihin, linnojen ja kartanoiden ylläpitoon sekä sotaväen palkkoihin. Kruunu ei jakanut tulonsiirtoja rahvaalle, vaan köyhäinhoidosta ja kyläyhteisön muista tehtävistä huolehtivat kirkko ja koko pitäjyhteisö.

Kruunu alisti myös keskiajan mahdin eli kirkon taloudellisen vallan ottamalla haltuunsa ensimmäiseksi piispanverot. Vähitellen yhä useampi kirkollinen vero siirtyi kruunun kontrolliin. Uuden ajan alussa elettiin vielä luontois- eikä rahataloudessa, mikä näkyi verotuksessakin. Verotus pohjautui erityisesti maan, metsän ja vesistön tuottoon, ja verojen maksutapa vaihteli suuresti maan eri osissa. Tunnettiin kymmeniä erilaisia veroparseleita, joista keskeisiä olivat mm. ruis, ohra, voi, kala ja liha. Talonpoikien verorasitusta kasvattivat vuotuisten kymmenysten lisäksi erilaiset apuverot. Sanonta ”Viikkää tuhkatkin pesästä” säilyttää salpietariveron muiston elävänä; sen taustalla olivat jatkuva sodankäynti ja ruudin valmistukseen tarvittava salpietari. Kunkin tilan tuli toimittaa kruunulle säädösten mukainen määrä salpietarimultaa, lampaan- tai vuohenlantaa, halkoja, olkia ja tuhkaa.

1600-luvulla meillä otettiin käyttöön henkiraha eli henkivero. Jokaisen aatelittoman täysi-ikäisen kruunun alamaisen oli maksettava henkirahaa tietty markkamäärä tuloistaan ja omaisuudestaan riippumatta.

Tavallisella verotalolla oli 1800-luvun alussa seuraavia veroja ja verojen tapaisia rasitteita: maakirjavero, kruununkymmenykset, laamannin ja kihlakunnantuomarin palkkaukseen tarkoitettu vero, laamannin ja kihlakunnantuomarin käräjäkestitysrahat, papiston kymmenykset ja muu papiston palkkavero, köyhien koululaisten auttamiseksi kanne-
tut teinirahat, paikallishallinnon virkamiesten palkkaukseen kanne-
tut silta- ja jahtivoudinkapat, paloviinan kotipolttomaksu, armeijan
ylläpito ruotujakolaitoksen muodossa tai vakanssimaksu, maanteiden
ja siltojen rakentaminen ja ylläpito, kirkkojen, pappiloiden, käräjä-
talojen, kestikievareiden ja veroviljarakennusten rakentaminen ja
ylläpito, kyyditysvelvollisuus, vanginkuljetus ja -säilytys, sotaväen
majoitus, paikalliset rasitteet liittyen mm. köyhäinhoitoon ja petojen
hävittämiseen, tulipalosta kärsineiden korvaukseksi kannettu paloapu
sekä talonpoikaissäädyn valtiopäivämiesten matka- ja ylläpitokustan-
nuksia varten kannetut herrainpäivärahat. Lisäksi oli seuraavia tulon
lähteen tuottoon (ei nettotuottoon) perustuvia ammattikuntalaitos-
kauden veroja, jotka kumottiin elinkeinovapauden tullessa voimaan:
käsiyöläisvero, myllyvero ja sahavero, rautakymmenys, ruukin vasara-
vero, kuparivero ja tinavero, kultavero ja hopeavero, ulkomaalaisen
kauppatatkustajan vero sekä ulkomaisen viihdyttäjän vero.

3.1.2 Perintövero¹⁵⁰

Roomassa perintövero otettiin käyttöön keisari *Augustuksen* aikana (31 eaa.–14 jaa.). Perintövero oli silloin 5 % perintöosuuden arvosta, ja siitä oli vapautettu lähiomaisten saamat perinnöt ja pienet perinnöt. Veroa arvosteltiin ankarasti ja kapinallakin uhattiin, mutta se tuli hyväksytyksi, kun vaihtoehtona olisi ollut vieläkin vastenmielisempi, provinseissa jo kannettu maavero. Samoihin aikoihin perintöverotuksen kanssa alkoi Roomassa yleistyä tapa testamentata omaisuutta keisarille. Augustus saikin huomattavia omaisuuksia myös sitä kautta. Roomaa vuosina 37–41 hallinnut keisari *Caligula*, joka piti itseään Jumalana, pakotti senaattoreita itsemurhiin, kidutti uhrejaan hengiltä

¹⁵⁰ *Esko Linnakangas* Perintöveron synty, nykytila ja tulevaisuus, *Lakimies* 2013 s. 82 ss.; *Esko Linnakangas* USA:n perintöverouudistus ja Suomi, *Verotus* 2018 s. 224 ss.

ja myös teloitutti rikkaita, jos nämä eivät suostuneet testamenttaamaan omaisuuttaan hänelle. Vuonna 212 Rooman perintövero nostettiin 10 %:iin ja verovapaudet poistettiin. Jatkossa perintövero kuitenkin osoittautui väestön keskuudessa niin epäsuosituksi, että saman vuosisadan kuluessa siitä luovuttiin kokonaan.

Kirkko opetti, että varmin keino ikuisen autuuden saamiseksi oli käyttää omaisuutensa kirkon hyväksi. Kanonisen oikeuden mukaan oikeutta testamentata kirkolle oli rajoitettu sen verran, että omia lapsiaan ei saanut tehdä täysin perinnöttömiksi vaan heille oli varattava lakiosa. Ruotsissa vapaalla miehellä oli alkuaan valta vapaasti määrätä omaisuudestaan. Mutta kun lahjoitukset kirkon hyväksi olivat saaneet huomattavan merkityksen, kirkon säännöt kohtasivat kansassa vastarintaa. Esimerkiksi Uplannin lain mukaan saattoi sielun autuudeksi kirkolle antaa perimysmaasta kymmenennen osan ilman lähimmän perillisen suostumusta, mutta perillisen suostumuksella sai tähän tarkoitukseen antaa miten paljon tahansa. Ansiomaata ja irtaimistoa sai antaa kirkolle täysin vapaasti. Testamentista käytettiin nimitystä *sialagift*, sielun autuudeksi annettu lahja.

Keskiajalla kannetun pääkymmenyksen eli pääomakymmenyksen (*hufvudtionde*) voitiin katsoa sisältävän tietynlaisen ajatuksen perinnön verottamisesta. Tuolla kymmenyksellä tarkoitettiin kirkon vaatimusta, että jokaisen hyvän kristityn tuli ainakin kerran elämänsä aikana suorittaa kymmenesosa varallisuudestaan kirkolle.

Varsinainen perinnön verotusta koskeva lainsäädäntö Ruotsissa alkoi kehittyä pääasiassa leimaverosäännösten pohjalta. Myös suostuntaveroasetuksissa oli säännöksiä perinnön ja testamentin verottamisesta. Ensimmäinen tällainen säännös annettiin vuonna 1789.

Vuosina 1810–1917 voimassa olleissa leimaveroasetuksissa säädettiin perukirjasta edelleenkin otettavaksi leimaveroa pesän säästön perusteella. Testamentilla saadusta omaisuudesta perittiin leimaveroa testamenttia valvottaessa.

Vuoden 1918 Suomen valtiopäiville annetun hallituksen esityksen mukaisesti säädettiin laki perintö- ja lahjaverosta, joka oli voimassa vuoden 1921 loppuun. Tällä lailla kumottiin aikaisemmat säännökset, jotka koskivat perukirjojen, testamenttien ja lahjakirjojen varustamista leimamerkeillä, sekä kuolinpesäkalustoprosenttia eli oikeusviraston prosenttia koskevat säännökset. Lain mukaan

perintövero oli suoritettava perinnön- tai testamentinsaajalle tulevasta osuudesta (perintöosuusvero) eikä siis koko pesään kohdistuvana jäämistöverona. Veron määräämisen toimittivat maalla kruununvoudit ja kaupungissa maistraatti. Seuraava perintö- ja lahjaverolakimme tuli voimaan jo 1.1.1922. Perintöveron määrääminen toimitettiin perintöosuusverona perukirjan taikka poikkeustapauksessa perinnönjakokirjan tai veroilmoituksen perusteella.

Osittain vieläkin voimassa oleva perintö- ja lahjaverolaki säädettiin vuonna 1940. Lakia muutettiin vuonna 1995 niin, että I veroluokkaan kuului myös sellainen avopuoliso, johon tuloverotuksessa sovellettiin puolisosäännöstä. Samalla poistettiin II veroluokasta uskollinen palvelija eli perittävä vähintään 10 vuotta hoitanut henkilö. Luovuttiin myös kunnallisverottamasta sivuperintöjä ja -lahjoja; niitä oli siihen saakka kohdeltu ansiotuloina. Laki muutettiin vuoden 2007 lopulla niin, että III veroluokasta luovuttiin ja siihen kuuluneet sijoitettiin II veroluokkaan, johon tämän jälkeen kuuluivat myös muut sukulaiset ja vieraat. Samaa sukupuolta olevat rekisteröidyssä parisuhteessa asuvat on 2000-luvun alusta lukien rinnastettu puolisoihin, ja he kuuluvat siten I veroluokkaan. Monessa maassa on perintöverosta luovuttu, ja meilläkin asiasta keskustellaan jatkuvasti.

3.1.3 Nettotulon verotus ja paheksuttavat menot

Nettotuloon perustuvan tuloverotuksen lähtölaukauksena pidetään Isossa-Britanniassa vuonna 1799 säädetyä tilapäistä veroa Napoleonia vastaan käydyn sodan rahoittamiseksi. Jatkuvasti tuloverotus on ollut Isossa-Britanniassa käytössä vuodesta 1842. Ison-Britannian vero ei kuitenkaan perustunut kokonaistuloon vaan tulon lähteisiin.

Tuloverotuksessa on ensin selvítettävä, mitä tulolla tarkoitetaan. Nettotulon verotuksessa tulosta vähennetään tulonhankkimiskulut. Laajimpana tulokäsitys on varallisuudenlisäysteoriassa. Sen mukaan kaikki varallisuudenlisäykset ovat veronalaista tuloa. Suppeampia ovat lähdeteoriat, joiden mukaan tuloa on vain sellainen omaisuudenlisäys, joka saadaan laissa mainituista, tuloa säännöllisesti tuottavista lähteistä; silloin ei veroteta sellaista, mitä saadaan satunnaisesti.

Vuosi 1865 oli merkittävä Suomen verohistoriassa. Tuolloin annettiin Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus siitä suostuntaverosta,

jonka Suomenmaan säädyt olivat ottaneet maksaakseen. Valtion tuloveroa kutsuttiin suostunnaksi, kuten yleensä muitakin sellaisia veroja, joita hallitsija ei voinut määrätä ilman säätyjen suostumusta. Näin säädettiin Suomessa ensi kertaa yleinen kokonaistuloon perustuva tuloverotus. Se tapahtui samaan aikaan kuntauudistuksen ja tuloveroperusteisen kunnallisveron säätämisen kanssa. Äänioikeus vaaleissa nähtiin tuolloin veronmaksuun liittyvänä oikeutena: yksi veroäyri vastasi yhtä ääntä, mutta kaupungeissa korkein yhden verovelvollisen äänimäärä oli 25. Äänioikeuden sitominen verovelvollisuuteen ei poikennut valtiopäivävaaleissa noudatetusta käytännöstä. Porvarissäädyn vaaleissa ja talonpoikaissäädyn valitsijamiesvaaleissa noudatettiin samantapaista periaatetta.

Verovelvollisen tuli suostuntaverokomitealle ilmoittaa, kuinka suureksi hän arvaa puhtaan tulonsa viimeksi kuluneelta vuodelta. Ilmoittamisvelvollisuuden merkitys jäi todellisuudessa vähäiseksi, koska velvollisuutta ei ollut sanktioitu veronkorotuksella. Puhtaan tulon selville saaminen oli vaikeaa, ja tulojen todellinen määrä jäikin usein verovelvollisen moraalinen varaan. Valtion tuloverotuksen tuotot jäivät hyvin vähäisiksi, ja tuloverosta luovuttiin vuoden 1885 valtiopäivillä. Valtiopäivillä korostettiin, että tuloverorasituksen kohdistuminen oli erittäin epätasaista, minkä vuoksi tuota veroa kannatti käyttää vain, jos muut rahoituslähteet eivät riittäneet. Viitattiin myös järjestelmän aiheuttamiin kohtuuttoman suuriin kuluihin.

Valtion ensimmäisen tuloverotuksen epäonnistuminen johtui osittain talouden rakenteesta, sillä toimiva laajapohjainen nettotulojen perusteella tapahtuva verotus edellyttää kehittynyttä markkinataloutta, teollistumista ja rahataloutta. Epäonnistumiseen vaikutti myös liberalistisen veropolitiikan mukainen varsin torjuva suhtautuminen ilmoittamisvelvollisuuteen. Jonkinlaista ristiriitaa oli yksityisyyden korostamisella ja sillä näkemyksellä, että lautakunta kyllä tietää ihmisten oikeat tulot.

Käsitys valtion yleisen tuloveron tarpeellisuudesta vahvistui 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Mallia haettiin erityisesti Saksasta. Ensimmäisen maailmansodan rahoittamiseen käytettiin Suomessa lainanoton lisäksi ns. sotaveroja, jotka otettiin alun perin käyttöön eduskunta sivuuttaen (vrt. vuoden 1772 hallitusmuoto). Sotaveroista tuottoisin oli väliaikainen suurten tulojen vero, joka oli

progressiivinen ja nousi korkeimmillaan 10 %:iin. Veron pohjana oli kunnallistaksoituksessa vahvistettu tulo.

Suomessa on ollut pysyvä valtion tuloverotus 1920-luvun alusta alkaen. 1970-luvun puoliväliin asti puolisoihin sovellettiin valtionverotuksessa yhteisverotusta. Tuloverotustamme uudistettiin 1980-luvun lopulla nousukauden aikana voimakkaasti ns. kokonaisverouudistuksessa. Neutraalisuutta lisättiin laajentamalla veropohjaa ja alentamalla verokantoja. Virikkeitä haettiin USA:n verouudistuksesta. Vuonna 1993 ns. suuressa verouudistuksessa laman aikana sen sijaan ansiotulot ja pääomatulot erotettiin omilla verokannoilla verotettaviksi, mihin saatiin idea varsinkin Ruotsista. 2000-luvulla toteutetut tuloverotusmuutokset ovat olleet suhteellisen pieniä. Verotusmenettely on kuitenkin hyvin pitkälle automatisoitu. Verottaja on vähitellen pakottanut yritykset ja erilaiset organisaatiot raportoimaan ja osin keräämäänkin verot. Se on olennaisesti vähentänyt verovelvollisen itsensä ilmoitusvelvollisuuden merkitystä ja myös ennalta estänyt verovelvollista lankeamasta verosyntiin.

Nettotulon verotuksen perusajatuksia on, että kaikki tulon hankkimiseksi ja säilyttämiseksi suoritetut menot ovat täysimääräisesti vähennyskelpoisia. Lähtökohtana on subjektiivinen arviointi, jonka mukaan verovelvollisella on oikeus pyrkiä taloudelliseen tulokseen parhaaksi katsomallaan tavalla. Olennaista on hänen oma vakaa tulonhankkimistarkoituksensa, ei verottajan näkemys sopivista tulonhankkimiskeinoista. Tästä pääsäännöstä on muutamia poikkeuksia, joista osa liittyy paheisiin.¹⁵¹ EVL 16 §:n 5 kohdan mukaan vähennyskelpoisia menoja eivät ole sakot, seuraamusmaksut eivätkä muut sanktionluonteiset maksuseuraamukset. EVL 16 §:n 8 kohdan mukaan taas vähennyskelvottomia ovat lahjukset ja lahjusten luonteiset edut, ja EVL 8.1 §:n 8 kohdan mukaan edustusmenoista vähennyskelpoista on vain puolet.

¹⁵¹ Tarkemmin *Esko Linnakankaan* artikkelit: Paheksuttavat tulonhankkimismenot verotuksessa, *Edita Nettivieras* 2006; Kielletyt tulonhankkimismenot ja tieliikenteen verotus, *Liikenne* 4/2006 s. 26–27; Vahingonkorvausten vähennyskelpoisuus ja sanktioiden vähennyskielto, *Verotus* 4/2008 s. 344–359; Lahjonta vero-oikeudessa, *Verotus* 5/2008 s. 460 ss.

3.1.4 Varallisuusvero¹⁵²

Todelliseen tuloon perustuvan yleisen tuloveron rinnalle kehitettiin 1800- ja 1900-lukujen taitteessa Saksassa koko nettovarallisuuden omaisuus- eli varallisuusvero. Pian tuollainen vero otettiin käyttöön monissa muissakin valtioissa, Suomessakin vuonna 1918. Varallisuusvero oli meillä alkuaikoina valtiontaloudellisesti merkittävä. Sen osuus 1920- ja 1930-luvuilla valtion tulo- ja varallisuusveron yhteistuotosta oli 20–30 %, ja varallisuusveron tuotosta kaksi kolmasosaa kertyi osakeyhtiöiltä. Kansalaisten varallisuus kasvoi, mutta varallisuusveron tuotolle kävi päinvastoin. Se alkoi voimakkaasti hiipua 1960-luvulla, kun se poistettiin osakeyhtiöiltä. Vähitellen varallisuusverotusta lievennettiin niin, että 2000-luvulle tultaessa sen tuotto oli jo erittäin vaatimaton. Varallisuusveron heikkoon tilaan vaikuttivat verokannan alentamisen lisäksi mm. laajat verovapaudet ja omaisuuden varovainen arvostus. Vuodelta 2003 varallisuusveroa määrättiin vain noin 120 miljoonaa euroa. Verovelvollisten verotettavasta bruttovarallisuudesta 77 % muodostui kiinteistöistä, asunto-osakkeista sekä maa- ja metsätalouden varallisuudesta, loppuosa muodostui lähinnä osakkeista. Useat maat olivat tuolloin jo luopuneet varallisuusverosta.

Yritys- ja pääomaverouudistuksen myötä osakeomistuksen verotus kiristyi, kun yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä luovuttiin ja siirryttiin osinkona jaetun voiton osittaiseen kahdenkertaiseen verotukseen. Osinkoverotuksen muutos antoi aiheen tarkistaa osakeomistukseen kohdistuvan verotuksen kokonaisuutta. Omistuksen verottamisen sijasta pidettiin tarkoituksenmukaisempina kohdistaa osakeomistuksen verotus tuoton eli osinkojen verotukseen. Siksi osakevarallisuuden varallisuusverotuksesta ehdotettiin luovuttavaksi.

Pelkkä osakkeiden varallisuusverotuksesta luopuminen olisi merkinnyt sitä, että varallisuusveroa olisi kertynyt enää lähinnä kiinteistövarallisuudesta, joka oli ja on yhä kiinteistöverotuksen piirissä. Kiinteistöverotuksen taustanäkökohdat olivat osin toiset kuin varallisuusverotuksessa, mutta yhteistä näille veromuodoille oli se, että vero kohdistui varallisuuteen sen todellisesta tuotosta riippumatta. Osakkeiden varallisuusverotuksesta luopumisen jälkeen ei ollut – myös

¹⁵² Esko Linnakangas Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020) s. 81 ss.

varallisuusverotuksen hallinnolliset kustannukset huomioon ottaen – syytä ylläpitää kiinteistöjen verotuksessa kahta päällekkäistä veromuotoa. Hallitus esitti varallisuusverotuksesta luopumista vuoden 2006 alusta, ja eduskunnassa esitys hyväksyttiin äänestyksen jälkeen.

Verotuksen perustehtävä on varojen saaminen valtiolle ja muille julkisyhteisöille niiden tehtävien suorittamiseksi. Varoja on saatavissa niiltä veronmaksajilta, joilla varoja on. Varallisuus onkin luonnollisimpia ja vanhimpia verotuskohteita. Joskus on myös sanottu, että veroja on perittävä varallisuudesta siksi, että valtio turvaa varallisuutta. Kysymys siis olisi tavallaan vakuutusmaksuista tai suojelurahoista. Varallisuuden veroja voidaan luokitella monella tavalla, esimerkiksi seuraavasti:

Yleiset ja osittaiset varallisuusverot. Yleisillä varallisuusveroilla pyritään verottamaan koko varallisuutta, kun taas osittaiset varallisuusverot kohdistuvat vain tiettyyn varallisuuden osaan, kuten kiinteistöomaisuuteen tai elinkeino-omaisuuteen.

Nimelliset ja todelliset varallisuusverot. Nimellisissä eli epäaidoissa varallisuusveroissa veron kohteena on omaisuuden tuotto. Nimelliset varallisuusverot ovat pääasiassa tuloveron täydennysveroja eli vakautetun tulon (pääomatulo) lisäveroja. Todellista eli aitoa varallisuusveroa taas kannetaan kantavarallisuudesta, ei sen tuotosta.

Luonnollisten henkilöiden ja yhteisöjen varallisuusverot. Luonnollisten henkilöiden varallisuusverot kohdistuvat fyysisten henkilöiden eli ihmisten varoihin, kun taas yhteisöjen varallisuusvero kohdistuu juridisten henkilöiden varoihin.

Objektiiviset ja subjektiiviset varallisuusverot. Objektiiviset varallisuusverot eivät ota huomioon luonnollisten henkilöiden henkilökohtaisia olosuhteita, kun taas subjektiivisissa varallisuusveroissa on esimerkiksi verovapaa minimi ja huomiota saavat myös perhesuhteet.

Bruttovarallisuuden ja nettovarallisuuden varallisuusverot. Nettovarallisuusveroissa, toisin kuin bruttovarallisuusveroissa, varallisuudesta vähennetään velat.

Kulutusvarallisuusverot ja elinkeinovarallisuusverot. Kulutusvarallisuusverot kohdistuvat yksityisessä kulutuksessa olevaan varallisuuteen, elinkeinovarallisuusveroja kannetaan liike- ja ammattivarallisuudesta.

Kauppa-arvoon ja tuottoarvoon perustuvat varallisuusverot. Edellisten pohjana on omaisuuden vaihtoarvo, jälkimmäiset määräytyvät omaisuuden tuottokyvyn mukaan.

Yleinen verovelvollisen kaikkien varojen ja velkojen erotukseen kohdistuva varallisuusvero ei siis ole ainoa tapa järjestää varojen verottaminen.

Vaikka yleisen varallisuusverotuksen henkiin herääminen Suomessa ei nyt vaikuta käytännössä mahdolliselta, varallisuusvero voi kuitenkin joskus vielä jossakin muodossa palata verojärjestelmäämme. Varallisuusveroa, kuten myös pääomatulojen verotuksen tiukentamista, puolletaan voimakkaasti esimerkiksi professori *Thomas Piketty*n laajassa ja Suomessakin paljon huomiota saaneessa teoksessa *Pääoma 2000-luvulla*.

3.1.5 Yleishyödyllisten yhteisöjen verotuet

3.1.5.1 Perusteista

Kirkot ja monet muut yhteisöt ovat nauttineet ja nauttivat yhä merkittävistä veroeduista. Yhtenä syynä on kirkon ja valtion läheinen suhde. Yhteisön katsotaan tekevän koko yhteiskuntaa tai sen osaa hyödyttävää työtä siinä määrin, että se ansaitsee yhteiskunnan tuen. Yleishyödyllisiksi katsottavat yhteisöt on vapautettu perintö- ja lahjaverosta ja pääosin tuloveroista, ja ne saavat huojenuksia myös kiinteistöveroista ja arvonalisäveroista. Seuraavaksi selvitetään, miten yleishyödyllisten yhteisöjen tuloverotus sekä perintö- ja lahjaverotus ovat Suomessa kehittyneet 1800-luvun lopulta tähän päivään.¹⁵³

3.1.5.2 1800-luvun lopulta 1940-luvun puoliväliin

Vuosina 1865–1885 kannettiin Suomessa valtiolle tulosuostuntaveroa, josta oli vapautettu yleishyödyllisiksi katsottuja yhteisöjä. Esimerkiksi vuonna 1883 säädetyistä tulosuostunnasta olivat vapautettuja ”kirkot, tieteelliset yhteyskunnat, talous- ja maanviljelysseurat, yleiset koulut ja opetuslaitokset, stipendirahastot, pensionilaitokset, sairaus- ja vaivahoito- sekä muut armeliaisuuslaitokset, elinkorko-laitokset, keskinäiselle edesvastaukselle perustetut kotimaiset vakuutusyhtiöt, säästöpankit sekä kunnat ja seurakunnat”.

¹⁵³ *Esko Linnakangas* Yleishyödyllisyyden määritelmien kehitys keskeisissä vero-laissa, Oikeusministeriön työryhmämuistio 2006:14 (Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset) liite 2, s. 61–69.

Suomen itsenäistyminen ja valtion lisääntynyt varaintarve olivat 1910- ja 1920-lukujen vaihteessa kiirehtimässä verolainsäädännön uudistamista. Yleistä pysyvää valtion tuloverotusta odotettaessa säädettiin itsenäisyyden ensimmäisinä vuosina kutakin vuotta varten lait tulojen suostuntaverosta. Näistä olivat vapautettuja mm. armeliaisuuslaitokset sekä kirjallisuuden, tieteen, taiteen, maatalouden tai muun yleishyödyllisen tarkoituksen edistämiseksi perustetut yhteisöt. Laissa 180/1918 puhuttiin seuroista, yhdistyksistä ja sääteistä, kun taas laissa 133/1919 puhuttiin yhteisöistä ja sääteistä. Vuonna 1920 annetussa tulo- ja omaisuusverolaissa säädettiin verosta vapaiksi mm. armeliaisuus- ja opetuslaitokset sekä kansanvalistuksen, tieteen tai taiteen edistämistä varten perustetut tai sellaiset yhteisöt, laitokset ja säätiöt, joiden varat käytettiin yksinomaan yleishyödylliseen tarkoitukseen. Säännös säilyi samanlaisena vuonna 1924 annetussa tulo- ja omaisuusverolaissa ja oli voimassa 1940-luvulle saakka.

Kunnallisverotuksessa ei ennen Suomen itsenäistymistä ollut nimenomaisia säännöksiä yleishyödyllisistä tai aatteellisista yhteisöistä. Kunnallisverosäännöksiä tarkistettiin vuonna 1922 annetuilla laeilla siten, että aatteellinen yhtymä, laitos ja säätiö olivat verovelvollisia ainoastaan kiinteistöistä, elinkeinosta ja liikkeestä saaduista tuloista. Säännökset säilyivät samanlaisina vuonna 1923 annetuissa laeissa, jotka olivat voimassa aina 1950-luvun lopulle saakka.

Perintö- ja lahjaverotuksessa yleishyödylliseen tarkoitukseen annetut luovutukset ovat nauttineet verovapautta jo ennen maamme itsenäistymistä. Esimerkiksi vuonna 1900 säädetyssä laissa oli erityishelpotus testamentista, joka tehtiin opetuslaitokselle, tieteelliseen tarkoitukseen tai armeliaisuuslaitokselle. Vuonna 1910 säädettiin verovapaaksi testamentit paitsi mainituille laitoksille myös ylipäänsä kaikille laitoksille, sääteille ja yhdistyksille, joilla oli yleishyödyllinen tarkoitus. Vuonna 1919 säädetyssä perintö- ja lahjaverolain 2 §:n mukaan veroa ei kannettu mm. sellaisesta omaisuudesta, joka testamentilla tai lahjana oli annettu armeliaisuuslaitokselle taikka kansanvalistusta varten taikka tieteelliseen, taiteelliseen tai muuhun kotimaiseen yleishyödylliseen tarkoitukseen käytettäväksi.

Säännös pysyi samanlaisena vuonna 1921 annetussa perintö- ja lahjaverolaissa. Uusi perintö- ja lahjaverolaki säädettiin vuonna 1940. Verovapaaksi säädettiin (2.1 §) omaisuus, joka on ”annettu

aatteelliselle yhdistykselle tai muulle yhteisölle, laitokselle tai säätiölle, jolla, sen tarkoittamatta toiminnallaan tuottaa siihen osalliselle taloudellisia etuja, on tieteellinen, taiteellinen, kansanvalistusta, maanpuolustusta tai kotimaista elinkeinoelämää edistävä tahi muu yleishyödyllinen tarkoitus”. Uutuutena tässä oli se, että maanpuolustuksen ja kotimaisen elinkeinoelämän edistäminen mainittiin nimenomaisesti yleishyödyllisten tarkoitusten joukossa.

Samalla kertaa perintö- ja lahjaverolain säätämisen yhteydessä vuonna 1940 muutettiin tulo- ja omaisuusverolain yleishyödyllistä yhteisöä koskeva määritelmä aivan samanlaiseksi kuin perintö- ja lahjaverolaissa. Yleishyödylliset yhteisöt säilyttivät verotusasemansa vuonna 1943 säädetyssä tulo- ja omaisuusverolaissa ennallaan eli olivat vapaat tulosta ja omaisuudesta menevästä valtionverosta tulon ja omaisuuden laadusta riippumatta. Yleishyödyllisiä yhteisöjä koskeva lain säännös säilyi sellaisena, joksi se oli vuonna 1940 muutettu.

Tulo- ja omaisuusveroasetuksessa (27/1944) oli asiasta seuraavat täydentävät säännökset. Yleishyödyllinen oli tarkoitus, jonka täyttyminen koitui yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä tai siveellisessä mielessä. Yleisenä hyvänä ei kuitenkaan pidetty tarkoitusta, joka kohdistui vain tiettyjen henkilöiden tai määrättyjen ahtaiden henkilöpiirien hyväksi. Sitä seikkaa, että jonkin yrityksen tulot menevät jollekin julkisoikeudelliselle tai yleishyödylliselle yhteisölle, laitokselle tai säätiölle, ei yksinään pidetty selvityksenä yrityksen yleishyödyllisyydestä. Opetuslaitoksen, aatteellisen yhdistyksen tai muun yhteisön, laitoksen tai säätiön toiminnan katsottiin tuottavan siihen osalliselle taloudellista etua, jos toimintaan osallinen sai siitä osinkoa tai voitto-osuutta taikka palkkana tai muunlaisena hyvityksenä kohtuullista suurempaa muuta tuloa. Suomalaisten säännösten esikuvana oli ilmeisestikin Saksan verolainsäädäntö.

Valtiovarainministeriön vero-osaston sodan aikana vuonna 1944 antamien ohjeiden mukaan valtionverotuksessa verovapaina pidettäviä yhteisöjä olivat mm. suojeluskunnat, Lotta Svärd- ja Martta-yhdistykset, maamies- ja maatalousseurat, poliittiset yhdistykset, työväenyhdistykset, maatalouskerhot, palokunnat, nuorisoseurat, raittius-, aseveli- ja kristilliset yhdistykset sekä urheiluliitot ja -seurat.

3.1.5.3 1940-luvun puolivälistä 1970-luvun alkuun

Tuloverosäännökset säilyivät sodan jälkeen ennallaan mm. yleishyödyllisen yhteisön käsitteen osalta. Epäselvää ehkä kuitenkin oli, miten hyvin valtiovarainministeriön vero-osaston vuonna 1944 antamat ohjeet olivat ajan tasalla. Noissa ohjeissa oli lueteltu yleishyödyllisiksi sellaisiakin järjestöjä, jotka eivät enää olleet edes sallittuja; tästä esimerkkinä suojeluskunnat.

Tyytymättömänä verotuskäytäntöön, jossa poliittisia yhdistyksiä ei aina pidetty yleishyödyllisinä, hallitus antoi vuonna 1955 esityksen tulo- ja omaisuusverolain muuttamisesta siten, että siinä nimenomaan lueteltiin verovapaita yhteisöjä. Tämän esityksen pohjalta muutetussa tulo- ja omaisuusverolain 10.1 §:n 4 kohdassa valtionverosta vapaa yleishyödyllinen yhteisö määriteltiin seuraavasti: ”Sellainen opetuslaitos, aatteellinen yhdistys tai muu yhteisö, laitos tai säätiö, jolla on tieteellinen, taiteellinen, kansanvalistusta, maanpuolustusta tai kotimaista elinkeinoelämää edistävä tai muu yleishyödyllinen tarkoitus, kuten maanviljelys-, maatalous- ja maamiesseura, työväenyhdistys, nuoriso- ja urheiluseura sekä yhdistys, jonka varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, mikäli tällainen laitos, yhdistys, yhteisö tai säätiö ei tarkoita toiminnallaan tuottaa siihen osallisille taloudellisia etuja.” Laki säilyi tällaisena aina 1970-luvun puoliväliin saakka.

3.1.5.4 1970-luvulta 1980-luvun lopulle

Vuonna 1961 mietintönsä jättänyt verolakikomitea (KM 1961:4) esitti tulo- ja omaisuusverolaista jätettäväksi pois säännökset siitä, milloin yhteisöä oli pidettävä yleishyödyllisenä. Se ehdotti säädettäväksi vain, että verovapaus koski yhteisöä, jolla sen tarkoittamatta toiminnallaan välittömästi tuottaa siihen osallisille taloudellisia etuja oli yleishyödyllinen tarkoitus. Komitean mielestä tämä sanamuodon yksinkertaistaminen ei olisi merkinnyt asiallista muutosta mutta olisi mahdollistanut sen, että yleishyödyllisenä olisi voitu entistä helpommin pitää sellaistaakin tarkoitusta, joka ei sisältynyt esimerkkiluetteloon. Verolakikomitean esitys ei johtanut lainsäädäntötoimiin.

Yleishyödyllisten yhteisöjen verotuksen uudistaminen oli jälleen esillä vuonna 1968 mietintönsä jättäneessä liikeverotuksen uudistus-

toimikunnassa (KM 1968:B 50). Myös se esitti jätettäväksi laista pois esimerkkiluettelot siitä, milloin yhteisöä oli pidettävä yleishyödyllisenä. Toimikunta esitti, että asetustasolla olleet yleishyödyllisen käsitettä tarkentavat määritelmät olisi otettu lakiin jossakin määrin täsmennytyinä, mutta asialliseen muutokseen ei tällä toimikunnan mukaan pyritty. Toimikunta esitti, kuten oli tehnyt jo verolakikomiteakin, että yleishyödylliset yhteisöt oli saatettava verovelvollisiksi liiketuloista sekä kunnallis- että valtionverotuksessa.

Liiketulona ei toimikunnan esittämän säännöksen mukaan olisi pidetty yleishyödyllisen yhteisön toimintansa rahoittamiseksi järjestämistä arpajaisista, myyjäisistä, amatööriurheilu- ja totalisaattorikilpailuista, huvitilaisuuksista ja muusta niihin verrattavasta tilapäisestä toiminnasta saatua tuloa eikä vähäisessä määrässä harjoitetusta tarjoilu-, myynti- ja muusta sellaisesta toiminnasta saatua tuloa. Vuonna 1969 mietintönsä jättänyt verotuksen yksinkertaistamistoimikunta (KM 1969:B 12) toisti liikeverotuksen uudistustoimikunnan ehdotukset miltei sellaisenaan. Se kuitenkin korvasi sanat ”amatööriurheilu- ja totalisaattorikilpailut” yksinkertaisesti termillä ”urheilukilpailut”. Lisäksi tämä toimikunta esitti säädettäväksi, että liiketulona ei olisi pidettävä myöskään jäsenlehdistä ja niihin verrattavista julkaisuista eikä adressien, merkkien, viirien ja muiden sellaisten hyödykkeiden myynnin muodossa suoritetusta rahankeräyksestä saatuja tuloja.

Vuonna 1970 mietintönsä jättänyt perheverotuksen tarkistamistoimikunta (KM 1970:B 69) toisti verotuksen yksinkertaistamistoimikunnan mietinnön ehdotuksen lähes sellaisenaan. Kuitenkin se ehdotti lakiin otettavaksi eräin täydennyksin tulo- ja omaisuusverolakiin sisältyneen esimerkkiluettelon siitä, milloin yhteisöä oli pidettävä yleishyödyllisenä. Toimikunnan esimerkkiluettelossa mainittiin maanviljelys-, maatalous- ja maamiesseura, työväenyhdistys, työmarkkinajärjestöt, nuoriso- ja urheiluseura sekä yhdistys, jonka varsinaisena tarkoituksena oli valtiollisiin asioihin vaikuttaminen tai sosiaalisen toiminnan harjoittaminen.

Vuonna 1974 annettu hallituksen esitys tulo- ja varallisuusverolaiksi perustui huomattavalta osin edellä selostettuun perheverotuksen tarkistamistoimikunnan esitykseen, mutta lakiteksti muuttui valtiovarainvaliokunnassa melkoisesti. Valiokunta ehdotti lakiin sisällytettäväksi yleishyödyllisen yhteisön määritelmän kokonaisuudessaan.

Tuota määritelmää valiokunta ehdotti samalla täydennettäväksi siten, että laissa nimenomaan mainittaisiin myös yhteiskunnallinen toiminta. Lisäksi valiokunta ehdotti, että yleishyödyllisten yhteisöjen esimerkkiluettelossa mainittaisiin nuoriso- ja urheiluseuraan rinnastettava vapaaehtoiseen kansalaistyöhön perustuva harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa edistävä yhdistys ja että esimerkkiluetteloon sisällytettäisiin myös sellainen yhteisö, jonka varsinaisena tarkoituksena oli tieteen ja taiteen tukeminen.

Valiokunnan mukaan lakiin ehdotettu ei-liiketulojen määrittely sisälsi ainoastaan sen määrittelyn, mitä muutoin liiketuloksi katsottavia tuloja ei pidettäisi yleishyödyllisen yhteisön liiketulona. Tätä määritelmää ehdotettiin muutettavaksi siten, että määritelmästä poistettaisiin toiminnan tilapäisyyden vaatimus. Lisäksi ehdotettiin kohtaa, jonka mukaan tarjoilu-, myynti- ja muusta sellaisesta toiminnasta saatu tulo ei olisi säännöksessä luettujen tilaisuuksien yhteydessä harjoitettuna liiketuloa. Lisäksi huvitilaisuuksista mainittiin valiokunnan ehdotuksessa esimerkkinä tanssitilaisuudet. Myöskään yhteisön toimintaa välittömästi palvelevista julkaisuista saatua tuloa ei ollut valiokunnan ehdotuksen mukaan pidettävä liiketulona. Koska valiokunta ei näinkään täydennettyä lain määritelmää katsonut riittävän täydelliseksi, se esitti, että lakiin sisällytettäisiin valtuutussäännös, jonka mukaan asetuksella voitiin säätää, ettei tilapäisestä, vähäisestä tai laadultaan erityisestä liiketoiminnasta saatua tuloa pidettäisi yleishyödyllisen yhteisön liiketulona.

Esityksen lakitekstiin valiokunta teki myös sellaisen muutoksen, että esimerkkiluettelossa erilaisten yhteisöjen edellä ollut sanonta ”pidetään muun muassa” korvattiin sanonnalla ”voidaan pitää”. Lisäksi valiokunta poisti hallituksen esityksen sanonnan, jonka mukaan ”yhteisön ei katsota toimivan yleiseksi hyväksi, jos liiketoiminta muodostaa sen toiminnasta huomattavan osan”. Vielä valiokunta katsoi, että eräät yleishyödylliset yhteisöt harjoittivat siinä määrin yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa, että koko yhteiskunnan kannalta voitiin pitää tarkoituksenmukaisena niiden vapauttamista kokonaan tai osaksi muutoin määräytyvistä veroista.

Tulo- ja varallisuusverolaki säädettiin valiokunnan esittämässä muodossa, ja se tuli voimaan vuoden 1975 alusta. Tulo- ja varallisuusveroasetukseen otettiin säännös yleishyödyllisen yhteisön bingopelin

pitämisestä saaman tulon verovapaudesta. Laki yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa harjoittavien yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista säädettiin vuonna 1976. Se mahdollisti sellaisen tulon, joka muutoin olisi yleishyödylliselle yhteisölle veronalaista, katsomisen hakemuksesta osittain tai kokonaan verovapaaksi tietyin edellytyksin.

Tärkeää on huomata, että niiden tulojen luetteloon, joita ei pidetä yleishyödyllisten yhteisöjen liiketuloina, lisättiin sellaisia tuloja, joita oikeuskäytännössä oli 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa alettu pitää liiketuloina, jos toimintaa oli harjoitettu laajasti. Asian edetessä tapahtui luopumista alkuperäisen uudistuksen tavoitteista. Pyrittiin vetämään takaisin niin paljon kuin mahdollista ja menemään entistäkkin lievempään verokohteluun. Lopullisesti alkuperäiset tavoitteet muuttuivat päinvastaisiksi yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa harjoittavien yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuslailla.

3.1.5.5 1980-luvun lopulta 2000-luvulle

Yleishyödyllisiä yhteisöjä koskeva sääntely säilyi entisellään vuonna 1988 säädetyssä tulo- ja varallisuusverolaissa. Vuonna 1989 laista tosin poistettiin valtuutuslainsäätös, jonka mukaan asetuksella voitiin säätää, ettei tilapäisestä, vähäisestä tai laadultaan erityisestä liiketoiminnasta saatua tuloa pidetä yleishyödyllisen yhteisön liiketulona. Samalla tulo- ja varallisuusverolain ei-liiketulojen luetteloon lisättiin yleishyödyllisen yhteisön tulo bingo- ja loton pelin pitämisestä, joten asiallista muutosta ei tältä osin tapahtunut.

3.1.5.6 Nykytila

TVL 21 §:n mukaan evankelisluterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta sekä niiden seurakunta ja muu uskonnollinen yhdyskunta ovat verovelvollisia ainoastaan elinkeinotulosta ja muuhun kuin yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen käytetyn kiinteistön tai kiinteistön osan tuottamasta tulosta. Muita yleishyödyllisiä yhteisöjä koskevat tuloverosäännökset ovat seuraavat:

22 § Yleishyödyllinen yhteisö

Yhteisö on yleishyödyllinen, jos

- 1) se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkissä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä;
- 2) sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin;
- 3) se ei tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä.

Yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää muun muassa maatalouskeskusta, maatalous- ja maamiessuuraa, työväenyhdistystä, työmarkkinajärjestöä, nuoriso- tai urheiluseuraa, näihin rinnastettavaa vapaaehtoiseen kansalaistyöhön perustuvaa harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa edistävää yhdistystä, puoluerkisteriin merkittyä puoluetta sekä sen jäsen-, paikallis-, rinnakkais- tai apuyhdistystä, niin myös muuta yhteisöä, jonka varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen tai sosiaalisen toiminnan harjoittaminen taikka tieteen tai taiteen tukeminen. Yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää myös yleisissä vaaleissa ehdokkaan tukemiseksi varattua varallisuuskokonaisuutta.

23 § Yleishyödyllisen yhteisön verovelvollisuus

Edellä 22 §:ssä tarkoitettu yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen saamastaan elinkeinotulosta. Lisäksi se on verovelvollinen muuhun kuin yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen käytetyn kiinteistön tai kiinteistön osan tuottamasta tulosta kunnalle 124 §:n 3 momentissa tarkoitettua tuloveroprosentin mukaan.

Yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa harjoittavien yleishyödyllisten yhteisöjen vapauttamisesta tuloverosta säädetään erikseen.

Yleishyödyllisen yhteisön elinkeinotulona ei pidetä:

- 1) yhteisön toimintansa rahoittamiseksi järjestämistä arpajaisista, myyjäisistä, urheilukilpailuista, tanssi- ja muista huvitilaisuuksista, tavarankeräyksestä ja muusta niihin verrattavasta toiminnasta eikä edellä mainittujen tilaisuuksien yhteydessä harjoitetusta tarjoilu-, myynti- ja muusta sellaisesta toiminnasta saatua tuloa;
- 2) jäsenlehdistä ja muista yhteisön toimintaa välittömästi palvelevista julkaisuista saatua tuloa;
- 3) adressien, merkkien, korttien, viirien tai muiden sellaisten hyödykkeiden myynnin muodossa suoritettua varojenkeräyksestä saatua tuloa;

3 Vanhat ja uudet verot

- 4) sairaaloissa, vajaamielislaitoksissa, rangaistus- tai työlaitoksissa, vanhainkodeissa, invalidihuoltolaitoksissa tai muissa sellaisissa huoltolaitoksissa ja huoltoloissa hoito-, askartelu- tai opetustarkoituksessa valmistettujen tuotteiden myynnistä tai tällaisessa tarkoituksessa suoritetuista palveluksista saatua tuloa;
- 5) bingopelin pitämisestä saatua tuloa.

Kiinteistön tuottamana tulona pidetään myös metsätalouden pääomatuloa.

Perintö- ja lahjaverolain 2.1 § kuuluu seuraavasti:

Tässä laissa säädettyä veroa ei suoriteta kruununperinnöstä eikä sellaisesta omaisuudesta, joka yhdistyksen sääntöjen mukaan sen toiminnan lakatua on siirtynyt toiselle, taikka joka testamentilla tai lahjana on annettu valtiolle tai sen laitokselle, maakunnalle, kunnalle, kuntayhtymälle, seurakunnalle tai muulle uskonnolliselle yhdyskunnalle sekä armeliaisuus- tai opetuslaitokselle. Sama olkoon voimassa myös omaisuudesta, joka on annettu aatteelliselle yhdistykselle tai muulle yhteisölle, laitokselle tai säätiölle, jolla, sen tarkoittamatta toiminnallaan tuottaa siihen osallisille taloudellisia etuja, on tieteellinen, taiteellinen, kansanvalistusta, maanpuolustusta tai kotimaista elinkeinoelämää edistävä tahi muu yleishyödyllinen tarkoitus.

Historiallisista syistä, jotka edellä on selvitetty, perintö- ja lahjaverolain määritelmä yleishyödyllisistä yhteisöistä poikkeava tuloverolaissa olevasta määritelmästä, mutta asiallista eroa ei juuri ole.

Monissa maissa uskonnollisiin järjestöihin on liittynyt vakavia väärinkäytöksiä verotuksessa. Uskonnon varjolla on saatettu ajaa lähinnä liikkeen perustajien taloudellisia ja muita etuja. Vero-ongelmat ovat joissakin tapauksissa johtaneet myös uskontojen lakkauttamisiin.

3.1.6 Veronkorotussanktiot

Raamatussa on useita säännöksiä kymmenyksistä. Kymmenysten perustana on Mooseksen laki. Kymmenykset kuuluivat vanhan testamentin mukaan Herralle ja leeviläisille, siis tavallaan kirkolle. Raamattuun vetoamalla ei voitane väittää, että Jumala kieltäisi 10:tä prosenttia suuremman tuloveron valtion- ja kunnallisverotuksessa.

Kristinuskon voittaessa alaa verotusoikeutta alettiin laajemminkin perustella Raamatulla. Viranomaisten sanottiin olevan Jumalan palveluksessa, ja siksi oli suostuttava esivallan alaisuuteen ja maksettava esivallalle veroja. ”Antakaa keisarille, mikä keisarin on, ja Jumalalle, mikä Jumalan on”, todetaan Matteuksen evankeliumissa.

Kuten edellä on nettotuloverotuksen kehityksen yhteydessä mainittu, ilmoittamisvelvollisuuden merkitys valtion tuloverotuksessa jäi meillä 1800-luvulla todellisuudessa vähäiseksi, koska ilmoitusvelvollisuutta ei ollut sanktioitu veronkorotuksella. Tulojen määrä jäi pitkälti verovelvollisen omantunnon varaan, mikä vähensi valtion tuloverotuksen tuottoa.

Liberalistinen politiikka suhtautui varsin torjuvasti ilmoittamisvelvollisuuteen. Ilmoitusvelvollisuuden käyttöönottoa kuitenkin perusteltiin mm. sillä, että verovelvolliset olivat antaneet tietoja tulojensa suuruudesta tavallisesti vain jos he pitivät edellisen vuoden veroa liian korkeana.

Käännekohta oli vuoden 1920 alussa voimaan tullut ilmoitusvelvollisuuslaki. Sitä säädettäessä korostettiin, että laaja ilmoitusaineisto tarjosi keinon kontrolloida veroilmoitusten luotettavuutta. Nykyisin tuloverotus on pitkälti automatisoitu, ja se perustuu suureksi osaksi muiden kuin verovelvollisen itsensä antamiin tietoihin – esimerkiksi työnantajien ilmoituksiin. Tämä on vähentänyt verovelvollisen mahdollisuuksia syyllistyä verosynteihin.

Tuloverotussäännöksissämme on jo sadan vuoden ajan ollut määräyksiä myös veronkorotuksista veroilmoituksen laiminlyöntien varalta. Verovelvollisen oli 1990-luvun puoliväliin asti annettava veroilmoituksensa ”kunnian ja omantunnon kautta”. Jos verovelvollinen oli pyyhkinyt yli nuo sanat, hänelle määrättiin veronkorotus (KHO 1969 II 533). Enää ei lomakkeissa vaadita sen paremmin kunniaa kuin omaatuntoakaan.

Nykyiset veronkorotussäännökset ovat tuloverotuksen osalta verotusmenettelylaissa.¹⁵⁴ Lain 32 §:n mukaan Verohallinto yleensä määrää verovelvolliselle veronkorotuksen, jos veroilmoitus tai muu ilmoitus taikka muu säädetty tieto, asiakirja tai selvitys on annettu puutteellisena tai virheellisenä taikka jätetty kokonaan antamatta. Veronkorotus jätetään määräämättä, jos laiminlyönti on vähäinen tai laiminlyönnille on pätevä syy.

Veronkorotuksen prosenttimääristä erilaisissa tilanteissa säädetään nykyisin varsin yksityiskohtaisesti VML 32a ja 32b §:issä. Korotus on normaalia korkeampi, jos laiminlyönti on toistuvaa tai verovelvollisen toiminta osoittaa ilmeistä piittaamattomuutta verotusta koskevista velvoitteista. Jos verovelvollinen oma-aloitteisesti vaatii virheen korjaamista verotuksen päättymisen jälkeen ja on täyttänyt selvittämisvelvollisuutensa, veronkorotus on normaalia pienempi.

Nykyisissä veronkorotussäännöksissämme on tapahtunut suuri periaatteellinen muutos, kun yhä enemmän on siirrytty verovelvollisen subjektiivisesta syyllisyydestä kohti kaavamaisuutta ja ilmoituksen objektiivista virheellisyyttä. Aikaisempi lainsäädäntö mahdollisti veronkorotuksen määräämisen. Uusi sääntely taas lähtee siitä, että veronkorotus on määrättävä. Nykyisessä sääntelyssä on omaksuttu myöhästymismaksu sanktioimaan pelkkää myöhästymistä. Myöhästymismaksuja määrätään tietokoneautomaatiossa, ja siinä oikeuden jumalattaren voidaan sanoa olevan sokea.

3.2 Ruokien ja juomien verotus

3.2.1 Ruokien ja juomien kieltämisen perusteita¹⁵⁵

Ihmisen elimistö voi käyttää hyväksi sekä eläinperäistä ruokaa että kasvisruokaa. Ruokavalinta tehdään kuitenkin kaikissa tunnetuissa kulttuureissa niin, että erotetaan toisistaan edulliset, vähemmän edulliset, vältettävät ja kielletyt ruuat. Ainoastaan sulamattomien ja

¹⁵⁴ Perintö- ja lahjaverotuksen osalta ks. PerVL 36 ja 36a §.

¹⁵⁵ Esim. *Wikipedia* (Food and drink prohibitions, Nahrungstabu, Ruokatabu).

myrkyllisten aineiden tiukka välttäminen on fysiologisesti perusteltua. Muita ruokakieltoja ja ruokien välttämisiä pidetään sosiokulttuurisesti hankittuina, ja ne vaihtelevat kulttuureittain, kansakunnittain ja ryhmittäin. Inho saadaan sosiaalisesti ja opitaan ympäristön käyttäytymisen perusteella, joten se ei ole luontainen. Kielletyt ruuat liittyvät usein inhon tunteeseen. Koska samaa ruokaa, jota ehdottomasti ei voida syödä yhdellä kulttuurialueella, voidaan pitää herkullisena jossakin muualla, tätä inhoreaktiota ei voida tulkita vaistoksi.

Suurin osa ruokatabuista liittyy lihaan ja eläintuotteisiin ja vain pieni osa kasveihin, vaikka myrkyllisistä kasveista aiheutuva uhka on realistisempi kuin yleensä eläintuotteista aiheutuva. Ruokatabujen selitysmallit voidaan jakaa esimerkiksi seuraaviin ryhmiin:

1. *Kulttuurimaterialistinen tai taloudellirationaalinen lähestymistapa.* Kulttuurimaterialistisessa lähestymistavassa oletetaan, että ruokatabut voidaan perustella järkevästi ja että niiden on noudatettava kustannus-hyötyanalyysiä tehokkaan ruoan saannin suhteen. Tämän teorian mukaan jokaisella kulttuurilla ja jokaisella sosiaalisella ryhmällä kehittyy ruokailutottumuksia, jotka määräytyvät alueellisten olosuhteiden vuoksi, antavat suurimman hyödyn ja ovat ekologisesti ja taloudellisesti järkeviä. Esimerkiksi äyriäiset voivat pilaantua herkästi Lähi-idän helteissä. Koska lehmät Intiassa ovat elävinä erittäin arvokkaita, olisi epäviisasta teurastaa ja syödä niitä.
2. *Sosiokulttuurinen tai funktionalistinen lähestymistapa.* Tämän mallin mukaan tabujen tehtävänä on ensisijaisesti vahvistaa ryhmäidentiteettiä ja auttaa erottumaan muista ryhmistä. Ruokatabut palvelevat siten sosiaalista järjestystä. Kiellettyinä pidetään erityisesti sellaisia ruokia, joita syövät ne ryhmät, joista halutaan erottautua.
3. *Rakenteellinen lähestymistapa.* Tässä mallissa elintarvikkeita pidetään symboleina, joiden tarkoituksena on auttaa tietynlaisen järjestyksen saattamisessa ympäristöön. Puhdasta ruokaa pidetään syötävänä, mutta epäpuhdasta ruokaa ei-syötävänä. Luokittelulle määritetään tietyt kriteerit. Monet sosiaaliset ryhmät hylkäävät sellaiset eläimet, jotka eivät sovi mihinkään luokkaan.
4. *Muokattu rakenteellinen ravitsemusmalli.* Tämän mukaan sellaiset eläimet, jotka ovat ihmisille joko liian outoja tai liian läheisiä, eivät yleensä ole syötäviä. Keski-Euroopassa tällaisia ovat petoeläimet ja hyönteiset mutta myös apinat ja koirat.
5. *Evoluutiopsykologinen lähestymistapa.* Tämän mallin mukaan tunteet ovat ruokailutabujen perusta. Inhon tunne on kehittynyt evoluution aikana helpottamaan ruuan valintaa ja minimoimaan väärään ruokaan

liittyvän kuoleman riskin. Tämä riski on suurempi lihassa kuin kasveissa. Inhon tunteet kiinnittyivät aivoihin pahoinvoinnin ja oksentelun kautta väärän ruuan syömisen jälkeen.

Ruokakieltojen perustelut ovat usein *terveydellisiä*. Alkoholia ja huumeiden käyttöä vastustetaan myös siksi, että niiden vaikutuksen alainen toimii usein tavalla, joka vaarantaa hänen itsensä lisäksi muita ihmisiä ja omaisuutta.

On myös kieltoja, joilla pyritään *erottumaan muista ihmisryhmistä* ruokavaliolla. Kielto saattaa perustua myös *yllellisyyden* vastustamiseen. Nykyisin saatetaan esittää myös *ekologisia* perusteluja. Osa kielloista perustuu *eläinten suojeluun*. Joidenkin tuotteiden torjumista voidaan puoltaa myös sillä, että tuotteet (esim. kahvi, tee, kaakao, sokeri) on hankittu hyödyntämällä orjatyövoimaa tai käyttämällä muuta *riistoa*. Tupakkaa voidaan vastustaa terveyssyiden lisäksi tarpeella ehkäistä tulipaloja.

3.2.2 Kielletyt ruuat ja juomat

3.2.2.1 Ihmisliha

Ihmislihan syönti on erityisen ankara tabu. Ihmiset ovat syöneet lajitovereitaan rituaaleissa sekä järjettömyyden, vihan tai pakottavan nälän vuoksi – eivät ruokavalionsa yleisenä osana. Kristityt eivät pidä itseään kannibaaleina ehtoollisella, vaikka leipää ja viiniä sanotaan Kristuksen ruumiiksi ja vereksi.

3.2.2.2 Tropiikin villieläimet

Bushmeat (joskus myös *wildmeat* tai *game meat*, suom. villieläinliha) tarkoittaa trooppisen ja subtrooppisen vyöhykkeen metsistä eikesytettyjen nisäkkäiden, matelijoiden, sammakkoeläinten ja lintujen käyttämistä ruoaksi. Joillakin köyhillä alueilla bushmeat on tärkeä proteiini-lähde. Villieläinmaterialla saattaa myös joskus olla statussymboliarvoa, ja sillä saatetaan uskoa olevan parantaviakin vaikutuksia.

Bushmeat on suurimmassa osassa maailmaa laitonta, mikä johtuu mm. sen suuresta riskistä tartuntatautien (mm. HIV, ebola, korona) levittäjänä. Bushmeatin laiton kauppa myös tuhoaa uhanalaisia eläinlajeja ja elinympäristöjä vaikuttamalla alueiden biodiversiteettiin.

3.2.2.3 Siat/sianliha

Sianliha on maailman eniten syöty liha, vaikka sen käyttö on kielletty mm. islamissa ja juutalaisuudessa. Sika oli tabu myös ainakin foinikialaisilla, egyptiläisillä ja babylonialaisilla. Joissain tapauksissa tabu ulottui myös sikojen koskettamiseen ja niiden katsomiseenkin.

Tämän tabun alkuperäisestä syystä kiistellään. Sikojen saastaisuutta on usein pidetty itsestään selvänä, ja erityisen vastenmielisenä on mainittu sikojen taipumus syödä ulosteita. On myös viitattu trikiini-vaaraan. Synnä saattaa olla sekin, että muinaisessa Israelissa, Egyptissä ja Syyriassa sika oli alun perin pyhä eläin, jota ei sopinut syödä eikä koskea.

Viime aikoina on viitattu myös ekologiisiin ja sosioekonomisiin perusteluihin. Siat eivät sovellu pidettäväksi kuivissa ilmasto-olosuhteissa, joten ne tarvitsevat enemmän vettä kuin monet muut eläimet, ja ne eivät etsi ravintoaan laitumilta vaan kilpailevat ihmisten kanssa elintarvikkeista, kuten viljasta. Sikojen kasvattamista on näin pidetty tuhlauksena.

Yksi selitys tabulle on se, että siat ovat kaikkiruokaisia. Ne eivät erota lihaa ja kasvillisuutta luonnollisissa ruokailutottumuksissaan. Kyky ja halukkuus kuluttaa lihaa erottaa ne useimmista muista syötävistä kotieläimistä (nautakarja, lampaat, vuohet jne.). Myös on sanottu juutalaisten sikatabun johtuvan kolmesta syystä: 1) sialla on halkinainen sorkka mutta se ei märehdi, 2) sika syö haaskalta ja 3) muut kuin israelilaiset ovat syöneet sikaa.

Useimmat libanonilaiset kristityt eivät syö sianlihaa, vaikka uskonnon puolesta he saisivat niin tehdä. Koska heidän esi-isänsä olivat foinikialaisia, monet heistä ajattelevat sikojen olevan saastaisia.

3.2.2.4 Nautaeläimet

Hindut pidättäytyvät naudanlihasta, koska lehmällä on pyhä paikka hindulaisuudessa. Maitotuotteiden (esim. maidon, jogurtin ja voin) kulutus sen sijaan on erittäin yleistä Intiassa. Lehmien teurastaminen on kielletty melkein kaikissa Intian osavaltioissa.

Jotkut etniset kiinalaisetkin saattavat pidättäytyä syömästä lehmänlihaa. He katsovat, että on väärin syödä eläintä, joka on maataloudessa niin hyödyllinen. Myös suuri osa buddhalaisista torjuu naudanlihan.

Juutalaisuudessa sallitaan sekä naudanlihan että maidon käyttö, mutta maitotuotteiden sekoittaminen lihaan on kiellettyä.

3.2.2.5 Hevoset

Monin paikoin Eurooppaa hevosenlihaa syödään, mutta joissakin uskonnoissa ja maissa se on tabu. Se on kielletty juutalaisilta, koska hevonen ei ole märehäijä eikä sillä ole halkinaista sorkkaa. Myös eräät kristinuskon lahkot kieltävät hevosenlihan. Vuonna 732 paavi antoi ohjeet tukahduttaa hevosenlihan syöminen saastaisena ja kauhistuttavana pakanallisena tapana. Islantiin kristinusko tuli vuonna 1000 vasta kun kirkko lupasi, että islantilaiset voivat jatkaa hevosenlihan syömistä; kun kirkko oli vahvistanut valtaansa, myönnytys peruttiin. Nykyään hevosenlihaa myydään ja kulutetaan Islannissa samalla tavalla kuin naudanlihaa, lampaanlihaa ja sianlihaa.

Islamissa mielipiteet hevosenlihan hyväksyttävyydestä vaihtelevat. Villihevoset ovat yleensä sallittua ravintoa, kotieläimiksi katsottavat hevoset ja aasit taas eivät ole. Historiallisesti turkkilaiset ja persialaiset ovat syöneet hevosen lihaa, Pohjois-Afrikassa tämä on harvinaista.

Englanninkielisessä maailmassa hevosenlihan ravinnoksi käyttäminen on usein kulttuurin vastaista. Suurin osa kanadalaisesta hevosenlihasta viedään Manner-Eurooppaan tai Japaniin. Yhdysvalloissa hevosenlihan myynti ja kulutus on laitonta Kaliforniassa ja Illinoisissa. Hevosta kuitenkin myytiin Yhdysvalloissa II maailmansodan aikana, koska naudanliha oli kallista ja sitä tarvittiin armeijalle. Viimeinen hevosteurastamo siellä suljettiin vuonna 2007. Hylätyt vapaa-ajan-, urheilu- ja työhevoset kerätään ja myydään huutokaupoissa, joista ne viedään Kanadan ja Meksikon lihakaupoille.

Hevosenlihaa yleensä vältetään myös Balkanilla (ei kuitenkaan kaikkialla), koska hevosta pidetään jalona eläimenä tai koska hevosenlihan syöminen liittyy sota-ajan nälänhätään.

3.2.2.6 Kamelit ja norsut

Juutalaisilta Toora kieltää kamelinlihan syömistä. Nimittäin vaikka kameli märehäijä, se ei täytä halkinaisen sorkan vaatimusta.¹⁵⁶ Musli-

---

¹⁵⁶ Kamelin jalat jakautuvat kahteen osaan, mutta niissä on kuitenkin pehmeät tyynt koviin sorkkien sijaan.

meille kamelin syöminen on sallittua, ja se onkin perinne Arabian niemimaalla.

Buddhalaisilta norsunlihan syönti on kielletty. Samoin se on kielletty juutalaisilta, koska norsuilla ei ole sorkkia eivätkä ne ole märehittöitä. Joidenkin mielestä norsunlihan syönnin tulisi olla kielletty muslimeiltakin, koska norsut kuuluvat kiellettyyn hampaallisten tai petoeläinten luokkaan. Hindut välttävät norsujen lihaa, mikä johtuu heidän palvomansa Ganesha-jumalan tärkeydestä.

3.2.2.7 Kalat, sammakkoeläimet ja valaat

Monilla Egyptin, Etiopian, Eritrean, Somalian, Kenian ja Tansanian alueiden paimentolaisilla ja maanviljelijöillä on tabuja kalan syömisestä suhteen. Etelä-Afrikassa on toinen alue, jossa kalojen syöntiä vältellään.

Juutalaisuudessa ovat kiellettyjä mm. makean veden ankerias ja monnit. Vaikka ne elävät vedessä, niissä ei näe suomuja (paitsi mikroskooppilla). Sunnimuslimit ovat tässä sallivampia: monni ja hai yleensä hyväksytään. Neljässä sunnimuslimiryhmässä pidetään ankeriasta yleensä sallittuna. Useimmat shiiamuslimit kieltävät syömästä kaikkia kalalajeja, joilla ei ole suomuja, sekä simpukkakalalajeja paitsi katkarapuja.

Juutalaisuus kieltää sammakkoruuat, monissa muissa kulttuureissa etenkin sammakonreisiä pidetään herkkuna. Ranskassa ryhdyttiin vuonna 1976 nimenomaan suojelemaan kotoperäisiä sammakkolajeja.

Sunnimuslimit saavat syödä luonnollisista syistä kuolleiden valaiden lihaa. Shiiamuslimeilta valaiden liha sen sijaan on kielletty, koska valailla ei ole suomuja. Suurimmassa osassa maailmaa valaiden lihaa ei syödä, koska valaskannan pelätään vaarantuvan.

3.2.2.8 Äyriäiset ja muut merenelävät sekä etanat

Juutalaisilta ovat kiellettyjä melkein kaikki merenelävät paitsi kalat. Kiellettyjä ovat mm. äyriäiset, hummerit, katkaravut ja ravut. Etanat ovat nilviäisiä, eivätkä ne siten ole juutalaisille sallittua ruokaa. Muslimit eivät syö maaetanoita, mutta merietanat ovat heille sallittuja. Useimmille sunnimuslimeille ovat sallittuja kaikki merenelävät.

Suurimmalle osalle shiiamuslimeja sen sijaan suomuttomat merenelävät lukuun ottamatta katkarapuja ovat kiellettyjä.

3.2.2.9 Linnut ja lepakot

Juutalaisten ei tule syödä kotkaa, korppikotkaa eikä kalasäskeä. Myös strutsi on kielletty ruokana joissakin tulkinnoissa. Kanojen, ankkujen, hanhien ja kalkkunoiden syöminen sitä vastoin on sallittua.

Islamissa strutsi on sallittua ravintoa, petolinnut ovat kiellettyjä. Korppikotkia ja variksia vältetään ruokana monissa kulttuureissa, koska niitä pidetään sairauden kantajina ja saastaisina ja kuolemaan liittyvinä. Länsimaisissa kulttuureissa laululintuja pidetään yleensä pihan pikkuvillieläiminä eikä ruokana.

Lepakot ovat ainoita todella lentäviä nisäkkäitä. Niillä on tärkeä tehtävänsä ekosysteemissä. Ne levittävät siemeniä, pölyttävät kasveja ja syövät tuhohyönteisiä. Lepakot kantavat myös viruksia, joista osa on osoittautunut ihmisille vaarallisiksi. Näitä ovat mm. SARS, ebola ja korona. Sekä juutalaisuudessa että islamissa lepakot ovat kiellettyä ruokaa.

3.2.2.10 Kengurut, karhut, kanit ja matelijat

Kengurun syöminen on kielletty ainakin Kaliforniassa. Juutalaisuudessa karhua ei pidetä ruuaksi hyväksyttävänä eläimenä. Islamissa kiellettyjä ovat ylipäänsä kaikki saalistavat maaeläimet.

Kani on Raamatun mukaan saastainen, koska sillä ei ole halkinaista sorkkaa, vaikka se pureskelee ja uudelleen sulattaa osittain pilkottua materiaalia (vrt. märehitjät). Useissa sunnimuslimimaissa kani on sallittua ja suosittuakin ruokaa, mutta joillakin shiiamuslimialueilla se on kiellettyä.

Islam kieltää matelijoiden, kuten krokotiilien ja käärmeiden, syömistä. Matelijoiden syöminen on kielletty myös juutalaisuudessa. Monissa muissa kulttuureissa matelijoita, kuten alligaattoria, pidetään kuitenkin herkkuna, ja niitä kasvatetaan kaupallisesti.

3.2.2.11 Koirat ja kissat

Koiranlihaa pidetään yleensä länsimaissa nykyisin tabuna, mutta vielä 1900-luvun alussa sitä syötiin pula-aikoina Euroopassakin.

Juutalaisuudessa ja islamissa koiranlihaa pidetään epäpuhtaana, ja siksi sen käyttö on niissä kielletty.

Vietnamissa sekä Pohjois- ja Etelä-Koreassa koiranlihaa syödään. Sen sijaan esimerkiksi Indonesiassa koiraa syövät vain tietyt etniset ryhmät. Koiranlihan syönti on aikoinaan ollut yleistä tietyillä Amerikan intiaaneilla.

Kissoja pidetään länsimaissa yleisesti lemmikkieläiminä tai hyötyeläiminä tuholaiden torjunnassa, ei ruokaeläiminä, ja iso osa näiden maiden väestöstä pitää kissojen käyttämistä ravinnoksi barbaarisena tekona. Kissanliha on kielletty juutalaisessa ja islamilaisessa laissa, koska nämä molemmat uskonnot kieltävät lihansyöjien syömistä. Kiinassa ja Vietnamissa kissanlihaa syödään, joskus vielä Sveitsissäkin.

Nälänhädässä I ja II maailmansodan aikana ja sen jälkeenkin yleinen ruoka oli ”roof-rabbit”: ihmiset uskoivat syövänsä australialaisia kaneja, mutta todellisuudessa he söivät eurooppalaisia kissoja. Kissanlihaa käytettiin ravintona myös piiritetyssä Leningradissa.

3.2.2.12 Rotat, hiiret ja marsut

Useimmissa länsimaisissa kulttuureissa rottia ja hiiriä on pidetty ja pidetään joko saastaisina tuholaisina, rutan ja muiden sairauksien kantajina, tai lemmikkieläiminä – joka tapauksessa ihmisravinnoksi kelpaamattomina.

Marsuja syödään yleisesti Perussa, Kolumbiassa ja Ecuadorissa. Marsunlihaa myös viedään noista maista Yhdysvaltoihin ja Eurooppaan. New Yorkin osavaltio sallii marsun käyttämisen ruuaksi, New York City puolestaan kieltää sen. Juutalaisuudessa ja islamissa kaikenlaisen jyräjien syöminen kiellettyä.

3.2.2.13 Sikiöt, munat, elävät eläimet ja sisäelimet

Eläinten sikiöitä pidetään paikoin herkullisina, mutta useimmissa maissa niiden syöminen on tabu. Vuohien ja lampaiden sikiöt ovat herkkua anglointialaisessa kulttuurissa.

Jainalaiset ja vegaanit sekä monet hindulaiset pidättäytyvät syömästä munia. Sellaisia munia, joka luonnostaan sisältävät verta, ei juutalaisen ja islamilaisen perinteen mukaan saa syödä, mutta sellaisia munia, joissa ei ole verta, yleensä saa syödä. Niitä ei pidetä lihana,

joten niitä voidaan nauttia meijerituotteidenkin kanssa. Joissakin kulttuureissa ravintona käytetään kehittyviä lintualkioita (yleensä ankkua tai kanaa), jotka keitetään ja syödään kuorestaan. Osittain kehittyneen alkion sisältävä muna on muslimeille kielletty ruoka.

Islam, juutalaisuus ja eräät kristilliset suuntaukset kieltävät syömistä mitään osaa elävästä eläimestä. Juutalaisuudessa kielto koskee vain maaeläimiä ja lintuja; kalat eivät vaadi määrätynlaista teurastusta, mutta ne on lopetettava ennen syömistä.

Eläimen aivot, sydän, kieli, maksa, kivekset ja suolet ovat perinteinen osa monia eurooppalaisia ja aasialaisia ruokia. Joillakin alueilla tiettyjen sisäelinten käyttö on elintarvikeketjussa kielletty terveysriskien (esim. hullun lehmän tauti) vuoksi.

3.2.2.14 Hyönteiset

Islamissa heinäsiirkkoja pidetään sallittuna ruokana. Myös juutalaisuudessa hyväksytään ruuaksi tietyt heinäsiirkat yms., mutta muutoin hyönteisiä ei pidetä sallittuna ravintona. Hunaja on juutalaisuudessa sallittua ravintoa, toisin kuin mehiläiset. Hunaja sallitaan, koska se on peräisin kasveista, vaikka mehiläiset ovat keränneet ja kuivattaneet meden sitä varten. Jotkut vegaanit välttävät hunajaa, koska he katsovat sen olevan eläinperäinen tuote.

3.2.2.15 Sienet, kasvit ja vihannekset

Jainalaiset eivät syö juurikasvihanneksia (porkkanoita, perunoita, retiisiä, nauriita jne.). Kasvien turhaa vahingoittamista he välttävät syömällä vain maan päällä kasvavia kasveja, jolloin samalla voidaan estää maan alla elävien eläinten vahingoittuminen.

Hinduista ja buddhalaisista osa pidättäytyy sienistä ja kaikista sipulinsukuisista vihanneksista, koska he katsovat niiden herättävän vahingollisia intohimoja.

Kiinalainen buddhalainen keittiö kieltää perinteisesti mm. valkosipulin ja salottisipulin. Kashmirin hindut kieltävät voimakkaasti maustetut ruuat. Tämä kielto kattaa valkosipulin, sipulin ja tietty mausteet, esimerkiksi mustapippurin ja chilipippurin. Jesideille salaatti ja voipapu ovat tabuja.

Joissakin uskonnoissa on hyönteisten ja matojen vuoksi vältelty parsakaalia ja kukkakaalia, ja on suositeltu myös karhunvatukoiden ja vadelmien välttämistä, koska niitä ei voida puhdistaa riittävän perusteellisesti.

Unikonsiemeniä käytetään monissa kulttuureissa mausteena, mutta ainakin Singaporessa unikonsiemenet ovat huumeviraston kielto-listalla.

3.2.2.16 Meijerituotteet, äidinmaito ja veri

Vegaanit eivät käytä maitoa, juustoa, jogurttia ja muita maitotuotteita, koska ne ovat eläinperäisiä. Meijerituotteiden käyttö yhdessä lihan kanssa on kielletty myös juutalaisessa uskossa.

Monet uskonnot kieltävät veren ja verestä valmistetun ruoan juomisen ja syömisen. Esimerkiksi islamissa eläimet on teurastettava aivan tietyllä menetelmällä veren poistamiseksi.

3.2.2.17 Alkoholi, kahvi ja tee sekä purukumi

Monet uskonnot, mm. buddhalaisuus, islam, jainalaisuus, Rastafari-liike, bahá'í-usko sekä kristinuskon suuntauksista esimerkiksi baptistit, metodistit, adventistit ja mormonit eivät hyväksy alkoholijuomia. Juutalaisuudessa ei ole yleistä alkoholin kieltöä. Valtioiden maallisissa laeissa on erityisesti terveyssyistä säädettyjä kieltoja ja rajoituksia alkoholin myynnille ja käytölle.

Tarinan mukaan paavi *Klemens VII*:tä (1478–1534) kehoitettiin kieltämään kahvi ”paholaisen juomana”. Juomaa maistettuaan paavin sanotaan lausuneen, että juoma oli niin herkullinen, että olisi synti sallia se vain ei-uskovaisille.

Adventistikirkon jäsenet yleensä pidättyvät kahvista. Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkon jäsenille eli mormoneille ovat ”kuumat juomat” tabu. Termi on kuitenkin harhaanjohtava, koska kieltoa sovelletaan yksinomaan kahviin ja teehen, ei kuumaan kaakaoon eikä yrteeteen. Osa mormoneista välttelee myös kolajuomia.

Singapore on kieltänyt purukumin. Se ei ole varsinaisesti ruoka eikä juoma; sehän on tarkoitettu pureskeltavaksi mutta ei nieltäväksi.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Silti purukumi on katsottu meillä elintarvikkeeksi.

3.2.3 Alkoholin ja tupakan valmisteverot¹⁵⁸

3.2.3.1 Alkoholivero

Tukholman kaupungin tuloissa vuonna 1555 esiintyi myydyistä oluesta kannettu vero, joka laajennettiin vuonna 1572 koko valtakuntaa koskevaksi. Viineistä kannettiin veroa ainakin vuodesta 1572 ja paloviinasta vuodesta 1591 alkaen. Mallasjuomien valmistuksen verottamisen alku sijoittuu vuoteen 1622, jolloin kaupungilta oluen valmistukseen luvan saaneet panimot velvoitettiin maksamaan veroa valmistuneen juoman määrän perusteella. Maaseudulla saatiin olutta valmistaa kotitarvetta varten vuoteen 1644 saakka. Silloin oluen valmistus kotona kiellettiin kokonaan. Oikeus oluen vähittäismyyntiin oli annettu yksinomaan kapakoitsijoille, joilta kannettiin aksiiisia (=valmisteveroa) heidän ostaessaan mallasjuomia panimolta. Vuonna 1672 mallasjuomia alettiin verottaa käytetyn mallasmäärän mukaan.

Ensimmäinen myös Suomea koskenut asetus viinan valmistuksen verottamisesta annettiin vuonna 1638. Viinanpoltto jaettiin siinä kotitarvepolttoon ja myyntipolttoon, joista jälkimmäinen oli ankaramman verotuksen kohteena. Vero määräytyi käytettyjen raaka-aineiden mukaan. Se ei kuitenkaan koskenut maaseutua, toisin kuin vuonna 1655 käyttöön otettu anniskeluvero. Paloviinan verotus päättyi vuonna 1698, kun viinanpoltto kiellettiin koko valtakunnassa, mutta kohta 1700-luvulla viinanpoltto jälleen sallittiin. 1700-luvulla harjoitettu alkoholipolitiikka oli poukkoilevaa. Vuonna 1787 viinanpoltto julistettiin luvalliseksi maanomistajille ja kaupungeille, jotka joutuivat maksamaan tästä oikeudesta veroa, mutta vasta vuoden 1800 asetuksella asia tuli järjestetyksi.

Alkoholipitoisten juomien verotusta perusteltiin jo 1700-luvulla paitsi valtiontaloudellisilla myös kulutuksen supistamista tavoittelevilla syillä. Raittiuspoliittiset näkökohdat ovat kuitenkin olleet

---

¹⁵⁸ *Leila Juanto* Valmisteverotuksen kehitys ja asema Suomen verojärjestelmässä (1993); *Leila Juanto* Valmisteverotus – Oikeustieteellinen tutkimus valmisteverotuksen asemasta Suomen verojärjestelmässä (1998); *Leila Juanto – Esko Linnakangas* Kolmen suuren historia: alkoholi-, tupakka- ja energiaverot, Verotus 2016 s. 465 ss.; *Esko Linnakangas* Verokarhun keitto- ja drinkkikirja – Terve elintarvikeverotus (2019); *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 147 ss.

korostetummin esillä vasta 1800-luvulta alkaen, jolloin raittiusliike voitti yhteiskunnassa enemmän alaa. Mallasjuomien aksiiiverotus oli käytössä koko 1700-luvun, mutta kulutus laski 1700-luvulla voimakkaasti, kun paloviinan kulutus syrjäytti sitä.

Porvoon valtiopäivillä hyväksyttiin Ruotsin vallan aikainen vuonna 1800 annettu asetus olemaan edelleen voimassa, eli paloviinan valmistus säilyi maanomistajien ja kaupunkien etuoikeutena. Vaikka viinan kotitarvepoltoon liittyneiden suurten ongelmien vuoksi paloviinalainsäädännön uudistamista pidettiin tarpeellisena, uudistusta ei voitu saada toteutetuksi ennen valtiopäivien koolle kutsumista 1860-luvulla. Viinan kotitarvepolton kieltäminen ja paloviinan valmistuksen myöntäminen tehdaspolttimoille veroa vastaan olivatkin tuolloin valtiopäiväasioista keskeisimpiä. Uudistus, jonka mukaan polttimoiden oli suoritettava valmistamastaan paloviinasta veroa, tuli voimaan vuoden 1866 alusta. Veron tuotto jäi ensimmäisenä voimassaolovuonna merkittävästi ennakoitua pienemmäksi, mihin yhtenä syyinä pidettiin katovuoden lisäksi veron korkeutta. Seuraavana vuonna päätettiin veron alentamisesta. Vähitellen vero muodostui valtiolle merkittäväksi tulonlähteeksi, ja vuodesta 1876 sitä taas korotettiin.

Paloviinaveron tuoton käytöstä oli annettu oma asetus, ja vero liittyikin läheisesti mm. Suomen rautatieverkoston laajentamiseen. Vuonna 1876 määrättiin suoritettavaksi myös paloviinan anniskelusta erityistä veroa, jota voidaan luonnehtia elinkeinoveroksi. Vuoden 1887 alusta paloviinaveroa korotettiin.

Autonomian ajan ensimmäisinä vuosikymmeninä Suomessa ei ollut mallasjuomien verotusta. Mallasjuomien valmistus kotioiloissa oli 1800-luvun alkupuoliskolla vähäistä.

Mallasjuomien käytön lisääntyttyä ja noiden juomien tehdasmaisen valmistuksen alettua 1850-luvulla tuli mallasjuomien verottaminen uudelleen ajankohtaiseksi. Vuodesta 1865 alkaen olut- ja portteripanimoiden haltijat säädettiin maksamaan ylimääräistä suostuntaveroa jokaiselta myydyltä kannulta olutta tai portteria. Mallasjuomien verotus perustui tulosuostunnasta annettuihin säädöksiin vuoden 1882 loppuun saakka, minkä jälkeen mallasjuomien verotus järjestettiin oman, erillisen lain pohjalle. Vuoden 1883 alusta tuli voimaan asetus suostuntaverosta mallasjuomien valmistuksessa. Siinä säädettiin kotimaisen valmistajan maksettavaksi veroa oluen ja

portterin valmistukseen käytetyn mallasmäärän mukaan. Vero liitettiin osaltaan samoihin aikoihin käyttöön otetun tupakkasuostunnan kanssa asevelvollisuuden käyttöönosta aiheutuneiden menojen kattamiseen. Vuonna 1897 vero porrastettiin siten, että maltaita enemmän käyttävät olutpanimot joutuivat maksamaan enemmän veroa. Mallasjuomien verotus sai siis progressiivisia piirteitä. Mallasjuomien verotusta jatkettiin tämän jälkeen lähes kieltolain voimaantuloon (1919) saakka.

Kieltolaki johti myös alkoholin valmisteverotuksen päättymiseen. Valtio kuitenkin sai alkoholista tuloja myös kieltolain vuosina esimerkiksi tullituloina. Kieltolain säätäminen oli yhteydessä 1800-luvun lopulla voimistuneeseen raittiusliikkeeseen. Jo vuosien 1885 ja 1888 valtiopäivillä eri säätyjen edustajat tekivät useita alkoholijuomien täyskieltoa tarkoittavia anomusehdotuksia. Eduskunta hyväksyi kieltolain ensimmäisen kerran vuonna 1907, mutta laki raukesi, kun siihen ei ennen voimaantulopäivää saatu keisarin vahvistusta senaatin kieltäytyttyä esittelemästä asiaa. Myös seuraava kieltolain säätämistä koskenut eduskunnan päätös vuonna 1909 jäi toteutumatta valtiollisten olojen kiristyttyä. Ensimmäisen maailmansodan puhjettua vuonna 1914 muodostui paljolti kieltolakia muistuttava tila, kun senaatti sotatilan vuoksi kielsi kaiken väkijuomain jakelun lukuun ottamatta anniskelua tietyissä ravintoloissa.

Kieltolaille asetetut tavoitteet eivät toteutuneet; salakuljetus ja muu rikollisuus päinvastoin lisääntyivät. Kun lama 1930-luvun alussa syveni, valtiolle tarvittiin uusia verolähteitä. Se ratkaisi kieltolain kohtalon. Laki kumottiin, ja alkoholijuomien verotus otettiin uudelleen käyttöön vuonna 1932. Vuoden 1935 alusta verotus järjestettiin pysyvien lakien pohjalle.

Suomen ja EFTAn välinen vapaakauppasopimus 1960-luvun alussa aiheutti muutoksia myös alkoholijuomien valmisteverotuksessa. Verojärjestelmää jouduttiin muuttamaan, koska sopimuksessa edellytettiin tullisuojan poistamista mallasjuomilta vuodesta 1965 lukien. Jotta maahan tuotavien mallasjuomien verotusasema ei olisi muodostunut edullisemmaksi kuin kotimaisten tuotteiden, säädettiin myös maahan tuotavat mallasjuomat valmisteverollisiksi.

Alkoholilainsäädännössä tapahtui vuonna 1969 merkittävä muutos: voimaan tulivat uusi alkoholilaki ja laki keskioluesta. Myös

alkoholijuomien verojärjestelmä uudistui. Alkoholitulot olivat ker-
tyneet valtiolle väkijuomalain voimassaolon aikana (1932–1968)
erityisesti alkoholiyhtiön vuosivoiton ylijäämänä, tullimaksuina ja
valmisteveroina. Tuloutusjärjestelmän yksinkertaistamiseksi perus-
tettu Oy Alkoholiliike Ab vapautettiin suorittamasta valtiolle veroa
tulon ja omaisuuden perusteella, ja tilalle säädettiin laki alkoholi-
juomaverosta. Tällöin myös luovuttiin väkiviinan ja marjaviinien
valmisteverosta. Tavoitteena oli, että pääosa muista alkoholijuomista
kuin oluesta tulevasta alkoholitulosta kertyisi valtiolle alkoholijuoma-
veron muodossa.

Alkoholilainsäädännön uudistuksen yhteydessä kumottiin myös
laki mallasjuomaverosta. Sen tilalle tuli samoin vuonna 1969 laki
keskioluen ja vahvan oluen valmisteverosta. Vuoden 1980 alusta
uudistettiin teknisesti sekä alkoholijuomaverolaki että olutverolaki.
Vuoden 1991 alusta voimaan tuli alkoholijuomaverolain muutos,
jossa vero porrastettiin juomaryhmittäin ja veron rakenne muuttui
mietoja juomia suosivaksi.

ETA-sopimuksen edellyttämät muutokset alkoholijuomien
verotuksessa toteutettiin heinäkuussa 1994 voimaan tulleella lailla
alkoholijuomaverosta. Veronluonteinen alkoholiyhtiön ylijäämä siir-
rettiin kannettavaksi alkoholijuomaverona. Lisäksi alkoholijuomien
verotuksessa siirryttiin järjestelmään, jossa kaikkien alkoholijuomi-
en valmistevero määräytyi tuotteen alkoholipitoisuuden perusteella.
Uudistuksen jälkeen oluen ja muiden alkoholijuomien verotus perus-
tui yhteen ja samaan lakiin. Alkoholijuomat jaettiin verotuksellisesti
kolmeen ryhmään: oluet, viini ja muut alkoholijuomat.

Suomen liittyessä vuoden 1995 alusta EU:n jäseneksi meillä säädet-
tiin direktiivien määräysten toimeenpanemiseksi uusi laki (laki alko-
holi- ja alkoholijuomaverosta). Tätä edelleen voimassa olevaa veroa on
suoritettava lain liitteenä olevan verotaulukon mukaan. Vero määrä-
tään tuotteen etyylialkoholipitoisuuden tai juoman määrän mukaan.

3.2.3.2 Tupakkavero

Tupakka tuli tunnetuksi Keski- ja Etelä-Euroopassa 1500-luvun alussa.
Sitä viljeltiin aluksi lääkekasvina. Nautintoainekäyttö syrjäytti kuiten-
kin nopeasti lääketieteellisen käytön, ja jo 1580-luvulla tupakanpolton

on katsottu olleen vakiintunut tapa. Ruotsiin, johon Suomikin kuului, tupakkaa tuotiin ensimmäisen kerran 1500- ja 1600-lukujen vaihteessa. Suomessa tupakka tuli tunnetuksi 1630-luvulla. Ensimmäiset tupakkatehtaat Suomeen perustettiin 1700-luvulla. Ruotsin ajan lopulla vuonna 1805 Suomessa oli 11 tupakkatehdasta.

Ruotsi oli melkein koko 1600-luvun eurooppalainen suurvalta, ja sen harjoittama sotilaallinen toiminta oli vilkasta. Suurvalta-aseman ylläpitäminen edellytti suuria taloudellisia voimavaroja, joiden lisäämisessä verotus oli yksi tärkeä keino. Tupakka tuli Ruotsissa verotuksen kohteeksi ensimmäisen kerran 1630-luvun lopulla, jolloin siitä alettiin kantaa tullia. Tulliverotuksesta luovuttiin kuitenkin pian, ja tupakan maahantuontiin alettiin soveltaa monopolia. Monopolin avulla pyrittiin hankkimaan valtiolle lisätuloja, ja toisaalta tarkoituksena oli vähentää tupakan maahantuontia ja siten estää tupakan käytön laajenemista. Tupakkaa paheksuttiin hyödyttömänä ylellisyystavarana. Vaikka esivallan olisi oikeastaan tullut kieltää tupakan maahantuonti, hallitus halusi ainoastaan aikaansaada siinä kohtuutta; olihan tupakka piintyneen tavan ja laajan väärinkäytön takia monelle mieluisa aine.

Monopolista luovuttiin vuonna 1649, jolloin siirryttiin takaisin vapaakauppaan ja tulliverotukseen, mutta monopoli oli käytössä taas vuosina 1654–1660 ja 1662–1685. Monopolijärjestelmän aikana ja sen jälkeenkin oli tupakanviljely valtakunnassa kielletty, koska pelättiin, että peltopinta-alasta yhä suurempi osa olisi uhrattu tupakkakasville leipäviljan kustannuksella. Seuraavalla vuosisadalla valtakunnan tupakkapolitiikka olennaisesti muuttui: tupakanviljelyä alettiin nimenomaisesti edistää. Tätä koskeva julistus annettiin vuonna 1724. Muutoksen taustalla lienevät olleet kauppa- ja maksutasepolitiikkaan liittyvät syyt. Kun tupakkaa viljeltiin kotimaassa, sen maahantuontia pystyttiin vähentämään.

Tullin lisäksi tupakasta kannettiin vuodesta 1722 alkaen leimamaksua. Vuonna 1747 alettiin tupakan ja eräiden muiden ylellisyystavaroiden kulutuksesta kantaa erityistä veroa (aksiisia). Vuonna 1800 säädettiin erityinen tupakkasuostuntavero niille, jotka polttivat, nuuskasivat tai purivat tupakkaa. Veron suuruus määräytyi mm. säädyn ja varallisuuden mukaan. Tupakkasuostunnan maksamisesta olivat vapautettuja naiset sekä maa- ja merisotaväen miehistö.

Autonomisen Suomen aikaan siirryttäessä jatkettiin Ruotsin valan ajalta peräisin ollutta tupakan verottamista tullilla. Kotimaisen tupakanviljelyn ja tupakkateollisuuden asema oli autonomian alkuvuosikymmeninä heikko Venäjän harjoittaman protektionistisen tullipolitiikan vuoksi: Suomesta Venäjälle viedystä tupakasta oli suoritettava tullia, mutta Venäjältä Suomeen tuotu tupakka oli tullivapaata. Tilanne osittain helpottui, kun vuonna 1859 venäläisistä tupakanlehdistä ja vuonna 1873 venäläisistä tupakanvarsista alettiin kantaa tullia. Venäjältä Suomeen tuotavat tupakkavalmisteet jäivät kuitenkin edelleen tullivapaiksi.

Asevelvollisuuden käyttöönotto vuonna 1881 johti sotilasmienojen kasvamiseen, minkä vuoksi valtiolle tarvittiin lisätuloja. Asiaa selvittänyt komitea katsoi, että yksi mahdollinen keino valtion tulojen kasvattamiseksi oli lisätä tupakan verotusta kantamalla tupakasta tullin lisäksi suostuntaveromaksua. Aluksi suostuntaveromaksua säädettiin kannettavaksi 20. päivästä kesäkuuta 1882 vuoden 1885 loppuun, mutta myöhemmin maksun kantamista jatkettiin vuoden 1891 loppuun. Tupakkasuostuntamaksua kannettiin vain maahan tuodusta tupakasta; kotimainen tupakkatuotanto jäi verottomaksi. Vuoden 1891 valtiopäiville annettiin esitys, jossa tupakasta ehdotettiin kannettavaksi aksiisia, mutta esitys hylättiin. Tupakan verotus säilyi kuitenkin aikaisemmalla tasolla, kun tupakasta säädettiin kannettavaksi tuontimaksua sama määrä, joka aikaisemmin oli kannettu suostuntaveromaksuna.

Esitys tupakkavalmisteveron käyttöönotosta annettiin marraskuussa 1918. Sen taustalla olivat Suomen itsenäistyminen ja sisällissotaan liittyneet valtionaloudelliset syyt. Tupakan verotuksen lisäämistä pidettiin mahdollisena, koska ainoa tupakasta tuolloin kannettu vero, tulli, oli tupakan hintaan nähden alhainen. Esityksessä todettiin, että tupakka oli erittäin sovelias verotuksen kohde. Veron käyttöönottoon liittyi myös ylellisyysveroajattelua; tupakkaa pidettiin nautintoaineena ja sopivana verokohteena, koska se kuului niihin kulutushyödykkeisiin, jotka eivät olleet ihmiselle välttämättömiä. Hallitus piti mahdollisena toteuttaa tupakan lisäverotus joko valmisteverotuksen tai tupakkamonopolin muodossa. Valmisteverotukseen päädyttiin, koska se oli toteutettavissa tupakkamonopolia nopeammin ja pienemmillä kustannuksilla.

Laki tupakkavalmisteverosta annettiin keväällä 1919. Tulliverotuksen yhtenä puutteena oli pidetty tullin määrätymistä painon mukaan, jolloin vero tuotteen arvoon suhteutettuna muodostui kalliimmasta tupakkatuotteesta pienemmäksi kuin halvemmasta tuotteesta. Siksi tupakan valmisteverotus katsottiin tarkoituksenmukaiseksi toteuttaa arloverotuksena. Tupakkatuotteet jaettiin veron määräämistä varten luokkiin vähittäismyyntihinnan mukaan.

Vuonna 1939 tuli voimaan uusi tupakkavalmisteverolaki. Tupakan verotuksen rakennetta muutettiin tuolloin siten, että tullin osuus kokonaisverorasituksesta pieneni ja valmisteveron osuus kasvoi. Savukkeet olivat veron kokonaistuoton kannalta tärkein ryhmä. Toisaalta katsottiin, että veroa määrättäessä oli kiinnitettävä huomiota myös eri tupakkavalmistajien käyttäjäpiireihin sekä siihen, kuinka paljon kunkin tupakkatuotteen valmistus vaati käsityötä. Kun sika-reiden valmistuksessa käsityön osuus oli suhteellisen suuri ja koska piippu- ja purutupakka sekä nuuska olivat varsinkin Pohjois-Suomen vähävaraisen väestön käyttämiä nautintoaineita, pidettiin perusteltu- na säätää niiden vero alhaisemmaksi kuin savukkeiden.

Sodasta johtuvat poikkeukselliset olot aiheuttivat sen, ettei tupakkatuotteita voitu valmistaa kysyntää vastaavaa määrää. Sodan poikkeuksellisiin oloihin liittyi sääntely, jossa valtioneuvostolle annettiin oikeus myöntää veronhuojennus tupakkavalmisteille, jotka päämajan intendenttiosasto sotatilan aikana osti ja jakoi tai sotatoimialueella myi maanpuolustusjoukoissa palveleville. Huojennus koski myös sotasairaaloiden potilaille myytäviä tupakkavalmisteita. Huojennusta perusteltiin sota-aikana maanpuolustusjoukoissa palvelevien alentuneella veronmaksukyvyllä. Ulkomaisen raakatupakan hankintavaikeuksien vuoksi Suomessa pyrittiin myös verotuksellisin keinoin edistämään kotimaista tupakanviljelyä.

Suomen solmiman vapaakauppasopimuksen seurauksiin liittyi se, että valtioneuvoston lisäveropäätöksissä aikaisemmin sovellettu kotimaisten ja ulkomaisten tuotteiden erilainen verokohtelu poistui vuonna 1964. Vuonna 1979 säädetty uusi tupakkaverolaki oli merkittävä siksi, että sen säätämisen yhteydessä tuotiin nimenomaisesti esille terveystaloudelliset tavoitteet. Ennenkin tupakan verotuksella oli pyritty vähentämään kulutusta terveystaloudellisten syiden vuoksi.

Liittyessään Euroopan unioniin Suomi joutui sopeuttamaan valmisteverotuksen direktiivien mukaiseksi. EU:ssa harmonisoidun valmisteverotuksen veropohjaan kuuluvat tupakkatuotteet ovat savukkeet, sikarit ja pikkusikarit sekä piippu- ja savuketupakka. Suomessa kannetaan myös kansallista valmisteveroa, kun verolliseksi on säädetty muutkin tupakkaa sisältävät tuotteet sekä savukepaperi. Suomi kantaa nykyisin tupakkaveroa myös suunuuskasta, purutupakasta ja nenänuuskasta. Veromäärien osalta EU:ssa on kyetty sopimaan vain jäsenvaltioissa sovellettavista vähimmäisverotasoista, minkä vuoksi maiden verokannoissa on huomattavia eroja.

Tupakkaveroa on suoritettava lain liitteenä olevan verotaulukon mukaan. Vero määrätään tuotteen vähittäismyyntihinnasta. Savukkeista, piippu- ja savuketupakasta sekä savukkeiksi käärittävästä hienoksi leikatusta tupakasta vero määrätään lisäksi yksikköverona. Savukkeista ja savukkeiksi käärittävästä hienoksi leikatusta tupakasta suoritettavan veron määrä on kuitenkin aina vähintään verotaulukon mukainen vähimmäisvero. Tupakkaveroa määrättäessä vähittäismyyntihinnalla tarkoitetaan verovelvollisen ilmoittamaa vähittäismyyntihintaa. Sääntöjen vastaisesti tai muuten kuin kaupallista myyntiä varten maahantuotujen tupakkatuotteiden vähittäismyyntihintana pidetään vastaavien tuotteiden vähittäismyyntihintaa Suomessa.

3.2.4 Makeis- ja virvoitusjuomaverot¹⁵⁹

3.2.4.1 Makeis- ja virvoitusjuomaverojen synty ja makeisveron kumoaminen

Sokerimakeisten valmistus alkoi kehittyä jo 1500-luvulla sokerin raffinoititeollisuuden myötä. Suklaata sen sijaan alettiin valmistaa nykyisessä muodossaan vasta 1800-luvun loppupuolella. Suomeen *makeiset* tulivat 1800-luvulla pääasiassa Venäjältä, sillä tuontitullit pitivät makeisten tuonnin lännestä vähäisenä. Makeisteollisuuden edeltäjiä Suomessa olivat 1800-luvulla toimineet sokerileipomot. Makeisten valmistajien edeltäjinä voidaan pitää myös apteekkareita, jotka aikoinaan valmistivat myös makeita sokeri- ja hunajakonfekteja.

¹⁵⁹ *Leila Juanto – Esko Linnakangas* Makeisveron muistolle – Makeis- ja virvoitusjuomaveron historia, Verotus 2016 s. 199 ss. ja siellä mainittu kirjallisuus.

Ensimmäinen suomalainen makeistehdas perustettiin vuonna 1890. Suomalaisen makeisteollisuuden toimintaedellytykset paranivat, kun Venäjältä tuoduista makeisista alettiin kantaa tullia vuonna 1897.

Jo 1600-luvulla oli Ranskassa myös hiilihapottomia hedelmävirvoitusjuomia. Ensimmäiset hiilihapoiset virvoitusjuomat valmistettiin lisäämällä terveyslähteiden hiilihapoisiin vesiin hedelmämehua. Myös Suomen virvoitusjuomateollisuus sai alkunsa terveyslähteistä, joita perustettiin 1600-luvun loppupuolelta lähtien. Vaikka Suomessa kokeiltiin keinotekoisien kivennäisvesien valmistusta jo 1760-luvulla, näiden juomien teollinen tuotanto alkoi vasta 1800-luvulla. Hiilihapoisten virvoitusjuomien valmistus alkoi 1800-luvun puolivälissä, ja pian tämän jälkeen myös makeat virvoitusjuomat alkoivat yleistyä.

Ruotsissa, johon Suomikin kuului, makeiset oli säädetty eräänlaisen yllisyysveron kohteeksi vuonna 1716 annetulla asetuksella. Itsenäisen Suomen *makeisvero* on peräisin 1920-luvun puolivälisestä. Veron käyttöönottoa perusteltiin erityisesti valtiontaloudellisilla syillä. Makeisia pidettiin sopivana verokohteena sen vuoksi, että niitä voitiin yleensä pitää yllisyystuotteina.

Vuoden 1926 alussa voimaan tulleen makeisverolain mukaan verollisia tuotteita olivat karamellit, konfektit, pastillit, marmeladi kappaleiksi muodostettuna, marsipaani ja marsipaanimakeiset, suklaa, ei kuitenkaan keittosuklaa, ynnä muut pääasiallisesti sokerista, suklaasta, kaakaosta, hedelmistä, manteleista, pähkinöistä tai hedelmänsydämistä valmistetut makeiset. Hallitus oli ehdottanut veron ulottamista koskemaan myös keksejä, keittosuklaata, kaakaojauhoa ja muita kaakaovalmisteita sekä lakritsia ja lakritsivalmisteita. Ne jätettiin kuitenkin veron ulkopuolelle, koska valtiovarainvaliokunnan mielestä niitä ei voinut pitää yllisyystavaroina. Valiokunta perusteli lakritsivalmisteiden verottomuutta silläkin, että lakritsia käytettiin myös lääkinällisiin tarkoituksiin.

Valtiovarainvaliokunnan mietintöön liittyneessä oppositiopuolue SDP:n vastalauseessa ehdotettiin koko lakiehdotuksen hylkäämistä, koska makeisvalmisteveron säätäminen lisäsi välittömien verojen ja kulutusverojen välistä epäsuhdetta ja koska vero olisi jäänyt huomattavalta osin vähempivaraisten maksettavaksi. Myös oppositiossa olleen työväenpuolueen vastalauseessa ehdotettiin lain hylkäämistä. Vastalauseessa todettiin, että säätämällä valmisteveroja kulutustavaroille

asetettiin vähäväkisten kansanluokkain maksettavaksi suhteellisesti paljon ankarampi verotus kuin varakkaille, samalla kun vähennettiin vähäväkisten tavaransaantimahdollisuuksia; ylellisyysveroja olisi ollut asetettava sellaisille tavaroille, joita kuluttivat ainoastaan omistavat luokat.

Vero oli tarkoitettu tilapäiseksi veroksi, jolla katettiin valtion kasvannutta varaintarvetta. Kohta kuitenkin todettiin, että vero oli edelleen tarpeellinen, ja sen kantamista jatkettiin.

Virvoitusjuomien kulutus alkoi kasvaa 1930-luvulla. Niiden valmisteverotuksen aloittaminen Suomessa liittyy sota-aikaan; laki virvoitusjuomaverosta tuli voimaan vuonna 1940. Veron käyttöönoton taustalla oli valtion vaikea taloudellinen tilanne. Veron fiskaalinen tarkoitus ei ollut hallituksen esityksessä kuitenkaan korostetusti esillä, vaan se tuli mukaan ikään kuin muiden perustelujen varjossa. Virvoitusjuomia pidettiin sopivana verotuskohteena niiden ylellisyysluonteen vuoksi, ja virvoitusjuomat rinnastettiin tässä makeisvalmisteisiin. Uutta veroa perusteltiin myös sillä, että virvoitusjuomista kannettiin veroa useissa muissakin maissa. Säättämällä keinotekoiset virvoitusjuomat valmisteveron alaisiksi pyrittiin myös vähentämään näiden juomien kulutusta ja edistämään kotimaisten hedelmien ja marjojen käyttöä virvoitusjuomateollisuuden raaka-aineena. Verosta vapautettiinkin kotimaisista marjoista, hedelmistä ja kasviksista valmistetut juomatuotteet. Verottomaksi säädettiin myös talouskalja, jonka raaka-aine oli kotimaista ja jonka todettiin olevan yleinen ruokajuoma köyhimmän väestön keskuudessa. Veroa ei kannettu myöskään Suomessa maidosta, piimästä tai herasta valmistetuista virvoitusjuomista.

Verollisia tuotteita olivat ansiotarkoituksessa valmistetut ”limonaadit ynnä hiilihapolla impregnoidut virvoitusjuomat kuten ns. hedelmäjuomat, sitruunasooda, vichy- ja soodavesi ynnä muut keinotekoiset tai luontaiset kivennäisvedet, joita virvoitusjuomina käytetään”. Veronalaisia olivat myös ”sima sekä muut pääasiallisesti vedestä, makeuttamisaineista, kasviuutteista, aromeista tai mausteista tehdyt juomat, joita pidetään kaupan pulloissa tai sifonia käyttäen tahi myyntipaikalla laseihin sekoittaen” sekä ”edellä mainittujen juomien tarjoilupaikalla tapahtuvaa valmistusta varten tehdyt puolivalmisteet, kuten siirapit, väkimehut, ekstraktit, jauheet, pastillit ja muut kuivapakkaukset”.

Makeisten valmisteverotus perustui 1950-luvulle saakka määrää- aikaisina voimassa olleisiin lakeihin. Makeisveron säätäminen pysyväksi tuli ajankohtaiseksi vuonna 1953, jolloin katsottiin, että makeisveron tuotto oli muodostunut niin merkittäväksi, ettei siitä voitu enää luopua. Vuonna 1960 makeisverolaki korvattiin uudella lailla. Merkittävimpänä muutoksena oli se, että verotuksessa siirryttiin arvoerotuksesta yksikköverotukseen. Vero oli erisuuruinen suklaa- ryhmässä, karamelliryhmässä ja lakritsiryhmissä.

Vuonna 1940 säädetty virvoitusjuomaverolaki oli muuttamattoma- na voimassa 1950-luvun lopulle. Tällöin todettiin, että vaikka kaikkia virvoitusjuomia ei voitukaan enää pitää ylellisyshyödykkeinä, ei val- misteverotuksesta valtion talouden tila huomioon ottaen voitu luopua. Virvoitusjuomaverolain suurimpana ongelmana pidettiin siinä sovellettua arvoerojärjestelmää. Arvoerojärjestelmä korvattiinkin yksikköverojärjestelmällä uudessa laissa, joka tuli voimaan vuonna 1959. Veroa ei edelleenkään kannettu kotimaisista marjoista, hedel- mistä tai kasviksista valmistetuista juomista.

Sekä makeisten että virvoitusjuomien valmisteverotuksen tavoitteet olivat 1960-luvulle saakka lähinnä fiskaalisia. Vapaakauppasopimus- ten seurauksena nousivat esille myös ulkomaankauppapoliittiset ja kotimaisen tuotannon suojelemiseen liittyvät tavoitteet, kun makeis- ten ja virvoitusjuomien valmisteverolainsäädännössä otettiin käyttöön yhdistetty valmisteverojärjestelmä ja hintaerojen tasausjärjestelmä.

Virvoitusjuomaverotuksessakin verotuksen kohteet osittain laajeni- vat. Kotimaisista marjoista, hedelmistä tai kasviksista valmistettujen virvoitusjuomien verottomuus jouduttiin poistamaan, koska EFTA- sopimuksen perusteella tällaisesta syrjinnästä kotimaisen raaka-aineen hyväksi oli luovuttava.

Keskustelun terveystaloudellisten tavoitteista makeisverotuksen yhteydessä voidaan katsoa alkaneen 1970-luvulla. Hyväksyessään vuonna 1976 lain makeisveron väliaikaisesta muuttamisesta edus- kunta edellytti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin, joilla makeis- vero voitaisiin kohdistaa tarkoituksenmukaisesti eri tuotteisiin siten, että kansanterveydellisesti suosittelavimmat makeisvalmisteet, kuten koivusokerituotteet, olisivat lievemmän verotuksen kohteena.

Suomen liittyminen EU:n jäseneksi vuoden 1995 alusta johti val- misteverolainsäädäntömme kokonaisuudistukseen. Vaikka makeis- ja

virvoitusjuomaverojen valtiontaloudellinen merkitys oli muihin valmisteveroihin verrattuna pieni, ei näiden verojen kantamisesta EU-jäsenyydenkään jälkeen katsottu voitavan meillä luopua. Virvoitusjuomaverotuksessa tapahtui EU-jäsenyyden myötä joitakin muutoksia. Aiemmin Suomessa ei kannettu eräistä kotimaisista marjoista valmistetuista virvoitusjuomista virvoitusjuomaveron perusveroa. Koska tällaisen verottomuuden tavoitteet liittyivät kotimaisen tuotannon suojaamiseen, ei verottomuutta EU-säännösten vuoksi voitu sisällyttää enää uuteen lakiin.

Makeisten valmisteverotus kuitenkin säilyi pääosin entisen sisältöisenä, mutta siinä otettiin valtiovarainvaliokunnan mietinnön pohjalta käyttöön koivusokeria eli ksylitolia sisältävien makeisten verottomuus. Hallituksen esityksen yhteydessä valtiovarainvaliokunnassa käsiteltiin myös vuoden 1991 valtiopäivillä jätetyt aloitteet ksylitolimakeisten asemasta makeisverotuksessa. Lakialoitteen ksylitolimakeisten verottomuudesta oli allekirjoittanut yli 100 kansanedustajaa. Valiokunta ehdottikin verosta vapautettavaksi ”sellaiset tuotteet, joiden kiistatta on osoitettu olevan hampaille terveellisiä”.

Verottomiksi säädettiin makeiset, jotka oli makeutettu koivusokerilla siten, että sen osuus tuotteen makeuttajista oli vähintään 50 %. Lisäksi edellytyksenä oli, että tuotteessa ei käytetty sakkaroosia, glukosia, tärkkelyssiirappia, hedelmäsokeria eikä muita helposti käymiskelpoisia bakteeriaineenvaihduntaan soveltuvia makeuttajia eikä sitruunahappoa tai muita vastaavia happoja, jotka aiheuttavat hampaiden kemiallista liukenemistä.

Makeisvero poistettiin Suomen verojärjestelmästä vuonna 1999. Hallituksen esityksessä todettiin, että yhdenmukaistettaessa valmisteverotusta koskevaa lainsäädäntöä Suomen valmistautuessa EU-jäsenyyteen kansallisen makeisveron kantamista oli jatkettu valtiontaloudellisista syistä. Makeisten harmaatuontia pitivät kauppa ja makeisteollisuus makeisverotuksesta johtuvana ongelmana. Verottomasti maahantuotujen makeisten katsottiin aiheuttavan kilpailun vääristymiä, koska niitä myytiin edullisemmin kuin verollisia makeisia. Viranomaiset eivät kuitenkaan olleet todenneet makeisveron kiertämisestä aiheutuneen merkittäviä ongelmia, tutkitut rikokset olivat yleensä olleet vähäisiä ja niiden vaikutukset markkinoilla paikallisia. Myös makeisveron tuotto oli hieman noussut, eli

suurimittaista salakuljetettujen makeisten myyntiä ei voitu katsoa esiintyvän.

EU:n komissio oli lähettänyt Suomelle vuonna 1997 virallisen huomautuksen, jossa katsottiin, että Suomi oli rikkonut velvoitteet pitäessään voimassa ksylitolimakeisten verovapauden suhteessa muihin tavallista sokeria sisältämättömiin, muilla sokerialkoholeilla kuin ksylitolilla, kuten sorbitolilla, makeutettuihin ja muista jäsenvaltioista peräisin oleviin makeisiin.

Suomi oli toimittanut komissiolle vastauksensa, jossa katsottiin, ettei kyse ollut tuontituotteita syrjivästä verosta. Ksylitolimakeisten verovapaus oli myönnetty makeisten sisältämien makeutusaineiden perusteella, ei makeisten alkuperän perusteella. Näin tuontimakeiset saivat saman veroedun kuin kotimaiset tuotteet, jos ne täyttivät laissa säädetyt verottomuuden edellytykset. Suomessa myytiin sekä kotimaassa että ulkomailla valmistettuja ksylitolimakeisia. Toisaalta makeisveroa kannettiin merkittävästä määrästä kotimaisia sokerittomia makeisia, jotka oli makeutettu muulla kuin ksylitolilla.

Suomi oli saanut komissiolta myös makeis- ja virvoitusjuomaveron kantojärjestelmää koskevan epävirallisen huomautuksen. Siinä katsottiin, että toisesta jäsenvaltiosta vastaanotetut tuotteet olivat täällä epäedullisemmassa asemassa kotimaasta tehtyyn hankintaan verrattuna. Kirjelmässä todettiin myös, että oli suhteetonta soveltaa vähäisten kansallisten valmisteverojen kantamiseen samanlaisia säännöksiä kuin tuottoisten yhdenmukaistettujen valmisteverojen kantamiseen. Vastauksessaan komission epäviralliseen huomautukseen Suomi katsoi, että veron kantojärjestelmä oli mahdollisimman yksinkertainen eli pelkkä veron maksaminen riitti. Se, joka toi tuotteita toisesta jäsenvaltiosta, ei joutunut syrjivän veron kohteeksi. Hallitus kuitenkin esitti makeisverosta luopumista, ja vuoden 1999 alusta vero kumottiinkin. Virvoitusjuomavero säilyi.

3.2.4.2 Makeisveron ylösnousemus ja uudelleen hautaaminen

Makeisvero herätettiin Suomessa uudelleen henkiin vuoden 2011 alusta. Hallitus perusteli tätä fiskaalisilla syillä, mutta asian käsittelyn yhteydessä esillä olivat myös terveystaloudelliset näkökohdat.

Tavoitteena oli, että vero kohdistuisi tasapuolisesti kaikkiin makeisiin sekä jäätelöön ja alkoholittomiin juomiin ja että veronkantojärjestelmä olisi riittävän yksinkertainen ja yksiselitteinen.

Hallitus totesi, että makeisten tavoin sokeria sisältäviä elintarvikkeita olivat esimerkiksi keksit, kakut, jäätelö, kuivatut ja mahdollisesti kuorrutetut hedelmät ja vihannekset sekä hillot, murot ja perunalastut. Erityisesti keksit ja muut leipomatuotteet koettiin usein makeisten kaltaisiksi tuotteiksi. Kakkujen, leivosten, pullien, keksien sekä muiden niiden kaltaisten makeiden leipomatuotteiden verottaminen olisi kuitenkin ongelmallista, koska erilaisia makeita leipomatuotteita ei luokiteltu yhdistetyssä nimikkeistössä omiksi alanimikkeikseen. Makeat leipomatuotteet sisältyivät tullitariffin nimikkeeseen numero 1905, joka sisälsi myös sellaisia tuotteita, joita ei voitu pitää makeisten kaltaisina; tästä esimerkkinä ruokaleipä ja muut suolaiset leipomatuotteet. Veronalaisten tuotteiden rajaaminen ryhmästä numero 1905 siten, että vältettäisiin samankaltaisten tuotteiden erilainen kohtelu, olisi erittäin vaikeaa. Epätarkkuus veron kohteena olevan tuotteen määritelmässä aiheuttaisi epävarmuutta siitä, kuuluko tuote verotuksen piiriin.

Erityisen ongelmallinen oli hallituksen esityksen suhtautuminen terveystalouteen. Esityksen perusteluissa todettiin, että lausunnoissa oli otettu kantaa ehdotuksen terveysvaikutuksiin puolesta ja vastaan. Lausunnoissa katsottiin, että ehdotus edistää kansalaisten terveyttä ja on siksi kannatettava. Toisaalta lausunnoissa katsottiin epäkohdaksi, että verotus kohdistuisi myös terveellisiin lähde- ja kivennäisvesiin ja ksylitolituotteisiin. Lisäksi katsottiin, ettei sokerin eikä minkään muunkaan yksittäisen elintarvikkeen yhdistämiselle lihavuuden yleistymiseen ollut perusteita. Hallitus totesi, että esityksen tarkoituksena oli valtion tulojen kasvattaminen eikä esitykselle ollut asetettu terveystavoitteita. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron vuosittaisen verotuoton arvioitiin olevan yhteensä noin 135 miljoonaa euroa, josta makeisten ja jäätelön osuus olisi 75 miljoonaa euroa ja virvoitusjuomien 60 miljoonaa euroa. Nämä olivat yhteensä 2,6 % valmisteverotuloista ja 0,4 % kaikista verotuloista.

Kun hallituksen esitystä valtiovarainvaliokunnan verojaostossa käsiteltiin, sitä arvosteltiin neutraaliusongelmista ja ehdotettiin myös perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämistä, mutta tätä ei

katsottu aiheelliseksi. Laki hyväksyttiin, vaikka kymmenen vuotta haudassa maanheen makeisveron ylös kaivamisen voitiin sanoa muistuttavan ruumiinhäpäisyä ja lakiehdotusta voitiin pitää tavoitteiltaan ristiriitaisena, sisäisesti epäjohtonmukaisena ja osumatarkkuudeltaan kehnona.

Laki makeis-, jäätelö- ja virvoitusjuomaverosta tuli voimaan vuoden 2011 alussa. Kesällä 2011 toimintansa aloittaneen ns. six-pack-hallituksen ohjelmassa luvattiin laajentaa makeisten ja jäätelön valmisteveron pohjaa ja nostaa verotasoa ja näin lisätä valtion verotuloja. Makeisten ja jäätelön valmisteveron korvaaminen sokeriverolla luvattiin selvittää. Sokeriverotyöryhmä teki toimeksiantonsa mukaisen työn ja pohti vaihtoehtoisia sokeriveromalleja. Mutta myös työryhmän raportin mukaan (VM:n julkaisuja 3/2013) sokeriveron toteuttamisessa olisi suuria vaikeuksia.¹⁶⁰ Vuonna 2015 makeis-, jäätelö- ja virvoitusjuomaveron tuotoksi arvioitiin 256 miljoonaa euroa, josta juomista kertyi 147 miljoonaa euroa sekä makeisista ja jäätelöstä 109 miljoonaa euroa.

EU-komissio ilmoitti pitävänsä tätä tullinimikkeisiin sidottua ja valtionaloudellisin perustein kannettua Suomen veroa valtiontukisääntöjen vastaisena. Makeisilta ja jäätelöltä vero poistettiin vuoden 2017 alusta, mutta virvoitusjuomaverot säilytettiin.

3.2.5 Muiden elintarvikkeiden erityisveroja¹⁶¹

3.2.5.1 Kahvi

Kahvi joutui verotuksen kohteeksi jo pian sen jälkeen, kun se 1700-luvun alkupuolella tuli tunnetuksi Ruotsissa, johon Suominikin kuului. Sen kulutuksesta alettiin vuonna 1716 kantaa ylellisyysveroa. Suomeen kahvi ei ollut kuitenkaan vielä tuolloin sanottavasti

---

¹⁶⁰ Vrt. kuitenkin Selvitys terveystieteisistä valmisteveroista, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry (2020).

¹⁶¹ *Leila Juanto* Pelikortteja, tulitikkuja, kahvia, kultaa ja hopeaa eli eräistä verotuksen historiaan jääneistä valmisteveroista (1994); *Leila Juanto – Esko Linnakangas* Suola, sokeri, kahvi ja tee verokarhun ravintona, Verotus 2016 s. 360 ss.; *Esko Linnakangas* Verokarhun keitto- ja drinkkikirja – Terve elintarvikeverotus (2019).

levinnyt. Vuonna 1747 säädetty vero kahvin kuluttajille sen sijaan vaikutti myös Suomessa: veroa maksavia kahvinjuojia oli meillä esimerkiksi vuonna 1750 sentään 116.

Veron suuruus riippui yhteiskuntaluokasta ja asuinpaikasta. Veroa ei tarvinnut maksaa, jos kahvin juonti tapahtui lääkärin määräyksestä. Merkantilismin hengen mukaisesti veron taustalla oli pyrkimys vähentää kahvin kulutusta ja sitä kautta tarvetta kahvin maahantuontiin. Vireillä oli myös hankkeita kotimaisten korvikkeiden käytön suosimiseksi. Maahantuontia ei kuitenkaan onnistuttu vähentämään. Vuonna 1756, talonpoikaissäädyn tuella, säädettiin kahvin maahantuontin ja käyttämisen kieltänyt laki. Talonpojat olivat kuohuksissaan, kun heiltä oli vähän aikaisemmin kielletty viinanpoltto-oikeus, ja he kostivat nyt ajamalla lävitse kahvikiellon. Kahvin kieltolaki kumottiin jo vuonna 1761, ja kahville säädettiin tuontivero. Kahvikysymys oli kuitenkin ongelmallinen koko 1700-luvun loppupuolen, ja kielto-lakikin oli käytössä vielä useaan otteeseen.

Autonomian aikana kahvista ei kannettu Suomessa muuta veroa kuin tullia. Erityisen kahviveron käyttöönotto Suomen itsenäisyyden aikana ajoittuu toisen maailmansodan aiheuttamiin poikkeuksellisiin oloihin. Kahvi oli sokerin ohella ensimmäisiä tuotteita, joita tuolloin ryhdyttiin säännöstelemään. Kahvin säännöstelyä pidettiin kiireellisenä asiana, koska maahantuonti kulutti niukkoja valuuttavaroja. Säännöstely aloitettiin 28.10.1939, jolloin kansanhuoltoministeriö sai oikeuden vahvistaa kahvin ylimmät myyntihinnat. Tämä oikeus ei koskenut vapaaseen kauppaan laskettua ns. verokahvia. Kahvin kulutusta ei kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi saattaa kokonaan säännöstelyn piiriin, vaan katsottiin olevan syytä rajoitetussa määrin sallia ostaa kahvia myös vapaassa kaupassa. Koska tällaisen vapaaseen kauppaan jätetyn kahvin käyttöä säännöstelyn aikana pidettiin ylellisyyssuonteisena, katsottiin perustelluksi kantaa siitä veroa valtion vaikean taloudellisen tilanteen helpottamiseksi.

Laki kahvista suoritettavasta verosta hyväksyttiin eduskunnassa yksimielisesti. Lain (kolmannessa) käsittelyssä esitettiin vain yksi puheenvuoro. Siinä kiinnitettiin huomiota siihen valtiovarainvaliokunnan mietinnössä esitettyyn kannanottoon, että verokahvia voitiin myydä vasta kun säännöstelyn edellyttämä määrä kahvia oli taattu kaikille kuluttajapiireille. Eduskunnan vastaukseen sisältyi saman-

sisältöinen lausuma. Eduskunta edellytti valtiovarainvaliokunnan mietinnön mukaisesti, että säännöstelyn ulkopuolella ollut verokahvi oli pidettävä vapaassa kaupassa sen kulutusta mahdollisimman vähän rajoittaen.

Kahviveroa kannettiin paahdetusta kahvista 40 mk kilolta, ja veroa oli velvollinen suorittamaan asianomainen paahtimo. Verokahvia saivat pakata vain ne paahtimot, joille kansanhuoltoministeriö oli antanut siihen luvan. Valvonnan helpottamiseksi vain Suomessa toimivat paahtimot saivat valmistaa ja laskea kauppaan verokahvia.

Laki kahviverosta oli aluksi voimassa vuoden 1940 loppuun. Tuona vuonna kahvivero tuotti 1,5 % valtion kaikista verotuloista. Lain voimassaoloa jatkettiin vielä vuosiksi 1941 ja 1942. Tämä osoittautui kuitenkin fiskaaliselta kannalta turhaksi, sillä kahvin saatavuuden heikkenemisen vuoksi kahvia ei laskettu enää vapaaseen kauppaan. Veron tuotto oli vuonna 1941 minimaalinen, ja vuonna 1942 veroa ei kertynyt enää lainkaan.

Vuoden 1941 jälkeen seuraava kahvierä saatiin Suomeen vasta 1940-luvun puolivälissä. Kahvivero otettiin uudelleen käyttöön vuonna 1948, kun kahvia oli jälleen paremmin saatavilla. Vero säädettiin valtiovarainvaliokunnan aloitteesta, kun valiokunta vuoden 1948 tulo- ja menoarvion käsittelyn yhteydessä katsoi, ettei tulo- ja menoarviota ollut mahdollista saada tasapainoon ilman valtion tulojen huomattavaa lisäämistä. Kahviveroa kannettiin paahdetusta kahvista 800 mk kilolta, jolloin kahvin kilohinnaksi laskettiin muodostuvan 2 000 mk.

Kun valtion taloudellinen tilanne vaati kahviveron säilyttämistä vuoden 1948 jälkeenkin, hallitus ehdotti lain pysyväksi säätämistä. Tämä ei kuitenkaan toteutunut, vaan kahviveroa jatkettiin yksivuotisten lakien nojalla. Veromääriä muutettiin useasti. Suurimmillaan kahviveron tuotto oli vuonna 1949, jolloin se oli 2,02 % valtion kaikista verotuloista.

Joulukuussa 1949 annetulla valtioneuvoston päätöksellä vahvistettiin ensimmäisen kerran ylin vähittäismyyntihinta myös verokahville. Kahviveroa oli alun perin tarkoitus kantaa vapaaseen kauppaan jätetystä kahvista, mutta syyskuussa 1950 annetulla päätöksellä verokahvin vapaa myynti väliaikaisesti lopetettiin ja myös verokahvia alettiin jakaa kuponkeja vastaan.

Vuonna 1951 kahviverolakia muutettiin siten, että veroa alettiin kantaa myös paahdetusta tai paahtamattomasta kahvista, joka tuotiin maahan muussa tarkoituksessa kuin säännösteltyyn kulutukseen. Kahvin säännöstely päättyi maaliskuussa 1954, jolloin myös kahviverolaki kumottiin. Senkin jälkeen kahvista kannettiin tullia ja liikevaihtoveroa.

3.2.5.2 Sokeri

Vuonna 1939 säädetyin sokeriveron taustalla olivat sodan aiheuttamat poikkeukselliset olot ja valtion lisääntynyt varaintarve. Kotimainen raakasokerin tuotanto, jota valtio oli aikaisemmin joutunut monella tavoin tukemaan, muodostui maailmansodan syyttymisen vuoksi tapahtuneen sokerin yleisen hinnannousun sekä kotimaisen sokerin suojatullin korotuksen takia vuoden 1939 lopulla poikkeuksellisen edulliseksi. Tässä tilanteessa pidettiin kohtuullisena, että kotimainen sokeriteollisuus joutui osallistumaan valtion rahantarpeen tyydyttämiseen. Nyt säädetty valmistevero ei siis kohdistunut maahan tuotuun sokeriin, vaan veroa kannettiin vain Suomessa sokerijuurikkaasta valmistetusta sokerista.

Laki sokerista suoritettavasta verosta oli aluksi voimassa vuoden 1940 loppuun, mutta lain voimassaoloa jatkettiin vuodeksi kerrallaan kesäkuun 1949 loppuun saakka. Sokeriveroa kannettiin fiskaalisista syistä; tosin vuoden 1939 jälkeen hallituksen esityksissä ei näihin valtiontaloudellisiin syihin nimenomaisesti viitattu. Sokeriveroa alettiin kantaa Suomessa seuraavan kerran vuonna 1975, jolloin tuli voimaan laki sokerijuurikkaasta valmistettujen tuotteiden valmisteverosta. Tämän uuden sokeriveron pääasiallinen tavoite ei ollut valtiontaloudellinen, vaan vero liittyi kotimaisen sokerintuotannon edistämiseen eli Suomen maatalouspolitiikkaan. Veron tuotolla katettiin kotimaisen sokerintuotannon tuen tarvetta.

Tukijärjestelmässä oli olennaista, että vaikka kotimaisten ja ulkomaisten raaka-aineiden hinnat poikkesivatkin toisistaan, oli sekä kotimaisesta sokerijuurikkaasta valmistetun että ulkomaisesta ruokosokeriraaka-aineesta valmistetun sokerin hinnat pyritty pitämään samana. Valmisteverotus kytkettiin tähän järjestelmään heinäkuussa 1975.

Sokeriveron kantamisesta kuitenkin luovuttiin väliaikaisesti 13.10.1975 alkaen vuoden 1976 heinäkuun alkuun saakka. Tänä aikana oli tullut voimaan vuonna 1976 annettu uusi laki sokerituotteiden valmisteverosta. Uuden lain säätämällä oli yhteyksiä edellisenä vuonna kotimaisen sokerin tuotannosta annettuun lakiin. Valmisteveron suuruus oli tarkoitus määrätä siten, että veron tuotto kattoi kokonaisuudessaan kotimaisen juurikkasokerituotannon tukemiseen tai – hintasuhteen niin vaatiessa – ulkomaisesta raakasokerista valmistetun tuotteen hinnan alentamiseen tulo- ja menoarviossa osoitettavan määrärahan.

Vuonna 1980 voimaan tullut laki sokeriverosta liittyi valmisteverolainsäädännön kokonaisuudistukseen. Sokerin valmisteverojärjestelmä säilyi uuden lain säätämisestä huolimatta pääosin entisessä muodossaan. Laki säädettiin aluksi olemaan voimassa vuoden 1983 loppuun, mutta myöhemmin lain voimassaoloaika jatkettiin ensin vuoden 1988 loppuun, sitten vuoden 1991 loppuun ja viimein vuoden 1994 loppuun. Maatalouspoliittisten valmisteverojen kantamisen lähtökohdat muuttuivat EU-jäsenyyden myötä, ja vuoden 1995 alusta sokeriverolaki kumottiin.

Valtiovarainministeriö asetti joulukuussa 2011 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää sokeriveron käyttöönoton edellytykset. Työryhmän raportissa (VM:n julkaisuja 2/2013) selvitettiin sokerin verottamista valtion verotulojen kartuttamiseksi ja terveellisen ravitsemuksen edistämiseksi sekä nykyisen makeisveron toimivuutta ja mahdollisuuksia veropohjan laajentamiselle vaihtoehtona sokeriverolle. Työryhmä korosti, että terveysongelmia ei voida ratkaista pelkästään sokeria verottamalla. Terveiden edistämisen tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi verotuksen ohella muita tehokkaita toimia sekä sitä, että sokerin ohella tarkasteltaisiin muitakin ravintoaineita, esimerkiksi tyydyttyynyttä rasvaa ja suolaa.

Työryhmä totesi, että alhaisella verotasolla veron vaikutus tuotteen hintaan jää vähäiseksi, jolloin vero ei myöskään ohjaa kuluttajien valintoja. Jos taas verotaso asetetaan ohjausvaikutuksen näkökulmasta riittävän korkeaksi, kulutuksen muutoksilla voi olla merkittäviä (kielteisiä) vaikutuksia kotimaiseen elintarviketeollisuuteen. Työryhmä vertaili kolmea veromallia sekä arvioi niiden soveltuvuutta ja vaikutuksia. Se esitteli kokonaisokeripitoisuuteen perustuvan veromallin,

makeisveron kaltaisen veromallin ja näiden yhdistelmämallin. Yhdistelmämalli olisi terveyden edistämisen kannalta optimaalisin, makeisveromalli taas käytännössä toteuttamiskelpoisin. Sekä sokeriveromalli että yhdistelmämalli aiheuttaisivat merkittävän hallinnollisen taakan veron piiriin tuleville verovelvollisille.

3.2.5.3 Suola

Vallanpitäjät ovat hyvin varhain ymmärtäneet, että koska suola on ihmisille elintärkeää, siitä saa hyvän ja säännöllisen tulojen lähteen. Suola olikin ihmiskunnan ensimmäisiä verokohteita. Se pantiin verolle ensimmäisenä Kiinassa, noin vuonna 2200 eaa. Suolavero on historiallinen vero, jota valtio on kantanut ruokasuolan kulutuksesta. Sen muotoja ovat olleet tuottajilta kannettava tuotantovero, suolatulli ja suolamonopoli. Suolaa on verotettu myös antiikin Kreikassa ja Roomassa, ja sitä on pidetty menneinä vuosisatoina sopivana verotuksen kohteena sen käytön yleisyyden ja välttämättömyyden vuoksi. Suolan verottaminen rasitti kuitenkin köyhiä enemmän kuin varakkaita.

Suolatullin merkitys oli 1800-luvulla Suomessakin hyvin merkittävä. Esimerkiksi vuosina 1860–1870 tuontituloista, jotka muodostivat lähes puolet verotuloista, kertyi 8 % suolasta. Suolatullin jäljet näkyvät vieläkin Helsingissä. Keisari Aleksanteri I nimittäin määräsi vuonna 1814 suolatullin karttuvista varoista osan luovutettavaksi rahastoon ”kahden kirkon rakentamiseksi Helsingin kaupungissa, toisen kreikkalaisen, toisen luterilaisen uskon tunnustajia varten”.

Suomessa ei kanneta suolaveroa. Unkarissa epäterveellisten elintarvikkeiden veroa kannetaan myös suolaisista napostelutuotteista sekä eräistä maustekastikkeista.

3.2.5.4 Rasva¹⁶²

Kun pohditaan, pitäisikö kansanterveydellisistä syistä säätää rasvavero, on hyvä muistaa, että ravintorasvan valmistevero ei ole uusi keksintö, vaan sellainen vero oli meillä käytössä EU-jäsenyyteen asti. Ravintorasvojen valmistevero, jolla säänneltiin lähinnä voin ja margariinin

¹⁶² *Leila Juanto – Esko Linnakangas* Ravintorasvan, elintarvikkeiden, rehujen ja lannoitteiden valmisteverojen elinkaari, Verotus 2017 s. 87 ss.

hintasuhdetta, kuului maatalouspoliittisiin valmisteveroihin, ja sen perusteella kannettiin veroa margariinista ja eräistä muista siihen rinnastettavista ravintorasvoista.

Tanskassa otettiin lokakuussa 2011 käyttöön tyydyttyneen rasvan vero, josta kuitenkin luovuttiin jo seuraavana vuonna. Luopumisen syynä olivat kuluttajahintojen nousu, rajakaupan lisääntyminen ja yritysten hallinnolliset kustannukset. Lisäksi veron katsottiin heikentävän tanskalaisten työllisyyttä.

3.2.5.5 Liha, maito, kasvikset¹⁶³

Vaikka monissa uskonnoissa lihan (erityisesti sianlihan) syömistä ei hyväksytä, meillä ei ole verotuksella pyritty rajoittamaan liharuokien tai maitotuotteiden käyttöä. Sitä on päinvastoin suosittu edullisella kohtelulla liikevaihtoverotuksessa. Nyt on kuitenkin alettu vaatia myös näille tuotteille erityisiä kulutusveroja.

Marraskuussa 2018 *Sonja Tigonen* pani alulle kansalaisaloitteen, joka koski liha- ja maitotuotteiden veron nostamista ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Ehdotuksessa todettiin, että hiilijälkeä voi pienentää monella tavalla ja että yksilön kannalta tärkeimpiä tapoja hillitä ilmastonmuutosta on ruokavalion muuttaminen. Energiaa on kulutettava vähemmän ja tehokkaammin, hiilinieluista on huolehdittava ja hiilidioksidia sidottava maaperään. Kasvisten osuutta ruuassa tulee lisätä. Liha- ja maitoveron nostamisella valtiovallan on vähennettävä eläinperäisten tuotteiden kulutusta ja tuettava ilmastonmuutoksen pysäyttämistä/hidastamista. Aloite ei saavuttanut eduskuntakäsittelyyn vaadittavaa 50 000 kannattajan rajaa.

Kevään 2019 eduskuntavaaleja varten tehdyssä Ylen vaalikoneessa kansanedustajaehdokkaiden arvioitavana oli väite ”Valtion pitää ohjata suomalaiset syömään vähemmän lihaa esimerkiksi verotuksen avulla”. Asteikko oli 1:stä 5:een; 1 merkitsi täyttä erimielisyyttä ja 5 täyttä samanmielisyyttä. Puolueiden kannattajat jakautuivat tämän väitteen kohdalla seuraavasti:

---

¹⁶³ *Esko Linnakangas* Verokarhun keitto- ja drinkkirja – Terve elintarvikeverotus (2019); *Esko Linnakangas* Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020).

Vihreät	4,4
Vasemmistoliitto	3,7
SDP	2,7
RKP	2,4
Kristillisdemokraatit	2,3
Kokoomus	2,2
Keskusta	1,8
Sininen tulevaisuus	1,7
Perussuomalaiset	1,2

Vaikka hallituksessa nyt ovat myös vihreät, vasemmistoliitto ja SDP, lihalle ei olla säätämässä ankarampaa veroa kuin elintarvikkeille yleensä. Kysymys ei ole vain poliittisesta tahdosta vaan myös siitä, mikä on juridisesti mahdollista. Paremmin voisi onnistua tuoreiden hedelmien ja vihannesten arvonlisäverokannan säätäminen muiden elintarvikkeiden verokantaa alemmaksi.

3.2.6 Ruokien ja juomien tulliverotus

EU:n tullilainsäädäntö tuli Suomea välittömästi sitovaksi jäsenyyden alusta. Se on hyvin yksityiskohtaista, ja sen perustana on tullikoodeksi. Tullikoodeksissa säädetään mm. tavaran alkuperästä ja tullausarvon määrittämisestä. Tulliliittoon kuuluu yhteisen tullitariffin soveltaminen suhteessa tulliliiton ulkopuolisiin maihin. EU:n yhdistetty nimikkeistö (CN) ja EU:n integroitu tariffi yhdessä muiden tullimääräysten kanssa muodostavat yhteisön yhteisen tullitariffin. Tullitariffi sisältää myös yhteisön tiettyjen maiden tai maaryhmien kanssa tekemiin tullietuuskohteluun oikeuttaviin sopimuksiin sisältyvät tullietuusmääräykset sekä yhteisön yksipuoliset tietyjä maita, maiden ryhmiä tai alueita koskevat tullietuusjärjestelyt.

Seuraavassa esitetään, miten elintarvikkeet jakautuvat tariffin päänimikkeisiin.¹⁶⁴ Tullinimikkeisiin voidaan turvautua yritettäessä säätää tietyille elintarvikkeille erityisveroja.

¹⁶⁴ Esko Linnakangas Verokarhun keitto- ja drinkkikirja – Terve elintarvikkeeverotus (2019).

Elävät eläimet

0101 00 00 *Elävät hevoset, aasit, muulit ja muuliaasit*

0102 00 00 *Elävät nautaeläimet*

0103 00 00 *Elävät siat*

0104 00 00 *Elävät lampaat ja vuohet*

0105 00 00 *Elävä siipikarja eli kanat, ankat, hanhet, kalkkunat ja helmi-
kanat*

0106 00 00 *Muut elävät eläimet*

Liha ja muut syötävät eläimenosat

0201 00 00 *Naudanliha, tuore tai jäähdytetty*

0202 00 00 *Naudanliha, jäädytetty*

0203 00 00 *Sianliha, tuore, jäähdytetty tai jäädytetty*

0204 00 00 *Lampaan- tai vuohenliha, tuore, jäähdytetty tai jäädytetty*

0205 00 00 *Hevosen-, aasin-, muulin- ja muuliaasinliha, tuore, jäähdytetty
tai jäädytetty*

0206 00 00 *Naudan, sian, lampaan, vuohen, hevosen, aasin, muulin ja
muuliaasin muut syötävät osat, tuoreet, jäähdytetyt ja jäädytetyt*

0207 00 00 *Nimikkeen 0105 siipikarjan liha ja muut syötävät osat, tuoreet,
jäähdytetyt ja jäädytetyt*

0208 00 00 *Muu liha ja muut syötävät eläimenosat, tuoreet, jäähdytetyt ja
jäädytetyt*

0209 00 00 *Siansilava, vailla lihaskudosta, sianrasva sekä siipikarjanrasva,
sulattamattomat tai muuten erottamattomat, tuoreet, jäähdytetyt, jäädytetyt,
suolatut, suolavedessä, kuivatut tai savustetut*

0210 00 00 *Liha ja muut syötävät eläimenosat, suolatut, suolavedessä, kui-
vatut tai savustetut; lihasta tai muista eläimenosista valmistettu syötävä jauho
ja jauhe*

**Kalat sekä äyriäiset, nilviäiset ja muut vedessä elävät selkärangatto-
mat**

0301 00 00 *Elävät kalat*

0302 00 00 *Tuore tai jäähdytetty kala, ei kuitenkaan kalafileet eikä muu
nimikkeen 0304 kalanliha*

0303 00 00 *Jäädytetty kala, ei kuitenkaan kalafileet eikä muu nimikkeen
0304 kalanliha*

0304 00 00 *Kalafileet ja muu kalanliha (myös murskeena tai jauhettuna),
tuoreet, jäähdytetyt tai jäädytetyt*

0305 00 00 *Kuivattu, suolattu tai suolavedessä oleva kala; savustettu kala,
myös ennen savustamista tai sen aikana kuumakäsitelty; ihmisravinnoksi
soveltuvat kalasta valmistetut jauhot, jauheet ja pelletit*

0306 00 00 *Äyriäiset, kuorineen tai ilman kuorta, elävät, tuoreet, jääh-
dytetyt, jäädytetyt, kuivatut, suolatut tai suolavedessä; savustetut äyriäiset,*

kuorineen tai ilman kuorta, myös ennen savustamista tai sen aikana kuuma-käsitelty; äyriäiset kuorineen, höyryssä tai vedessä keitetyt, myös jäähdytetyt, jäädytetyt, kuivatut, suolatut tai suolavedessä; ihmisravinnoksi soveltuvat äyriäisistä valmistetut jauhot, jauheet ja pelletit

0307 00 00 Nilviäiset, kuorineen tai ilman kuorta, elävät, tuoreet, jäähdytetyt, jäädytetyt, kuivatut, suolatut tai suolavedessä; savustetut nilviäiset, kuorineen tai ilman kuorta, myös ennen savustamista tai sen aikana kuuma-käsitelty; äyriäiset kuorineen, höyryssä tai vedessä keitetyt, myös jäähdytetyt, jäädytetyt, kuivatut, suolatut tai suolavedessä; ihmisravinnoksi soveltuvat nilviäisistä valmistetut jauhot, jauheet ja pelletit

0308 00 00 Vedessä elävät selkärangattomat (muut kuin äyriäiset ja nilviäiset), elävät, tuoreet, jäähdytetyt, jäädytetyt, kuivatut, suolatut tai suolavedessä; savustetut vedessä elävät selkärangattomat (muut kuin äyriäiset ja nilviäiset), myös ennen savustamista tai sen aikana kuumakäsitelty; ihmisravinnoksi soveltuvat vedessä elävistä selkärangattomista (muista kuin äyriäisistä ja nilviäisistä) valmistetut jauhot, jauheet ja pelletit

Maito ja meijerituotteet; linnunmunat; luonnonhunaja; muualle kuulumattomat eläinperäiset syötävät tuotteet

0401 00 00 Maito ja kerma, tiivistämätön ja lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältämätön

0402 00 00 Maito ja kerma, tiivistetty tai lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävä

0403 00 00 Kirnumaito ja kirnupiimä, juoksetettu maito ja kerma, jogurtti, kefiiri ja muu käynyt tai hapatettu maito ja kerma, myös tiivistetty tai maustettu tai lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta, hedelmää, pähkinää tai kaakaota sisältävä

0404 00 00 Hera, myös tiivistetty tai lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävä; muualle kuulumattomat maidon luonnollisista ainesosista koostuvat tuotteet, myös sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävät

0405 00 00 Voi ja muut maitorasvat; maidosta valmistetut levitteet

0406 00 00 Juusto ja juustoaine

0407 00 00 Kuorelliset linnunmunat, tuoreet, säilötyt tai keitetyt

0408 00 00 Kuorettomat linnunmunat ja munankeltuainen, tuoreet, kuivatut, höyryssä tai vedessä keitetyt, muotoillut, jäädytetyt tai muulla tavalla säilötyt, myös lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävät

0409 00 00 Luonnonhunaja

0410 00 00 Eläinperäiset syötävät tuotteet, muualle kuulumattomat

Kasvikset sekä tietyt syötävät kasvit, juuret ja mukulat

0701 00 00 Tuoreet tai jäähdytetyt perunat

0702 00 00 Tuoreet tai jäähdytetyt tomaatit

3 Vanhat ja uudet verot

- 0703 00 00 Tuoreet tai jäähdytetyt kepa-, salotti-, valko- ja purjosipulit sekä muut Allium-sukuiset kasvikset
- 0704 00 00 Tuore tai jäähdytetty keräkaali, kukkakaali, kyssäkaali ja lehti-kaali sekä niiden kaltainen Brassica-sukuinen syötävä kaali
- 0705 00 00 Tuoreet ja jäähdytetyt salaattit (*Lactuca sativa*) sekä sikurit ja endiivit (*Cichorium spp.*)
- 0706 00 00 Tuoreet tai jäähdytetyt porkkanat, nauriit, punajuuret, kaurajuuret, mukulasellerit, retiisit ja retikat sekä niiden kaltaiset syötävät juuret
- 0707 00 00 Tuoreet tai jäähdytetyt kurkut
- 0708 00 00 Tuoreet tai jäähdytetyt palkokasvit, myös silvityt
- 0709 00 00 Muut tuoreet tai jäähdytetyt kasvikset
- 0710 00 00 Jäädytetyt kasvikset (myös höyryssä tai vedessä keitetyt)
- 0711 00 00 Kasvikset, väliaikaisesti (esim. rikkidioksidikaasulla tai suolavedessä, rikkihapoke- tai muussa säilöntäliuoksessa) säilöttyinä, mutta siinä tilassa välittömään kulutukseen soveltumattomina
- 0712 00 00 Kuivatut kasvikset, myös paloitellut, viipaloidut, rouhitut tai jauhetut, mutta ei enempää valmistetut
- 0713 00 00 Kuivattu, silvitty palkovilja, myös kalvoton tai halkaistu
- 0714 00 00 Maniokki- (kassava-), arrow- ja saleppjuuret, maa-artisokat, bataatit ja niiden kaltaiset runsaasti tärkkelystä tai inuliinia sisältävät juuret ja mukulat, tuoreet, jäähdytetyt, jäädytetyt tai kuivatut, myös paloitellut tai pelleteiksi valmistetut; saagoydin

Syötävät hedelmät ja pähkinät; sitrushedelmien ja melonin kuoret

- 0801 00 00 Tuoreet tai kuivatut kookos-, para- ja cashewpähkinät, myös kuorettomat
- 0802 00 00 Muut tuoreet tai kuivatut pähkinät, myös kuorettomat
- 0803 00 00 Tuoreet tai kuivatut banaanit, myös jauhobanaanit
- 0804 00 00 Tuoreet tai kuivatut taatelit, viikunat, ananakset, avokadot, guavat, mangot ja mangostanit
- 0805 00 00 Tuoreet ja kuivatut sitrushedelmät
- 0806 00 00 Tuoreet tai kuivatut viinirypäleet
- 0807 00 00 Tuoreet melonit (myös vesimelonit) ja papaijat
- 0808 00 00 Tuoreet omenat, päärynät ja kvittenit
- 0809 00 00 Tuoreet aprikoosit, kirsikat, persikat (myös nektariinit), luumut ja oratuomenmarjat
- 0810 00 00 Muut tuoreet hedelmät
- 0811 00 00 Jäädytetyt hedelmät ja pähkinät, keittämättömät tai vedessä tai höyryssä keitetyt, myös lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävät
- 0812 00 00 Hedelmät ja pähkinät, väliaikaisesti (esim. rikkidioksidikaasulla tai suolavedessä, rikkihapoke- tai muussa säilöntäliuoksessa) säilöttyinä, mutta siinä tilassa välittömään kulutukseen soveltumattomina

0813 00 00 *Kuivatut hedelmät, nimikkeisiin 0801–0806 kuulumattomat; tämän ryhmän pähkinöiden ja/tai kuivattujen hedelmien sekoitukset*
 0814 00 00 *Sitrushedelmien ja melonin (myös vesimelonin) kuoret, tuoreet, jäädytetyt, kuivatut tai väliaikaisesti suolavedessä, rikkihapoke- tai muussa säilöntäliuoksessa säilöttyinä*

Kahvi, tee, mate ja mausteet

0901 00 00 *Kahvi, myös paahdettu tai kofeiiniton; kahvinkuoret ja -kalvot; kahvinkorvikkeet, joissa on kahvia, sen määrästä riippumatta*
 0902 00 00 *Tee, myös maustettu*
 0903 00 00 *Mate*
 0904 00 00 *Piper-sukuinen pippuri; kuivatut, murskatut tai jauhetut Capsicum- tai Pimenta-sukuiset hedelmät*
 0905 00 00 *Vanilja*
 0906 00 00 *Kaneli ja kanelinnuput*
 0907 00 00 *Mausteneilikka (hedelmät, kukannuput ja kukkavarret)*
 0908 00 00 *Muskottipähkinä, muskottikukka ja kardemumma*
 0909 00 00 *Aniksen, tähtianiksen, fenkolin (saksankuminan), korianterin, roomankuminan tai kuminan hedelmät ja siemenet; katajanmarjat*
 0910 00 00 *Inkivääri, sahrami, kurkuma, timjami, laakerinlehdet, curry ja muut mausteet*

Vilja

1001 00 00 *Vehnä sekä vehnän ja rukiin sekavilja*
 1002 00 00 *Ruis*
 1003 00 00 *Ohra*
 1004 00 00 *Kaura*
 1005 00 00 *Maissi*
 1006 00 00 *Riisi*
 1007 00 00 *Durra*
 1008 00 00 *Tattari, hirssi ja kanariansiemenet, muu vilja*

Myllyteollisuustuotteet; maltaat; tärkkelys; inuliini; vehnägluteeni

1101 00 00 *Hienot vehnäjauhot sekä vehnän ja rukiin sekajauhot*
 1102 00 00 *Muut hienot viljajauhot kuin vehnäjauhot tai vehnän ja rukiin sekajauhot*
 1103 00 00 *Viljarouheet, karkeat viljajauhot ja viljapelletit*
 1104 00 00 *Muulla tavoin käsitellyt viljanjyvät (esim. kuoritut, valssatut, hiutaleiksi valmistetut, pyöristetyt, leikatut tai karkeasti rouhitut), ei kuitenkaan nimikkeen 1006 riisi; viljanjyvien alkiot, kokonaiset, valssatut, hiutaleiksi valmistetut tai jauhetut*
 1105 00 00 *Perunasta valmistetut hienot ja karkeat jauhot ja jauhe sekä hiutaleet, jyväset ja pelletit*

1106 00 00 Nimikkeen 0713 kuivatusta palkoviljasta, nimikkeen 0714 saagosta, juurista tai mukuloista valmistetut hienot ja karkeat jauhot sekä jauhe; 8 ryhmän tuotteista valmistetut hienot ja karkeat jauhot sekä jauhe
1107 00 00 Maltaat, myös paahdetut
1108 00 00 Tärkkelys, inuliini
1109 00 00 Vehnägluteeni, myös kuivattu

Öljysiemenet ja -hedelmät; erinäiset siemenet ja hedelmät; teollisuus- ja lääkekasvit; oljet ja kasvirehu

1201 00 00 Soijapavut, myös murskatut
1202 00 00 Paahattamattomat tai muulla tavoin kypsentämättömät maapähkinät, myös kuoritut tai murskatut
1203 00 00 Kopra
1204 00 00 Pellavansiemenet, myös murskatut
1205 00 00 Rapsin- ja rypsiensiemenet, myös murskatut
1206 00 00 Auringonkukansiemenet, myös murskatut
1207 00 00 Muut öljysiemenet ja -hedelmät, myös murskatut
1208 00 00 Öljysiemen- ja öljyhedelmä jauhot, ei kuitenkaan sinappijauho
1209 00 00 Siemenet, hedelmät ja itiöt, jollaisia käytetään kylvämiseen
1210 00 00 Tuoreet tai kuivatut humalantähkät, myös murskatut, jauhetut tai pelleteiksi valmistetut; lupuliini
1211 00 00 Kasvit ja kasvinosat (myös siemenet ja hedelmät), jollaisia käytetään pääasiallisesti hajusteisiin, farmaseuttisiin tuotteisiin, hyönteisten ja sienitautien torjunta-aineisiin tai niiden kaltaisiin tuotteisiin, tuoreet, jäädytetyt, jäädytetyt tai kuivatut, myös paloittelut, murskatut tai jauhetut
1212 00 00 Johanneksenleipä, merilevät ja muut levät, sokerijuurikas ja sokeriruoko, tuoreet, jäädytetyt, jäädytetyt tai kuivatut, myös jauhetut; hedelmäkiivet ja -sydämet sekä muut kasvituotteet (myös paahattamattomat juurisikurin *Cichorium intybus sativum* juuret), jollaisia käytetään pääasiallisesti ihmisravinnoksi, muualle kuulumattomat
1213 00 00 Valmistamattomat oljet ja akanat, myös silputut, jauhetut, puristetut tai pelleteiksi valmistetut
1214 00 00 Lantut, rehujuurikkaat ja muut rehujuuret, heinä, sini- eli rehumailanen (alfalfa), apila, esparsetti, rehukaali, lupiini, virna ja niiden kaltaiset rehuaineet, myös pelleteiksi valmistetut

Kumilakat; kumit, hartsit ja muut kasvimehut ja -uutteet

1301 00 00 Kumilakat; luonnonkumit, -hartsit, -kumihartsit ja oleohartsit (esim. palsamit)
1302 00 00 Kasvimehut ja -uutteet; pektiiniaineet, pektinaatit ja pektaatit; agar-agar ja muut kasviaineista saadut kasvilimat ja paksunnosaineet, myös modifoidut

Eläin- ja kasvirasvat ja -öljyt sekä niiden pilkkoutumistuotteet; valmistetut ravintorasvat; eläin- ja kasvivahat

1501 00 00 Sianrasva, myös sianihra (laardi) ja siipikarjanrasva, muut kuin nimikkeeseen 0209 tai 1503 kuuluvat

1502 00 00 Nautaeläinten, lampaan tai vuohen rasva, muut kuin nimikkeeseen 1503 kuuluvat

1503 00 00 Laardisteariini, laardiöljy, oleosteariini, oleomargariini ja taliöljy, emulgoimattomat, sekoittamattomat tai muutoin valmistamattomat

1504 00 00 Kala- ja merinisäkäsrasvat ja -öljyt sekä niiden jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1505 00 00 Villarasva ja siitä saadut rasva-aineet (myös lanoliini)

1506 00 00 Muut eläinrasvat ja -öljyt sekä niiden jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1507 00 00 Soijaöljy ja sen jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1508 00 00 Maapähkinäöljy ja sen jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1509 00 00 Oliiviöljy ja sen jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1510 00 00 Muut yksinomaan oliiveista saadut öljyt ja niiden jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat, myös näiden öljyjen tai jakeiden ja nimikkeen 1509 öljyjen tai jakeiden sekoitukset

1511 00 00 Palmuöljy ja sen jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1512 00 00 Auringonkukka-, saflori- ja puuvillansiemenöljy sekä niiden jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1513 00 00 Kookos- (kopra-), palmunydin- ja babassuöljy sekä niiden jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1514 00 00 Rapsi-, rypsi- ja sinappiöljy sekä niiden jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1515 00 00 Muut kasvirasvat ja rasvaiset kasviöljyt (myös jojobaöljy) sekä niiden jakeet, myös puhdistetut, mutta kemiallisesti muuntamattomat

1516 00 00 Eläin- ja kasvirasvat ja -öljyt sekä niiden jakeet, osittain tai kokonaan hydratut, vaihtoesteröidyt, uudelleen esteröidyt tai elaidinoidut, myös puhdistetut, mutta ei enempää valmistetut

1517 00 00 Margariini; syötävät seokset ja valmisteet, jotka on valmistettu eläin- tai kasvirasvoista tai -öljyistä tai tämän ryhmän eri rasvojen ja öljyjen jakeista, muut kuin nimikkeen 1516 syötävät rasvat ja öljyt sekä niiden jakeet

1518 00 00 Eläin- ja kasvirasvat ja -öljyt sekä niiden jakeet, keitetyt, hapatetut, dehydratoidut, rikitetyt, puhalletut, tyhjössä tai inertissä kaasussa kuumentamalla polymeroidut tai muutoin kemiallisesti muunnetut, muut kuin nimikkeen 1516 eläin- ja kasvirasvat ja -öljyt sekä niiden jakeet; muualla

3 Vanhat ja uudet verot

kuulumattomat syötäväksi kelpaamattomat seokset ja valmisteet, jotka on valmistettu eläin- tai kasvirasvoista tai -öljyistä tai tämän ryhmän eri rasvojen ja öljyjen jakeista

1520 00 00 Raaka glyseroli; glyserolivesi ja -lipeä

1521 00 00 Kasvivahat (ei kuitenkaan triglyseridit), mehiläisvaha ja muut hyönteisvahat sekä spermaseetti, myös puhdistetut tai värjättyt

1522 00 00 Degras; rasva-aineiden tai eläin- ja kasvivahojen käsittelyssä syntyneet jätteet

Lihasta, kalasta, äyriäisistä, nilviäisistä tai muista vedessä elävistä selkärangattomista valmistetut tuotteet

1601 00 00 Makkarat ja niiden kaltaiset tuotteet, jotka on valmistettu lihasta, muista eläimenosista tai verestä; näihin tuotteisiin perustuvat elintarvikevalmisteet

1602 00 00 Muut valmisteet ja säilykkeet, jotka on valmistettu lihasta, muista eläimenosista tai verestä

1603 00 00 Lihasta, kalasta, äyriäisistä, nilviäisistä tai muista vedessä elävistä selkärangattomista saadut uutteet ja mehut

1604 00 00 Kalavalmisteet ja -säilykkeet; kaviaari ja kalanmädistä valmistetut kaviaarinkorvikkeet

1605 00 00 Äyriäiset, nilviäiset ja muut vedessä elävät selkärangattomat, valmistetut ja säilötyt

Sokeri ja sokerivalmisteet

1701 00 00 Ruoko- ja juurikassokeri sekä kemiallisesti puhdas sakkaroosi, jähmeät

1702 00 00 Muut sokerit, myös kemiallisesti puhdas laktoosi, maltoosi, glukoosi ja fruktoosi (levyloosi), jähmeät; lisättyä maku- tai väriainetta sisältämättömät sokerisirapi; keinotekoinen hunaja, myös luonnonhunajan kanssa sekoitettuna; sokeriväri

1703 00 00 Sokerin erottamisessa ja puhdistamisessa syntyvä melassi

1704 00 00 Kaakaota sisältämättömät sokerivalmisteet (myös valkoinen suklaa)

Kaakao ja kaakaovalmisteet

1801 00 00 00 Kaakaopavut, kokonaiset tai rouhitut, raa'at tai paahdetut

1802 00 00 00 Kaakaonkuoret ja -kalvot sekä muut kaakaojätteet

1803 00 00 00 Kaakaomassa, myös sellainen, josta rasva on poistettu

1804 00 00 00 Kaakaovoi, -rasva ja -öljy

1805 00 00 00 Kaakaojauhe, lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältämätön

1806 00 00 00 Suklaa ja muut kaakaota sisältävät elintarvikevalmisteet

Viljasta, jauhoista, tärkkelyksestä tai maidosta valmistetut tuotteet; leipomatuotteet

1901 00 00 00 Mallasuute; muualle kuulumattomat hienoista tai karkeista jauhoista, rouheista, tärkkelyksestä tai mallasuutteesta tehdyt elintarvikevalmisteet, joissa ei ole lainkaan kaakaota tai joissa sitä on vähemmän kuin 40 painoprosenttia täysin rasvattomasta aineesta laskettuna; muualle kuulumattomat nimikkeiden 0401–0404 tuotteista tehdyt elintarvikevalmisteet, joissa ei ole lainkaan kaakaota tai joissa sitä on vähemmän kuin 5 painoprosenttia täysin rasvattomasta aineesta laskettuna

1902 00 00 00 Makaronivalmisteet, kuten spagetti, makaroni, nuudelit, lasagne, gnocchi, ravioli ja cannelloni, myös kypsennetyt tai (lihalla tai muulla aineella) täytetyt tai muulla tavalla valmistetut; couscous, myös valmistettu
1903 00 00 00 Tapioka ja tärkkelyksestä valmistetut tapiokankorvikkeet, hiutaleina, jyvänä, helmisuurimoina, seulomisjääminä tai niiden kaltaisessa muodossa

1904 00 00 00 Viljasta tai viljatuotteista paisuttamalla tai paahdamalla tehdyt elintarvikevalmisteet (esim. maissihiutaleet); vilja (ei kuitenkaan maissi) jyvänä tai jyväsinä tai hiutaleina tai muulla tavalla valmistettuina jyvänä tai jyväsinä (lukuun ottamatta jauhoja ja rouheita), esikypsennetty tai muulla tavalla valmistettu, muualle kuulumattomat

1905 00 00 00 Ruokaleipä, kakut ja leivokset, keksit ja pikkuleivät (biscuits) sekä muut leipomatuotteet, myös jos niissä on kaakaota; ehtoollisleipä, tyhjästä oblaattikapselit, jollaiset soveltuvat farmaseuttiseen käyttöön, sinettiöylätiit, riisipaperi ja niiden kaltaiset tuotteet

Kasviksista, hedelmistä, pähkinöistä tai muista kasvinosista valmistetut tuotteet

2001 00 00 00 Etikan tai etikkahapon avulla valmistetut tai säilötyt kasvikset, hedelmät, pähkinät ja muut syötävät kasvinosat

2002 00 00 00 Muulla tavalla kuin etikan tai etikkahapon avulla valmistetut tai säilötyt tomaatit

2003 00 00 00 Muulla tavalla kuin etikan tai etikkahapon avulla valmistetut tai säilötyt sienet ja multasienet (tryffelit)

2004 00 00 00 Muulla tavalla kuin etikan tai etikkahapon avulla valmistetut tai säilötyt muut kasvikset, jäädytetyt, muut kuin nimikkeen 2006 tuotteet

2005 00 00 00 Muulla tavalla kuin etikan tai etikkahapon avulla valmistetut tai säilötyt muut kasvikset, jäädyttämättömät, muut kuin nimikkeen 2006 tuotteet

2006 00 00 00 Sokerilla säilötyt (valellut, lasitetut tai kandeeratut) kasvikset, hedelmät, pähkinät, hedelmänkuoret ja muut kasvinosat

2007 00 00 00 Keittämällä valmistetut hillot, hedelmähyttelöt, marmeladit, hedelmä- ja pähkinäsoseet sekä hedelmä- ja pähkinäpastat, myös lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävät

2008 00 00 00 Muulla tavalla valmistetut tai säilötyt hedelmät, pähkinät ja muut syötävät kasvinosat, myös lisättyä sokeria, muuta makeutusainetta tai alkoholia sisältävät, muualla kuulumattomat

2009 00 00 00 Käymättömät ja lisättyä alkoholia sisältämättömät hedelmämehut (myös rypäleen puristemehu ”grape must”) ja kasvismehut, myös lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävät

Erinäiset elintarvikevalmisteet

2101 00 00 00 Kahvi-, tee- ja mateuutteet, -esanssit ja -tiivisteet sekä näihin tuotteisiin tai kahviin, teehen tai mateen perustuvat valmisteet; paahdettu juurisikuri ja muut paahdetut kahvinkorvikkeet sekä niiden uutteen, esanssit ja tiivisteet

2102 00 00 00 Hiiva (elävä eli aktiivinen tai kuollut eli inaktiivinen); muut kuolleet yksisoluiset mikro-organismit (ei kuitenkaan nimikkeen 3002 rokotteen); valmistetut leivinjauheet

2103 00 00 00 Kastikkeet ja valmisteet niitä varten; maustamisvalmisteita olevat sekoitukset; sinappijauho ja valmistettu sinappi

2104 00 00 00 Keitot ja liemet sekä valmisteet niitä varten; homogenoidut sekoitetut elintarvikevalmisteet

2105 00 00 00 Jäätelö, mehujää ja niiden kaltaiset jäädytetyt valmisteet, myös kaakaota sisältävät

2106 00 00 00 Muualla kuulumattomat elintarvikevalmisteet

Juomat, etyylialkoholi (etanoli) ja etikka

2201 00 00 00 Vesi, myös luonnon tai keinotekoinen kivennäisvesi ja hiilihapotettu vesi, lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältämätön ja maustamaton; jää ja lumi

2202 00 00 00 Vesi, myös kivennäisvesi ja hiilihapotettu vesi, lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävä tai maustettu, ja muut alkoholittomat juomat, ei kuitenkaan nimikkeen 2009 hedelmä- ja kasvismehut

2203 00 00 00 Mallasjuomat

2204 00 00 00 Tuoreista rypäleistä valmistettu viini, myös väkevöity viini; rypäleen puristemehu (grape must), muu kuin nimikkeeseen 2009 kuuluva

2205 00 00 00 Vermutti ja muu tuoreista viinirypäleistä valmistettu viini, joka on maustettu kasveilla tai aromaattisilla aineilla

2206 00 00 00 Muut käymisen avulla valmistetut juomat (esim. siideri, päärynäviini, sima ja sake); käymisen avulla valmistettujen juomien sekoitukset sekä käymisen avulla valmistettujen juomien ja alkoholittomien juomien sekoitukset, muualla kuulumattomat

2207 00 00 00 Denaturoimaton etyylialkoholi (etanoli), alkoholipitoisuus vähintään 80 tilavuusprosenttia; denaturoitu etyylialkoholi (etanoli) ja muu denaturoitu väkiviina, väkevyydestä riippumatta

2208 00 00 00 *Denaturoimaton etyylialkoholi (etanoli), alkoholipitoisuus pienempi kuin 80 tilavuusprosenttia; väkevät alkoholijuomat, liköörit ja muut alkoholipitoiset juomat*

2209 00 00 00 *Erikka ja etikkahaposta valmistetut etikankorvikkeet*

Elintarviketeollisuuden jätetuotteet ja jätteet; valmistettu rehu

2301 00 00 00 *Lihasta, muista eläimenosista, kalasta, äyriäisistä, nilviäisistä tai muista vedessä elävistä selkärangattomista valmistetut ihmisravinnoksi soveltumattomat jauhot, jauheet ja pelletit; eläinrasvan sulatusjätteet*

2302 00 00 00 *Leseet, lesejauhot ja muut viljan tai palkoviljan seulomisessa, jauhamisessa tai muussa käsittelyssä syntyneet jätetuotteet, myös pelleteiksi valmistetut*

2303 00 00 00 *Tärkkelyksenvalmistuksen jätetuotteet ja niiden kaltaiset jäteaineet, sokerijuurikasjätemassa, sokeriruokojäte ja muut sokerinvalmistuksen jätteet, rankki ja muut panimo- ja polttimejätteet, myös pelleteiksi valmistetut*

2304 00 00 00 *Öljykakut ja muut soijaöljyn erottamisessa syntyneet kiinteät jätetuotteet, myös jauhetut tai pelleteiksi valmistetut*

2305 00 00 00 *Öljykakut ja muut maapähkinäöljyn erottamisessa syntyneet kiinteät jätetuotteet, myös jauhetut tai pelleteiksi valmistetut*

2306 00 00 00 *Öljykakut ja muut kasvirasvojen tai -öljyjen erottamisessa syntyneet kiinteät jätetuotteet, myös jauhetut tai pelleteiksi valmistetut, muut kuin nimikkeisiin 2304 ja 2305 kuuluvat, jotka ovat peräisin mm. puuvillansiemenistä, pellavansiemenistä, auringonkukansiemenistä, rapsin- tai rypsiensiemenistä, kookospähkinöistä tai koprapasta taikka palmunpähkinöistä tai -ytimistä.*

2307 00 00 00 *Viinisakka; raaka viinikivi*

2308 00 00 00 *Muualle kuulumattomat kasviaineet ja kasviperäiset jätteet sekä kasviperäiset jätetuotteet ja sivutuotteet, jollaisia käytetään eläinten ruokintaan, myös pelleteiksi valmistetut*

2309 00 00 00 *Valmisteet, jollaisia käytetään eläinten ruokintaan*

Tupakka ja valmistetut tupakankorvikkeet

2401 00 00 00 *Valmistamaton tupakka; tupakanjätteet*

2402 00 00 00 *Tupakasta tai tupakankorvikkeesta valmistetut sikarit, pikkusikarit ja savukkeet*

2403 00 00 00 *Muu valmistettu tupakka sekä muut valmistetut tupakankorvikkeet; ”homogenoitu” tai ”rekonstruoitu” tupakka; tupakkauutteet ja -esanssit*

Suola

2501 00 00 00 *Suola (myös pöytäsuola ja denaturoitu suola) ja puhdas natriumkloridi, myös vesiliuoksena tai lisättyä paakkuuntumisenestoainetta tai valuvuutta parantavaa ainetta sisältävänä; merivesi*

3.2.7 Ruokien ja juomien arvonlisävero

Elintarvikkeiden arvonlisäverotus EU:n alueella vaihtelee harmonisoinnista huolimatta. On maita (esim. Viro ja Tanska), joissa elintarvikkeisiin sovelletaan yleistä verokantaa, joka sekin vaihtelee. Suomessa elintarvikkeisiin sovelletaan alennettua verokantaa, joka on ollut vuodesta 2013 lukien 14 %. Se koskee myös mineraalivettä, virvoitusjuomia ja hedelmämehuja.¹⁶⁵ Ravintolapalvelujen vero on niin ikään 14 %.

Seuraavassa esitellään joitakin esimerkkejä sellaisista maista, joissa veroprosentti vaihtelee sen mukaan, millainen elintarvike on kysymyksessä. Prosentit ovat yleensä vuodelta 2019.

Italiassa viinan, viinin, oluen, kivennäisveden, virvoitusjuoman ja hedelmämehun arvonlisävero on yleisen verokannan mukainen 22 %. Maitoa, kasviksia, hedelmiä ja leipää verotetaan 4 %:n verokannalla, tiettyjä yrttejä (basilika, oregano, salvia) 5 %:n verokannalla ja mm. lihaa 10 %:n verokannalla.

Espanjassa peruselintarvikkeisiin (mm. leipä, jauhot, maito, juusto, munat, hedelmät, pähkinät, vihannekset, juurekset) sovelletaan superalennettua 4 %:n verokantaa. Muut elintarvikkeet (mm. suklaa, jogurtti, lihapasteijat, pullovesi, virvoitusjuoma, hedelmämehu, kahvi, tee) ovat yleensä alennetun 10 %:n veron piirissä. Viinan, viinin ja oluen vero on kaupoissa yleisen verokannan mukainen 21 %. Ravintolapalvelujen, myös alkoholin anniskelun, vero on 10 %, joka on hotellimajoituksen veroprosentti.

Kroatiassa osaan elintarvikkeista sovelletaan alennettua 5 %:n verokantaa. Tähän ryhmään kuuluvat kaikenlaiset leivät ja maitotyypit (lehmästä, lampaasta, vuohesta) nestemäisessä olomuodossa, tuoreet, pastöroidut, homogenoidut, tiivistetyt ja muut maitotuotteet (myös juusto); eivät kuitenkaan hapanmaito, jogurtti, kefiiri ja suklaamaito. Tietyille elintarvikkeille on 13 %:n alennettu verokanta. Siihen kuuluvat kasvi- tai eläinperäiset syötävät öljyt ja rasvat, vauvanruoat ja imeväisille ja pikkulapsille tarkoitettut jalostetut viljapohjaiset elintarvikkeet. Yleisen 25 %:n verokannan piiriin kuuluu valkoinen sokeri. Myös kivennäisvesi,

¹⁶⁵ Alennettua verokantaa sovelletaan ainakin Suomessa myös purukumiin, vaikka purukumia ei niellä. Tulliverotuksessa purukumi kuuluu sokerivalmisteisiin (ryhmä 17). Sen sijaan hammastahnasta maksetaan arvonlisävero yleisen verokannan mukaan. Vrt. julkisasiamiehen pohdinta asiassa 331/19, jossa käsitellään seksuaalista halukkuutta lisäävien tuotteidenkin asemaa. Siitä, ovatko koirien puruluut rehuja, ks. KHO 27.3.1997 T 730 ja KHO 27.11.1996 T 3697.

virvoitusjuomat, hedelmämehu, alkoholijuomat, hedelmät ja jäätelö verotetaan 25 %:n verokannalla. Hotellien majoituspalvelut verotetaan 13 %:n mukaan, ja se koskee myös hotelliaamiaista.

Puolassa elintarvikkeille on kaksi alennettua verokantaa. Alennettuun 5 %:n verokantaan kuuluvat mm. leipä (myös esim. kinkkukolmioleipä), liha (mm. kinkkuviipeleet), tietyt tuoreet hedelmät (mm. viinirypäleet) ja vihannekset (mm. paprika), meijerituotteet (mm. maito, jugurtti) sekä sellaiset hedelmämehut, joissa hedelmän osuus on vähintään 20 %. Alennettuun 8 %:n verokantaan kuuluvat mm. sitrushedelmät, tietyt pähkinät, säilötty hedelmät, hedelmävalmisteet, kuivatut vihannekset ja tietyt leivonnaiset. Samaa 8 %:n verokantaa sovelletaan myös voileipiin, pietsujen ja burgerien take away -myyntiin. Alennetulla 8 %:n verokannalla verotetaan myös ravintolapalvelut, mutta alkoholin, kivennäisveden, teen, kahvin ja hiilihapollisten juomien tarjoiluun sovelletaan yleistä 23 %:n verokantaa. Hotellimajoituksen arvonlisäverokanta on 8 %, ja sitä sovelletaan myös hotelliaamiaiseen. Yleisellä 23 %:n verokannalla verotetaan mm. suklaa ja muut makeiset, keksit, mineraalivesi, virvoitusjuomat ja alkoholijuomat. Yleisen verokannan piiriin kuuluu myös kahvin, teen, kivennäisveden ja hiilihappoisten juomien take away -myynti.

Saksassa elintarvikkeilla on alennettu 7 %:n verokanta. Sen piiriin kuuluvat esimerkiksi perunat, jauhot, mausteet, vihannekset, hedelmät, tee, kahvipavut ja -jauhe, pähkinät, maito, liha, kalat, sokeri, voi, juusto, tryffelit, raejuusto, munat (ei kuitenkaan munaöljy ja keitetyt munat) sekä hunaja. Jos kaakaota, cappuccinoa, teetä tai kahvia ostetaan automaattista, alennettu verokanta ei sovellu. Vihannesten ja hedelmien verokanta vaihtelee. Jos ne ostetaan tuoreena supermarketista, niitä verotetaan alennetulla veroprosentilla. Tämä pätee myös hilloihin. Tavallisista porkkana-, appelsiini- tai omenamehuista maksetaan 19 %:n vero. 19 %:n vero kannetaan maitoon sekoitetusta juomista, jos maidon tai maitotuotteen osuus lopputuotteessa on alle 75 %. 19 %:n arvonlisävero peritään myös esimerkiksi kivennäisvedestä, alkoholijuomista ja ns. ylellisyustuotteista, kuten ostereista, ravuista, etanoista, hummereista ja kaviaarista. Toisin kuin kivennäisvettä, tavallista juomavettä verotetaan 7 %:n verokannalla. Jos ruoka syödään paikan päällä pizzeriassa, kahvilassa tai ruokalassa, verokanta on 19 %,

Unkarissa alennettua 5 %:n verokantaa sovelletaan tiettyihin peruselintarvikkeisiin. Näitä ovat mm. elävät siat, sianruhot, elävät naudat, lamppaat ja vuohet sekä näiden ruhot ja liha; sianliha, siipikarjan liha, tuoreet munat, tuore maito; kalat, kalan osat ja mäti. On myös 18 %:n verokanta. Siihen kuuluvat maito (lukuun ottamatta tuoretta maitoa ja äidinmaitoa), maitotuotteet, maustettu maito ja vilja, jauhot, tärkkelys ja maitoa sisältävät tuotteet. Viinan, viinin, oluen, kivennäisveden, virvoitusjuoman ja hedelmämehun arvonlisävero on yleisen verokannan mukainen 27 %.

Ravintolaruuan vero on 5 % mutta juomien vero yleensä 27 %. Take away-myyntin vero on joko 18 tai 27 %.

Irlannissa elintarvikkeiden arvonlisäverotus on verokantojen osalta aivan erityisen monimutkainen. Käytössä ovat nimittäin 0 %:n vero, 9 %:n vero, 13,5 %:n vero ja yleisen verokannan mukainen 23 %:n vero. Veroprosenttiin vaikuttaa paitsi ruuan ja juoman laji myös se, mistä ja miten myynti tapahtuu. Vähittäis- ja tukkukaupassa useimpiin elintarvikkeisiin sovelletaan 0 %:n verokantaa. Kakut ja keksit ovat yleensä 13,5 %:n veron piirissä. Suklaakekseihin sovelletaan kuitenkin yleistä 23 %:n verokantaa, joka koskee myös suklaita, makeisia ja jäätelöä. Kuumaan kahviin ja teehen sen sijaan sovelletaan 9 %:n verokantaa. Kylmät voileivät ovat 0 %:n veron piirissä, kun taas kuumat voileivät verotetaan 9 %:lla. Alkoholit, pullotetut juomat, virvoitusjuomat, urheilujuomat, vihannesmehut ja hedelmämeihat ovat yleisen 23 %:n veron piirissä. Hedelmämeihat verotetaan kuitenkin 9 %:lla, jos se nautitaan aterian kanssa. Jos kakku tai keksi nautitaan aterian taikka kahvin tai teen kanssa, senkin vero on 9 %, muulloin 13,5 %. Suklaat, jäätelöt ja muut makeiset verotetaan nekin 9 %:n verokannalla, jos ne nautitaan aterian yhteydessä.

3.3 Seksin verokohtelu¹⁶⁶

3.3.1 Kielletty seksi ja kieltojen perusteluja

Seksuaalisuus on hyvin monessa uskonnossa keskeinen sääntelyalue, ja paljon seksikieltoja on myös maallisissa rikoslajeissa. Kysymys on monenlaisten intressien suojelemisesta. Torjuvasti suhtaudutaan yleisesti mm. avioliiton ulkopuoliseen seksiin, lähisukulaisten väliseen seksiin, samaa sukupuolta olevien seksisuhteisiin ja seksiin ilman kumppanin suostumusta. Ei hyväksytä seksiä myöskään alistetussa asemassa olevan eikä ihmiskaupan uhrin kanssa.

Seksikieltoja voidaan perustella terveyssyillä. Esimerkiksi sukupuolitauditartunnan riski on yleensä suurempi harjoitettaessa seksiä muiden kuin oman puolison kanssa, ja kieltö vähentää myös

---

¹⁶⁶ *Esko Linnakangas* Elokuvaverotus (1990); *Esko Linnakangas* Seksityöntekijöiden ja -asiakkaiden tuloverokohtelu, *Oikeus* 4/2005 s. 423 ss.; *Esko Linnakangas* Väki-valta, seksi ja rikokset verotuksessa, teoksessa Väki-valta – seuraamukset ja haavoittuvuus (Terttu Utraisen juhla-kirja) 2006 s. 331 ss.; *Esko Linnakangas* Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020) s. 273 ss.; *Anni Tolonen* Veroilla syntiä vastaan, *Aamulehti* 2.8.2016 s. B 1–4.

mustasukkaisuutta siihen liittyvine riskeineen. Insesti- ja pedofilia-kielloilla pyritään ehkäisemään fyysisten terveysongelmien lisäksi mielenterveysongelmia. Vaatimus kumppanin suostumuksesta turvaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Alistetussa asemassa olevien hyväksikäyttökielloilla suojataan myös heikossa taloudellisessa asemassa olevia. Eläimeen sekaantumisen kiellolla on aikoinaan haluttu estää sekasikiöiden syntyminen, mutta nykyisin kiello on lähinnä eläinsuojeluna.

Pornografian vastustamista voidaan perustella sillä, että se saattaa innostaa myös kiellettyihin sukupuolisuhteisiin, vaikka usein se yhdistyy sooloseksiin, jota on kutsuttu myös onanoinniksi.¹⁶⁷

Onan on ensimmäisen Mooseksen kirjan 38. luvussa esiintyvä henkilö. Hän oli Juudan toiseksi vanhin poika, jonka Jahve antoi kuolla, koska hän ei suostunut siittämään jälkeläistä leskeksi jääneelle kälylleen. Siittämisestä kieltäytyminen oli vastoin leviraattiavioliiton periaatetta, ja sillä oli perimyksen kannalta suuri merkitys. Itsetyydytystä tarkoittava sana *onania* ja siitä johdettu verbi *onanoida* pohjautuvat *Onanin* nimeen, vaikka Raamatun mukaan *Onanin* synty ei ollut itsetyydytys vaan keskeytetty yhdyntä ("antoi siemenensä mennä maahan"). Raamatussa ei ole kohtaa, joka varsinaisesti kieltäisi itsetyydytyksen.

Sooloseksin torjunnan perusteleminen ei ole helppoa, ellei pyritä vain fyysisen nautinnon kieltämiseen. Yksi syy torjuntaan saattaa olla se, että siinä ei synny uskonnolliselle liikkeelle uusia jäseniä. Samalla perusteella voidaan vastustaa ehkäisyäkin, ja perustelu sopii myös anaaliseksiin, johon voi liittyä terveysriskejäkin.

3.3.2 Seksityöntekijöiden tuloverotus ja ennakkoperintä

Seksipalvelujen kauppa ei ole uusi ilmiö. Puhutaan jopa maailman vanhimmasta ammatista. Tämän alan työntekijöiden verotuksesta ei ole Suomen laissa erityissäännöksiä. Rahana ja rahanarvoisena etuutena (luontoisedut) saadut tulot ovat tuloveron alaisia, jos muuta ei

¹⁶⁷ *Onan* ja hänen nimestään johdettu verbi olivat jo jäämässä unohduksiin, mutta *Juice Leskisen* Marilyn (1973) aktivoi ne uudelleen.

ole säädetty. Tulon käsite on Suomen verotuksessa hyvin laaja, mitä osoittaa mm. se, että äidinmaidon luovutuksesta luovuttajalle maksetun korvauksen verovapaudesta on tarvittu erityissäännös. Laajaa veronalaisuutta kuvaavat niin ikään evankelistaa, saarnaajaa ja pappismunkkia koskevat oikeustapaukset (KHO 1979 II 580, KHO 1957 II 51 ja KHO 1964 II 624).

Tuloja sukupuolisuhteiden tarjoamisesta maksua vastaan on ratkaissu KHO 1984 II 560 pidetty veronalaisina. Näiden tulojen verottamista perustellaan sillä, ettei toiminnasta ole säädetty rangaistusta eikä siitä saatua taloudellista hyötyä voida tuomita valtiolle menetetyksi ja ettei kyseisiä tuloja ole säädetty verovapaiksi. Verottamista ei ole estänyt se, että valtio verottaessaan prostituoidun tuloja käyttäytyä jotenkin sutenöörin tavoin eli taloudellista hyötyä hankkiakseen käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen.

Pitäisikö seksipalvelun ostajan toimittaa maksamastaan palkkiosta ennakonpidätys ja tilittää se valtiolle? Kysymyksessä ei ainakaan yleensä ole palvelun ostajan suorittama ennakoperintälain mukainen palkka. Jo työ sopimuksen keskeisin tunnusmerkki eli työnantajan oikeus johtoon ja valvontaan puuttuu: seksiasiakas ehkä ei määrää, missä, milloin ja miten työ tehdään. Hän ei voi myöskään tietää työn suorittajien toimeksiantajien lukumäärää yms.

Palkkio voi hyvinkin olla työkorvausta, josta on toimitettava ennakonpidätys ja joka on ilmoitettava tulorekisteriin, jos korvauksen saajaa ei ole merkitty ennakoperintärekisteriin. Seksipalvelujen yksityisistä tarjoajista rekisteriin ovat hakeutuneet lähinnä ne, jotka haluavat eläkevakuutuksen piiriin.¹⁶⁸ Palvelun ostaja ei aina ole tietoinen maksun saajan oikeasta nimestä ja rekisteritunnuksesta.

---

¹⁶⁸ Tässä veroihin keskittyvässä kirjassa ei käsitellä seksityöntekijöiden sosiaaliturvaa, eläkemaksuja yms. kysymyksiä.

3.3.3 Seksiasiakkaan tuloverotus – kotitalousvähennys

Verotuksessa puhdasta tuloa laskettaessa vähennyskelpoisia menoja eivät ole verovelvollisen elantomenot, joina pidetään mm. lasten ja kodin hoitamisesta aiheutuneita menoja. Myös tällaiset kustannukset saattavat kuitenkin vaikuttaa verojen määrään kotitalousvähennyksen (TVL 127a–c §) muodossa. Kotitalousvähennystä on perusteltu sillä, että työllisyyspoliittisesti on tarkoituksenmukaista edistää kotityöpalvelujen kulutusta, jonka uskotaan luovan uusia työpaikkoja näitä palveluja tuottavalle pienyrityssektorille. Yhteiskunnan ja osapuolten kannalta on pidetty tärkeänä sitäkin, ettei kotityöhön liittyviä maksuvelvoitteita laiminlyödä.

Verojärjestelmäämme 1990-luvun lopulla tullut kotitalousvähennys on merkittävä poikkeus 1980-luvun puolivälistä alkaen korostetusta verotuksen neutraalisuuspyrkimyksestä. Kotitalousvähennys koskee asunnon kunnossapito- ja perusparannustöiden lisäksi tavanomaista kotitalous-, hoiva- tai hoitotyötä. Myös hoiva- ja hoitotyön tulee olla tavanomaista, normaalisti kotona tehtävää työtä, kuten lasten, sairaiden, vammaisten ja vanhusten hoitamista. Työ voi olla esimerkiksi syöttämistä, pukemista, pesemistä tai ulkoilussa auttamista. Kampajaan, parturin, kosmetologin ja jalkahoitajan palvelut ja muut vastaavat eivät oikeuta vähennykseen. Ne eivät ole tavanomaista kotona tehtävää hoiva- tai hoitotyötä, vaikka työ poikkeuksellisesti suoritettaisiin asiakkaan kotona. Vähennykseen oikeuttavaa hoiva- ja hoitotyötä ei ole arvonlisäverolaissa tarkoitettu arvonlisäverosta vapaa, valvottu terveyden- ja sairaanhoitopalvelu, esimerkiksi hierojan tekemä työ.

Varsinaisia seksipalveluja ei pidetä arvonlisäverosta vapaana terveyden- ja sairaanhoitona, joten sen puolesta ei olisi estettä kotitalousvähennyksen myöntämiselle. Alalla tosin toimii myös terveydenhuollon ammattilaisia, mutta silti kysymys ei heidänkään suorittamiensa seksipalvelujen osalta liene ainakaan yleensä AVL:ssa tarkoitettusta verottomasta terveyden- tai sairaanhoidosta.

Seksipalvelut muistuttavat suuresti hoiva- ja hoitotyötä, ja seksi sinänsä on kotona ainakin puolisoiden välisenä tavanomaisempaa kuin esimerkiksi hiusten leikkaaminen. Vähennyksen hyväksymistä seksipalvelujen ostosta tukee myös kotitalousvähennyksen tavoite

paljastaa pimeitä tuloja ja estää niihin liittyvien maksujen laiminlyöntejä. Kotitalousvähennys kotona tehtyjen seksipalvelujen ostojen perusteella ei näyttäisi nykyistä lainsäädäntöämme vasten aivan mahdollomalta, vaikka kotitalousvähennystä säädettyä tuskin on ajateltu seksipalveluja. Tavoitteena ei ole ollut maksullisten seksipalvelujen kysynnän ja tarjonnan lisääminen vaan pikemminkin vähentäminen terveyteen, sosiaalisiin ongelmiin ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien riskien vuoksi.

Koska kotitalousvähennykseen oikeuttava työ on myös tehtävä verovelvollisen asunnossa tai vapaa-ajan asunnolla, jäävät näiden ulkopuolella suoritettavat seksipalvelut joka tapauksessa vähennyksen ulkopuolelle, joten erityisesti perheellisen olisi yleensä senkin takia vaikea päästä vähennyksestä osalliseksi. Esteeksi tulee usein myös vaatimus siitä, että palvelun suorittajan pitää olla merkitty ennakkoperintärekisteriin, ellei kysymys ole palkasta (ja varsinaista palkkaahan asiakas ei juuri koskaan seksipalvelusta maksa). Seksi on myös niin voimakkaasti yksityisasiasia, että harva haluaa liittää veroilmoitukseensa selvitystä seksipalvelujensa ostosta edes verohelpotuksen saadakseen, vaikkakin veroviranomaisia sitoo laaja vaitiolovelvollisuus. Ostaja, joka pyytää kuittia seksipalveluista, saattaa myös jäädä vaille noita palveluja.

Edellä esitetty on melko teoreettista pohdintaa. Lähempänä käytännön elämää ovat esimerkiksi tilanteet, joissa vähennystä haetaan vääransisältöisillä tositteilla (kutsumalla seksi- tai viihdepalvelua vaikkapa siivoukseksi taikka lasten, vammaisen tai vanhuksen hoidoksi). Julkisuudessa on tarjottu alastomana tehtävää siivouspalvelua alkaen 150 euroa tunnilta.¹⁶⁹ Hinta on moninkertainen normaaliin kotisiivoushintaan verrattuna. Korkea hinta johtunee siitä, että palvelu muodostuu kokonaissuorituksesta, jonka osina ovat siivous ja alastomana esiintyminen. Koska alastomana esiintyminen eli viihdyttäminen ei ole tavanomaista kotitaloustyötä, sen osalta maksetusta hinnasta ei saa kotitalousvähennystä. Siksi maksettu kokonaishinta olisi laskussa ja verolomakkeella jaettava kotitalousvähennykseen oikeuttavan siivouspalvelun ja toisaalta vähennyksen ulkopuolelle jäävän esiintymispalkkion osuuksiin.

---

¹⁶⁹ Helsingin Sanomat Helsinki viikko 5 (2020) s. 12 ”Alastomasta siivoojastakin voi saada verovähennystä”.

3.3.4 Seksi arvonlisäverotuksessa

Seksipalveluista ja -välineistä ei ole arvonlisäverolaissa erityissäännöksiä, vaan niiden myyntiin sovelletaan samoja säännöksiä ja periaatteita kuin muuhunkin liiketoimintaan.

Teatteri-, sirkus-, musiikki- ja tanssiesitysten, elokuvanäytösten, näyttelyiden, urheilutapahtumien, huvipuistojen, eläintarhojen, museoiden sekä muiden vastaavien kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien ja -laitosten pääsymaksut ovat alennetun arvonlisäverokannan piirissä (AVL 85a §). Tapauksessa KHO 1999 T 1305 yhtiö harjoitti erotiikkaravintolatoimintaa, johon liittyi tarjoilua ja ravintolan yleisissä tiloissa suoritettuja striptease-esityksiä. Ravintolan yleisissä tiloissa tapahtuvien striptease-esitysten lisäksi liiketoimitiloissa myytiin asiakkaille yksityisiä striptease-esityksiä, jotka oli tarkoitettu yhdelle tai muutamalle asiakkaalle kerrallaan. Privatstriptease-esitykset tapahtuivat ravintolan baarin viereisessä verholla eristetyssä pienessä huoneessa ja kolmessa verhoilla eristetyssä kopissa sekä kabinetissa. KHO katsoi äänestyksen jälkeen, että privatstriptease-esitysten pääsymaksuista oli suoritettava arvonlisäveroa normaalin eikä alennetun verokannan mukaan.

3.3.5 Lapsimäärä ja verotus

Väestöliiton varapuheenjohtaja *Elsa Enäjärvi-Haavio* suositteli aikoinaan kuusilapsisia perheitä. Vuonna 1941 hän kirjoitti Kotiliedessä, että väestönkasvun merkitystä voidaan perustella maanpuolustuksellisilla, kansantaloudellisilla ja inhimillisillä syillä. Hän sanoi mainitsevansa maanpuolustuksen ensimmäiseksi, koska sen asian merkitys talvisodassa meille niin kouriintuntuvalla ja voimakkaalla tavalla selkeni. Hän totesi, että sodassa meillä oli riittämättömästi niin aseita kuin aseitten käyttäjiäkin; ja vaikka meillä tulevaisuudessa olisi kuinka hyvät varustukset tahansa, niiden takana täytyy myös olla eläviä ihmisiä ja ihmisten taistelumieltä.¹⁷⁰

¹⁷⁰ *Seija Aunilan* väitöskirja *Kuinka naistenlehdessä tuli osa sotapropagandaa* (2020) s. 181.

Lasten suuri lukumäärä tuskin lisää maailmanrauhaa. Ihmisten kannustamista lisääntymään voidaan arvostella myös ekologisista syistä: maapallolla on kestävään kehitykseen jo liikaakin väkeä.¹⁷¹ Mooksen kirjan käskyn ”Olkaa hedelmälliset ja lisääntykää ja täyttäkää maa” voidaan sanoa jo täyttyneen, kun asiaa tarkastellaan sen suhteen, miten maailman väkiluku on kehittynyt.

Lundin yliopiston tutkimuksessa vuodelta 2017 todetaan lapsen tekemättä jättämisen olevan merkittävin yksilötason ekoteko. Ks. myös Tieteen Kuvalehti 13/2019 s. 28–31.

Maailman väkiluku saavutti yhden miljardin rajan vuonna 1804. Vuonna 1927 ylitettiin kaksi miljardia, vuonna 1960 kolme miljardia, vuonna 1974 neljä miljardia, vuonna 1987 viisi miljardia, vuonna 1999 kuusi miljardia, vuonna 2011 seitsemän miljardia; kahdeksan miljardia tullee täyteen vuonna 2023. YK:n ennusteen mukaan maapallon väkimäärä saavuttaa kuluvan vuosisadan lopussa 11 miljardin rajan. Washingtonin yliopiston mukaan maapallolla on eniten ihmisiä (9,7 miljardia) vuonna 2064, jonka jälkeen määrä alkaa laskea ja on vuosisadan lopussa 8,8 miljardia. Syntyvyyttä vähentävät etenkin edistyneet ehkäisymenetelmät ja naisten kouluttautuminen.¹⁷² Väestön väheneminen hyödyttää ympäristöä, ilmastoa ja ruoantuotantoa mutta heikentää huoltosuhdetta, kun väestö ikääntyy ja työssäkäyvien osuus vähenee.¹⁷³

Maanosittain väestönkasvussa on suuria eroja. Vuodesta 1950 vuoteen 2010 väkimäärä nousi Euroopassa 549 miljoonasta 736 miljoonaan ja Pohjois-Amerikassa 173 miljoonasta 343 miljoonaan. Samaan aikaan väestönkasvu oli voimakkainta Afrikassa (228 miljoonasta 1 039 miljoonaan), Aasiassa (1 405 miljoonasta 4 210 miljoonaan), Latinalaisessa Amerikassa (169 miljoonasta 591 miljoonaan) ja Oseaniassa (13 miljoonasta 37 miljoonaan).

¹⁷¹ Ihmisten määrästä esim. *Wikipedia* (Maailman väkiluku).

¹⁷² Tiede 10/2020 s. 10–11.

¹⁷³ Väestöliitto on 8.9.2020 julkaissut raportin Kestävän kehityksen Suomi. Sen mukaan vuosittainen kokonaishedelmällisyys olisi syytä nostaa 2000-luvun alun tasolle, siis keskimäärin 1,9 lapsen naista kohden. Aleneva syntyvyys voi raportin mukaan aiheuttaa epäsuhtaan julkisen talouden tulojen ja menojen välille, ja vaikutus olisi erityisen suuri eläkejärjestelmäämme.

Suomessa väestötilastoja on laadittu vuodesta 1749 lähtien, jolloin maamme väkiluku oli 410 400. Sen jälkeen väestömme on tasaisesti kasvanut muutamia poikkeuksellisia vuosia lukuun ottamatta. Suurin väestötappio koettiin nälkävuonna 1868, jolloin väestö väheni yli 96 000 henkilön verran. Viimeisimmät väestötappiovuodet olivat 1969 ja 1970. Tuolloin syynä oli suomalaisten massamuutto Ruotsiin. Vuoden 2018 lopussa Suomen väkiluku oli 5 517 919. Suomen väestönkasvu hidastunee tulevaisuudessa ja jatkuu vain nettomaahanmuuton ansiosta.

Unkarin pääministeri *Viktor Orbán* herätti helmikuussa 2019 Suomeksi keskustelua, kun hän sanoi haluavansa antaa verovapauden kaikille äideille, joilla on vähintään neljä lasta; neljännen lapsen saamisen jälkeen äidin ei enää elinikäänään tarvitsisi maksaa tuloveroja. Orbánin mukaan unkarilaiset haluavat unkarilaisia lapsia.

Tasa-arvo ja lapsiperheiden maksukyky on syytä huomioida myös verojärjestelmässä. Valtion tuloverotuksessa sovellettiin meillä 1970-luvulle asti järjestelmää, joka perustui pitkälti puolisoiden ja heidän alaikäisten lastensa yhteisverotukseen. Erilaiset veroluokat ja vähennykset kuitenkin tasasivat veroseuraamuksia. Suomen nykyistä tuloverojärjestelmää voidaan pitää perhepoliittisesti varsin neutraalina. Yhteisverotusta ei enää ole, ja vähennyksiä on suuresti karsittu. *Heikki Mustaniemen* 14.1.2019 tekemä kansalaisaloite, jossa vaadittiin yhteisverotusta perheenjäsenille, sai vain yhden kannattajan. Kovin vähän kannattajia (26) sai myös *Kimmo Kemppaisen* 7.6.2013 tekemä kansalaisaloite, jossa esitettiin lisäveroa lapsettomille naisille.

3.4 Ulkonäkö- ja arvonimiverot

3.4.1 Paheksuttava ja sovelias ulkonäkö

Kuten edellä pääluvussa 2 on selvitetty, monet uskonnot vaativat tietynlaista, yleensä vaatimatonta pukeutumista ja paheksuvat kaikenlaista koristautumista. Myös munkkien ja pappien on tullut pukeutua vaatimattomasti, kun taas korkea-arvoisemmat kirkonmiehet ovat saaneet pukeutua hyvinkin näyttävästi.

Pukeutumiseen on vaikutettu myös maallisilla säännöksillä.¹⁷⁴ Firenzessä säädettiin vuosina 1281–1497 kaikkiaan 135 naisten ja 25 miesten vaatetusta koskevaa lakia. Padovassa kiellettiin vuonna 1504 naisia käyttämästä vaatteita, jotka maksoivat yli 25 kultadukaattia, ja sellaisia hameita, joihin oli käytetty enemmän kuin kaksi metriä kangasta. L'Aguilassa säädetty laki kielsi miehiä käyttämästä liian lyhyttä takkia tai paitaa, jotta heidän sukuelimensä eivät olisi kaikkien nähtävillä. Vuonna 1491 Bergamossa määrättiin, että naisen puvun etumuksen piti ulottua niin ylös, että rinnat olivat kokonaan peitossa.

Monissa maissa on ollut lakeja, jotka määräisivät, miten kuhunkin säätyyn kuuluvat saivat pukeutua. Kun porvaristolta kiellettiin silkin ja sametin käyttö, turvaututtiin villaan, josta siitäkin oli helppo valmistaa kauniita vaatteita. Englannissa ja Ranskassa valkoinen kärppäturkis oli aikoinaan varattu kuninkaallisille, kun taas porvaristo joutui tyytymään kettuun ja kaniiniin. Ulkonäköön on pyritty vaikuttamaan myös monilla ylellisyysveroilla, joita selostetaan jäljempänä.

Joissakin uskonnoissa soveliaaseen pukeutumiseen liittyy myös maskeeraus eli kasvojen peittäminen. ”Profeetta, sano vaimoillesi ja tyttärillesi ja uskovaisille naisille, että heidän tulee hunnuttaa kasvonsa; näin on sopivinta, jotta heidät kunniallisiksi naisiksi huomataan, niin ettei heitä tunkeilevasti lähestytä.” Näin todetaan Koraanissa (33:59).¹⁷⁵ Nykyisin vaatimusta voitaisiin perustella myös viruksilta suojautumisella.

Joka yleisellä paikalla järjestettävän yleisen kokouksen tai yleisötilaisuuden yhteydessä taikka muussa yleisön kokoontumisessa yleisellä paikalla esiintyy tunnistamattomaksi naamioituneena ilmeisenä tarkoituksenaan ryhtyä käyttämään henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai vahingoittamaan omaisuutta, on rikoslakimme 17 luvun 13a §:n mukaan tuomittava laittomasta naamioitumisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Maskeeraus ilman mainittua pahaa tarkoitusta ei kuitenkaan ole rikos.

¹⁷⁴ Ks. Tieteen Kuvalehti Historia 6/2020 s. 58–63.

¹⁷⁵ *Jussi Aron, Armas Salosen ja Knut Tallqvistin* käänöksessä tämä kohta kuuluu seuraavasti: ”Oi profeetta, sano vaimoillesi ja tyttärillesi sekä oikeauskoisten naisille, että he kietoisivat vaatteet ympärilleen! Tämä on mukavin tapa heille tulla tunnetuiksi, jotta heille ei tehtäisi ilkivaltaa.”

3.4.2 Partavero¹⁷⁶

Vähän-Aasian lounaisrannalla Lyykiassa partavero tunnettiin jo vanhalla ajalla. Kiinassa se otettiin käyttöön keskiajalla. Kun parta alkoi 1300-luvulla yleistyä seurapiireissä ja keisari *Ming-Taizu Hongwu* tarvitsi varoja kesäpalatsinsa uudistamiseen, hän määräsi kerättäväksi partaveroa.

Uuden ajan alussa, vuonna 1535, Englannissa otti partaveron käyttöön kuningas *Henrik VIII*. Veron määrä vaihteli partasuun yhteiskunnallisen aseman mukaan. Kuninkaan tyttären *Elisabet I:n* aikana veroa oli maksettava yli kahden viikon ikäisistä parroista.

Ranskassakin partaveroa kannettiin 1500-luvulla, kun kuningas *Franz I* onnistui aikaansaamaan parrakkaille kirkonmiehille suunnatun maksun. Tämä aiheutti yhdenvertaisuusongelmia ylemmän ja alemman papiston välillä, koska vähävaraisille hengenmiehille ei jäänyt muuta mahdollisuutta kuin ajaa parta pois.

Venäjällä *Pietari Suuri* ryhtyi modernisoimaan yhteiskuntaa. Syksyllä 1698 annettiin ukaasi, joka määräsi muut miehet kuin papit ajamaan partansa tai maksamaan partaveroa. Vuodesta 1705 alkaen partaveron suorittaja sai kuparisen merkin todistukseksi veron maksamisesta. Merkki oli pidettävä aina mukana, jos halusi välttyä pakkoparturoinnilta. Partaveron määrä oli porrastettu: ankarimpaan veroluokkaan kuuluivat hyvätuloiset kauppiaat, seuraavassa veroluokassa olivat virkamiehet ja niin edelleen. Veron valvontapaikkoja olivat enimmäkseen torit ja tulliasemat. Parran ohella tarkkailtiin myös sopimatonta pukeutumista. Venäjän partavero kumottiin *Katariina II:n* aikana vuonna 1772.

Partaverokeskustelu on virinnyt uudelleen, kun sukupuolten tasaarvoon vedoten on esitetty kuukautissuojien arvonlisäveron alentamista. Esitystä on vastustettu mm. viittaamalla siihen, että miehiltä peritään tavallaan partaveroa, kun parranajotuotteet verotetaan yleisellä arvonlisäverokannalla.¹⁷⁷

¹⁷⁶ *Esko Linnakangas* Ulkonäkö verolle! Tiede 4/2012 s. 46–47; *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 265 s.

¹⁷⁷ Kuukautissuojien arvonlisäveron alentamiseksi on *Hanna Sarkkinen* (vas) vuonna 2017 tehnyt lakialoitteen, *Turkka Saarikoski* vuonna 2018 kansalaisaloitteen,

3.4.3 Peruukki- ja puuteriverot¹⁷⁸

Peruukkia pidetään kauneudellisten, tyyllisten, uskonnollisten tai kulttuuristen syiden vuoksi. Näyttelijöillä peruukin pitäminen liittyy tietyn roolin esittämiseen. Peruukkeja on käytetty jo monissa muinaiskulttuureissa, kuten Egyptissä, Kreikassa ja Roomassa, ja peruukkien käyttäjinä on ollut sekä naisia että miehiä. Peruukeilla on suojauduttu auringolta, niillä on peitelty kaljua ja niillä on viestitty arvovaltaa ja asemaa.

Rooman keisarikunnan luhistuttua peruukit jäivät Länsi-Euroopassa käytöstä tuhanneksi vuodeksi palatakseen taas 1500-luvulla. Paluuseen vaikuttivat myös hygieniasyyt: taistelussa tätä vastaan oli hyödyllistä ajella hiukset pois ja käyttää helpommin puhdistettavaa peruukkia. Englannissa kuningatar *Elisabet I* käytti peruukkia, ja se oli punainen. Ranskassa kuninkaat ottivat peruukin käyttöön 1620-luvulla. Peruukkeja alettiin 1600-luvulla käyttää myös Englannin tuomioistuimissa, ja se traditio on jatkunut meidän päiviimme asti. 1700-luvulla yleistyivät erityisesti miesten valkopuuteroidut peruukit. Etenkin naisten peruukeista tuli 1700-luvulla suuria, jopa metrin korkuisia, ja säilytettäessä niihin saattoi pesiä rottiakin.

Peruukkien käyttöoikeudesta kannettiin valtiontaloudellisista syistä Preussissa vuosina 1698–1717 vuotuista veroa. Peruukkivero löysi ylellisyysverona tiensä jo vuonna 1710 myös Ruotsiin, jonka osa Suomi silloin oli.

Monet ovat nähneet peruukit yläluokan tuhailuna. Peruukkien hyvät ajat päättyivät vuonna 1789 alkaneeseen Ranskan suureen valankumoukseen. Isossa-Britanniassa oli myös vuonna 1795 säädetyllä puuteriverotuksella kohtalokkaat seuraukset peruukeille. Hiuspuuteria

---

Saara Hyrkkö (vihr) vuonna 2019 kirjallisen kysymyksen ja demarinaiset vuonna 2020 esityksen. SDP kannatti asiaa puoluekokouksessaan 23.8.2020. Myös *Esko Linnakankaan* tutkimuksessa Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2019) kuukautis-suojien arvonlisäveron alentamiseen on suhtauduttu myönteisesti. – Juutalaisten käskyissä ja kielloissa on useita mainintoja kuukautisista ja niiden aikana käyttäytymisestä. Koraanissakin aihe on huomioitu. Jakeessa 2:222 kehoitetaan välttämään naisia, joilla on kuukautiset; heitä ei saa lähestyä, ennen kuin he tulevat puhtaiksi.

¹⁷⁸ *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 266 s.

käyttävän oli hankittava leimaverotoimistosta verollinen puuterin-käyttölupa, mutta kuningasperhe palvelijoiheen oli verosta vapautettu, samoin esimerkiksi pienituloiset papit sekä monet armeijaan ja laivastoon kuuluvat. Perheen isä, jolla oli enemmän kuin kaksi naimatonta tytärtä, saattoi hankkia kaksi lupaa, jotka olivat voimassa laajemmin. Isännällä taas oli oikeus hankkia palvelijaa varten lupa, joka oli siirrettävissä uudelle palvelijalle saman vuoden aikana. Puuterin käyttö väheni niin, että vuonna 1812 puuteriverovelvollisia oli 46 684, vuonna 1855 heitä oli enää 997. Vero kumottiin vuonna 1896.

Itsenäisessä Suomessa ei ole ollut käytössä erityistä peruukki- eikä puuteriveroa. Vuoden 1920 valtiopäivillä meille ehdotettiin kosmetiikkaveroa, mutta se jäi säätämättä. Eräissä muissa maissa kosmetiikkatuotteisiin on kohdistunut erityinen valmistevero. Ainakin Hollannissa on aikoinaan ollut käytössä myös saippuavero.

3.4.4 Vaateveroja¹⁷⁹

Vuonna 1716 annetulla asetuksella Ruotsiin ja siis myös meille säädettiin vero mm. hienoille puvuille. Korkein maksu meni kulta- ja hopeavaatteista, kukallisista ja vastaavista silkkikankaista sekä ulkomaisesta sametista. 1700-luvun alussa pönkkähametta pidettiin merkkinä ylläisyshimosta, ja ylläisyysasetus vuodelta 1731 oikeutti vain ylhäisimmät naiset käyttämään kyseistä vaatekappaletta. Kun käytännössä kävi vaikeaksi tehdä tarkkaa eroa ylhäisen ja alhaisen naisen välillä, niin määrättiin, että jokaisen naisen, joka tahtoi esiintyä tässä pukimessa, oli suoritettava valtiolle yhden taalerin vero. Kysymyksessä oli siis välitön kulutusvero.

Siinä liikevaihtoverolaissa, joka meillä oli voimassa vuosina 1951–1963, ylläisyysverotukseen viittaavia piirteitä näkyi suhtautumisessa asusteisiin, kun verottomiksi säädettiin

- työrukkaset
- jalkineet, naisten kulta-, hopea-, brokaadi-, opaali-, silkki-, satiini-, pronssi-, kalannahka- ja matelijannahkaisia kenkiä sekä miesten kiiltonahkakenkiä lukuun ottamatta

¹⁷⁹ *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 267–268; *Esko Linnakangas* Suomen kulutusverotuksen historia ja veneveron haaksirikko (2017) s. 63.

3 Vanhat ja uudet verot

- seuraavat tekstiiliaineet ja -tavarat, sikäli kuin ne eivät ole luonnon-silkkiä tai kullankehrääjätavaraa: langat, kankaat metritavarana ja huonekaluihin kiinnitettyinä, karvalanka- ja räsymatot, pitovaatteet ja asusteet, vuodevaatteet, pyyheliinat ja pyyhkeet sekä verhot ja pöytäliinat
- hattupalmikko, hatunteelmät, hatut, lakit ja muut päähineet, niihin luettuna turkishatut, jotka on valmistettu verovapaasta turkislammashahasta
- turkislammashahka, lukuun ottamatta krimi-, astrakaani-, persiaani-, puolipersiaani- ja tiibettinahkaa, ja siitä valmistetut turkistuotteet
- nahka-, kumi- ja muovivaatteet.

3.4.5 Arvonimivero¹⁸⁰

Omahyväisyyttä ja turhamaisuutta palvelevat asemaa osoittavien vaatteiden lisäksi kunnia- ja arvomerkit. Monet paheksuvat myös tittelinkipeyttä, jota tautia yritetään parantaa arvonimillä. Arvonimiä voidaan antaa ansioituneille henkilöille, jotka ovat kunnostautuneet hallitsijan palveluksessa tai muuten edistäneet yhteistä hyvää. Hallitsijalla itsellään on usein ollut paljon arvonimiä, jopa satoja.

Perustuslakivaliokunta ehdotti vuoden 1919 hallitusmuodon 15 §:ksi seuraavaa: ”Älköön tasavallassa annettako älköönkä käytetäkö aatelisarvoja, arvonimiä eikä ritarimerkkejä.” Se perusteli tittelien antamisen soveltuvan huonosti kansanvaltaan ja olevan omiaan edistämään ja ylläpitämään turhamaisuutta. Suuri valiokunta kuitenkin muutti pykälää: ”Älköön tasavallassa annettako aatelisarvoja eikä ritarimerkkejä.” Perustuslakivaliokunta hyväksyi 15 §:n siinä muodossa kuin se lopulta säädettiin: ”Älköön tasavallassa annettako aatelisarvoja älköönkä muita perinnöllisiä arvoja.” Vasemmisto oli vastustanut ritarimerkkijärjestelmän hyväksymistä. Eduskunnan enemmistö taas oli pitänyt kiinni ritarimerkeistä, ja lopulta vasemmisto hyväksyi ritarimerkit lehmänkauppana, kun hallitusmuodon 6 §:ään otettiin säännös: ”Kansalaisten työvoima on valtakunnan

¹⁸⁰ *Esko Linnakangas* Arvonimet verokarhun kynsissä, Lakimiesuutiset 4/2012 s. 64 s.; *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 270 ss. Siitä, keille arvonimiä eri aikoina on myönnetty, ks. esim. *Arvonimet Suomessa 1917–1985* (1986).

erikoisessa suojeluksessa.” Suomen nykyisessä perustuslaissa ei kielletä aatelisarvojen ja muiden perinnöllisten arvojen antamista, mutta kieltoa voidaan pitää itsestään selvänä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusvaatimuksen takia.

Arvonimistä on verotettu useissa valtioissa. Meillä arvonimiä verotettiin leimaverolain mukaan 2000-luvun alkuun asti, jolloin säädettiin laki arvonimestä suoritettavasta verosta. Oikeustilassa ei juuri tapahtunut muutosta. Avoimesta kirjeestä, jolla tasavallan presidentti myöntää arvonimistä annetussa tasavallan presidentin asetuksessa tarkoitetun arvonimen, suoritetaan veroa valtiolle. Veron on velvollinen suorittamaan arvonimeä koskevan esityksen tekijä.

Kalleimpia ovat valtioneuvoksen ja vuorineuvoksen arvonimet (48 400 euroa). Esimerkiksi verotusneuvos on 8 700 euron, seurakuntaneuvos 6 200 euron, rovasti 640 euron ja lentokapteeni 330 euron arvoinen. Arvonimivero on yleensä vain neljäsosa edellä mainitusta veromäärästä, jos arvonimen saaja on päätoimisessa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan tai kirkkoon.

Arvonimiverosta kertyy valtiolle vuosittain 1–2 miljoonaa euroa, joten veroa voidaan perustella arvonimien myöntämismenettelyn valtiolle aiheuttamilla kustannuksilla.

3.5 Palvelija- ja lemmikkiverot

3.5.1 Palvelijaverot¹⁸¹

Monissa uskonnoissa paheksutaan yllleistä elämää. Yllellisyytenä on pidetty myös liiallista palvelusväen määrää ja tiettyjä lemmikkieläimiä.

Vanhimpia yllisyysverotyyppejä työvoimaveroja eli palvelijaveroja lienee ollut Hollannissa vuonna 1636 käyttöön otettu vero. Englannissa vuodesta 1777 alkaen palvelusväestä kannettu vero koski vain miespuolisia palvelijoita, lukuun ottamatta lyhyttä aikaa vuoden 1785 jälkeen, jolloin verotettiin myös palvelijattarista, jos näitä

¹⁸¹ *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 263–264.

oli enemmän kuin kaksi. Maataloudessa sekä sairaaloissa ja tietyissä muissa laitoksissa toimivia palvelijoita vero ei koskenut.

Vuonna 1789 Ruotsissa ja siis myös meillä maksettavaksi säädettiin veroja eli ylellisyysmaksuja tarpeettomista palvelijoista, kuten kamari- ja muista palvelijoista, jos näitä pidettiin yli arvojärjestyksen perusteella määrätyn luvun. Myös kotipapista ja kokista oli maksettava veroa. Toisenlaisesta työvoimaverosta oli kysymys 1600-luvun henkivero- ja tuottoverotyypissä pariskuntaverossa, jota perusteltiin Liivinmaan sodan kustannuksilla. Veroa oli talonpojan maksettava vuosittain itsestään ja vaimostaan sekä rengeistään ja piioistaan.

3.5.2 Koiravero¹⁸²

Vuonna 1800 ylellisyysverojärjestelmäämme tuli koiravero. Sitä maksettiin myös metsästyskoirasta, mutta kahle- ja paimenkoirat olivat verovapaita. Esimerkiksi Englannissa koirat olivat verotuksen kohteena jo aikaisemmin.

Ensimmäinen kunnallinen koiraveromme säädettiin vuonna 1878, ja se tapahtui erityisesti terveyspoliittisista syistä. Vapaana kuljeksivat koirat nimittäin edistivät vesikauhun leviämistä, ja vailla hoitoa ja ravintoa olevat koirat myös hävittivät metsänriistaa. Sen vuoksi säädettiin koiran omistajan maksettavaksi koiravero ja määrättiin poliisi tappamaan sellaiset koirat, joista ei ollut veroa maksettu. Vero oli käytettävä ensisijaisesti korvauksiin vesikauhun vuoksi menetetyistä kotieläimistä; loput saatiin käyttää muihin kunnallisiin tarkoituksiin. Eduskunnassa viitattiin myös ylellisyysnäkökohtiin ja veronmaksukykyyn:

”Useissa tapauksissa maksaa koira vuosittain omistajalleen joltisenkin summan, tekemättä hänelle vähintäkään hyötyä, tahi ainakaan niin suurta, että se vastaisi koiran elatusta, ja silloin on koirien pitäminen suorastaan ylellisyyttä, jota syystä voi veroittaa; muissa tapauksissa ovat ne tosin suuresti hyödyksi ja tarpeellisia, mutta silloin voi niistä myöskin kantaa kohtuullista veroa.”

---

¹⁸² *Esko Linnakangas* Koiraverotus, Verotus 1991 s. 488 ss.; *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 256 ss.

Koiraveron vaikutti halutulla tavalla: koirat vähenivät, samoin vesikauhu. Vuonna 1882 annettiin valtiopäiville esitys, jossa ehdotettiin, ettei koiraveron toistaiseksi olisi ollut perittävä maaseudulla olevista koirista. Viitattiin siihen, että maan lounaisosassa sudet olivat tappaneet useita lapsia. Uskottiin, että tätä voitiin estää käyttämällä yleisemmin koiria, joiden haukunta varoitti asujaimistoa lähestyviltä petoeläimiltä. Koiraveron kannon lopettamiseen maaseudulla vaikutti sekin, ettei verolla ollut kansan kannatusta ainakaan sellaisilla seuduilla, joilla vesikauhua ei esiintynyt. Esitys hyväksyttiin, ja annettiin säädös, joka lopetti koiraveron maalla.

Vesikauhu alkoi taas levitä 1880-luvun lopussa ja 1890-luvun alussa, mikä aiheutti vaatimuksia koiraveron palauttamiseksi myös maaseudulle. Koiria syytettiin myös siitä, että ne hävittivät linnunpoikia ja muuta hyödyllistä riistaa ja tappoivat jopa lampaita. Varattomien koiranpitoa arvosteltiin ankarasti:

”Koiria eivät pidä ainoastaan varakkaammat ja ne perheet, jotka itse kykenevät elatuksensa hankkimaan, vaan melkeinpä poikkeuksetta sellaisetkin perheet, jolle vaivahoito antaa elatuksenapua. Tällaiset koirain omistajat, joilla omakin ravinto on usein hyvinkin niukka ja puutteellinen, eivät tietysti voi elukoilleen antaa tarpeellista ravintoa, joten koirain pitäminen tässä tapauksessa on katsottava suoranaiseksi eläinräkkäykseksi.”

Vuoden 1894 lopulla annettiinkin uudet säännökset koiraveron suorittamisesta. Vero säädettiin kannettavaksi ja hoidettavaksi muiden kunnallisverojen yhteydessä ja käytettäväksi ”kunnan mielen mukaan kunnan tarkoituksiin”. Sitä ei siis enää kohdistettu ensi sijassa vesikauhusta johtuviin menetyksiin. Tässä viitattiin koiraveron vähäiseen tuottoon ja niihin vaikeuksiin, joita syntyi jaettaessa varoja korvausta vaativien kesken.

Sodan aikana vuonna 1942 SDP:n lakialoitteessa ehdotettiin koiraveron korottamista mm. seuraavin perustein:

”Kun koiria, varsinkin kaupungeissa, on pidettävä tarpeettomina, ja kun ne osallistuvat supistuneiden elintarvikkeiden kulutukseen, on sitäkin suurempi syy niistä suoritettavaa veroa korottaa eritoten, koska koiranomistajat ovat yleensäkin sellaisessa taloudellisessa asemassa olevia, ettei veron korotus vaaranna heidän toimeentuloaan.”

Valiokunta piti veron korotusta tarpeellisena. Se kuitenkin kohtuuteen viitaten esitti verottomiksi sotasokeiden ja muidenkin opaskoirat. Eduskunta vapautti veron maksamisesta myös invalidit ja aistivialliset apu- ja opaskoiristaan sekä puolustuslaitoksen ja suojeluskunnat sotakoiristaan.

Koiraverotus uudistettiin vuonna 1979. Silloin todettiin, ettei vesikauhun leviämisen estämistä enää voitu pitää koiraverotuksen varsinaisena tarkoituksena, vaan koiraveron merkitys oli lähinnä fisikaalinen. Koirien lukumäärä oli kasvanut vapaa-ajan lisääntyessä ja elintason noustessa. Yhä suurempi koirakanta aiheutti kunnille yhä suurempia kuluja, esimerkiksi puhtaanapitokustannuksia ja palvelutoiminnoista aiheutuvia menoja.

Vuonna 1990 koiraverotus nousi julkisen keskustelun kohteeksi. Useat kunnat nimittäin tekivät aloitteen, että ne saisivat itse päättää, kantavatko ne koiraveroa vai eivät. Koiraveron enimmäismäärää pidettiin myös riittämättömänä veron kannosta aiheutuviin kustannuksiin nähden. Lakia muutettiinkin vuodesta 1991 lukien siten, että kunnanvaltuusto voi päättää, onko kunnassa suoritettava koiraveroa. Samalla koiraveron enimmäismäärä korotettiin.

Koiraveron pelasti pitkään kuolemalta sen luonteen muuttuminen ylellisyysverosta terveysveron kautta tietynlaiseksi päästö- ja jäteveroksi. Koiravero sai hyväksyntää siksi, että sillä katsottiin voitavan kattaa koirien jätösten yhteiskunnallisia kustannuksia ja helpotettavan koiranomistajien vaatimuksia koirapuistoista ja muista kunnallisista palveluista. Koiravero kuitenkin kävi vähitellen uhanalaiseksi, ja 2010-luvun lopulla se kumottiin.

3.5.3 Kissavero, varpusvero ja satakielivero¹⁸³

Kissaverosta tuskin on eläinverojen elvyttäjäksi, vaikka aivan tuntematon sekään ei ole. Saksan Emmerzhausenissa vuonna 1894 sellainen vero oli. Se ei kuitenkaan koskenut niitä, joilla oli vain yksi kissa.

Mielenkiintoinen eläinvero oli monin paikoin Saksaa 1700-luvulla peritty ns. varpusvero. Se ei ollut ylellisyysvero vaan liittyi siemeniä

¹⁸³ *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 260.

syövien varpusten määrän vähentämispyrkimykseen ja oli näin taporahan sukulainen. Esimerkiksi vuonna 1743 oli hannoverilaisten toimitettava viranomaisille tietty määrä varpusen-, harakan- ja variksenpäitä. Jos ei toimitannut, joutui maksamaan veroa. Hohenheimissa oli vuonna 1789 annetun määräyksen mukaan jokaisen toimitettava viranomaisille 12 elävää varpusta, joista maksettiin yhteensä kuusi silloista rahaa; jos ei varpusia toimitannut, joutui maksamaan verona 12 rahaa. Eläinverohistorian erikoisuutena on Saksassa 1800-luvun lopulla kannettu veroa häkissä pidetyistä satakielistä.

3.6 Huviverotus¹⁸⁴

3.6.1 Huvien verotus ennen Suomen itsenäistymistä

Monissa uskonnoissa suhtaudutaan torjuvasti viihteeseen tai ainakin sen tiettyihin muotoihin, mm. tanssiin, urheiluun, taide-esityksiin, musiikkiin ja elokuviin. Viihteen verotuksellakin on melko pitkä historia. Huvitilaisuuksista kannettiin meillä veroa jo 1700-luvun lopulla. Erilaisten artistien (comodianter och marionettspelare, lindansarne och dylika) oli nimittäin 12.12.1782 annetun julistuksen mukaan suoritettava jokaisesta esiintymiskerrasta maksu Kehruuhuonerahastoon. Huveja verotettiin myös vaivais- ja työhuonerahaston hyväksi 5.5.1818 annetun julistuksen perusteella (för skådespel, concerter, assemleer). Kehruuhuone on vanha nimitys naisten työvankiloille, joissa vangeilla teetettiin lähinnä käsitöitä, kuten kehruuta. Naisten vankilaan joutumisen yleisin syy tuohon aikaan oli vastasyntyneen lapsen surmaaminen.

Joulukuussa 1914 keisarin armollisessa asetuksessa säädettiin pääsymaksuista kannettavaksi meneillään olleen sodan aikana erityinen valtiolle menevä vero. Vero säädettiin ns. sotaverona ilman

¹⁸⁴ *Esko Linnakangas* Urheilu ja verotus – Oikeustieteellinen tutkimus (1984); *Esko Linnakangas* Elokuvaverotus (1990); *Anni Tolonen* Veroilla syntiä vastaan, *Aamulehti* 2.8.2016 s. B 1–4; *Janne Flinckilä* Laulujen lunnaat, *Raymond* 2017/2 s. 20 ss.; *Esko Linnakangas* Synti- ja häittaverot 1950-luvulla ja 2020-luvulla, *Verotus* 5/2020.

eduskuntamme myötävaikutusta. Tämä huvivero ymmärrettiin aluksi lähinnä ylellisyysveroksi. Huviverosta olivat vapaita ne tilaisuudet, joiden puhdas tuotto meni kokonaan sellaisille yhdistyksille ja laitoksille, joiden tarkoituksena oli haavoittuneiden ja sairaiden sotilaiden hoitaminen taikka huolenpito sotaan kutsuttujen perheistä. Vero oli aluksi 10 % pääsylipun hinnasta, mutta se korotettiin 20 %:ksi vuonna 1916. Vero kannettiin siten, että pääsylippuun kiinnitettiin veron määrää vastaavat postimerkit. Merkit oli kiinnitettävä lippuihin niin, että merkkien yläosa jäi kävijälle annettavaan pääsylippuun ja alaosa lippuvihon kannassa olevaan lipun osaan.

3.6.2 Itsenäistymisestä 1960-luvun alkuun

Suomen itsenäistyminen ja sotatilan päättyminen eivät merkinneet huviverotuksen loppumista. Vuonna 1920 siirryttiin käyttämään leimamerkkejä, ja vuonna 1922 siirryttiin käyttämään valtion toimesta painettuja pääsylippuja. Tansseista samoin kuin sirkusnäytännöistä oli 1920-luvulla yleensä suoritettava huviveroa 40 % pääsylipun hinnasta. Veroa ei suoritettu tilaisuuksista, joiden pääasiallisena ohjelmana oli puheita, esitelmiä, lausuntaa, laulu- ja soittoesityksiä, näytelmiä yms. mutta tanssia ohjelman päätyttyä oli enintään yhden tunnin ajan. Sodan jälkeen vuonna 1946 tanssien huvivero nostettiin jopa 50 %:iin. Vuonna 1948 säädettiin sellainen helpotus, että verovapaassa tilaisuudessa sallittiin tanssia 1,5 tuntia. Tanssien huvivero alennettiin 1950-luvun lopulla 25–30 %:iin.

Huviveroa voimakkaampi teho on ollut sodanaikaisilla tanssikielloilla.¹⁸⁵ Tanssikielto tuli voimaan talvisodan alussa 7.12.1939, koska pidettiin sopimattomana järjestää tansseja samaan aikaan kun miehiä kaatui rintamalla. Väli rauhan aikana vuonna 1940 kielto kumottiin osaksi, niin että tanssia sai olla yhden tunnin verran muun ohjelmiston ohella. Tanssikielto kumottiin kokonaan 26.6.1940, mutta se tuli uudelleen voimaan jatkosodan alettua kesäkuun lopulla 1941. Kielto oli sitten voimassa syksyyn 1944 saakka. Lokakuussa 1944 kieltoa lievennettiin taas niin, että tanssia sai olla tunnin verran muun iltamaohjelman päätteeksi.

---

¹⁸⁵ *Mari Koppinen* Stop tanssille, Helsingin Sanomat 14.4.2020 s. B 4, *Wikipedia* (Tanssikielto Suomessa).

Tanssikieltorajoitukset kumottiin suurimmaksi osaksi 30. joulukuuta 1944, mutta ravintoloissa tanssiminen jäi vielä kielletyksi. Lopullisesti tanssikieltorajoitukset poistuivat syyskuussa 1948.

Tanssikiellon voimassa ollessa tanssiminen oli sallittu ainoastaan häiden yhteydessä, jolloin hääpari sai tanssia yhden valssin muiden katseksella. Kieltoa pyrittiin kiertämään mm. pitämällä tansseja tanssikursseiden nimikkeellä sekä järjestämällä ns. nurkkatansseja yksityisasunnoissa, ladoissa yms. tiloissa.

Tanssikieltoa perusteltiin väestönsuojelulla ja moraalilla. Lotta Svärd -järjestön mukaan tanssiminen häpäisi sankarivainajien muistoa. Tanssia pidettiin tienä turmioon, sukupuolitauteihin, ei-toivottuihin raskauksiin ja alkoholiongelmaan.

Keväällä 2020 koronaviruksen vuoksi säädetty rajoitukset muistuttivat sodanaikaisia kieltöjä.

Urheilukilpailuista oli lähtökohtaisesti suoritettava veroa. Vuonna 1920 annetussa leimaverolaissa kuitenkin säädettiin, ettei tilaisuutta, jonka ohjelmassa on yksinomaan voimistelu- ja urheiluesityksiä, katsottu huvitilaisuudeksi. Lakiin lisättiin 1930-luvulla säännökset korkeasta huviverosta auto- ja moottoripyöräkilpailuille ja ammattinyrkkheilijöille. 1950-luvun lopulta moottoriurheilukilpailujen huvivero oli 15 % ja ammattinyrkkheilijöiden 35 %. 1950-luvulla säädettiin huviverosta vapaiksi jalkapallo-, jääkiekko- ja koripallokilpailut, jos vain toisen osapuolen joukkueessa oli ammattilaisurheilijoita. Tässä lähdettiin oletuksesta, ettei suomalaisissa joukkueissa pelannut ammattilaisia.

Huviverotus koski myös elokuvia. Ensimmäiset elokuvaesitykset Suomessa oli järjestetty jo 1890-luvulla, ja aluksi näytännöt tapahtuivat ulkomaalaisten yrittäjien sirkus- ja muiden viihdekiertueiden yhteydessä. Vuoden 1921 alussa voimaan tullessa leimaverolaissa veroksi säädettiin enintään 50 pennin hintaisesta lipusta 10 penniä ja sitä kalliimmasta lipusta ”kinematografinäytännöissä” 40 penniä markalta tai sen osalta. Nyt elokuvasta oli ensi kerran oma erityismaininta huviverosäännöksissä. Elokuvanäytäntöjen huviverotuksessa otettiin vuoden 1921 lopulta asti huomioon ohjelmiston laatu. Elokvien normaali vero oli 30 %, mutta tiede- ja taide-elokuvilla vero oli 20 %. Vuoden 1927 alusta tiede- ja opetuselokuvat säädettiin verottomiksi. Taide-elokuvien veroksi tuli 15 % ja muiden elokuvien veroksi 30 %.

Kotimainen elokuva tuli verovapaaksi vuonna 1930. Hyvin tärkeä oli myös vuonna 1933 voimaan tullut säännös, jonka mukaan sellaisten elokuvien veroa alennettiin, joiden täytekuvana esitettiin vähintään 200 metrin pituinen Suomessa valmistettu elokuva, joka oli katsottava tiede-, opetus- tai taide-elokuvaksi taikka joka kuvasi maan elinkeinoelämää. Tätä perusteltiin paitsi kotimaisen elokuvatuotannon edistämisellä myös kotimaisen elinkeinoelämän tunnetuksi tekemisellä ja matkailun edistämisellä.

Sotavuosien poikkeusolot lujittivat erityisesti kotimaisen elokuvan asemaa suuren yleisön vapaa-ajanviettotottumuksissa, kun kilpailevien huvittelumahdollisuuksien tarjonta oli vähäistä. Elokuvan suosiota ei vienyt edes verotuksen ankaroituminen vuonna 1941, jolloin vero säädettiin koskemaan myös kotimaisia elokuvia, tosin ulkomaisen elokuvien veroa lievempänä. Lainmuutosta perusteltiin poikkeuksellisilla oloilla ja valtion kasvaneella rahantarpeella. Kotimaisen lyhytelokuvan esittämisen aiheuttavaa alennusta tarkennettiin siten, että lyhytelokuvan piti olla kohtuulliset laatuvaatimukset täyttävä äänielokuva.

Jatkosodan aikana lakia muutettiin. Tiede- ja opetuselokuvat säilyivät verovapaina, mutta muutoin verotus tuli entistäkin ankarammaksi. Huviverotus säilyi sotien jälkeenkin varsin ankarana, mutta 1950-luvun alussa sitä lievennettiin. Kokonaan verottomiksi säädettiin siveellisesti ja taiteellisesti korkeatasoiset ja kohtuulliset tekniset vaatimukset täyttävät Suomessa valmistetut kokoillan äänielokuvat. Toisaalta 1950-luvun puolivälissä kotimaisten elokuvatarkastamon heikkotasoisiksi luokittelemien elokuvien vero korotettiin 30 %:ksi ja ulkomaisten heikkotasoisien filmien vero peräti 50 %:ksi.

1950-luvun puolivälissä tuli voimaan ns. pienten paikkakuntien veronhuojennus: vero oli normaalia alempi, jos elokuva esitettiin maalaiskunnassa tai enintään 4 000 asukkaan kaupungissa tai kauppalassa. Elokuvaveron fiskaalinenkin merkitys oli 1950-luvulla huomattava.

3.6.3 1960- ja 1970-luvut

Kotimainen elokuvatuotanto joutui 1950-luvun lopulla taloudellisiin vaikeuksiin, ja elokuvien huviverotusta kevennettiin. Elokuva-

teattereissa kävijöiden määrä kuitenkin aleni pääasiassa televisioiden yleistymisen vuoksi. Vuonna 1964 hallitus katsoi, ettei ollut syytä poistaa elokuvien verotusta kokonaan. Sen sijaan säädettiin elokuva-verolaki, jossa elokuvien verotusta alennettiin ja elokuvat jaettiin kahteen ryhmään. Normaaliksi veroksi tuli 10 %, mutta heikkotasoisiksi luonnehdittujen seksi- ja väkivaltaelokuvien veroksi tuli 30 %. Elokuvaveroa käytettiin kotimaisen elokuvatuotannon avustamiseen. Elokuvaverolaki romahdutti veron tuoton, ja vuoden 1969 lopulla opetusministeriö ja elokuva-alan järjestöt sopivat Suomen elokuväsäätiön perustamisesta. Säätiön rahoitukseen liittyen elokuvaverolakiin lisättiin säännös, jonka mukaan veroa alennettiin, jos näytännön toimeenpanija sitoutui suorittamaan elokuväsäätiölle tietyn osan näytännön pääsymaksusta. Veron tuotto laski säätiöratkaisun jälkeen entistäkin pienemmäksi. Elokuvaveroa kertyi 1970-luvulla lähinnä vain seksielokuvien esittämisestä niihin keskittyneissä elokuvateattereissa.

3.6.4 Huviverotuksen kumoaminen 1980-luvun alussa

Ravintolaelinkeinon elvyttämistoimenpiteenä luovuttiin keväällä 1979 ravitsemisliikkeiden aukioloajan ja tarjoilun pidentämistä koskevien lupapäätösten leimaverosta samoin kuin tanssi-, revyy- ja muiden niihin verrattavien ohjelmien lupapäätöksistä perittävästä leimaverosta, joka oli tavallaan korvannut näiden tilaisuuksien huviveron.

Kesällä 1980 hallitus antoi esityksen huviverosäännösten muuttamisesta. Esityksen perustelujen mukaan 80 % huviveron tuotosta muodostui yleishyödyllisten yhteisöjen järjestämien tanssitilaisuuksien pääsylipuista suoritettavasta verosta. Hallitus esitti huviveron poistamista yleishyödyllisten yhteisöjen toimeenpanemien tanssien pääsylipuilta. Valtiovarainvaliokunta kuitenkin ehdotti koko huviverotuksen poistamista. Huviverotuksen kumoava leimaverolain muutos hyväksyttiin tämän mukaisesti, ja se tuli voimaan vuoden 1981 alusta.

3.6.5 Elokvaveron hiipuminen 1980-luvulla ja kumoaminen vuonna 1994

Valtiovarainministeriö asetti vuoden 1981 alussa työryhmän selvittämään, olisiko huviverosta luopumisen vuoksi aiheellista kumota myös elokuvaverotus. Työryhmä totesi elokuvaveroa kertyvän käytännössä vain 30 %:n elokuvien (seksi- ja väkivaltaelokuvat) esittämisestä. Veron tuotto oli vähäinen, eikä veron kumoamisella siltä kannalta ollut merkitystä. Koska 30 %:n elokuvavero oli merkittävä kulttuuripoliittinen elokuvien esitys- ja levitystoiminnan säätelykeino, olisi elokuvaverolain kumoaminen työryhmän mielestä merkinnyt supistusta yhteiskunnan mahdollisuuksiin rajoittaa heikkotasoisien elokuvien esittämistä. Työryhmä katsoi, että jos elokuvavero poistettaisiin, pitäisi elokuvien ennakkotarkastusperusteita laajentaa.¹⁸⁶ Työryhmä totesi myös, että Suomen elokuvasäätiön rahoitus oli säätiömaksun tuoton kautta olennaisesti kytketty elokuvaverolakiin. Työryhmä ei pitänyt tarkoituksenmukaisena kumota lakia.

Elokvaveron tuotto hupeni 1980-luvun puolivälistä alkaen niin, että vuonna 1992 se oli enää 22 000 markkaa. Se johtui mm. videolaitteiden yleistymisestä: seksielokuvien katselu siirtyi elokuvateattereista koteihin. Vuonna 1994 elokuvaverotus kumottiin. Hallituksen esityksessä todettiin, että rangaistusveron merkitys elokuvateattereiden ohjelmiston laatuun vaikuttavana tekijänä oli menettänyt merkityksensä. Säätiömaksulla ei ollut enää Suomen elokuvasäätiön talouden kannalta samaa merkitystä kuin aikaisemmin, sillä maksu kattoi vain vähäisen osan säätiön rahoituksesta. Eduskunnalle oli annettu esitys arvonlisäverolaiksi, jossa ehdotettiin elokuvanäytöksistä suoritettavaksi arvonlisäveroa. Kun ei ollut kohtuullista, että elokuvateatterit olisivat joutuneet suorittamaan myös säätiömaksua, elokuvaveroa luovuttiin. Elokvaveroa säätiön toiminta rahoitettiin osoittamalla sille valtion talousarviossa määräraha.

---

¹⁸⁶ Vuonna 1988 joutuivat 30 %:n veroluokkaan seuraavat elokuvat: Ruotsittaret Ibizaalla, Adam & Nicole, Polttava himo, Come play with me, Vaalea kuuma, Likainen Harry, Lemmenjanoiset nymfot, Tarjoan itseni sinulle, Tuhansien nautintojen talo, Mobilhouse Girls, Molly, Newman's law, Haluatko rakastella kanssani, Lämäys, Intohimon orjattaret, Kiihkeät kaunottaret, Thrill Seekers, Väkivallan vihollinen 3, Pahuuden yö, Ennustus.

3.7 Yleisradiotoiminta ja paheksuttavat julkaisut verotuksessa¹⁸⁷

3.7.1 Radiolupamaksusta televisiomaksuun

Monet uskonnot pyrkivät suojaamaan uskovia vaarallisena pitämälleen tiedonvälitykseltä. Tämä on koskenut erityisesti televisiota ja tietynlaista lehdistöä. Siksi tässä onkin syytä käsitellä myös niihin liittyviä veroja.

Paikallis- ja harrastajaradiotoimintaa on ollut Suomessa 1920-luvun alusta. Valtakunnallista toimintaa varten perustettiin vuonna 1926 O.Y. Suomen Yleisradio – A.B. Finlands Rundradio, jonka suurimmat omistajat olivat merkittäviä suomalaisia yhtiöitä ja yhdistyksiä. Kuunteluluvat myönsi aluksi kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö ja vuoden 1927 radiolain säätämisen jälkeen Posti- ja lennätinlaitoksen lupakonttori. Radiolaissa myös säädettiin lupamaksuja hoitavan radiorahaston perustamisesta. Vuonna 1934 yhtiöstä tuli valtio-omisteinen ja kuuntelulupatulot alettiin tulouttaa kokonaan yhtiölle.

Kun Suomen Yleisradio Oy 1950-luvun lopulla aloitti televisio-toiminnan, sen rahoituksessa päädyttiin luparahoitukseen. Vuonna 1977 radiolupamaksu lakkautettiin yhdistämällä se televisiomaksuun. Televisiomaksun perustana oli laki valtion televisio- ja radiorahastosta. Lain tarkoituksena oli järjestää Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus ja valtion televisio- ja radiorahaston hoito sekä muutoinkin edistää televisio- ja radiotoimintaa.

¹⁸⁷ *Esko Linnakangas* Yleisradiovero, Verotus 2012 s. 352 ss.; *Esko Linnakangas* Korvamerkkiverot, vapaaehtoiset verot ja veron kirnuaminen, Defensor Legis 2018 s. 656 ss.; *Esko Linnakangas* Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020) s. 176 ss.; *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousu, reinkarnaatio (2016) s. 295 ss.

3.7.2 Yleisradiovero ja sen luonne

Hallitus antoi 5.4.2012 esityksen laiksi yleisradioverosta ja laeiksi eräiden siihen liittyvien verolakien muuttamisesta. Esitys oli osa laajempaa kokonaisuutta, jonka tarkoituksena oli uudistaa Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitusjärjestelmä.

Tavoitteena oli luoda rahoitus- ja hallintomalli, joka turvaa pitkäjänteisesti Yleisradion julkisen palvelun kehittämisen ja riippumattomuuden. Huomiota kiinnitettiin rahoitusmallin vakauteen, järjestelmän oikeudenmukaisuuteen ja laajaan maksupohjaan. Tällä tavoin uskottiin turvattavan Yleisradion asema suomalaisen kulttuurin tuottajana, moniarvoisena ja riippumattomana tiedonvälittäjänä sekä sananvapauden ylläpitäjänä.

Kaikki kokonaisuuteen kuuluvat lakiehdotukset perustuivat eduskuntaryhmien puheenjohtajien ja asunto- ja viestintäministerin 16.12.2011 hyväksymään julkilausumaan sekä valtioneuvoston sen pohjalta 21.12.2011 hyväksymään periaatepäätökseen. Eduskunta hyväksyi esityksen kesäkuussa 2012, mutta yhteisöjen osalta säädetty malli, joka perustui valtiovarainvaliokunnan tekemiin muutoksiin, erosi suuresti hallituksen esityksestä. Veroa peritään vuosittain suunnilleen yhtä paljon kuin olisi kannettu televisiomaksuja.

Yleisradioverolla ei ole mitään konkreettista yhteyttä vastasuoritukseen, esimerkiksi radion kuuntelemiseen tai TV-lähetysten seuraamiseen. Valtiosääntöoikeudellisesti kysymyksessä on selvästi vero eikä maksu. Yleisradioveroa verovelvollisen on maksettava, vaikka hänellä ei edes ole radiota eikä televisiota ja vaikka hän olisi kuurosokea. Ylellisyysveroksi ei yleisradioveroa saateta luonnehtia. Se poikkeaa esimerkiksi 1700-luvun välittömistä ylellisyysveroista, kuten kahvi-verosta, joka vaati samantapaista urkintajärjestelmää kuin aikoinaan televisiomaksujen valvonta.

Kun otetaan huomioon, että kysymyksessä on vero, joka määräytyy henkilön vuositulojen mukaan, suoritus on luonnollista nähdä tuloverona samaan tapaan kuin valtion tulovero, kunnallisvero ja kirkollisverokin.

3.7.3 Kirjojen, lehtien yms. verotus

Suomessa yleinen kulutusverotus alkoi vuonna 1941. Ensimmäisten liikevaihtoverolakiemme aikana kirjoja verotettiin niin kuin muitakin tavaroita. Vuonna 1950 annetussa hallituksen esityksessä ehdotettiin, että verottomia olisivat olleet kotimaiset väitöskirjat ja tieteellisiin sarjoihin kuuluvat julkaisut. Verottomuutta laajennettiin eduskuntakäsittelyssä siten, että verollisia eivät olleet myöskään kartta- ja nuotijulkaisut ja varsinaiseen kirjallisuuteen kuuluvat kirjat. Siitä, mitkä julkaisut kuuluivat ”varsinaiseen kirjallisuuteen”, aiheutui riitoja mm. opaskirjojen, sääntökirjojen ja huoltokirjojen osalta. Varsinaiseen kirjallisuuteen kuuluvien kirjojen verottomuus kumottiin vuoden 1964 alussa voimaan tulleella liikevaihtoverolaila. Sen jälkeen kirjat olivat normaalisti verotettavia 1990-luvun puoliväliin asti, jolloin Suomessa tuli voimaan arvonlisäverolaki. Tuolloin kirjat kulttuuripoliittisista syistä säädettiin alennetun verokannan alaisiksi.

Sanomalehdet olivat verottomia jo ensimmäisissä liikevaihtoverolaisissamme. Verottomuutta perusteltiin sillä yleisellä merkityksellä, joka sanomalehdillä on uutisten levittäjänä. Sanomalehdet myös yleensä hankitaan tilattuina. Aikakauslehdet ajanvietehtiä lukuun ottamatta säädettiin verovapaiksi 1950-luvun alussa. Verollisina ajanvietehtinä pidettiin mm. Kalle- ja Cocktail-nimisiä miestenlehtiä.

Aikakauslehtien samanlaista verotuskohtelua on puollettu lähinnä niillä vaikeuksilla, joita liittyy sanoma- ja aikakauslehtien väliseen rajankäyntiin. 1960-luvulla voimaan tulleessa liikevaihtoverolaisessa ajanvietehtiä ei enää asetettu muita huonompaan asemaan. Vuoden 2012 alussa sanoma- ja aikakauslehdille tuli 9 %:n vero. Vuoden 2013 alusta tuo vero on korotettu 10 %:ksi.

3.8 Peliverot¹⁸⁸

3.8.1 Pelikorttiveron synty, kehitys ja kumoaminen

Monet uskonnot tuomitsevat uhkapelin, ja viihdepelaamistakin usein paheksutaan. Pelit ovat olleet ja ovat nykyisinkin monessa maassa erityisen veron kohteena.

Pelikortit tulivat verotuksen kohteeksi Ruotsissa ja siis myös meillä ensimmäisen kerran 1700-luvulla, jolloin veroa kannettiin leimamaksun muodossa. Pelikorttiverotuksen historia autonomian aikana alkaa vuodesta 1842, jolloin säädettiin Suomessa valmistetuista pelikorteista suoritettavaksi leimamaksua.

Vuonna 1865 otettiin Suomessa ensimmäisen kerran käyttöön yleinen tulosuostunta eli tuloverotus. Pelikorttien valmistajat määrättiin maksamaan tulosuostunnan ohella ylimääräistä suostuntaveroa jokaisesta myydystä korttipakasta. Tämä pelikorttisuostunta voidaan ainakin osittain rinnastaa valmisteveroihin, sillä se määräytyi myytyjen tuotteiden määrän eikä niistä saadun tulon perusteella. Vuonna 1882 pelikorteista kannettavasta suostuntaverosta annettiin erillinen säädös, ja siten tämä vero erotettiin tulosuostunnasta.

Kun eduskunta hyväksyi pelikorttisuostunnan vuodeksi 1913, se piti käytännössä parempana sen sisällyttämistä tulevaisuudessa leimasuostuntaan eli leimaveroon. Seuraavan vuoden valtiopäiville annettiin kuitenkin entiseen tapaan esitykset pelikortti- ja leimasuostunnoista. Tällöin eduskunta yhdisti pelikorttisuostunnan leimasuostuntaa koskeneeseen säädökseen. Vuoden 1914 valtiopäiville ei annettu ollenkaan esitystä pelikorttisuostunnan kantamisesta vuonna 1915, eikä pelikorttisuostunta sisältynyt myöskään leimasuostuntaa koskeneeseen esitykseen. Kun pelikorteista peritty leimamaksu korotettiin hallinnollisella asetuksella, pysyi pelikorttien verotus kuitenkin

---

¹⁸⁸ *Leila Juanto* Pelikortteja, tulitikkuja, kahvia, kultaa ja hopeaa eli eräistä verotuksen historiaan jääneistä valmisteveroista (1994); *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016) s. 122 ss.; *Leila Juanto – Esko Linnakangas* Peliverot – vanhaa ja uutta, Verotus 2018 s. 606 ss.

entisen suuruisena. Eduskunta katsoi, että oikeutta tällaisen asetuksen antamiseen ei olisi ollut, koska pelikorttimaksu ei ollut sen mielestä luonteeltaan maksu vaan vero, jonka korottamiseen hallitsijalla ei olisi ollut oikeutta ilman eduskunnan suostumusta.

Pelikorttileimamaksun kantamista jatkettiin hallinnollisen asetuksen nojalla vuoden 1915 jälkeenkin, kun valtiopäiviä ei kutsuttu koolle ennen kuin vuonna 1917. Vuoden 1917 valtiopäivillä tuli käsiteltäväksi hallituksen esitys eräiden sodan ajaksi hallinnollista tietä säädettyjen verojen jatkamisesta sen vuoden loppuun. Valtiovarainvaliokunta katsoi, että lainvastaiseen asetukseen perustuvaa pelikorttileimamaksun kantamista ei ollut enää jatkettava. Valiokunta sisällytti pelikorttisuostuntaveron ehdotukseen leimasuostuntalaista. Asiaa ei kuitenkaan ehditty käsitellä loppuun, koska eduskunta hajotettiin.

Vuoden 1917 toisille valtiopäiville annetussa hallituksen esityksessä valtiovarainvaliokunnan edellisillä valtiopäivillä tekemät muutosehdotukset otettiin huomioon. Vuoden 1918 loppuun voimassa olleessa laissa leimasuostunnasta säädettiin maksettavaksi leimaveroa Suomessa valmistetuista tai muualta tuoduista pelikorteista.

Säännökset pelikorttiverosta sisältyivät tämän jälkeen leimaverolakiin. Vuoden 1920 leimaverolain mukaan pelikorteista maksettava leimavero oli 30 markkaa. Vuonna 1930 vero alennettiin 10 markkaan kultakin korttipakalta, koska liian korkea vero oli johtanut pelikorttien salakuljetuksen yleistymiseen. Tämän jälkeen pelikorttiveroa ei enää alennettu, vaan sitä päinvastoin korotettiin useainkin kertaan. Vero kumottiin vasta vuonna 1983. Luopumista verosta, jonka suuruus oli 1980-luvun alussa viisi silloista markkaa korttipakalta, perusteltiin mm. veronkannon vaikeudella. Hallituksen esityksessä viitattiin esimerkiksi valvontaongelmiin matkailijoiden tuomien pelikorttien osalta. Harva matkustaja tiesi ostaessaan aluksilla yleisesti myytävänä olevan korttipakan, että kortit olisi ollut ilmoitettava tulissa leimaveron maksamista varten.

3.8.2 Pelikorttiveron luonne ja sukulaiset

Pelikorttiveron luonnetta valtiovarainvaliokunnassa syksyllä 1907 pohdittaessa edustaja *Huoponen* (nuorsuom.) lausui:

”Suostuntaveroja [--] tarvitaan ja sillä perustellaan tätä korottamista, mutta ei mainita sanaakaan toisesta minun mielestäni paljoa tärkeämmästä, siveellisestä puolesta. [--] jotenkin laajalla alueella Suomessa varsinkin Karjalassa kortinpelu on muuttunut aivan kansallispaheeksi, jonka sekä siveelliset että kansantaloudelliset seuraukset ovat äärettömät [--].”

Samassa tilaisuudessa edustaja *V. Wuolijoki* (SDP) piti pelikorttiveroa varallisuusverona, sillä ”ne, jotka sen veron maksavat, ovat pääasiallisesti herraspelureita, jotka ostavat kapakassa kortit; köyhempi kansa, niinkuin tukkimiespelurit, ostavat käytettyjä kortteja”.

Pelikorttien verotuksen yhteydessä on viitattu mm. ylellisyysveronäkökohtaan. *Leo Harmaja* kirjoitti vuonna 1923 pelikorttiveron taustasta seuraavasti:

”Verotuksen aiheena on se ylellisyyteen luettava kulutus, jota pelin harjoittaminen tavallisesti merkitsee. Erikoisen verotuksen myönnetään jotenkin yleisesti tässä olevan paikallaan, mutta toiselta puolen pidetään kohtuuden vaatimana, ettei veroa määrätä kovin korkeaksi, mikä voisi tuntua liian rasittavalta, jos pelikortteja käytetään vain viattomaan ajanviettoon perhepiirissä.”

Harmaja kytki liian korkean pelikorttiveron ongelmiin myös nyky-yhteiskunnan kannalta kiinnostavan terveystaloudelliseksi luokiteltavan näkökohdan todetessaan:

”On myös muistettava, että veron ollessa tuntuva pidetään samoja pelikortteja kauan käytössä, mikä saattaa olla epäsiistiä, jopa epäterveellistä.”

Lainvalmistelukunta ehdotti aikoinaan pelikorttiveron erottamista leimaverosta, koska sen mielestä pelikorttivero rinnastui laadultaan valmisteveroihin. Ehdotus ei kuitenkaan toteutunut. Viime vaiheessa pelikorttiverosta säädettiin leimaverolain 9 luvussa, jonka otsikkona oli ”Pelikortit ja erinäiset voitot”. Luvussa oli kaksi pykälää, joista toinen koski pelikorttiveroa ja toinen arpajaisvoittojen veroa. Pelikorttien ja arpajaisien verotuksessa onkin yhteistä voiton tavoittelu pelaamalla.

3.8.3 Arpajaisvero

Vuonna 1935 siirrettiin voittojen verotuksessa ilmenneiden epäkohkien vuoksi eräiden arvonnassa saatujen voittojen verotus leimaverotuksen yhteyteen. Tässä otettiin ensi askeleita kohti lähdeverotyypistä arpajaisveroa.

Vuoden 1943 leimaverolain mukaan raha-arpojen tai palkinto-obligaatioiden arvonnassa saaduista voitoista suoritettiin voittoa perittäessä leimaveroa. Veromäärä oli suurimmista voitoista 20 % ja pienemmistä 10 %; aivan pienimmät voitot olivat verottomia. Urheilukilpailujen yhteydessä toimeenpannuista vedonlyönneistä oli veikkausyhtiön ennen voiton jakamista pidettävä leimaveroa 10 % voittona jaettavasta määrästä. Vastaavasti tuloverolaisissa säädettiin, että veronalaiseksi tuloksi ei katsottu kotimaisten raha-arpojen tai palkinto-obligaatioiden arvonnassa saatua voittoa, mikäli siitä oli suoritettu leimaveroa, eikä voittoa, joka oli saatu urheilukilpailujen yhteydessä asianomaisella luvalla toimeenpannuissa vedonlyönneissä.

Vuonna 1970 säädettiin arpajaisverolaki, jota on sittemmin muutettu moneen otteeseen. Nykyisin on voimassa vuonna 1992 säädetty arpajaisverolaki, jota sitäkin on useasti tarkistettu.

Arpajaisveroa suoritetaan valtiolle Suomessa toimeenpannuista arpajaisista. Arpajaisilla tarkoitetaan lain 2.1 §:n 1 kohdan mukaan arpajaislain (1047/2001) 3 §:ssä tarkoitettuja raha- ja tavara-arpajaisia, arvauskilpailuja, bingopeliä, veikkausta, vedonlyöntiä ja totopeliä sekä raha-automaattien ja tavaravoittoautomaattien pitämistä yleisön käytettävänä, kasinopelien toimeenpanemista ja pelikasinotoimintaa sekä arpajaislain 56 §:ssä tarkoitettujen peliautomaattien ja pelilaitteiden pitämistä yleisön käytettävänä.

Lain 2.1 §:n 2 kohdan mukaan arpajaisilla tarkoitetaan myös muuta kuin arpajaislainsäädännössä tarkoitettua julkisesti järjestettyä arvontaa, arvaamista, vedonlyöntiä tai niihin rinnastettavaa, sattumasta osaksi tai kokonaan riippuvaa menettelyä, jossa voi voittoa rahaa tai rahanarvoisen etuuden, jota ei ole pidettävä kohtuullisena vastikkeena jostakin suorituksesta tai ennakkoperintälaissa tarkoitettuna palkkana.

Arpajaisten tuotolla tarkoitetaan rahapanosten yhteismäärän ja pelaajille maksettujen voittojen erotusta. Tavara-arpajaisten ja arvaus-

kilpailujen tuotolla tarkoitetaan kuitenkin niihin osallistumiseksi suoritettujen rahapanosten yhteismäärää ja arpojen myynnistä kertynyttä kokonaistuloa, ja tavaravoittoautomaattien tuotolla tarkoitetaan automaattien käyttämiseksi suoritettujen rahapanosten yhteismäärää. Voiton arvo on voiton määrä taikka esineen tai hyödykkeen hankintahinta. Jos tätä perustetta ei voida saannon vastikkeettomuuden vuoksi tai muusta syystä soveltaa, voiton arvona pidetään voiton todennäköistä luovutushintaa.

Yksinoikeudella toimeenpantujen arpajaisten ja totopelien tuotosta arpajaisvero on vuodesta 2012 alkaen ollut 12 %. Tavara-arpajaisissa vero on 1,5 % arpajaisten tuotosta ja bingoipelissä 5 % jaettujen voittojen yhteenlasketusta arvosta. Muista arpajaisista vero on 30 % jaettujen voittojen yhteenlasketusta arvosta. Arpajaisverosta 98 % tulee yksinoikeudella toimeenpannuista arpajaisista. Vaikka arpajaisveron tarkoitus on yhä korvata voittojen tuloverotus, tästä verosta on kehittynyt yhä enemmän pelitoiminnan vero. Se muistuttaakin jo yhtä paljon erityisiä kulutusveroja kuin tuloverotusta. Budjetissakaan arpajaisvero ei ole tuloverotuksen osa vaan kohdassa ”Muut verot”.

3.9 Sota- sekä ase- ja tuliverot

3.9.1 Sotien rahoittaminen veroilla ja aseverot¹⁸⁹

Puolustusvoimien ja suojeluskuntajärjestön osuus valtion menoista oli erittäin merkittävä Suomen itsenäistymisestä 1940-luvun puoliväliin. Se oli 1910- ja 1920-lukujen vaihteessa vähän yli 20 %, 1920-luvulla yleensä noin 15 % ja 1930-luvulla taas runsaat 20 %. Sodan jälkeen tilanne muuttui ratkaisevasti. Esimerkiksi vuonna 1946 Puolustusvoimien osuus valtion talousarvion mukaisista varsinaisista menoista oli 7 %. Sen jälkeen puolustusministeriön osuus valtion talousarvion menoista on ollut 5–6 %:n tasolla (5,6 % v. 2019).

Verojen vanhimpia käyttötarkoituksia on ollut hallitsijan joukkojen aseistaminen. Yleensä tällöin ei ole kuitenkaan puhuttu aseveroista.

---

¹⁸⁹ *Esko Linnakangas* Aseveroa on esitetty ennenkin, Helsingin Sanomat 13.1.2012 C 6 ja Ase & Erä 1/2012 s. 68; *Esko Linnakangas* Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020) s. 295 ss.

Helsingin Sanomien mielipidesivulla 4.1.2012 *Riitta Breuer* kysyi, miksi Suomessa ei peritä aseveroa, vaikka ampuma-aseen omistajista ja aseista on valmiina tarkat rekisterit. Hän laski, että vuotuisella sata-sen verolla valtion kassaan kertyisi 160 miljoonaa euroa. *Jukka Sassi* toi 6.1.2012 keskusteluun keittiöveitset, koska niillä tehdään paljon henkirikoksia.

Ajatus yksityisiltä kannettavasta aseiden hallussapitoverosta ei ole vitsi. Tällainen vero ei olisi myöskään ihan uusi keksintö. Aseveroja ulkomailla on perittykin – lähinnä ylellisyysveroina. Näin tapahtui ainakin Skotlannissa 1910-luvun alussa, jolloin käytössä ei ollut yleis-tä kulutusverotusta.

1930-luvun alussa voimassa olevaan aselupa-an sidottua ampuma-aseveroa Suomeen esitti ylellisyysveroja tutkinut taloustieteen profes-sori *Ilm. Kovero*.¹⁹⁰ Progressiivisia rikkausveroja, joita vastustajat myös kateusveroiksi kutsuvat, siis lähinnä tulo- ja varallisuusveroja, hän sen sijaan ei halunnut korottaa. Viime aikoina uusia veroja ja entisten verojen palauttamista on yleensä perusteltu muilla kuin ylellisyysvero-syillä. Aseveroa kannattaisi markkinoida verotulojen lisäämisen ohella turvallisuuspoliittisilla syillä lähtien siitä, että yksityisten hallussa ole-vat aseet ovat turvallisuusriski. Veron suuruus voitaisiin haluttaessa säätää riippuvaksi verotettavien vuositulojen määrästä hieman samaan tapaan kuin yleisradioverossa.

3.9.2 Tulitikut ja ilotulitteet¹⁹¹

Maailmankirjallisuuden varmaan kuuluisin tulitikkutarina on ”Pieni tulitikkutyttö”, jonka vuonna 1845 kirjoitti tanskalainen *H. C. Ander-sen*. Satu kertoo köyhästä tytöstä, joka uudenvuodenaattona kadulla turhaan yrittää myydä tulitikkuja; kotiin hän ei uskalla mennä. Läm-pimikseen tyttö polttaa tulitikkuja, ja niistä viimeistenkin sammuttua kuolee taivaallisia näkyjä nähden. Suomalaisesta tikkukirjallisuudes-ta muistetaan erityisesti ”Tulitikkuja lainaamassa”, *Maiju Lassilan*

¹⁹⁰ *Ilm. Kovero* Ylellisyysverotus (1932).

¹⁹¹ *Leila Juanto* Pelikortteja, tulitikkuja, kahvia, kultaa ja hopeaa eli eräistä verotuk-sen historiaan jääneistä valmisteveroista (1994); *Leila Juanto – Esko Linnakangas* Tulitikkuverosta ilotuliteveroon, Verotus 2020 s. 248 ss.

(oikeampi nimi *Algot Untola*) romaani vuodelta 1910. Kirja kertoo liperiläisen isännän pitkäksi venyvistä kommelluksista ja humalatoikkarointia sisältävästä tulitikkunhakureissusta. Kirjailijan kuolema keväällä 1918 oli traaginen, mutta kysymys ei ollut tulitikkuleikeistä.

Tulitikkun edeltäjä oli tuluskiven ja taulan yhdistelmä. Vielä 1800-luvun alussa pienintäkin liekkiä asumuksen tulisijassa varjeltiin. Jos se sammui, oli ryhdyttävä iskemään tuliraudalla kivestä kipinää taulaan ja puhallettava uutta tulta syttymään. Sitä ennen oli ollut vieläkin vaikeampaa, kun oli iskettävä kipinöitä pelkistä kivistä tai hangattava puupalikoita yhteen tulen saamiseksi.

Vuonna 1826 englantilainen kemisti *John Walker* keksi raapaisemalla syttyvän tikun. Helppokäyttöisten raapaisutikkujen suosio kasvoi ja hinta halpeni, mutta tikut haisivat pahalle ja sytytetyistä tikuista kipinät sinkoivat ympäriinsä. Hajuhaittaan löytyi ratkaisu, kun valmistuksessa alettiin käyttää valkoista fosforia, ja tällöin tikut myös syttyivät helpommin. Fosforitulitikkujen kaupallinen valmistus alkoi 1830-luvulla. Tulitikkutehtaita alkoi nousta ympäri maailmaa, ja tulitikkuteollisuudesta kehittyi merkittävä teollisuudenala.

Suomeen perustettiin 1840- ja 1850-luvuilla useita pieniä tulitikkutehtaita. Vuonna 1851 toimintansa aloittanut tukholmalaiseen kauppiassukuun kuuluneen *Hampus Julius Oldenburgin* perustama Porin Tulitikkutehdas oli vuosikymmeniä Suomen suurin tulitikkutehdas ja myös Euroopan suurimpia. Tehtaan tikkuaskien etiketissä istui soihtua pitelevä karhu. Tehdas käytti perustamisestaan lähtien pääosin lapsityövoimaa aina vuoteen 1921 saakka, jolloin tuli voimaan oppivelvollisuuslaki; tuotannon käynnistyessä tehtaan 70:stä työntekijästä 65 oli lapsia.

Valkoinen fosfori syttyy herkästi itsestään palamaan ja liukenee orgaanisiin liuottimiin. Se on hyvin myrkyllistä ja aiheuttaa vaikeita palovammoja. Työsuojelullisista ja turvallisuussyistä valkoinen fosfori tulitikuissa kiellettiin monissa maissa, ja sen sijasta alettiin käyttää vähemmän vaarallista punaista fosforia. Suomi oli ensimmäinen valkoisen fosforin käytön kieltänyt maa (v. 1872), seuraavat olivat Tanska ja Sveitsi (v. 1881).

Tulitikkuveroa suunniteltiin Suomessa jo autonomian aikana, ja asiaa koskeva esitys annettiin vuoden 1891 valtiopäiville. Venäjällä tulitikut olivat tuolloin aksiisiverotuksen kohteena. Säädyt kuitenkin

hylkäsivät ehdotuksen, eikä hanke toteutunut. Hylkäämistä perusteltiin mm. sillä, että vero olisi rasittanut eniten taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevia kansalaisia, koska se kohdistui välttämättömään kulutushyödykkeeseen. Veron katsottiin myös vaikuttavan haitallisesti suomalaisen tulitikkuteollisuuden asemaan.

Vuonna 1895 annetulla keisarillisella julistuksella pyrittiin edistämään tulitikkujen vientiä ulkomaille myöntämällä tulitikkutehtailijoille osittaista palautusta siitä tullista, jonka he olivat maksaneet maasta viedyn tavarain valmistukseen käytetyistä ulkomaisista kemiallisista ja muista aineista. Vuosina 1915 ja 1916 annetuilla senaatin päätöksillä puolestaan rajoitettiin tulitikkujen vientiä Suomesta ulkomaille ja muualle keisarikuntaan. Vuonna 1917 annettiin lisäksi erityinen päätös tulitikkukaupan järjestämisestä Suomessa, jolla päätöksellä rajoitettiin vähittäiskaupassa myytävien tulitikkujen määrää: kaupungissa saatiin myydä kerralla enintään yksi puntti (10 rasiaa) ja maaseudulla kolme punttia tulitikkuja.

Ivar Kreuger oli ruotsalainen sijoittaja ja teollisuus- ja suurliikemies. Hän perusti vuonna 1917 yhtiön, joka sai Euroopan tulitikkumarkkinoilla monopoliaseman. Kreugeria on kuvattu häikäilemättömäksi. Hän osti tulitikkutehtaan toisensa jälkeen ja tuhosi niiden koneet, jolloin kukaan ei voinut niillä ryhtyä kilpailemaan hänen kanssaan. Suomenkin tulitikkuteollisuus joutui Kreugerin haltuun. Kerrotaan, että Kreugerin omistama Svenska Tändsticks Aktiebolaget myös houkutteli Suomen hallituksen määräämään tulitikuille valmisteveron.

Tulitikkuveroa alettiin meillä kantaa vuonna 1922. Veron säätämistä perusteltiin valtiontaloudellisilla syillä. Tulitikkuja pidettiin sopivana verotuksen kohteena mm. siksi, että niitä käytettiin usein tupakoinnin yhteydessä, jolloin vero muodostui käytännössä tupakoitsijoihin kohdistuvaksi ylellisyysveroksi. Tupakkaliitynnän vuoksi silloinen tulitikkuvero voitaneenkin jälkiviisaasti luokitella tupakkaveron tapaan myös terveysveroksi.

Tulitikkuveron säätäminen ei tapahtunut eduskunnassa ongelmitta. Valtiovarainvaliokunnan mietintöön liittyneessä vastalauseessa ehdotettiin lain hylkäämistä ja tulitikkuteollisuuden saattamista valtion monopoliksi. Lakia ei saatu säädettyä pysyväksi, vaan veroa kannettiin yksivuotisten lakien perusteella vuosina 1922–1937. Vuonna 1926 toteutettiin veron määrätymisperusteiden uudistus, jonka jälkeen

vero oli 1,5 penniä pakkauksen jokaiselta alkavalta kymmenluvulta tulitikkuja. Veron tuotto vuonna 1923 oli 1,2 % valtion kaikista verotuloista, mutta vuonna 1937 se oli enää 0,5 %.

Tulitikkuveron kantamisen jatkaminen vuodeksi 1938 oli vireillä eduskunta-aloitteen pohjalta, ja hallitus teki tämän aloitteen hyväksymisestä luottamusksymyksen. Vero jäi silloin säätämättä, mutta sitä alettiin kantaa uudelleen vuonna 1940. Veron käyttöönotto liittyi sodan vuoksi kasvaneeseen varaintarpeeseen. Veron tuotto vuonna 1940 oli 1,4 % valtion kaikista verotuloista, mutta vuonna 1947 se oli enää 0,4 %. Vuonna 1957 vero korotettiin 60 penniin pakkauksen jokaiselta alkavalta kymmenluvulta tulitikkuja. Tulitikkuveroa kannettiin yksivuotisilla laeilla vuoden 1964 loppuun asti, jolloin tämä vero siirrettiin verohistorian vitriiniin.

Ei savua ilman tulta. Tulitikuista tulee mieleen savu. ”Savu” oli vanha maaveroyksikkö, jolla tarkoitettiin esimerkiksi yhtä taloa eli ruokakuntaa. Tulisija- eli savupiippuvero taas oli sekini tietynlainen kiinteistövero. Tulitikkuveroa on vaikea pitää jälleen voimissaan olevan kiinteistöveron sukulaisena. Tulitikkuveron elossa olevia sukulaisia voidaan kuitenkin vielä löytää. Jos korostetaan tulitikkujen käyttöä tupakoinnissa, tämän veron lähin omainen on tupakkavero, jonka asemaa uhkaa vain tupakoinnin mahdollinen totaalkielttäminen parin vuosikymmenen päästä. Koska tulitikut ovat helposti syttyviä, tulitikkuvero voidaan ajatuksellisesti liittää myös bensiinistä kannettavaan polttoaineveroon, jonka asema lienee turvattu niin kauan kuin on fossiilisia polttoaineita. Vaikka tulitikkuveroamme ei enää ole, tulliverotuksessa tulitikuilla on vielä oma paikkansa. Se paikka on EU:n tullitariffissa räjähdysaineiden ryhmässä (nimike 3605 00 00 00). EU-maiden välisessä kaupassa tullia ei kuitenkaan kanneta.

Nykyisessä veroilmastossa keskustellaan monenlaisista haitta-veroista. Vauva.fi:ssä on ehdotettu säädettäväksi ankara ilotulitevero, jossa otettaisiin huomioon mm. roskien siivoamiskulut, meluhaitta, terveyshaitat ja kuolleitten lintujen arvo. Verokarhuun turvautumista tehokkaampi keino haittojen estämiseen olisi ilotulitteiden käytön rajoittaminen. 4.12.2018 vireille pannun kansalaisaloitteen (”Rajat räiskeelle”), joka sai 65 491 kannattajaa, takana on lukuisia terveys- ja eläintensuojelujärjestöjä.

3.10 Liikenteen verot¹⁹²

3.10.1 Vanhat hevos- ja vaunuverot sekä nykyinen tieliikenneverojärjestelmä

Muutamissa uskonnoissa suhtaudutaan myönteisesti vanhanaikaisiin mutta kielteisesti uudenaikaisiin kulkuneuvoihin. Liikenteen veroja on varhaisvaiheissaan pidetty ehkä useimmiten ylellisyysveroina, mutta nykyisin niitä tarkastellaan pitkälti ympäristöveroina ja haitta-veroina.

Vanha ylellisyysvero oli esimerkiksi Englannissa vuonna 1747 säädetty vaunuvero. Se oli neljä puntaa nelipyöräisistä ja kaksi puntaa kaksipyöräisistä ajoneuvoista. Myöhemmin vero oli hevosten lukumäärään nähden progressiivinen. Vapaita verosta olivat maataloudeksa ja useimmissa muissakin elinkeinoissa käytetyt vaunut ja hevoset. Ranskassa säädettiin vuonna 1759 vero paitsi palvelijoista myös ylellisyyshevosista. Yhdysvalloissa ryhdyttiin vuonna 1794 verottamaan vaunuja ja vuonna 1796 hevosia. Ruotsissa hyväksyttiin vuoden 1731 valtiopäivillä 6–50 taalerin vaunuvero.

Tärkeimmät tieliikenteemme nykyiset verot voidaan jakaa neljään ryhmään seuraavasti:

- 1) ajoneuvon hankintavaihe (ajoneuvon arvonlisävero)
- 2) ajoneuvon käyttöönottovaihe (autovero)
- 3) ajoneuvon käytettävissäolovaihe (ajoneuvovero)
- 4) ajoneuvon käyttövaihe (polttoainevero ja polttoaineen arvonlisävero).

Seuraavassa keskitytään autoveroon, ajoneuvoveroon ja polttoaineveroon, ja näitä termejä käytetään mainitussa merkityksessä, jolloin autoverolla ei tarkoiteta esimerkiksi ajoneuvoveroa.¹⁹³

¹⁹² *Esko Linnakangas* Autoverotus (1988); *Esko Linnakangas* Autojen verotus (2007); *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Tieliikenneverot (2000); *Esko Linnakangas* Autoveron saattohoito ja tieliikenneverotuksen kehittäminen – Autovero 60 vuotta (2018); *Esko Linnakangas* Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020) s. 227 ss.

¹⁹³ Suoritusta on syytä kutsua veroksi, jos se on valtiosääntöoikeudellisesti vero, ja maksuksi, jos se on valtiosääntöoikeudellisesti maksu. Veron ja maksun erosta perustuslakimme kannalta ks. jäljempänä luku 4.3.5.

Ihmiset saattavat kuitenkin suhtautua maksun nimellä perittävään suoritukseen myönteisemmin kuin veron nimellä perittävään. Lainsäädäntöä kehitettäessä

3.10.2 Autovero

Hallitus antoi huhtikuussa 1951 eduskunnalle esityksen autoverolaiksi. Esitystä perusteltiin sillä, että valtion menojen kasvu oli tehnyt välttämättömäksi verotulojen lisäämisen. Uusia verotuskohteita etsittiin välillisestä verotuksesta. Hallituksen mielestä etusija oli annettava sellaisille verotusmuodoille, jotka kohdistuivat ylellisyyteen. Autokuljetus oli huomattavasti lisääntynyt, ja osaa siitä voitiin hallituksen mielestä pitää ylellisyysluonteisena. Kun se myös tapahtui miltei yksinomaan ulkomaisen kaluston ja polttoaineen varassa ja kulutti niukkoja ulkomaisia valuuttoja, hallituksen mielestä oli tarkoituksenmukaista, että moottoriajoneuvojen hankkiminen olisi saatettu kohtuullisen, mm. ylellisyysnäkökohdat huomioon ottaen järjestetyn erityisveron alaiseksi.

Valtiovarainvaliokunta ei yhtynyt siihen kantaan, että ylellisyysnäkökohdilla voitaisiin puoltaa kyseistä veroa. Tuota perustetta ei valiokunnan mielestä voitu lainkaan esittää kuorma-, seka- eikä edes pakettiautojen osalta. Valiokunnan mielestä ylellisyysesineinä ei voitu pitää myöskään niitä henkilöautoja, joita käytettiin ammattimaiseen liikenteeseen tai joita käyttivät metsänhoitajat, maanmittarit, lääkärit, eläinlääkärit, maatalousjärjestöt, kunnalliset laitokset, liikennelaitokset, invalidit jne. Esitys oli valiokunnan mielestä perusteltavissa yksinomaan finanssisyillä. Harkittiin mahdollisuutta jättää autoverotuksen ulkopuolelle mm. ammattimaiseen liikenteeseen käytettävät autot. Niin ikään pohdittiin verotuksen rajoittamista vain henkilöautoihin – jopa yksinomaan ylellisyystarkoituksiin käytettäviin, tietyn painorajan ylittäviin loistoautoihin.

Hallitus peruutti esityksensä mutta antoi kesällä 1953 eduskunnalle uuden esityksen autoverolaiksi. Ehdotusta perusteltiin valtion menojen jatkuvalla kasvulla. Esitys oli pitkälti samantapainen kuin vuonna 1951 annettu edeltäjänsä, mutta enää ei puhuttu ylellisyysnäkökohdista. Valtiovarainvaliokunta katsoi myös, etteivät paketti- ja henkilöpakettiauto olleet ylellisyysautoja, ja muutti esitystä siten, ettei

---

on pohdittu ja voidaan pohtia esim. seuraavia nimivaihtoehtoja: päästömaksu, tienkäyttömaksu, tiemaksu, ruuhkamaksu, sujuvuusmaksu, kilometrivero, tievero. Jos autovero ja ajoneuvovero halutaan korvata yhdellä verolla, sen neutraali nimi voisi olla vaikkapa autoiluvero.

autovero olisi koskenut niitä. Myöskään invalideilta ei valiokunnan mielestä ollut perittävä kyseistä veroa. Hallitus peruutti esityksensä elokuussa 1953 mutta antoi uuden esityksen jo seuraavassa kuussa. Esitys oli taas pitkälti edellisen esityksen mukainen, mutta se tuli hylätyksi.

Marraskuussa 1957 hallitus antoi jälleen uuden esityksen autoverolaiksi. Eduskunta hyväksyi lain valtiovarainvaliokunnan esittämässä muuttetussa muodossa. Hyväksyessään lain eduskunta ilmoitti edellyttävänsä, että vero on vain tilapäinen ja valtion senhetkisestä poikkeuksellisen kireästä rahatilanteesta johtuva, ja että verosta pyritään luopumaan etenkin halvemman hintaluokan ajoneuvojen osalta heti kun valtiontalouden tila antaa siihen mahdollisuuden.

Vuoden 1995 alusta tuli voimaan uusi autoverolaki. Uuden lain säätäminen oli tullut ajankohtaiseksi Suomen EU-jäsenyyden vuoksi. Jouduttiin siirtymään järjestelmään, jossa verotusta ei enää toimiteta rajamuodollisuuksien yhteydessä.

2000-luvun alussa autoveron määrä muutettiin laskettavaksi verollisesta yleisestä vähittäismyyntiarvosta eikä hankinta-arvosta. Vuoden 2008 alussa Suomen autoverotuksessa toteutettiin huomattava muutos, kun auton arvon pohjalta määritettävän autoveron veroprosentti alettiin porrastaa auton hiilidioksidipäästötason eli polttoainekulutustason mukaan. Verouudistuksen rakenteellinen lähtökohta oli huomion kiinnittäminen ympäristönäkökohtiin. Veromäärään tuli vaikuttamaan auton arvon lisäksi päästötaso. Henkilöautojen autoveron kiinteistä vähennyksistä luovuttiin, jolloin poistui myös se lievä progressiivisuus, jolla oli tavoiteltu veronmaksukyvyyn huomioon ottamista suosimalla pieniä ja halpoja autoja. Toisaalta päästötaso (ja kokonaisuudessa) korreloi siinä määrin auton koon ja hinnan kanssa, että siinä voidaan katsoa otetun huomioon myös auton ostajien veronmaksukykyä ja verotuksen progressiivisuutta.

Hallitus on huhtikuussa 2020 antanut esityksen uudeksi, vuoden 2021 alussa voimaan tulevaksi autoverolaiaksi (HE 54/2020). Muutokset ovat teknisiä, eivätkä ne muuta autoveron tavoitteita eivätkä verotasoa.

3.10.3 Ajoneuvovero

Kiinteätyyppinen, hallintaperusteinen ajoneuvon vuotuinen verotus aloitettiin Suomessa vuonna 1922 leimaverolain nojalla kannettuna verona. Vero säädettiin progressiiviseksi moottoritehon suhteen. Tätä perusteltiin sillä, että tiestöä eniten vahingoittavissa autoissa (suuret autot) ja toisaalta arvokkaammissa autoissa oli yleensä voimakkaammat moottorit. Auton käyttämällä polttoaineella ei ollut merkitystä veromäärään.

Verotuksen uudistaminen ja samalla saattaminen erillisen moottoriajoneuvoverolain perusteella määräytyväksi tuli 1920-luvun lopulla ajankohtaiseksi mm. siksi, että veron tuotto oli jäänyt vähäiseksi. Uudistuksessa korostettiin, että veron oli perustuttava ylellisyysnäkökohdan sijasta aikaisempaa enemmän tietaloudellisille näkökohdille. Veron tuotto olisi hallituksen esityksen mukaan ollut käytettävä yleisten teiden parantamiseen ja kunnossapitoon, mutta velvoite kuitenkin poistettiin lopullisesta laista, koska katsottiin, että eduskunnan tuli saada vapaasti päättää tämänkin veron tuotosta.

Vuoden 1965 alusta toteutettiin erittäin merkittävä rakenteellinen uudistus: moottoriajoneuvovero poistettiin bensiinikäyttöisiltä ajoneuvoilta ja vastaavasti bensiinin valmisteveroa korotettiin. Tämän jälkeen varsinainen ajoneuvovero (joka vastasi nykyistä käyttövoimaveroa) tuli kannettavaksi vain muilta kuin bensiinikäyttöisiltä ajoneuvoilta, siis lähinnä dieselajoneuvoilta. Veron määrään vaikutti mm. ajoneuvon paino.

Autoveroa alennettiin 1990-luvulla, ja se kompensoitiin kaikkia ajoneuvoja koskevalla vuotuisella ajoneuvoverolla, joka sittemmin muutettiin laskettavaksi päiväkohtaisesti.

Vuoden 2007 lopulla hallitus antoi esityksen henkilöautoista kannettavan ajoneuvoveron perusveron muuttamisesta hiilidioksidipäästötasoihin perustuvaksi. Esitys annettiin samalla kertaa kun autoverotuksessa toteutettiin uudistus, jossa veromäärä porrastettiin auton päästötason mukaan. Uudistuksessa korostettiin ympäristönäkökohtia. Niistä ajoneuvoista, joista ei ollut päästötietoja, vero määräytyi kokonaisuudessaan perusteella. Tietojärjestelmämuutosten vaatiman ajan takia muutos tuli voimaan vasta 2010-luvun alussa. Ajoneuvoveron veromääriä on sittemmin korotettu.

3.10.4 Polttoainevero

Mineraaliöljyistä kannettavat valmisteverot kuuluvat EU:ssa harmonisoiutuihin veroihin. EU:n valmisteverojärjestelmässä lähtökohtana on, että veroa kannetaan kaikista moottoripolttoaineina tai lämmityspolttoaineina käytettävistä tuotteista. Tietyt mineraaliöljyt ovat lähtökohtaisesti käyttötarkoituksesta riippumatta veronalaisia, ja niille on vahvistettu tietyt vähimmäisveromäärät. Nämä tuotteet ovat lyijylinen ja lyijytön moottoribensiini, kaasuöljy, nestekaasu, metaani ja lentopetroli. Kaasuöljylle, nestekaasulle, metaanille ja lentopetrolille on vähimmäisverotasot toisaalta niiden käytölle teollisuudessa ja toisaalta niiden käytölle polttoaineena ja lämmitykseen.

Polttoaineveron tavoite on fiskaalinen, ja veron valtiontaloudellinen merkitys on erittäin suuri. Joidenkin polttoaineiden verotukseen on liitetty myös ympäristöpoliittisia tavoitteita. Nykyisin valtion verotuloista kertyy bensiinin ja dieselöljyn polttoaineverosta noin 6 % ja tälle lisäksi arvonlisävero.

3.10.5 Vesi- ja ilmaliikenne

3.10.5.1 Entiset matkustaja- ja tilauslentoverot

Vuosina 1968–1970 meillä oli voimassa laki matkustajaverosta (26/1968). Sen säätämistä perusteltiin mm. tarpeella rajoittaa valuutan maastavientiä (HE 114/1967). Matkustajaveroa kannettiin Suomesta ulkomaille kauppa-aluksella meritse matkustavalta Suomessa asuvalta henkilöltä. Vero oli enintään 90 meripeninkulman matkasta 5 mk ja yli 90 meripeninkulman matkasta 10 mk. Vero jäi lyhytaikaiseksi: laki kumottiin vuoden 1970 lopussa (858/1970), kun veron tuotto oli jäänyt selvästi arvioitua pienemmäksi (HE 74/1970).

Seuraavan kerran ulkomaanmatkailun erityisveron, nyt tilauslentoveron, käyttöönotto oli eduskunnassa esillä vuoden 1978 valtiopäivillä. Lakiesitys ehti toiseen käsittelyyn ennen kuin hallitus peruutti esityksensä sen eduskunnassa saaman vastustuksen vuoksi. Tilauslentoveroa harkittiin valtiovarainministeriön selvityksissä myös 1980-luvulla, mutta konkreettisiksi hallituksen esityksiksi selvitykset eivät tuolloin muotoutuneet.

Matkustajaveron käyttöönotto tuli ajankohtaiseksi 1990-luvun alussa, kun taloudellinen lama synnytti tarpeen lisätä valtion verotuloja mm. uusia veroja säätämällä (HE 158/1991). Matkustajaveron ei katsottu kohtuuttomasti rasittavan kansantalouden kannalta keskeisiä toimintoja tai vaikeuttavan heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten toimentuloa. Toisaalta veron tavoitteena oli elvyttää kotimaanmatkailua ja turvata matkailualan työpaikkojen säilyminen, kun matkustustaseen alijäämän kasvu oli jatkunut jo vuosia.

Matkustajaverolaki tuli voimaan 15.1.1992. Verovelvollisia olivat matkatoimistoliikkeen harjoittaja, liikenteen harjoittaja ja liikenteen harjoittajan asiamies. Veroa suoritettiin jokaisesta matkustajasta, jolle Suomessa myytiin tai muutoin luovutettiin taikka välitettiin matkalippu, joka oikeutti Suomesta ulkomaille lähtevään tilauslentoonsa tai laivamatkaan. Tilauslennolla tarkoitettiin lentoa, jossa yksi tai useampi matkanjärjestäjä oli ostanut tai tilannut lentoyhtiöltä koko lennon ja yksi tai useampi matkanjärjestäjä kantoi riskin lentopaikkojen myynnistä. Alun perin matkustajaveroa suunniteltiin perittäväksi myös reittiliikenteen lentomatkoihin, mutta tästä aikeesta luovuttiin, kun ulkomaanmatkojen hintoihin kohdistui muutoinkin nousupainetta.

Tilauslentoonsa osallistuvasta matkustajasta matkustajaveron oli 200 mk. Laivamatkojen vero oli porrastettu 30 mk:sta 100 mk:aan matkan pituuden mukaan. Matkustajaveron ei suoritettu alle 12-vuotiaista lapsista.

Matkustajaverolaki oli määräaikainen; sitä ei sovellettu enää vuoden 1992 jälkeen alkaneeseen matkaan. Vuonna 1993 tuli kuitenkin voimaan uusi ulkomaanmatkoihin kohdistunut verolaki, laki tilauslentoverosta. Matkustajaveron alijäämän siis ei enää verotettu. Tätä perusteltiin sillä, että pääosa laivaliikenteestä tapahtui Suomen ja Ruotsin välillä ja tämä liikenne ei aiheuttanut alijäämää Suomen matkustustaseeseen (HE 143/1992). Tilauslentoveron keskeiset tavoitteet olivat samat kuin matkustajaveron: matkustustaseen alijäämän supistaminen ja kotimaanmatkailun edellytysten parantaminen. Toisaalta valtio tarvitsi verotuloja taloudellisen laman jatkuessa. Tilauslentoveron määrä oli 200 markkaa jokaisesta tilauslentoonsa osallistuvasta, matkalippuun merkitystä matkustajasta. Tilauslennoksi katsottiin kaupallinen, matkustajia kuljettava lento, joka ei ollut säännöllistä

liikennettä ja joka tapahtui vähintään 11 matkustajapaikkaa käsittävällä ilma-aluksella. Tilauslentoverolaki oli voimassa alun perin vuoden 1993 loppuun, mutta myöhemmin sen voimassaoloa jatkettiin vielä vuodella ja veroperusteet säilyivät ennallaan.

3.10.5.2 Lentovero¹⁹⁴

Varsinkin sen jälkeen kun Ruotsissa tuli 1.5.2018 voimaan lentoverolaki, meilläkin on keskusteltu lentoveron säätämisen tarpeesta. Asiasta on 2.5.2019 myös tehty *Silja Jääskeläisen* ym. kansalaisaloite, joka saavutti yli 50 000 kannattajaa ja on eduskunnan käsiteltävänä. Siinä todettiin:

Lentoveroa koskevan lain valmistelussa tulee selvittää, voidaanko matkustajakohtaisen lentoveron suuruudessa ottaa huomioon erityyppisten lentojen ilmastovaikutukset ja voidaanko verotuottoja ohjata ympäristöpoliittisesti. Matkustajakohtaisen lentoveron tulee määräytyä siten, että sillä saavutetaan mahdollisimman tehokas ympäristöpoliittinen ohjausvaikutus.

Lentäminen kiihdyttää ilmastonmuutosta, ja siksi tarvitaan myös taloudellisia ohjauskeinoja suomalaisten lentämisen vähentämiseksi. Lentoliikenne tuottaa hiilidioksidia erittäin paljon, koska yksikköpäästöt ovat suuret ja matkat pitkiä. Hiilidioksidin lisäksi vapautuu vesihöyryä ja muita päästöjä. Lentoliikenteen päästöt leviävät suoraan yläilmakehään, missä monien päästöjen ympäristövaikutukset voimistuvat. Kaiken kaikkiaan lentämisen lämpövaikutus on vähintään noin kaksinkertainen pelkkiin hiilidioksidipäästöihin verrattuna. Lentoliikenteen osuus ilmaston lämpenemisestä on noin 4 %. Lentämisen osuus yksittäisen suomalaisen hiilijalanjäljestä voi olla hyvinkin suuri.

Maapallon lämpötila on noussut jo noin asteella esiteollisesta ajasta, ja vaikutukset ovat jo tuntuvia. Hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n 8.10.2018 julkaistussa raportissa varoitetaan, että mikäli lämpeneminen jatkuu nykyistä vauhtia, 1,5 asteen raja ylitetään vuosisadan puoleenväliin mennessä. Rajan ylittyminen aiheuttaisi katastrofaalisia seurauksia ihmiskunnalle ja luonnolle.

Huolimatta siitä, että ilmaston lämpenemisen mekanismi on jo pitkään ollut tiedossa, ovat hiilidioksidipäästöt jatkaneet kasvuaan. Globaalit päästöt ovat lisääntyneet 1980-luvun noin 17 gigatonnista vuodessa nykyiseen tasoon noin 33 gigatonniin vuodessa.

¹⁹⁴ *Esko Linnakangas – Leila Juanto* Lentoveron ylösnousu? – Ilma- ja avaruusliikenteen verotus (2018).

IPCC:n mukaan tarvitaan nopeita päästövähennyksiä, jotta ilmaston lämpeneminen voidaan rajoittaa 1,5 asteeseen. Globaalien ilmastopäästöjen on vähennyttävä noin puoleen vuoteen 2030 mennessä. Vuosisadan puoleenväliin mennessä tulee saavuttaa päästöjen ja uusien hiilinielujen tasapaino. 1,5 asteen tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavan muutoksen mittakaava on ennennäkemätön: päästövähennyksiin tähtäviä toimia on tehtävä kaikkialla yhteiskunnassa ripeästi ja kauaskantoisesti.

Lentäminen on Suomessa, kuten suurimmassa osassa muutakin maailmaa, lähes verovapaata. Veroja ei peritä esimerkiksi polttoaineesta eikä kansainvälisestä matkustamisesta. Lentokentillä ja koneissa on laajat valikoimat tax-free-tuotteita. Lentomatkailu on verotuksen suhteen ollut vapaamatkustaja muihin matkustustapoihin verrattuna.

Verottomuus mahdollistaa erittäin halvat lennot. Tämä houkuttaa ihmisiä valitsemaan lentämisen eri vaihtoehtojen joukosta ja matkustamaan kauas. Suurituloiset lentävät tuloryhmistä eniten, joten heihin kohdistuu suoraan tai välillisesti verottomuudesta aiheutuva huomattava verohyöty. Suurin osa lennoista on vapaa-ajan lentoja, joita voidaan pitää yllisyystuotteina. Lisäksi ne kuuluvat ympäristöä eniten kuormittaviin tuotteisiin, joita tulee verottaa suhteessa niiden aiheuttamaan hiilijalanjälkeen.

Verotuksen avulla tapahtuvan valtion taloudellisen ohjauksen tulee kannustaa ihmisiä tekemään ympäristön ja elinkelpoisen tulevaisuuden kannalta hyviä ratkaisuja, ei päinvastoin. Lentoliikenteen päästöihin tulee jatkossa kohdistaa haittaveroja. Lentoliikenteen verotuksen kokonaisvaltainen kehittäminen on otettava osaksi Suomen valtion aiempaa kunnianhimoisempaa ilmastopolitiikkaa sekä kansallisessa päätöksenteossa että kansainvälisissä neuvotteluissa.

Lentoliikenne on ollut alana kovassa kasvussa. Viime vuonna maailmassa tehtiin yli 4 miljardia lentomatkaa. Kasvua oli 7 % edellisvuodesta, ja määrän arvioidaan 20 vuodessa kaksinkertaistuvan. Suomessa lentoliikenne on viime vuosina kasvanut lähes 10 %:n vuositahdilla. Myös Helsinki–Vantaan lentokentällä on varauduttu nopeaan kasvuun.

Lentoveroa tarvitaan osana muita ilmastotoimia. Vaikka lentämisen päästöt kasvavat jatkuvasti, niitä ei säädelä riittävästi. Mm. näistä syistä perusteet lentoliikenteen tuomiseksi sääntelyn piiriin ovat nyt olemassa. Jos lentoliikenteen päästöihin ei puututa, ne kasvavat niin suuriksi, että Pariisin sopimuksen ja Suomen ilmastolain mukaisiin ilmastotavoitteisiin ei päästä. Lentoliikenteen omat keinot eivät riitä. Ilmastotavoitteiden saattamiseksi tarvitaan lentämisen määrää hillitseviä keinoja.

Ruotsissa otettiin huhtikuussa 2018 käyttöön lentovero. Ruotsin mallissa lentovero kohdistuu matkustajaan, ja se vaihtelee matkan pituudesta riippuen. Euroiksi muutettuna vero on 6–40 euroa/lentomatkustaja. Lentoliikenteen kasvu on pysähtynyt veron käyttöönoton jälkeen, tosin

syitä voi olla muitakin. Ruotsissa keskustellaan lentoveron kehittämisestä sellaiseksi, että se vähentäisi lentämisen ilmastovaikutuksia mahdollisimman tehokkaasti. Tällöin lentoveron määräytymisperusteissa voitaisiin ottaa paremmin huomioon eri lentomatkojen todelliset päästöt, joihin vaikuttavat mm. teknologiset innovaatiot, biopolttoaineen käyttö sekä lentoreittien ja muun logistiikan tehostaminen.

Ruotsin lisäksi erilaisia lentoveroja on käytössä esimerkiksi Norjassa, Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa. Suomen lentoveron valmistelussa on hyvä selvittää, mitä muiden maiden kokemuksista voidaan oppia.

Lentoliikenne on voimakkaasti aliverotettu. Nykyisessä tilanteessa lentoliikenteen ympäristöongelmien vähentämiseksi paras ja lähes ainoa käytännössä mahdollinen vero-ohjauskeino olisi lentovero. Sen säätämisen tarkoituksena olisi vähentää matkustajalentoliikennettä tai ainakin hillitä sen kasvua. Lentoverolla ei pyritä varsinaisesti lisäämään valtion tuloja, mutta verotulot kyllä kasvavat, jos lentomatkustaminen ei veron vuoksi vähenny.

Eduskuntapuolueista varsinkin vihreät ja vasemmistoliitto ovat olleet lentoveron säätämisen kannalla. *Rinteen/Marinin* hallituksen ohjelman mukaan Suomi tukee päästökaupan laajentamista kaikkiin ilmastoon vaikuttaviin lentoliikenteen päästöihin; vaihtoehtoisesti voidaan selvittää lentopolttoaineen veron tai lentomaksun käyttöön ottaminen EU:n laajuisesti tai globaalisti. Tämä tarkoittanee sitä, että lentoveroa ei Suomeen säädetä ainakaan nykyisen hallituksen aikana. Koronaviruksen vuoksi annettujen lentokieltojen vuoksi lentoveron säätäminen menetti myös ajankohtaisuuttaan, ja lentoveroaloitteen käsittely valtiovarainvaliokunnan verojaostossa keskeytettiin heti alkuunsa maaliskuussa 2020.

3.10.5.3 Venevero

Pääministeri *Juha Sipilän* hallituksen ohjelmassa vuonna 2015 oli kirjaus ottaa käyttöön venevero. Valtiovarainministeriössä valmistuneesta veneveroesitysluonnoksesta annetuissa lausunnoissa esitystä kritisoiitiin 37:llä perusteella, mm. veron vähäisellä tuotolla ja sattumanvaraisuudella sekä sillä, että venevero olisi nykyaikaan soveltumaton ylellisyysvero. Valtiovarainministeriölle annetuista netissä julkaisuista noin 50 lausunnosta vain yksi oli luokiteltavissa myönteiseksi.

Ankaran kritiikin vuoksi hallitus luopui veneverohankkeesta helmikuussa 2017.¹⁹⁵

3.11 Muoviverot yms.¹⁹⁶

Vihreiden kansanedustajat *Krista Mikkonen* ja *Johanna Karimäki* tekivät vuonna 2018 lakialoitteen muovipakkausveroksi. Aloitteen mukaan veron tarkoituksena oli vähentää kertakäyttöisten muovipakkauksien ja muovipussien ympäristökuormitusta kannustamalla valmistajia, vähittäismyyjiä ja kuluttajia vähentämään turhien muovipakkausten käyttöä sekä suosimaan uusiutuvasta materiaalista valmistettuja pakkausmateriaaleja. Muovipakkausverolla kannustettaisiin myös valmistajia kehittämään biohajoavia ja kierrätettäviä pakkauksia.

Ehdotuksen mukaan vero olisi ollut jokaisesta muovipakkauksesta 2 euroa kilolta. Uusiomuovista valmistettujen muovipakkausten osalta vero olisi kohdistunut ainoastaan neutraalisen muovin osuuteen, ja kierrätetyn muovin osuus olisi ollut verovapaa. Biohajoava muovi sekä juomapakkausten valmisteveron ja panttijärjestelmän piirissä olevat pakkaukset olisivat jääneet lain ulkopuolelle.

Muovipussien ja muiden muovipakkausten ympäristökuormitus on merkittävä.¹⁹⁷ Muovia valmistetaan fossiilisesta raaka-aineesta, öljystä, eikä se maadu luonnossa. Sen valmistus kuluttaa luonnonvaroja ja energiaa. Muovipakkauksia valmistetaan vuosittain valtava määrä, ja pelkkiä muovikassejakin käytetään yksin Suomessa arviolta noin 300 miljoonaa vuodessa.

Vuosittain maapallolla tuotetusta 288 miljoonasta tonnista muovia mereen päätyy noin 10 %. Myös Itämeri kärsii muovijätteestä, jota Suomen rannikoilta löytyvästä roskasta on 75 %. Meriympäristössä

---

¹⁹⁵ *Esko Linnakangas* Suomen kulutusverotuksen historia ja veneveron haaksirikko (2017).

¹⁹⁶ *Esko Linnakangas* Verokarhun keitto- ja drinkkikirja – Terve elintarvikeverotus (2019) s. 205 ss.

¹⁹⁷ Toisaalta muovipussia voidaan pitää parempana valintana ostoskassiksi kuin kangaskassia. Ekologisimmin on kassi, joka kuluttajalla on jo ennestään. Olennaista on myös muovipussien kierrättäminen uudeksi raaka-aineeksi. *Elise Mäki* Helsingin Sanomat 18.7.2020 s. D 6–7 ja siellä mainittu tanskalainen tutkimus vuodelta 2018.

roskat voivat aiheuttaa monenlaisia ongelmia. Suurikokoiset makroroskat, etenkin juuri erilaiset muovit, saattavat takertua kaloihin, lintuihin, koralleihin ja merinisäkkäisiin ja jopa tukehduttaa niitä. Osa eliöistä saattaa erehdyksessä käyttää ravinnokseen muovirooskaa, jolloin ne voivat nääntyä nälkään, kun muovi säilyy hajoamatta niiden ruuansulatuskanavassa.

Vesistöissä muovi myös hajoaa hiljalleen mikromuoviksi, jota ei pystytä poistamaan. Mikromuovit sitovat itseensä myrkyjä, ja niistä on mitattu moninkertaisia ympäristömyrkkypitoisuuksia verrattuna ympäröivään veteen. Myös mikromuovit ja niiden sisältämät myrkyt saattavat kerääntyä merieliöstöön ja päätyä ravintoketjun kautta ihmistenkin ruokapöytään.

EU-komissio teki vuonna 2018 esityksen (COM(2018) 340 final) tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämistä koskevaksi direktiiviksi. Ehdotuksessa todettiin, että muovijätteen määrä valtamerissä ja merissä kasvaa. Muovijäte vahingoittaa ekosysteemejä, luonnon monimuotoisuutta ja mahdollisesti ihmisten terveyttä sekä aiheuttaa laajaa huolta. Roskaamalla hukataan arvokasta materiaalia, joka olisi voitu siirtää takaisin talouden kiertoon. Rannoilla tehtyjen laskentojen perusteella 80–85 % merien roskista on muovia. Euroopasta löytyneistä meriroskista puolet on kertakäyttöisiä muovituotteita.

Komission esityksessä keskityttiin kymmeneen useimmin esiintyvään kertakäyttöisten muovituotteiden ryhmään. Direktiivi¹⁹⁸ on saatettu voimaan, ja sen nojalla annettavien säännösten perusteella monet muovituotteet (mm. muovipillit) kielletään vuonna 2021.

Vuoden 2021 alusta alkaen jäsenmaat myös suorittavat kierrättämättä jääneestä muovipakkausjätteestä EU:lle maksun,¹⁹⁹ joka perustuu jätetilastoihin. Suomen kaltaiselle maalle maksuperuste on 80 senttiä jättekiloa kohden. Kysymyksessä ei ole varsinainen vero, vaan tapa määrittää EU-maiden jäsenmaksuja eli ns. omia varoja.²⁰⁰ Val-

¹⁹⁸ Tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutusten vähentämistä koskeva direktiivi (2019/904/EU) eli ns. SUP-direktiivi.

¹⁹⁹ Muovimaksun käyttöönotto uutena EU:n omana varana arvioidaan Suomelle taloudellisesti edulliseksi ja ympäristön suojelun kannalta myönteiseksi. Näin eduskunnan suuri valiokunta, lausunto 6/2020.

²⁰⁰ Tarkemmin *Joonas Turunen* Helsingin Sanomat 1.8.2020 s. A 12.

3 Vanhat ja uudet verot

misteverotyyppiseen yleiseen muoviveroon liittyy niin paljon juridisia ja muita ongelmia, että sellaisen säätäminen ei vaikuta realistiselta ainakaan lähivuosina. Ongelmat ovat samantapaisia kuin ne olisivat yleisessä sokeriverossa.

4

Tulevaisuus

4.1 Verotuksen tavoitteet – ohjaava ja neutraali verotus²⁰¹

Veroja aina kannettu julkisyhteisöjen varojen tarpeen tyydyttämiseksi (*fiskaalinen tavoite*), mutta eri aikoina on suhtauduttu eri tavalla *neutraalisuustavoitteeseen* eli siihen, että verotuksella ohjattaisiin verovelvollisia mahdollisimman vähän. Verotusta voidaan käyttää monenlaisiin yhteiskuntapoliittisiin tavoitteisiin. Näistä tärkeimpiä on *jakopoliittinen* tavoite, jolla pyritään siihen, että verojen jälkeinen tulo ja varallisuuden jakautuminen olisi tasaisempi kuin ennen verotusta. Tavoitteena on toteuttaa oikeudenmukaisuutta. Tähän liittyy mm. verotuksen progressiivisuus.

Verotusta käytetään myös *sosiaalipoliittisten* ja *asuntopoliittisten* tavoitteiden saavuttamiseen. *Väestöpolitiikkaan* voidaan pyrkiä vaikuttamaan esimerkiksi erilaisilla lapsivähennyksillä. *Kulttuuripoliittisia* tavoitteita palvelevat mm. kulttuurijärjestöjen veroedut, apurahojen verovapaudet ja lahjoitusvähennykset. *Kasvupoliittinen* tavoite on mm. käyttöomaisuuden ylisuurilla poistoilla. Verotuksella

---

²⁰¹ Esim. *Kari S. Tikka* Veropoliitiikka (1990) s. 21 ss.; *Matti Myrsky* Suomen veropoliitiikka (2013) s. 99 ss.; *Matti Myrsky – Niko Svensk – Tomi Voutilainen* Suomen finanssioikeus (2014) s. 62 ss. Neutraalisuudesta verotuksessa myös mm. *Petri Saukko* Arvonlisäveroryhmät (2005) s. 63 ss.

on erityisesti ennen 1990-lukua ollut myös mm. *subdannepoliittisia*, *elinkeinopoliittisia*, *aluepoliittisia* ja *puolustuspoliittisia* tavoitteita. Nykyisin verotukseen liitetään myös mm. *terveyspoliittisia* ja *ympäristöpoliittisia* tavoitteita.

4.2 Kansallinen ja kansainvälinen sääntely

4.2.1 Suomen eduskunta ja Euroopan unioni

Perustuslain (11.6.1999/731) 1 §:n mukaan Suomi on täysivaltainen tasavalta, jonka valtiosääntö on vahvistettu perustuslaissa. Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi.

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta (PL 2 §). Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta, joka päättää myös valtiontaloudesta (PL 3 §). Hallitusvaltaa käyttävät tasavallan presidentti sekä valtioneuvosto, jonka jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta. Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Perustuslaissamme mainitaan seuraavat perusoikeudet:

- Yhdenvertaisuus (6 §)
- Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (7 §)
- Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate (8 §)
- Liikkumisvapaus (9 §)
- Yksityiselämän suoja (10 §)
- Uskonnon ja omantunnon vapaus (11 §)
- Sananvapaus ja julkisuus (12 §)

- Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus (13 §)
- Vaali- ja osallistumisoikeudet (14 §)
- Omaisuuden suoja (15 §)
- Sivistykselliset oikeudet (16 §)
- Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin (17 §)
- Oikeus työhön ja elinkeinovapaus (18 §)
- Oikeus sosiaaliturvaan (19 §)
- Vastuu ympäristöstä (20 §)
- Oikeusturva (21 §)

Lain säätäminen tulee eduskunnassa vireille hallituksen esityksellä taikka kansanedustajan lakialoitteella (70 §). Myös vähintään viidelläkymmenellä tuhatta äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin kansalaisaloitellailla säädetään (53 §).

Valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta (81.1 §). Valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla (81.2 §).

Suomi on EU:n jäsen, kuten perustuslaissammekin todetaan. EU:n tullilainsäädäntö tuli Suomea sitovaksi jäsenyyden alusta vuonna 1995. Se on hyvin yksityiskohtaista, ja sen perustana on tullikoodeksi. Tullikoodeksissa säädetään mm. tavaran alkuperästä ja tullausarvon määrittelemisestä. EU:lla on yhteinen tullitariffi yhteisön alueelle tuotavia tavaroita varten. Suomeakin välittömästi sitovien EU-asetusten lisäksi EU:ssa on hyväksytty lukuisia mm. kulutusverotukseen vaikuttavia direktiivejä. Sellaisia ovat esimerkiksi alkoholi- ja tupakkaverodirektiivit sekä yleinen valmisteverodirektiivi ja arvonlisäverodirektiivi. Myös elintarvikelainsäädäntö on EU:ssa pitkälle harmonisoitu. Merkittäviä ovat lisäksi valtioneuvoston päätökset. EU:n perusperiaatteisiin kuuluu tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuminen. EU:n perustamissopimus syrjimättömyysvaatimuksineen vaikuttaa merkittävästi verotukseenkin.

4.2.2 Euroopan neuvosto ja Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan neuvosto on Euroopan vanhin ja laajin poliittinen yhteistyö- ja ihmisoikeusjärjestö. Se perustettiin toukokuussa 1949, ja se koostuu noin 50 jäsenvaltiosta. Neuvosto pyrkii edistämään jäsenmaidensa yhtenäisyyttä, suojelemaan ihmisoikeuksia ja moniarvoista demokratiaa, parantamaan elinolosuhteita sekä edistämään inhimillisiä arvoja. Neuvoston tärkeimmiksi tehtäviksi on vuodesta 1989 lähtien muodostunut mm. toimiminen kommunismin jälkeisten demokratioiden poliittisena ”ankkurina” ja näiden yhteiskuntien ihmisoikeustilanteen ”vahtikoirana”. Järjestön jäsenvaltiot ratifioivat Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen, jonka mainitsemista oikeuksista voi vedota sopimusta valvovaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen sen jälkeen kun mahdolliset kansalliset muutoksenhakukeinot on käytetty.

4.2.3 OECD ja YK

OECD eli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö perustettiin vuonna 1961 yhtenäistämään ja kehittämään jäsenmaidensa talouskasvua ja vapaakauppaa sekä lisäämään yhteiskunnallista hyvinvointia. OECD on vuonna 1948 perustetun Euroopan taloudellisen yhteistyöjärjestön toiminnan jatkaja. OECD:n jäsenmaita on 36.

OECD:n jäsenmaat (liittymävuosi suluissa): Alankomaat (1961), Australia (1971), Belgia (1961), Chile (2010), Espanja (1961), Irlanti (1961), Islanti (1961), Iso-Britannia (1961), Israel (2010), Italia (1961), Itävalta (1961), Japani (1964), Kanada (1961), Korean tasavalta (1996), Kreikka (1961), Latvia (2016), Liettua (2018), Luxemburg (1961), Meksiko (1994), Norja (1961), Puola (1996), Portugali (1961), Ranska (1961), Ruotsi (1961), Saksa (1961), Slovakia (2000), Slovenia (2010), Suomi (1969), Sveitsi (1961), Tanska (1961), Tšekki (1995), Turkki (1961), Unkari (1996), Uusi Seelanti (1973), Viro (2010) ja Yhdysvallat (1961).

Yhdistyneet kansakunnat (YK) on maailmanlaajuinen hallitusten välinen yhteistyöjärjestö. Se perustettiin II maailmansodan jälkeen syksyllä 1945 Kansainliiton korvaajaksi edistämään kansainvälistä

rauhaa ja turvallisuutta sekä oikeudenmukaisuutta ja ihmisoikeuksia. Jäsenvaltioita on nykyisin noin 200. YK:n päämäärät ovat seuraavat:

1. kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä toimiminen niitä vaarantavien uhkien poistamiseksi,
2. kansakuntien välisten ystävällisten suhteiden kehittäminen,
3. valtioiden välisen yhteistyön aikaansaaminen kansainvälisissä kysymyksissä sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistäminen,
4. toimiminen kansainvälisenä keskuksena, joka auttaa eri maita yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa.

YK on toiminut perustamisestaan lähtien useasti rauhanturvaajana konfliktien aikana ja rauhanrakennusprosesseissa. Se on avustanut kriisien keskellä ja tukenut yhteiskuntien jälleenrakennusta. Se on myös pyrkinyt ennaltaehkäisemään konfliktien syntyä ja vaikuttamaan kriisitilanteiden syihin jo ennen kriisien laajenemista. Turvallisuusneuvostolla on YK:n peruskirjan mukaan päävastuu rauhan ja turvallisuuden säilyttämisestä maailmassa, mutta YK:lla ei ole omaa armeijaa. YK:n elin on myös kansainvälinen tuomioistuin, jonka tärkein tehtävä on valtiollisten kiistojen selvittäminen. YK:n talous- ja sosiaalineuvostossa toimii mm. YK:n ihmisoikeustoimikunta. YK:n erityisjärjestöjä ovat mm. seuraavat:

- Yhdistyneiden kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestö (FAO)
- Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö (ICAO)
- Kansainvälinen työjärjestö (ILO)
- Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö (UNESCO)
- Maailman terveysjärjestö (WHO).

4.3 Yleiset oikeudelliset reunaehdot perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa

4.3.1 Omaisuudensuoja

Perustuslain 15 § *Omaisuuden suoja*

”Jokaisen omaisuus on turvattu.

Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.”

Euroopan ihmisoikeussopimus 1 artikla *Omaisuudensuoja*

”Jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan. Keneltäkään ei saa riistää hänen omaisuuttaan paitsi julkisen edun nimissä ja laissa määrättyjen ehtojen sekä kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti.

Edellä olevat määräykset eivät kuitenkaan saa millään tavoin heikentää valtioiden oikeutta saattaa voimaan lakeja, jotka ne katsovat välttämättömiksi omaisuuden käytön valvomiseksi yleisen edun nimissä tai taatakseen verojen tai muiden maksujen tai sakkojen maksamisen.”

4.3.2 Uskonnonvapaus²⁰²

4.3.2.1 Säännökset

Demokraattisen yhteiskunnan peruspilareja on nykyisin uskonnonvapaus, joka uskoville merkitsee yhtä heidän identiteettinsä ja elämäntätönsä kannalta keskeisintä elementtiä. Uskonnonvapaus on

---

²⁰² Uskonnonvapaudesta ihmisoikeutena ks. esim. *Martin Scheinin* Uskonnonvapaus ihmisoikeutena ja sen rajat, teoksessa *Ihmisoikeudet ja islam*, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 37–47, *Heikki Palva* Islamilaiset ihmisoikeusjulistukset, teoksessa *Ihmisoikeudet ja islam*, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 114–128, *Kristiina Kouros* Islamilaiset maat ja YK:n ihmisoikeusjärjestelmä, teoksessa *Ihmisoikeudet ja islam*, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 129–138, *Jarna Petman* Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen puolustuspolitiikka: islam eurooppalaisessa ”demokratiassa”, teoksessa *Ihmisoikeudet ja islam*, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 139–157.

tärkeä myös ateisteille, agnostikoille, skeptikoille ja välinpitämättömille. Demokraattisessa yhteiskunnassa saattaa kuitenkin olla tarpeen rajoittaa uskonnon tunnustamista koskevaa oikeutta, jotta eri ryhmien intressit voidaan sovittaa yhteen ja varmistaa, että jokaisen vakaumusta kunnioitetaan.

Uskonnonvapaus on historiallisesti melko uusi oikeus, eikä sitä vielä kunnioiteta kaikissa valtioissa. Islamilaisessa maailmassa oli ainakin 2010-luvun alussa monia valtioita, joissa ateismista tai valtionuskonnon hylkäämisestä voitiin antaa jopa kuolemantuomio.

Suomessa on saanut vuoden 1923 uskonnonvapauslaista alkaen vapaasti perustaa uusia uskonnollisia yhdyskuntia, ja myös kaikkien uskontokuntien ulkopuolelle jääminen on sallittua. Nykyisen perustuslakimme (v. 1999) 11 §:n mukaan:

”Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.”

Uskonnonvapauslailla (v. 2003) turvataan perustuslaissa säädetyn uskonnonvapauden käyttämistä ja säädetään rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan perustamisesta ja toiminnan perusteista.

Uskonnonvapaudesta on myös kansainvälisiä julistuksia ja sopimuksia. YK:n ihmisoikeuksien julistuksen (v. 1948) 18 artiklan mukaan:

”Kaikilla henkilöillä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vallan uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä vallan uskonnon tai vakaumuksen ilmaisemiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamisella, hartausmenoilla, palvonnalla ja uskonnonmenojen noudattamisella.”

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan mukaan:²⁰³

- ”1. Jokaisella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa tai uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, harjoitusharjoituksissa ja uskonnollisin menoin.
2. Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”

---

²⁰³ Tapauksessa KHO 2020:94 oli kysymys siitä, olivatko valittajat Jehovan todistajina kotimaahansa Venäjälle palautettuina vaarassa joutua vainoiksi uskontonsa vuoksi. KHO totesi, että puuttuminen uskonnonvapauteen voi olla niin vakavaa, että se muodostaa vainoa. Kaikkea uskonnonvapauteen puuttumista ei kuitenkaan voida pitää vainoksi katsottavana tekona. Vainoksi voidaan katsoa perustavanlaatuisen ihmisoikeuksien vakava loukkaus, kuten uskonnon harjoittamisesta johtuva syytteenpano taikka joutuminen epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai seuraamuksen kohteeksi. Uskonnonharjoittamiseen osallistumisen kieltäminen voi sellaisenaan olla vainoa, jos kiellon rikkomisesta voi seurata edellä mainitun kaltaisia seuraamuksia.

Arvioitaessa sitä, oliko turvapaikanhakija todellisessa vaarassa joutua vainoiksi uskontonsa vuoksi, oli otettava huomioon yhtäältä uskonnonharjoittamisesta johtuvien mahdollisten seuraamusten vakavuus ja toisaalta se, millaisia vaikutuksia uskonnonvapauden rajoituksilla hänelle olisi. Kun yksittäistapauksessa arvioitiin uskonnonvapauden rajoitusten merkitystä, otettiin huomioon se, miten turvapaikanhakija harjoitti uskontoaan, sekä se, mikä merkitys uskonnolla tai tietyllä uskonnollisella käytännöllä oli hänen elämässään. Jos sellaisen uskonnollisen toiminnan harjoittaminen, jolla oli turvapaikanhakijalle erityisen suuri merkitys hänen uskonnollisen identiteettinsä säilyttämiseksi, kiellettiin, kyseisellä subjektiivisella seikalla oli merkitystä arvioitaessa sen vaaran suuruutta, jolle turvapaikanhakija alkuperämaassaan altistui uskontonsa harjoittamisen takia. Arvioinnin lähtökohtana oli, ettei henkilöltä voitu kohtuudella edellyttää uskonnollisesta vakaumuksesta tai toiminnasta luopumista tai vakaumuksen peittämistä kotimaahan palatessaan.

Valittajilla oli heidän olosuhteistaan ja asemastaan saatu selvitys huomioon ottaen perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainoiksi kotimaassaan uskontonsa vuoksi. Heiltä ei voitu kohtuudella edellyttää, että he luopuvat uskonnonharjoittamisestaan tai salaavat sen kotimaahansa palatessaan. Maatieto huomioon ottaen valittajien ei voitu katsoa saavan kotimaassaan viranomaissuojelua. KHO kumosi Maahanmuuttoviraston ja hallinto-oikeuden päätökset ja palautti asian Maahanmuuttovirastolle turvapaikan antamiseksi.

4.3.2.2 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä²⁰⁴

Perustuslakimme ja Euroopan ihmisoikeussopimus ovat hyvin samantyyppiset, joten EIT:n käytäntöä voidaan hyödyntää myös perustuslakiamme tulkittaessa. Alla olevissa Kreikkaan liittyvissä tapauksissa kyse oli toisen vakaumukseen vaikuttamisen keinoista.

EIT Kokkinakis v. Kreikka (1993). Valittaja (Jehovan todistaja) oli tuomittu Kreikan perustuslain kieltämästä proselytismistä, jolla tarkoitettiin yritystä horjuttaa toista uskontoa olevan henkilön vakaumusta mm. tarjoamalla hänelle aineellista tai moraalista apua tai käyttämällä hyväksi hänen kokemattomuuttaan tai luottamustaan tai hänen alhaista älyään tai lapsellisuuttaan. Valittaja oli kreikkalaisten tuomioistuinten mukaan syyllistynyt proselytismiin mentyään (puolisonsa kanssa) erään naisen kotiin, jossa he olivat viiapyneet 10–15 minuuttia. Valittaja oli tuomittu kolmen kuukauden vankeusrangaistukseen, joka kuitenkin oli muutettu sakoiksi. EIT totesi, että valtiolla kyllä oli mahdollisuus reagoida epäasianmukaista painostamista sisältäviin käännäntämisen muotoihin, mutta sellaisesta ei ollut tässä tapauksessa kysymys. EIT katsoi, että valittajan rankaiseminen oli ollut ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan vastaista.

Larissis ym. v. Kreikka (1998). Siltä osin kuin valittajat (helluntaiherätykseen kuuluneita ilmavoimien upseereita) oli tuomittu alaisiinsa sotilaisiin kohdistuneesta proselytismistä, ei ihmisoikeusloukkausta katsottu tapahtuneen. Valittajien rankaisemista sotilashierarkiassa alempana oleviin kohdistetun käännäntystoiminnan vuoksi voitiin sotilaselämään liittyvät erityispiirteet huomioon pitää hyväksyttävänä.

Seuraavissa ratkaisuisissa ongelmana oli mm. yhdyskunnan rekisteröimättömyys:

Masaev v. Moldova (2009). Valittaja (muslimi) oli mm. osallistunut rukoukseen rekisteröimättömän yhdyskunnan tiloissa. Kun kansallisen lain mukaan yhdyskunnan toiminnan edellytyksenä oli rekisteröinti ja valittajan katsottiin menettelyllään syyllistyneen rikokseen, hänelle oli tuomittu sakkorangaistus. EIT katsoi, että valtiolla oli oikeus vaatia yhdyskunnan rekisteröintiä, mutta se ei merkinnyt, että ihmisoikeussopimus sallii

²⁰⁴ Tarkemmin *Matti Pellonpää – Monica Gullans – Pasi Pölönen – Antti Tapanila* Euroopan ihmisoikeussopimus (2018) ja *Matti Pellonpää* Europeiska mänskliga rättskonventionen (2020).

rekisteröimättömän yhdyskunnan jäsentä rangaistavan esimerkiksi rukoilemisesta, joten ihmisoikeussopimusta oli rikottu.

Kimlya ym. v. Venäjä (2009). Viranomaiset olivat kieltäytyneet rekisteröimästä skientologista järjestöä, minkä vuoksi järjestön toiminnan harjoittaminen estyi merkittävästi. Kansallisen lain mukaan rekisteröidä voitiin uskonnollinen järjestö, joka oli toiminut 15 vuotta asianomaisella alueella tai joka osoitti olevansa osa uskonnollista keskusjärjestöä. EIT totesi, että rekisteröimisen epääminen ei perustunut valittajayhteisön tai sen toiminnan luonteeseen vaan seurasi 15 vuoden odotusaikaa koskevasta säännöksestä ja siitä, että tavoitteena oli uusien, keskusjärjestöön kuulumattomien uskonnollisten järjestöjen toiminta. EIT katsoi ihmisoikeussopimusta loukatun.

Virkavalasta ja juhlallisesta vakuutuksesta kiisteltiin seuraavissa asioissa:

Alexandridis v. Kreikka (2008). Valittaja, jolle oli myönnetty oikeus esiintyä oikeudellisena avustajana, ei halunnut vanhoa uskonnollista, vakio-kaavaa noudattavaa *virkaavalaa* vaan antaa juhlallisen vakuutuksen. Hän joutui tällöin paljastamaan, ettei ollut ortodoksisikristitty. EIT totesi, ettei viranomaisilla ole oikeutta tutkia henkilön uskonnonvapaudteen kuuluvia asioita eikä myöskään vaatia henkilöä tunnustamaan uskoaan tai muuta vakaumusta. EIT katsoi ihmisoikeussopimusta rikotun.

Dimitras ym. v. Kreikka (2010). Valittajat, jotka olivat kuultavina uskonnollisen valan nojalla eräässä rikosoikeudenkäynnissä, joutuivat huomauttamaan, etteivät he ole kreikkalaiskatolisia, ja jopa erittelemään, että he olivat ateisteja ja juutalaisia. Rikoslakiin sisältynyt säännös vaati todistajaa ilmaisemaan uskontonsa ennen todistamista. EIT katsoi ihmisoikeussopimusta rikotun.

Seuraavissa Turkkia ja Ranskaa koskevissa ratkaisuissa riidan kohteena on ollut vaateetus:

Leyla Şahin v. Turkki (2005). Istanbulin yliopistossa oli kielletty käyttämästä islamilaista huivia. EIT katsoi kiellon ihmisoikeussopimuksen mukaiseksi.

Ahmet Arslan ym. v. Turkki (2010). Valittajat oli tuomittu rangaistukseen heidän uskonnolliselle ryhmälleen tyypillisten mustien vaatteiden (turbaani, ns. haaremihousut, tunika) käyttämisestä julkisilla paikoilla. EIT katsoi ihmisoikeussopimusta loukatun.

Dogru v. Ranska (2008). Kaksi yläasteen muslimityttöä oli useaan otteeseen kieltäytynyt riisumasta islamilaista huivia liikuntatunnilla. Heidät

erotettiin koulusta, mutta erottamisesta huolimatta he jatkoivat koulua etäopiskeluna. EIT katsoi, ettei ihmisoikeussopimusta ollut rikottu.

S.A.S. v. Ranska (2014). Kysymys oli Ranskassa säädetyistä burkan ja niqabin käyttökiellosta julkisella paikalla. Koska kasvot ovat tärkeät sosiaalisessa kanssakäymisessä, Ranskan valtio voi katsoa, että kasvot peittävä hunttu loukkaa muiden oikeutta elää keskinäiselle kanssakäymiselle rakentuvassa yhteiskunnassa, joten EIT ei katsonut ihmisoikeussopimusta loukatun.

Ebrahimiam v. Ranska (2015). EIT ei katsonut ihmisoikeussopimusta loukatun, kun sairaala ei jatkanut huivia käyttäneen työosopimusta.

Koulunkäyntiin liittyvät seuraavat tapaukset:

Lautsi ym. v. Italia (2011). EIT katsoi, että krusifiksin pitäminen valtion koulun luokkahuoneessa ei loukannut ihmisoikeussopimusta.

Osmanoglu ja Kocabas v. Sveitsi (2017). EIT katsoi, ettei ihmisoikeussopimusta ollut loukattu, kun kahden peruskoululaisen vanhemmille oli määrätty sakkorangaistus sillä perusteella, että he eivät olleet sallineet tyttärensä osallistuvan tyttöjen ja poikien yhteiseen uintiopetukseen, joka oli pakollinen oppiaine.

Ruokavaliosta vankilassa oli kysymys seuraavassa ratkaisussa:

Jakobski v. Puola (2010). Valittajan (buddhisti) vaatimus saada lihaton ruokavalio vankilassa oli hylätty. Kun valittaja oli vaatinut vain kasvisruokaa eikä mitään erityisiä ruoka-aineita tai erityistä valmistusmenetelmää ja kun ministerikomitea oli suositellut vankien uskonnon huomioimista vankiloissa, EIT katsoi loukatun ihmisoikeussopimusta.

Asevelvollisuutta koskivat seuraavat EIT:n tuomiot:

Savda v. Turkki (2012). Valittajan (pasifisti) kieltäytyminen asevelvollisuuden suorittamisesta perustui omantunnon syihin, jotka eivät liittyneet uskontoon. Koska Turkissa ei ollut mahdollisuutta korvaavan palveluksen suorittamiseen, EIT katsoi ihmisoikeussopimusta loukatun.

Adyan ym. v. Armenia (2017). Valittajat (Jehovan todistajia) oli tuomittu vankeusrangaistukseen heidän kieltäytyttyään sekä asepalveluksesta että korvaavasta palvelusta. EIT totesi, että vaihtoehtoista palvelua suorittava joutui pitämään univormua ja asumaan palveluspaikalla ja palveluksen kesto 42 kk verrattuna asepalveluksen 24 kuukauteen sisälsi pelote- ja rankaisuelementin. EIT katsoi ihmisoikeussopimusta loukatun.

Kirkon työntekijän opetustoiminnasta vapaa-ajalla oli kiistaa seuraavassa ratkaisussa:

Siebenhaar v. Saksa (2011). Kirkon palveluksessa ollut katolinen lastentarhanopettaja oli irtisanottu sillä perusteella, että hän harjoitti vapaa-ajallaan opetustoimintaa toisessa uskonnollisessa yhdyskunnassa. EIT katsoi, että ihmisoikeussopimusta ei ollut loukattu.

Henkilötodistuksesta ja verokortista kiisteltiin seuraavissa tapauksissa:

Sinan Isik v. Turkki (2010). Valittajan henkilötodistus sisälsi merkinnän uskontokunnasta. Kysymyksessä oli virallinen asiakirja, joka oli usein käytössä eri yhteyksissä. Myös uskontokuntaa koskevan kentän tyhjäksi jättämisellä oli sivumerkityksensä. EIT ei nähnyt perustetta uskonnon mainitsemiselle valtion ylläpitämissä rekistereissä ja henkilötodistuksissa. EIT katsoi ihmisoikeussopimusta loukatun.

Wasmuth v. Saksa (2011). Valittaja ei hänen verokorttiinsa tehdyn merkinnän mukaan kuulunut mihinkään niistä kuudesta kirkosta tai uskonnollisesta yhdyskunnasta, joilla oli oikeus kantaa kirkollisveroa. EIT totesi, että merkinnän tarkoituksena oli varmistaa, että ennakonpidätys tehtiin oikein. Verokorttia käytettiin vain suhteessa työnantajaan ja veroviranomaisiin. Ihmisoikeussopimusta ei katsottu rikotun.

Kirkollisveroa koski seuraava ratkaisu:

Darby v. Ruotsi (1990). Valittaja (Ahvenanmaalla asuva Suomen kansalainen) valitti siitä, että hän joutui maksamaan Ruotsissa saamistaan tuloista kirkollisveroa, vaikka ei ollut kirkon jäsen. Ihmisoikeustoimikunnan mielestä ihmisoikeussopimuksen 9 artiklaa oli rikottu, mutta EIT piti luonnollisempana käsitellä asiaa ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklan (omaisuuden suoja) ja 14 artiklan (syrjinnän kieltö) näkökulmista. Katsottuaan verovelvollisuuden merkinneen syrjintää lisäpöytäkirjassa turvatun oikeuden osalta tuomioistuin piti tarpeettomana sen tutkimista, rikkoiko menettely myös 9 artiklaa.

4.3.3 Yhdenvertaisuus – syrjintäkielto

Yhdenvertaisuus on perusoikeus, ja siitä säädetään perustuslakimme 6 §:ssä seuraavasti:

”Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.”

EU:n perustamissopimuksen 21 artiklassa on syrjintäkielto. Sen mukaan:

”Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu sukupuoleen, rotuun, ihonväriin tai etniseen taikka yhteiskunnalliseen alkuperään, geneettisiin ominaisuuksiin, kieleen, uskontoon tai vakaumukseen, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan.”

EIS 14 artiklassa säädetään syrjinnän kiellosta. Artiklan mukaan:

”Tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.”

Yhdenvertaisuuteen kuuluu vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa, ja vaatimuksen katsotaan kohdistuvan myös lakien säätäjään. Lailla ei saa mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuusperiaate ei kuitenkaan edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet

ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia että asetettaessa velvollisuuksia.

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti todennut, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Keskeistä on, voidaanko kulloisetkin erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Valiokunta on johtanut perustuslain yhdenvertaisuussäännöksistä vaatimuksen, että erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi.

Perustuslain yhdenvertaisuussäännös koskee lähtökohtaisesti vain luonnollisia henkilöitä. Yhdenvertaisuusperiaatteella voi kuitenkin olla merkitystä myös oikeushenkilöitä koskevan sääntelyn arvioinnissa etenkin silloin, kun sääntely voi välillisesti vaikuttaa luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan. Näkökulman merkitys on sitä vähäisempi, mitä etäisempi tämä yhteys on. Yhdenvertaisuusperiaatetta ei tule tulkita sillä tavoin ahtaasti, että se estäisi lainsäätäjältä normaalin veropoliittisen harkinnan. Päinvastainen kanta kaventaisi olennaisesti verolainsäädännön käyttämistä erilaisten yhteiskunnallisten tavoitteiden ja valtion fiskaalisten intressien saavuttamiseksi.

4.3.4 Ympäristövastuu

Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille, ja julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

4.3.5 Lainalaisuus – verot ja maksut

Valtion verosta säädetään perustuslain 81.1 §:n mukaan lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Perustuslain 81.2 §:ssä säädetään, että valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla.

Vakiintuneen määritelmän mukaan *vero* on rahasuoritus, joka ei ole korvaus tai vastike julkisen vallan maksuvelvolliselle antamista eduista tai palveluista ja jolle on ominaista valtion menojen rahoittaminen. *Maksulla* puolestaan tarkoitetaan korvausta tai vastiketta valtion viranomaisten virkatoimista, palveluista tai muusta toiminnasta. Maksun määrän tulee siis olla suhteutettu virkatoimesta tai palvelusta syntyneisiin kustannuksiin. Sellainen valtion perimä ”maksu”, joka selvästi ylittää kustannukset, ei ole maksu, vaan sitä on pidettävä verona. Rahasuorituksen maksunluonteisuuden edellytyksenä ei kuitenkaan ole täysi kustannusvastaavuus.

Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan mitä suuremmaksi ero maksun ja etenkin julkisoikeudelliseen tehtävään liittyvän suoritteen tuottamisesta aiheutuvien kustannusten välillä kasvaa, sitä lähempänä on pitää suoritusta valtiosääntöoikeudellisena verona. Merkittävää voi myös olla, onko asianomaisen suoritteen vastaanottaminen vapaaehtoista vai pakollista. Veron suuntaan viittaa se, jos suoritusvelvollisuuden aiheuttamista suoritteista ei voi kieltäytyä ja velvollisuus koskee suoraan lain nojalla tietyt tunnusmerkit täyttyviä oikeussubjekteja; samoin se, että rahasuorituksen tarkoituksena on yleisesti kattaa lakisääteisten viranomaistehtävien kustannuksia. Lainsäädäntökäytännössä maksu-nimitystä on käytetty myös joistakin veroista.

Perustuslain 81 §:n mukaan valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan verolaista tulee yksiselitteisesti ilmetä verovelvollisuuden piiri. Lain säännösten tulee olla sillä tavoin tarkkoja, että lakia soveltavien viranomaisten harkinta veroa määrättäessä on sidottua.

Aikoinaan uusien ja lisättyjen verojen säätäminen vuotta pidemmäksi ajaksi vaati 2/3:n enemmistön, mutta 1990-luvulla määränemmistövaatimuksesta luovuttiin. Nykyisin riittää yksinkertainen enemmistö myös pysyviksi tarkoitettujen verojen osalta (ks. HE 234/1991).²⁰⁵

²⁰⁵ Ainoastaan kerran on yksi puolue saanut eduskunnassa enemmistön. Se tapahtui vuonna 1916, kun SDP sai 103 kansanedustajaa 200:sta. Seuraavana vuonna pidetyissä uusissa vaaleissa SDP:n paikkaluku oli enää 92.

Ennen vuoden 1869 valtiopäiväjärjestyksen säätämistä kukin sääty oli päättänyt omasta suostunnastaan. Vuoden 1869 valtiopäiväjärjestyksen mukaan pysyvän verolain säätämiseen tarvittiin kolmen säädyn enemmistö päätös ja vuotuinen suostunta vaati tavallisesti kaikkien säätyjen yksimielisen päätöksen. Jos säädyt eivät olleet suostunnasta yksimielisiä, asia siirrettiin lisätyn suostuntavaliokunnan käsittelyyn, jossa hyväksyminen edellytti 2/3:n määränemmistöä. Määränemmistösäännöksen tarkoituksena oli varmistaa, että kaikkia säätyjä verotettaisiin mahdollisimman tasapuolisesti.

Vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksellä säätyvaltiopäivät muutettiin yksikamariseksi eduskunnaksi. Tällöin pyrittiin vähemmistön oikeuksia turvaamaan määränemmistövaatimusten avulla. Verorasitusta lisäävien lakien hyväksymiseen tarvittiin 2/3:n määränemmistö riippumatta siitä, oliko kyseessä pysyvä verolaki vai yksivuotinen suostunta. Vuonna 1919 valtiopäiväjärjestyksestä muutettaessa pidettiin tärkeänä, että valtion tulo- ja menoarviota koskevat päätökset voidaan tehdä yksinkertaisen enemmistön päätöksellä. Tämän vuoksi valtiopäiväjärjestyksestä muutettiin niin, että enintään vuoden ajan voimassa olevat verolait voitiin säätää yksinkertaisella enemmistöllä.

Verolakien säätämisenjärjestyksen uudistamisen keskeisenä tavoitteena oli 1990-luvulla ensinnäkin se, että säätämisenjärjestykseen liittyvät näkökohdat eivät enää voisi vaikuttaa siihen, säädetäänkö verolaki pysyvänä vai yksivuotisena. Tällöin yksivuotisten verolakien sijasta voidaan entistä useammin säätää pysyviä verolakeja. Toisena tavoitteena oli, etteivät säätämisenjärjestykseen liittyvät näkökohdat voisi vaikuttaa lain sisältöön. Tästä syystä uutta tai lisättyä veroa koskevien lakiehdotusten käsittelyn tulee olla yhdenmukaista. Kolmantena uudistuksen tavoitteena oli, että verolakien säätämisenjärjestyksestä koskeva säännöstö olisi selkeämpi ja hallinnollisesti yksinkertaisempi. Säännöstön selkeytyminen ja yksivuotisten verolakien väheneminen tehostavat lainsäätämistyötä.

4.3.6 Suhteellisuusperiaate – tarkoitussidonnaisuus ja oikeasuhtaisuus

Suhteellisuusperiaate ankkuroituu Euroopan ihmisoikeussopimukseen, perustuslakiimme ja EU-oikeuteen.²⁰⁶ Periaatteen soveltaminen edellyttää tilannetta, jossa punnittavaksi tulee tietyn hyväksyttävän päämäärän ja siihen käytettävän keinon välinen suhde – oikeastaan

²⁰⁶ Suhteellisuusperiaatteesta verotuksessa ks. esim. *Mikko Pikkujämä* Oikeusperiaatteet ja arvonnäisäverotus kiinteistöalalla (2001) s. 118.

päämäärän suhde siihen edun loukkaukseen, jota keinon käyttäminen tarkoittaa.

Suhteellisuusperiaate vaatii, että käytetyn keinon tulee ylipäänsä olla päämäärän saavuttamiseen sopiva (asianmukaisuus ja soveltuvuus). Käytettävissä olevista keinoista on myös valittava sellainen, joka mahdollisimman vähän loukkaa toisen etuja (tarpeellisuus ja välttämättömyys). Vaikka keino olisi tietyn hyväksyttävän päämäärän saavuttamiseksi välttämätön ja ainoa mahdollinen, se voi olla vastoin suhteellisuusperiaatetta, jos sen aiheuttama etujen loukkaus on saavutettavaan hyötyyn nähden kohtuuton. Tällöin voidaan puhua suhteellisuudesta ahtaassa mielessä (oikeasuhtaisuus).

Suhteellisuusperiaate kohdistuu lainsäätäjään ja lain soveltajaan, ja sillä on vanhastaan ollut Suomessakin merkitystä harkintavallan rajoitusperiaatteena. Nykyisessä hallintolaissa on suhteellisuusperiaatetta koskeva 6 §. Sen mukaan viranomaisen on käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin²⁰⁷ ja viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

4.4 Verolajikohtaista tarkastelua

4.4.1 Tulo- ja varallisuusverotus

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu ja omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla. Omaisuudella tarkoitetaan omistusoikeuden

²⁰⁷ Tarkoitussidonnaisuusvaatimuksen kannalta kyseenalaisen kohtelun sai vuosina 1899–1947 elänyt *Al Capone*. Hän hallitsi mm. uhkapeliä, alkoholin salakauppaa ja prostituutiota. Toiminta oli erittäin väkivaltaista mutta hyvin tuottavaa, varsinkin kun Al Capone jätti tulojaan ilmoittamatta verottajalle. Verotus muodostui kuitenkin hänen kohtalokseen. Hänet tuomittiin vuonna 1931 verorikoksista vuosikymmeniksi vankilaan, josta hän hyvin käyttäytyneenä ja kuppaa sairastavana vapautui vuonna 1939. Voidaan kysyä, olisivatko poikkeuksellisen ankara verotus ja verorikostuomio Suomessa perusteltavissa silloin, kun esimerkiksi murhasta, kiristyksestä tai petoksesta ei saada riittävää näyttöä. *Esko Linnakangas* Väkivalta, seksi ja rikokset verotuksessa, teoksessa Väkivalta – seuraamukset ja haavoittuvuus (Terttu Utraisen juhlaKirja) 2006 s. 361–362.

lisäksi muitakin varallisuusetuja. Verotus merkitsee käytännössä lähes aina jonkinasteista omaisuudensuojan rajoitusta.

4.4.2 Kulutusverotus

4.4.2.1 Arvonlisäverotus – paheverokanta

Arvonlisävero on EU:ssa harmonisoitu yleinen kulutusvero, jota kannetaan verotulojen saamiseksi. Sen keskeisin periaate on *neutraalisuus*.

Nykyistä arvonlisäveroa ei voida luonnehtia synti- tai haittaveroksi, koska arvonlisäverolaisissa ei ole säännöksiä, joiden perusteella joistakin paheista voitaisiin periä yleistä verokantaa suurempaa veroa. Arvonlisäverodirektiivi sen sijaan mahdollistaa normaalia verokantaa pienemmän veron monille tavaroille ja palveluille. Alennettu verokanta on mahdollinen esimerkiksi elintarvikkeille, ei kuitenkaan alkoholille eikä tupakalle. Fiskaalisista ja myös terveys- ja ympäristösyistä olisi mahdollista poistaa alennettu verokanta kaikilta elintarvikkeilta tai rajata se koskemaan vain esimerkiksi tuoreita ja jäädytettyjä kasviksia sekä tuoreita ja kuivattuja hedelmiä.

Viime vuosina on keskusteltu siitä, pitäisikö arvonlisäverojärjestelmä muuttaa kestäväen kehityksen mukaiseksi verotukseksi, jossa vero säädettäisiin riippumaan tavaroiden ja palvelujen elinkaaren mukaisesta ympäristökuormituksesta.²⁰⁸ Tällainen vero olisi jonkinlainen haittaveron ja arvonlisäveron yhdistelmä ja sisäisesti ristiriitainen, koska haittaverossa keskeistä on ohjaus ja arvonlisäverotuksessa neutraalius. Tällaisen järjestelmän luominen on äärimmäisen vaikeaa.

Toteuttamiskelpoisempi voisi olla malli, jossa arvonlisäverotuksessa sallittaisiin normaalia korkeampi verokanta (esim. 50 tai 100 %) tietyille paheellisiksi katsottaville tavaroille ja palveluille. Tavaroiden erottelussa voitaisiin käyttää apuna tullitariffin nimikkeistöä.

Jos normaalia korkeampi arvonlisäverokanta otettaisiin käyttöön, voitaisiin samalla harkita tuollaisten tavaroiden ja palvelujen erityisten kulutusverojen eli valmisteverojen poistamista. Se taas vaatisi EU:n valmisteverodirektiivien kumoamista tai muuttamista. Silloin

---

²⁰⁸ Ks. esim. *Alfred Streng* Mervärdesskatt och hållbar utveckling, Edilex 21.2.2020 ja siellä selostettu kirjallisuus.

olisi myös harkittava normaalia korkeamman arvonlisäveron vähennyskieltoa ainakin tiettyjen polttoaineiden osalta. Erityisen korkea arvonlisäveroprosentti voitaisiin säätää silloin esimerkiksi

- alkoholijuomille
- tupakkatuotteille
- bensiini- ja dieselhenkilöautoille
- fossiilisille polttoaineille.

Normaalia korkeampaa verokantaa voitaisiin lisäksi ehdottaa myös vaikkapa seuraaville nykyisin normaaliverokannalla tai alennetulla verokannalla verotettaville tavaroille ja palveluille.²⁰⁹

- lentoliput
- sianliha
- naudanliha
- makeiset ja virvoitusjuomat
- sokeri
- rasvat
- seksivälineet
- seksipalvelut
- silkkivaatteet
- kauneudenhoitotuotteet
- korut
- hovit
- elokuvat
- pelit
- aseet
- ilotulitteet
- muovipakkaukset.

Tällainenkin muutos vaatisi EU-säädösten muuttamista, jota hankaloittaa vaatimus jäsenmaiden yksimielisyydestä veroasioissa. Tuskin on ajateltavissa, että kaikki EU-maat kannattaisivat yhtenäistä paheverotusta. Hiukan realistisempi olisi EU:ssa yksimielisesti hyväksyttävä

²⁰⁹ Moniin tässä listassa mainittuihin tuotteisiin on joskus kohdistunut erityisvero tai niille on sellaista ehdotettu.

malli, jossa annettaisiin halukkaille jäsenvaltioille mahdollisuus ottaa käyttöön tietyille tavaroille ja palveluille normaaliverokantoja korkeampia verokantoja.

Normaalia korkeamman verotuksen piiriin kuuluvat tuotteet pitäisi nykyaikaisessa oikeusvaltiossa määritellä objektiivisesti ja tarkkarajaisesti. Se ei ole helppoa. Joka tapauksessa normaalia korkeampi verokanta paheille merkitsisi yleisessä kulutusverotuksessa suurta käännettä taaksepäin historiassa. Olisi jopa kyseenalaista, voitaisiinko sellaista veroa enää kutsua arvonlisäveroksi. Ehkä voitaisiin, kun jäljelle jäisi sentään jakelutieneutraalisuus. Veron nimi ei myöskään saisi rajoittaa verojärjestelmän kehittäjien mielikuvitusta.

4.4.2.2 Tullivero ja erityiset kulutusverot

Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa säädetään mm. vapaasta liikkuvuudesta. Unioniin sisältyy tulliliitto, joka käsittää kaiken tavaroiden kaupan ja merkitsee sitä, että vienti- ja tuontitullit sekä kaikki vaikutukseltaan vastaavat maksut ovat kiellettyjä jäsenvaltioiden välillä ja että toteutetaan yhteinen tullitariffi suhteessa kolmansiin maihin (art. 28). Kielto koskee myös fisikaalisia tulleja (art. 30). Jäsenvaltioiden väliset tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ovat kiellettyjä (art. 34).

EU:ssa tärkeimmät valmisteverot ovat harmonisoituja. EU-oikeus sallii kuitenkin myös kansallisia erityisiä kulutusveroja, mutta niiden on oltava sopusoinnussa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen kanssa, mikä voimakkaasti rajoittaa sellaisten verojen mahdollisuutta. Suomen kansallisia kulutusveroja ovat nykyisin autovero ja virvoitusjuomavero.

Jäsenvaltioita velvoittavasta verojen ja maksujen syrjintäkiellosta säädetään Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen artikkelissa 110. Sen mukaan jäsenvaltiot eivät saa määrätä muiden jäsenvaltioiden tuotteille minkäänlaisia korkeampia välittömiä tai välillisiä maksuja kuin ne välittömästi tai välillisesti määräävät samanlaisille kotimaisille tuotteille. Syrjintäkielto edellyttää, että kotimaisia tuotteita ja tuontituotteita kohdellaan verotuksessa yhdenmukaisesti, jollei erilaiselle käsittelylle ole objektiivisia perusteita.

Vero tai maksu on syrjintäkiellon vastainen, jos toisesta jäsenvaltiosta tuodulle tuotteelle määrätään vero, joka lasketaan eri tavalla tai

erilaisten yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti kuin samanlaiseen kotimaiseen tuotteeseen kohdistettu vero. Edellytyksenä on lisäksi, että tuontituotteeseen kohdistuva vero on, vaikka vain tietyissä tapauksissa, korkeampi kuin kotimaisen tuotteen vero. EU-tuomioistuimen mukaan samanlaisina on pidettävä tuotteita, joilla on kuluttajan kannalta vastaavat ominaisuudet ja jotka täyttävät samat tarpeet. Erilainen verorasitus on kuitenkin mahdollista, jos se on seurausta tuotteen alkuperästä riippumattomista objektiivisista perusteista.

Objektiivisia perusteita ovat EU-tuomioistuimen mukaan esimerkiksi käytettyjen raaka-aineiden laatu ja käytetyt valmistusmenetelmät. Tällainen porrastaminen on kuitenkin unionin oikeuden mukaista vain, jos sillä tavoitellaan perustamissopimuksen ja johdetun oikeuden vaatimusten mukaisia päämääriä. Lisäksi porrastus on toteutettava siten, että sillä voidaan välttää kaikenlainen muista jäsenvaltioista tapahtuvan tuonnin suora tai välillinen syrjintä tai kilpaillevan kotimaisen tuotteen suojeleminen. Kielletystä verosyrjinnästä on kysymys, jos veroedun edellytykset ovat sellaiset, että ainoastaan kotimaiset tuotteet voivat ne täyttää.

4.5 Vapaaehtoiset verot ja maksut²¹⁰

4.5.1 Vapaaehtoisista veroista

Vapaaehtoisiksi veroiksi sanotaan joskus sellaisia veroja, jotka voi välttää pidättäytymällä verotettavista asioista. Alkoholiverolta säästyä, jos ei käytä alkoholia, ja tupakoimattoman taloutta ei rasita tupakkaverot. Seuraavassa tarkoitetaan toisenlaista vapaaehtoisuutta.

Nykyisin verot tavallisesti määritellään pakkosuorituksiksi, mutta aina ei ole ollut näin. Esimerkiksi muinaiset ateenalaiset eivät pääsääntöisesti kantaneet kansalaisiltaan välittömiä veroja, koska heidän ajatusmaailmansa mukaan sellaiset sotivat vapaan miehen ideaa vastaan ja olivat osoitus jonkinasteisesta orjuudesta. Muukalaisilta henkilöveroa sitä vastoin kannettiin, ja jos muukalaiset eivät tätä veroa

²¹⁰ *Esko Linnakangas* Korvamerkkiverot, vapaaehtoiset verot ja veron kirnuaminen, Defensor Legis 2018 s. 656 ss.

maksaneet, heidät alennettiin orjiksi. Ateenalaiset vaativat jonkinlaisen veron maksamista myös esimerkiksi prostituoiduilta.

Vaikka ateenalaiset suhtautuivat vapaisiin kansalaisiin kohdistuviin välittömiin veroihin kielteisesti, he jopa ylpeilivät sillä, kuinka kukin heistä tuki valtiontaloutta. Tämän instituution juuret ovat sellaisessa ajassa, jossa valtiolla ei vielä ollut kykyä pakottaa veronmaksuun vaan sen talous rakentui kansalaisten kunniantunnon ja hyväntahtoisuuden varaan. Alun perin kansalaiset tukivat uskonnollisten tapahtumien järjestämistä, mutta ajan oloon suoritukset otettiin maalliseen käyttöön. Tällöin ne muuttuivat käytännössä enemmän tai vähemmän pakollisiksi. Myös vanhat ruotsalaiset sadut kertovat verolahjoista. Historiallisessa asiakirjassa vuodelta 1285 henkivero mainitaan Vestmanlannissa maksettuna säännöllisenä verona, mutta todennäköisesti sekin on alkuaan kuulunut vapaaehtoiseen tai puolipakollisiin verolahjoihin.

Vapaaehtoisia veroja ei Suomen nykyinen lainsäädäntö tunne. Norjassa on vuodesta 2017 lähtien voinut halutessaan maksaa ylimääräistä veroa. Vapaaehtoinen rahan antaminen valtiolle ei ole kuitenkaan norjalaisia innostanut, ja verontuotto on jäänyt olemattoman pieneksi.

4.5.2 Lahjoitukset ja lahjoitusvähennys

Lahjoitusvähennys tuli verojärjestelmäämme 1930-luvun lopulla, kun sodan uhka kasvoi. Vuonna 1938 säädettiin verotuksessa vähennyskelpoiseksi rahamäärä, jonka verovelvollinen luovutti valtiolle käytettäväksi valtiovarainministeriön hyväksymään tarkoitukseen. Hallitus viittasi siihen, että eräät teollisuudenharjoittajat ilmoittivat halunsa tehdä huomattavia lahjoituksia valtiolle ilmatorjunnan ja kaasusuojelun järjestämiseksi teollisuusalueillaan yhteistoiminnassa puolustuslaitoksen kanssa, joka puolestaan piti tällaista järjestelyä erittäin suotavana. Teollisuudenharjoittajat toivoivat, että ne, jotka tekivät lahjoituksia maanpuolustuksen hyväksi, vapautuisivat valtiolle menevän tuloveron suorittamisesta tältä osin. Hallitus otaksui, että erinäiset yhtymät ja yksityisetkin henkilöt, jos myönnettäisiin verovapaus lahjoituksia vastaavalta osalta, tekisivät lahjoituksia muihinkin valtion tarkoituksiin, esimerkiksi sairaaloiden ja koulujen rakentamiseen.

Laajimmillaan vähennyskelpoisuus Suomessa oli 1980-luvun loppupuolella, jolloin vähennys saatiin lahjoituksista seuraaviin tarkoituksiin:

- maanpuolustus
- kehitysyhteistyö
- humanitaarinen avustustoiminta
- sodasta kärsimään joutuneiden avustaminen
- suomalainen kulttuuriperinne
- tiede
- taide.

Kokonaisverouudistuksen yhteydessä 1980-luvun lopussa vähennyskelpoisten lahjoitusten piiriä supistettiin voimakkaasti. Siitä karsittiin maanpuolustus, kehitysyhteistyö ja humanitaarinen avustustoiminta. Nykyisin yhteisöjen lahjoitusvähennyksestä säädetään tuloverolain 57 §:ssä. Yhteisön tuloverotuksessa vähennyskelpoisia ovat vähintään 850 ja enintään 250 000 euron rahalahjoitukset tiedettä tai taidetta varten taikka suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttämiseksi. Luonnollisen henkilön lahjoitusvähennyksestä säädetään tuloverolain 98a §:ssä. Luonnollisella henkilöllä ja kuolinpesällä on oikeus vähentää ansiotulostaan yliopistolle tai korkeakoululle tekemänsä vähintään 850 ja enintään 500 000 euron rahalahjoitus. Muihin tarkoituksiin tekemiään lahjoituksia luonnollinen henkilö ei saa tuloverotuksessa nykyisin vähentää. Monissa muissa maissa lahjoitukset ovat paljon laajemmin verovähennyskelpoisia.

4.6 Kompensaatiomaksut²¹¹

4.6.1 Yleistä

Kuluttajat, yritykset ja järjestöt ovat alkaneet sovittaa omia ja muiden ilmastoyhteistä rahalla. Lentomatkojen päästöjä on esimerkiksi voitu kompensoida rahoittamalla puiden istuttamista tai uusiutuvan energian hankkeita.

²¹¹ Tämä luku pohjautuu pitkälti *Esko Linnakankaan* kirjoitukseen Vapaaehtoisista päästökompensaatiomaksuista ja niiden verotuksesta, *Verotus 2020* s. 426 ss.

Ajankohtainen kiista koskee kompensatiotoiminnan suhdetta rahankeräyslainsäädäntöön.²¹² Poliisi epäilee rikosta entisen kansanedustajan *Antero Vartian* (vihr) kompensatiotoimintaa varten perustamassa säätiössä. Finnair puolestaan lopetti päästöhyvitys- ja biopolttoainepalvelunsa, koska Poliisihallituksen mielestä palvelu on rahankeräyslain alaista toimintaa, jollaista yritys ei voi harjoittaa. Finnair on kertonut tuovansa jatkossa päästöhyvitykset ja biopolttoaineet ”integroiduksi osaksi lentolipputarjontaansa” ja aikovansa myydä erikseen ei-ilmastokompensoituja lentolippuja sekä kalliimpia, ilmastokompensoituja lentolippuja.

4.6.2 Rahankeräyslaki

Rahankeräyslaissa (863/2019) säädetään rahankeräysten järjestämisestä ja valvonnasta. Lain 1.3 §:ssä luetellaan ne toiminnat, jotka eivät kuulu rahankeräyslain soveltamisalaan (mm. naapuriapu ja vetoaminen yleisöön omaisuuden saamiseksi testamentein sekä joukkorahotuslain mukainen laina- tai sijoitusmuotoinen joukkorahoitus).

Rahankeräyslain 2 §:n mukaan rahankeräyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa yleisöön vetoamalla kerätään vastikkeetta rahaa. Yleisöllä tarkoitetaan ennalta rajoittamatonta ja määrittelemätöntä joukkoa henkilöitä, ja yleisöön vetoamisella tarkoitetaan suullisesti, kirjallisesti tai muulla tavoin ilmaistua pyyntöä tai kehotusta antaa rahaa keräykseen. Rahankeräys saadaan lain 4 §:n mukaan järjestää vain, jos Poliisihallitus on myöntänyt rahankeräyslupaa. Pienkeräyksen järjestämiseen ei tarvita rahankeräyslupaa, mutta siitä tulee tehdä ilmoitus poliisilaitokselle.

Rahankeräyslupa voidaan lain 5 §:n mukaan myöntää sellaiselle Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle, jolla on yleishyödyllinen tarkoitus. Rahankeräys saadaan järjestää varojen hankkimiseksi yksinomaan yleishyödylliseen toimintaan (6 §). Yleishyödyllisellä toiminnalla tarkoitetaan toimintaa yleistä sosiaalista, sivistyksellistä tai aatteellista tarkoitusta varten taikka muuta yleistä kansalaistoimintaa. Rahankeräyslain 7 §:n mukaan kiellettyä on:

²¹² Siitä ja muistakin rahankeräyslain ongelmista ks. esim. Helsingin Sanomat 30.8.2020 s. B 1–5. Kirjoituksessa ei käsitellä verokysymyksiä.

- 1) järjestää rahankeräyksen järjestämisen yhteydessä arpajaiset tai muu toiminto, jossa osallistuvalla luvataan kokonaan tai osittain sattumaan perustuva voitto;
- 2) järjestää rahankeräys tavalla, jossa kaupankäynti tai yhdistyksen jäsenhankinta ja rahankeräys ovat ilmeisessä vaarassa sekoittua keskenään;
- 3) järjestää rahankeräys siten, että rahan lahjoittajana keräykseen osallistuneelle annetaan muu vastike kuin rahankeräyksen järjestäjän tai keräyksen tunnus, joka on arvoltaan vain vähäinen;
- 4) antaa yleisölle rahankeräystä järjestäessään merkityksellisiä totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja keräystarkoituksesta tai keräyksen järjestäjästä ja sen toiminnan tarkoituksesta;
- 5) häiritä, pakottaa tai muutoin painostaa lahjoittajaa tavalla, joka on omiaan johtamaan siihen, että lahjoittaja tekee lahjoituspäätöksen, jota hän ei ilman painostamista olisi tehnyt.

4.6.3 Poliisihallituksen kanta

Poliisihallitus on 31.5.2019 julkaissut muistion rahankeräyslaista ja ilmastonsuojelun rahoittamiseksi tehtävästä varainhankinnasta. Muistiossa todetaan mm.:

Vapaaehtoisten ja vastikkeettomien lahjoitusten pyytäminen täyttää rahankeräyslaissa tarkoitetun rahankeräyksen määritelmän. Toimintaa on harjoitettu Suomessa jo pitkään ja vakiintuneesti useiden luonnonsuojelujärjestöjen toimesta, joille on myönnetty asianmukaiset rahankeräysluvat erilaisten ilmastonsuojeluhankkeiden rahoittamiseksi. Luonnonsuojelutyö ja ilmastonsuojelu sen osana on yksi perinteisistä yleishyödyllisen toiminnan muodoista, ja rahankeräyslainsäädännön tarkoituksena on tämänkaltaisen toiminnan mahdollistaminen.

Perinteisten rahankeräyskampanjoiden lisäksi on varainhankintamalleja, joissa yleisölle tarjotaan mahdollisuutta kompensoida ilmastopäästönsä vapaaehtoisella rahasuorituksella. Useat näistä malleista on kuvattu kaupankäynnin kaltaisena toimintana, jossa vapaaehtoisen kompensatiomaksun maksava henkilö saa vastikkeeksi maksulleen lupauksen siitä, että hänen vapaaehtoisella suorituksellaan tullaan tekemään työtä ilmastomuutoksen torjumiseksi. Monissa tällaisissa varainhankintamalleissa on lähdetty olettamuksesta, että kyse on kaupankäynnistä, jossa ostajan ostama hyödyke on kuluttajalle annettava lupaus hänen aiheuttamiensa hiilidioksidipäästöjen tulevasta kompensoinnista.

Peiteltyt rahankeräystoiminnan muodot voivat olla omiaan hämärtämään yleisön käsitystä siitä, ovatko he osallistumassa ostajana

vastikkeelliseen kaupankäyntiin vai lahjoittajana vastikkeettomaan rahankeräykseen. Tämän myötä myös toiminnan varsinainen yleishyödyllinen tarkoitus voi joissakin tilanteissa jäädä epäselväksi. Vastikkeelliselle kaupankäynnille on tyypillisempää se, että toiminta hyödyttää ennen kaikkea kaupankäynnin osapuolia yleisen hyvän sijaan. Näin ollen peitellyillä rahankeräystoiminnan muodoilla voi olla kielteinen vaikutus yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden toiminnan rahoitukseen ja sitä kautta niiden yhteiskunnallisesti tärkeän toiminnan mahdollistamiseen.

Hyödykkeiden myyntiin perustuvaan toimintaan voidaan soveltaa kauppalain tai kuluttajansuojalain säännöksiä. Myös muu lainsäädäntö voi tulla sovellettavaksi. Toiminnassa ei ole kyse rahankeräyksestä eivätkä rahankeräyslain säännökset tule sovellettavaksi, jos varainhankintatyö perustuu puhtaasti perinteiseen tuotemyyntiin. Jos tarkoituksena on kerätä rahoitus vastikkeettomien rahalahjoitusten muodossa, on toiminnassa kyse rahankeräyksestä, joka edellyttää rahankeräyslupaa.

Ilmastonsuojelutyötä tukevissa varainhankintamalleissa vaikuttaisi usein olevan taustalla ajatus siitä, että kyse olisi vastikkeellisesta toiminnasta, kuten aidon lisäpalvelun myynnistä. Jotta toimintaa voitaisiin pitää rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle jäävänä vastikkeellisena toimintana, tulisi toiminnan olla aidosti vastikkeellista kaupankäyntiä, jossa rahasuoritus ja sen vastasuoritus kohtaavat toisensa ajallisesti, laadullisesti ja määrällisesti. Toiminnot, jotka pyritään kuvaamaan kaupankäynniksi mutta jotka todellisuudessa ovat rahankeräystä, eivät ole kaupankäyntiä vaan rahankeräystä. Tilanne voisi olla tällainen esimerkiksi silloin, jos tuotteesta peritään sen arvoon nähden kohtuuttoman suurta maksua sillä perusteella, että näin saatavat varat käytetään mainittuun hyvään tarkoitukseen. Tilanne voi olla tällainen myös silloin, jos rahasuorituksen vastikkeeksi tarjotaan hyödykettä, jolla on lähinnä näennäinen merkitys vastikkeena. Kyse on siis hyödykkeestä, jolla ei ole vaihdannallista kaupallista arvoa ja jonka saajakin mieltää luonteeltaan jonkinlaiseksi kii-toslahjaksi tai muuksi vastaavaksi, rahasuorituksesta irralliseksi seikaksi.

Normaalissa kaupankäynnissä lähdetään siitä, että tuotteen hinnan määrittää myyjä eikä hinta siis ole esimerkiksi vapaaehtoinen tai vapaa-valintainen. Normaalille kaupankäynnille vierasta on, että ostaja voi määritellä hinnan pyydettyä korkeammaksi hinnaksi, tueksi tai muuksi vastaavaksi suorituksiksi. Normaalissa kaupankäynnissä ei myöskään myytävän tuotteen hinnan lisäksi makseta lisäsuoritusta jostakin muusta, jollei kyse ole aidosta lisätuotteesta tai -palvelusta, jonka ostaja todella saa vastineeksi maksulle.

Normaalissa kaupankäynnissä ostajat ymmärtävät, että he ovat ennen kaikkea ostamassa tuotetta, eivät ensisijaisesti tukemassa hyväksi mieltämäänsä tarkoitusta. Mikäli tuotemyynti ei ole aidosti vastikkeellista vaan kyse on tosiasiaissa toiminnasta, jossa vedotaan yleisöön vastikkeet-toman rahallisen tuen saamiseksi, tulee rahankeräyslaki sovellettavaksi.

Rahankeräyslain mukaan on kiellettyä järjestää rahankeräys tavalla, jossa kaupankäynti ja rahankeräys ovat ilmeisessä vaarassa sekoittua keskenään. Näin rahankeräystä ei tule toteuttaa tavalla, jossa toimintaan osallistuvat henkilöt eivät pysty selkeästi erottamaan, onko toiminnassa kyse rahankeräyksestä vai kaupankäynnistä.

Rahankeräyslupa voidaan myöntää Suomessa rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolla on yleishyödyllinen tarkoitus. Liiketoimintaa harjoittavalle osakeyhtiölle, muulle yritykselle taikka yksityishenkilölle ei voida myöntää rahankeräyslupaa. Tällaiset tahot eivät täytä luvan saajaa koskevia edellytyksiä yleishyödyllisyyden osalta. Lupa voidaan antaa Suomessa rekisteröidylle yleishyödylliselle yhteisölle tai säätiölle; lupaa ei voida antaa ulkomaiselle yhdistykselle tai säätiölle eikä liiketoimintaa harjoittaville yrityksille.

Rahankeräyksen määritelmässä ei oteta kantaa siihen, kuka tai mikä taho lahjoituksia pyytää. Näin rahankeräyksen määritelmä voi täyttyä myös toiminnassa, jossa vedotaan vastikkeettomien rahalahjoitusten saamiseksi toisen tahon puolesta. Ei ole estettä sille, että esimerkiksi yritykset kannustavat yleisöä lahjoittamaan rahaa suoraan jollekin rahankeräystä toimeenpaneelle hyväntekeväisyysjärjestölle. Tällainen toisen puolesta vetoaminen on lähtökohtaisesti sallittua edellyttäen kuitenkin, että sillä, jonka puolesta vedotaan, on voimassa oleva rahankeräyslupa, joka mahdollistaa rahan keräämisen suunnitellulla tavalla ja suunniteltuun tarkoitukseen. Näin ollen yritykset eivät voi kerätä järjestöjen kautta rahaa oman liiketoimintansa tukemiseen, vaan rahankeräyksellä kertyneet varat tulee käyttää kokonaisuudessaan järjestön rahankeräysluvassa määrättyihin yksinomaan yleishyödyllisiin käyttötarkoituksiin. Rahankeräyksellä kertyneiden varojen tulee myös kertyä suoraan luvansaajana olevan yleishyödyllisen järjestön rahankeräystilille. Rahankeräyslainsäädännön estämättä järjestö ja liiketoimintaa harjoittava yritys voivat sen sijaan toteuttaa yhdessä esimerkiksi rahankeräyksen markkinointia eli kertoa yleisölle rahankeräyksestä ja sillä toteutettavasta yleishyödyllisestä tarkoituksesta sekä kertoa myös yrityksen roolista toiminnan tukijana.

Estettä ei ole sille, että yritykset lahjoittavat osan liiketoiminnan tuotoistaan eteenpäin jonkin yleishyödyllisen toiminnan tukemiseksi. Aikeesta lahjoittaa kertynyttä tuottoa eteenpäin saa kertoa rahankeräyslain estämättä. Viestinnässä tulisi kuitenkin olla tarkka. Kuluttajalle tulisi olla täysin selvää, että hän ostaa normaalihintaisen tuotteen yritykseltä, joka lahjoittaa osan saamistaan myyntituotoista eteenpäin, ja että lahjoittaja on yritys eikä kuluttaja. Yrityksen asiakkaat eivät saisi saada käsitystä, että heiltä pyydetään hyödykkeen ostamisen yhteydessä lahjoitusta, jonka yritys välittäisi eteenpäin jollekin kohteelle, koska tällöin kaupankäyntiin saattaisi liittyä riski toiminnan sekoittumisesta rahankeräykseen.

Yritysten on sallittua markkinoida tuotteitaan kertomalla asiakkaille, että kaikkien myytyjen tuotteiden tuotoista tietyn suuruinen osuus

lahjoitetaan johonkin tiettyyn ennalta päätettyyn kohteeseen. Sen sijaan, jos kaupankäyntiin liitetään ominaisuuksia, jotka saattavat hämärtää asiakkaan käsitystä siitä, onko kyse kaupankäynnistä vai rahankeräyksestä, on mahdollista, että toiminta voi olla kiellettyä rahankeräyslain nojalla. Tämänkaltaisen ominaisuus voisi olla lahjoitusten pyytämiseen viittaava viestintä kaupankäynnin yhteydessä taikka asiakkaalle tarjottava mahdollisuus maksaa tuotteesta halutessaan suurempaa hintaa, jotta lisämaksut voitaisiin tilittää eteenpäin johonkin hyvään tarkoitukseen.

4.6.4 Kansanedustajien kirjalliset kysymykset

Poliisihallinnon kantaa on kritisoitu. Vuoden 2019 lokakuussa 15 kokoomuksen ja 3 vihreiden kansanedustajaa (ensimmäinen allekirjoittaja kokoomuksen *Kai Mykkänen*) teki kirjallisen kysymyksen siitä, miten hallitus varmistaa, että päästökompensointi ei edellytä rahankeräyslupaa ja että yritykset voivat tarjota päästökompensaatiota kuluttajille (KK 276/2019). Sisäministeri *Maria Ohisalo* totesi vastauksessaan, että kaiken päästökompensointiin tähtäävän toiminnan rahoittamisen luokittelu rahankeräyslain soveltamisen ulkopuoliseksi toiminnaksi edellyttäisi rahankeräyslain muuttamista. Samoin lakia tulisi muuttaa, jos katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi antaa myös kaupallisille toimijoille oikeus kerätä rahankeräyksiin varoja päästökompensaatiotoimintaan. Ministerin mukaan ehdotukset ja niiden vaikutukset on arvioitava perusteellisesti suhteessa rahankeräyslain kokonaisuudistuksen tavoitteisiin.

12.3.2020 tekemässään kirjallisessa kysymyksessä *Heli Järvinen* (vihr) tiedusteli, mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta suomalaiset yritykset voivat tarjota vapaaehtoista päästökompensaatiota asiakkailleen, ja millä aikataululla hallitus valmistelee muutoksia rahankeräyslakiin, jotta päästökompensaatiota voidaan tarjota Suomessa pikaisesti (KK 166/2020). Ministeri Ohisalo totesi vastauksessaan, että sisäministeriö tulee käynnistämään lainsäädäntöhankkeen, jossa on tarkoituksena arvioida uuden rahankeräyslain suhdetta päästökompensaatiotoimintaan ja valmistella tarvittavat rahankeräyslain muutokset vapaaehtoisen päästökompensaation mahdollistamiseksi.²¹³

²¹³ Hanke on käynnistynyt 15.4.2020, ja sille varattu aika päättyy vuoden 2020 lopussa. Asettamisasiakirjoissa ei mainita mitään verokysymyksistä, mutta niidenkin selvittäminen olisi tarpeen.

4.6.5 Kansanedustajien lakialoite

3.6.2020 teki 31 kansanedustajaa viidestä puolueesta (kok, sdp, kesk, kd, vihr; ensimmäinen allekirjoittaja kokoomuksen *Kai Mykkänen*) yhteisen lakialoitteen (23/2020). Siinä esitetään, että rahankeräyslain 1.3 §:ään lisätään uusi 8 kohta. Sen mukaan valtioneuvoston asetuksessa määriteltäviä kansainvälisiä sertifikaatteja noudattavien päästökompensaatioiden tai muulla tavoin todennettujen päästökompensaatioiden myyminen ei kuuluisi rahankeräyslain soveltamisalaan. Lakialoitetta perustellaan seuraavasti:

Kompensaatiomahdollisuus on yksi työkalu muiden joukossa, kun hillitsemme ilmaston lämpenemistä. Kompensaatiohankkeet perustuvat useimmiten metsittämiseen tai uusiutuvaan energiaan. Kompensaatiohankkeita toteutetaan usein kehittyvässä maissa, joissa samalla rahamäärällä on suurempi vaikutus. Kaikkien ei tarvitse vakuuttua kompensaatioiden tehokkuudesta, mutta meillä ei ole syytä estää vapaaehtoisten kompensaatiopalveluiden tarjoamista kuluttajille kätevässä muodossa myös Suomessa. Nyt Poliisihallituksen tulkinta rahankeräyslaista uhkaa tehdä Suomesta saarekkeen, jossa kansainvälisiin standardeihin perustuva päästökompensaatioiden myymistä kuluttajille ei voitaisi harjoittaa kätevimmällä tavalla.

Sisäministeriö on 16.4.2020 tiedottanut asettaneensa lainsäädäntöhankkeen, jonka tavoitteena on arvioida päästökompensaatio toiminnan suhdetta rahankeräyslakiin. Hankkeen toimikausi päättyy 31.12.2020. Hankkeen asettaminen on hyvä merkki. Me allekirjoittaneet haluamme tällä lainsäädäntöaloitteella nostaa esiin yksinkertaisen tavan hoitaa kuntoon muodostunut ongelma lainsäädännössä ja luoda edellytykset muutoksen valmisteluun tarvittaessa eduskunnan aloitteesta. Nopeasti kehittyvän päästökompensaatiomarkkinan kannalta olisi tärkeää, että muutos voitaisiin säätää voimaan mahdollisimman nopeasti.

Suomen rahankeräyslaki on kansainvälisesti harvinainen. Se luo omalta osaltaan hyviä edellytyksiä harvinaisen laajalle ja luotettavalle yleishyödyllisen toiminnan kentälle Suomessa. Vastikkeettoman yleishyödyllisen toiminnan määrittely yhteismitallisella tavalla hyvin eri tarkoituksiin on vaikeaa. Joillakin aloilla hyvin laaja tulkinta jonkin palvelun vastikkeettomuudesta ja toiminnan pakottaminen rahankeräyslain piiriin voi pikemmin estää vapaan ja kansalaisen kannalta hyvin toimivan palvelun saatavuutta kuin edistää sitä. Toisissa asioissa taas on hienoa, että rahankeräyslupaan liittyvä menettely antaa selkeyttä ja suojaaa vastikkeettomien keräysten järjestämiselle.

Epätarkoituksenmukaisten tulkintojen välttämiseksi rahankeräyslaissa on jo nyt luettelo sellaisista erikseen luetelluista palveluista, joihin rahankeräyslakia ei sovelleta. Yksinkertaisin tapa selkeyttää päästökompensaatioita koskeva tulkinta on lisätä se näihin rahankeräyslain soveltamisen ulkopuolelle rajattaviin palveluihin. Myös talousvaliokunnan tuoreessa lausunnossa (TaVL 3/2020) EU:n vihreän kehityksen ohjelmasta todetaan, että olisi syytä poistaa esteet päästövähennyksiä mahdollistavien palveluiden, kuten todennettujen päästökompensaatoiden, tarjoamiselta palveluna kuluttajille ja yrityksille.

Päästökompensatioihin ja rahankeräyslain tulkintaan liittyvässä kiistassa ei ole kysymys siitä, että päästökompensaatioita haluttaisiin tarjota yleishyödyllisinä vastikkeettomina keräyksinä esimerkiksi verotussyistä. Päinvastoin, kyse on siitä, että voitaisiin toimia vastikkeellisen palvelun säännöin verot ja veloitteet normaalisti hoitaen.

Ilmastotietoisuus on lisännyt erilaisten kompensatiopalveluiden suosiota viimeisten vuosien aikana. Vapaaehtoisten kompensatiopalvelujen käyttö on tullut osaksi yhä useamman suomalaisen arkea IPCC:n vuonna 2018 julkaiseman raportin jälkeen. Tuotteen tai palvelun ostamisen yhteydessä on tarjottu kuluttajan vapaaehtoista päästöjen kompensointi-palvelua mm. Finnairin lippukaupassa.

Useat yritykset ja instituutiot kompensoivat itse toiminnassaan syntyviä päästöjä näiden samojen, kansainvälisesti sertifioitujen ja kansainvälisillä standardeilla myytävien päästökompensaatoiden avulla. Valtioneuvoston kanslia kompensoi tällaisella palvelulla Suomen vuoden 2019 EU-puheenjohtajuuskauden aiheuttamien lentojen päästöt.

Poliisihallituksen alainen itsenäinen arpajaishallinto on tulkinnut päästökompensaation tarjoamisen vastikkeettomaksi rahankeräykseksi, joka näin ollen vaatisi rahankeräyslupan. Arpajaishallinnon tulkinta uhkaa laittaa jäihin koko päästökompensatioalan Suomessa. Esimerkiksi Finnair on ilmoittanut lopettavansa päästöhyvityspalvelunsa poliisiin ilmoitettua käynnistäneensä tutkinnan Finnairin lippukaupasta rahankeräyslain rikkomisen takia.

Poliisihallitus on tehnyt aiemmin tutkintapyynnön esimerkiksi Kompensäätiö sr:stä. Säätiön toiminta-ajatus on välittää kansainvälisesti sertifioituja päästökompensaatioita kuluttajille suoraan ja kuluttajarajapinnassa toimivien yritysten omien tuotteiden yhteydessä. Säätiö valitsi alun perin kompensaatoiden välittämisen kaupallisena palveluna, koska oletuksena oli, että Finnairin tapaiset välittäjäyritykset joutuisivat itse kirjaamaan rahankeräyksen jopa yhtiöjärjestykseensä, mikäli toimittaisiin rahankeräyslain tarkoittaman toiminnan kautta. Kansainvälisesti kompensatiomarkkina on toteutettu kaupalliselta pohjalta eikä yleishyödyllisenä toimintana.

Päästöjen kompensoiminen hiilensidonnan kautta ei ole uusi asia, vaan näin on toimittu Suomessa jo parin vuosikymmenen ajan. Kyseessä on

kuitenkin ilmiö, johon ei varauduttu voimassa olevan rahankeräyslain valmistelussa. Vastaavaa keskustelua käytiin vuonna 2014, kun pohdittiin kysymystä joukkorahoituksen ja rahankeräyksen välisestä suhteesta. Asia ratkaistiin tuolloin säätämällä erillinen joukkorahoituslaki.

Nykyisessä muodossaan rahankeräyslaki ja sen tulkinta vaikeuttavat ilmastomuutoksen hillintään tähtäviä toimia, vaikka kukaan tuskin sitä tarkoitti lakia säädettäessä. Kotimaisen byrokratian ei pidä vaikeuttaa ilmastotyötä. Nähdäksemme lakia on täsmennettävä, jotta vastaavat tulkintaongelmat väistyisivät historiaan.

Vapaaehtoisuuteen perustuva kompensaatio ei riitä tietenkään yksinään ratkomaan ilmaston lämpenemistä. Meidän on kyettävä tekemään edelleen päästövähennyksiä kaikilla sektoreilla. Kunnianhimoiset tavoitteet hiilineutraalista tulevaisuudesta eivät kuitenkaan Suomessa eivätkä missään maailmalla toteudu ilman, että pystymme sitomaan ilmakehässä olevaa hiiltä maaperään.

Luotettava sertifikaatti pyrkii varmistamaan, että kompensaatiohankkeilla on todellinen päästöjä vähentävä vaikutus. Maailmalla on olemassa organisaatioita, joiden ensisijaisena tehtävänä on valvoa ja todentaa hankkeita, joita päästökompensaatioilla rahoitetaan. Tällaisia ovat esimerkiksi Verified Carbon Standard (VCS) ja Gold Standard. Esimerkiksi Gold Standard on WWF:n suosittelu sertifikaatti, jonka päästövähennysprojekteille on asetettu kolme kriteeriä. Hankkeiden pitää olla ensinnäkin sellaisia, jotka eivät toteutuisi ilman vapaaehtoista päästökompensaatioiden kauppaa. Toiseksi hankkeissa ei saa olla tuplalaskentaa. Toisin sanoen samoja kansainvälisille markkinoille päästökompensaatioina myytyjä päästövähennyksiä ei voi käyttää valtion omien päästövähennystavoitteiden saavuttamiseen. Kolmas kriteeri on, että hankkeet tukevat kohdemaassa esimerkiksi terveyshyötyjä tai tasa-arvon edistämistä ilmastovaikutusten lisäksi. Hankkeet parantavat näin monin tavoin maapalomme elinoloja täydentäen perinteistä kehitysapua.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan määritellä tarkemmin käytettävät kansainväliset sertifikaatit tai muulla tavoin todennetut päästökompensaatiot. Alustavasti voidaan todeta kuitenkin Ilmastopaneelin (5/2014) raportin sekä ympäristöministeriön julkaisun (17/2019) pohjalta, että päästövähennysyksiköiden on oltava:

- Todellisia – kaikkien päästövähennysten tapahtuminen on todistettava vapaaehtoisten hiilidioksidisykköjen saamiseksi.
- Mitattavia – kaikissa vapaaehtoisiksi hiilidioksidisykköiksi esitetyissä päästövähennyksissä on käytettävä tunnustettuja menetelmiä.
- Pysyviä – vapaaehtoisten hiilidioksidisykköjen on edustettava kansainvälisten standardien vaatimusten mukaisia päästövähennyksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa pitkiä velvoitekausia hiilinielun ylläpitämiseen.

- Lisäisiä – vähennysten on oltava ylimääräisiä eli kompensatioyksiköön laskettava päästövähennys ei syntyisi ilman kompensatiomaksun vaikutusta.
- Puolueettomasti todennettavia – kolmannen osapuolen todennuslaitoksen on todennettava kaikki vapaaehtoisiksi hiilidioksidiyksiköiksi sertifioitavat päästövähennykset.

4.6.6 Tulo- ja arvonlisäverotus

4.6.6.1 Yleishyödyllisten yhteisöjen verokohtelu

Edellä selostetuissa kansanedustajien kirjallisissa kysymyksissä ei ole pohdittu sitä, mikä on vapaaehtoisten kompensatiomaksujen verokohtelu. Sen sijaan edellä mainitun lakialoitteen 23/2020 perusteissa mainitaan, ettei kysymys ole siitä, että päästökompensatioita haluttaisiin tarjota yleishyödyllisinä vastikkeettomina keräyksinä verotussyistä, vaan kyse on siitä, että voitaisiin toimia vastikkeellisen palvelun säännöin verot normaalisti hoitaen.

Yhteisö on yleishyödyllinen, jos se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä. Edellytyksenä on myös, että toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin eikä se tuota siihen osallisille taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä (TVL 22.1 §, ks. myös 22.2 §:n esimerkkiluettelo). Yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen vain saamastaan elinkeinotulosta sekä kunnalle muuhun kuin yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen käytetyn kiinteistön tulosta (TVL 23.1 §, ks. myös 23.2 §:n esimerkkiluettelo ei-elinkeinoista).

Arvonlisäveroa suoritetaan liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta tavaran ja palvelun myynnistä (AVL 1 §). Tuloverolaisissa tarkoitettu yleishyödyllinen yhteisö on kuitenkin arvonlisäverovelvollinen vain, jos sen harjoittamasta toiminnasta saatua tuloa pidetään TVL:n mukaan yhteisön veronalaisena elinkeinotulona (AVL 4 §)

4.6.6.2 Tulolähdejako vuodesta 2020 alkaen

Liiketoiminta ja ammattitoiminta ovat elinkeinotoimintaa, jonka tulos lasketaan elinkeinoverolaissa (EVL) säädettyllä tavalla. Säännöksiä on muutettu vuodesta 2020 alkaen tulolähdejaon osalta. Nykyisin osakeyhtiöiden, osuuskuntien ja muiden yhteisöjen harjoittaman muun toiminnan kuin maatalouden tulosta laskettaessa sovelletaan yleensä elinkeinotoimintaa koskevia säännöksiä (EVL 1.2 § ja 53.3 §), eli ns. muu toiminta ei enää muodosta erillistä tuloverolain (TVL) mukaan verotettavaa tulolähdettä (ns. henkilökohtainen tulo). Tämä tulolähdejaon muutos ei kuitenkaan koske yleishyödyllisiä yhteisöjä ja eräitä muita yhteisöjä.

4.6.6.3 Kompensaatiopalvelukaupiaan verotus

Mainitussa lakialoitteessa 23/2020 ehdotetaan, että kompensaatiopalvelun myynti, joka täyttää annettavassa asetuksessa määritellyt ehdot, rajattaisiin rahankeräyslain ulkopuolelle. Silloin kun kysymyksessä on myynti eli vastikkeellinen suoritus, myyjään yleensä sovelletaan elinkeinotoimintaa koskevia säännöksiä myös tulo- ja arvonlisäverotuksessa. Silloin myyjän mahdollinen yleishyödyllisyysasema vaarantuu niissä yhteisöissä, joissa tällaisen toiminnan harjoittaminen on keskeistä. Tämä voi merkitä toimintaa harjoittavien säätiöiden ja yhdistysten tulo- ja arvonlisäveroetujen poistumista.

Voitaisiin harkita sellaista mallia, jossa rahankeräyslakia muutettaisiin niin, että keräyslupa voitaisiin hakemuksesta myöntää myös kaupallisille yrityksille ilmastokompensaatiomaksujen keräämistä ja edelleen ohjaamista varten. Tällainen malli voisi olla valvonnan ja kuluttajansuojan kannalta muita vaihtoehtoja turvallisempi, mutta siihenkin liittyy verotuskysymyksiä. Rahankeräyksen toimeenpanija ei ehkä maksaisi mitään veroa, vaan kysymys olisi eräänlaisista läpikulkueristä. Asia on kuitenkin tulkinnanvarainen.

Vastikkeellisia kompensaatiomaksuja ei voitane pitää arvonlisäverolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävinä suorituksina. Jos kompensaatiomaksut katsotaan esimerkiksi osaksi lentolipun hintaa, arvonlisäveroa ei jouduta maksamaan silloin kun kysymys on suoraan ulkomaille tai ulkomailta tapahtuvasta henkilökuljetuksesta. Kotimaan kuljetuksiin liittyvät maksut olisivat arvonlisäveron alaisia,

mutta sovellettavaksi tulisi normaalia alempi verokanta (nyk. 10 %). Jos taas suoritusta ei rinnasteta matkalipun myyntiin vaan se katsotaan arvonlisäverotuksessa erilliseksi verolliseksi suoritukseksi, verokanta olisi varmaankin 24 %. Päästökaupan käännettyä arvonlisäverotusta koskeva AVL 8b § tuskin voi soveltua tällaiseen toimintaan.²¹⁴

4.6.6.4 Kompensaatiopalvelun ostajan verotus

Jos kompensatiomaksu katsotaan ostettavan hyödykkeen hankintamenon osaksi (lisäkauppahinnaksi), se voi olla maksajalla vähennuskelpoinen tuloverotuksessa samalla tavalla kuin hankintamenon muukin osa, esimerkiksi työmatkakustannuksena. Jos taas maksu katsotaan erilliseksi suoritukseksi ilmaston hyväksi eli rinnastetaan yleishyödylliseen tarkoitukseen annettuun lahjoitukseen, suoritus ei ole vähennuskelpoinen, ellei verolainsäädäntöä muuteta. Esimerkiksi lahjoitusvähennyksen (TVL 57 ja 98a §:t) nykyiset edellytykset tuskin käytännössä voivat täyttyä.

Pentti Koutin 19.10.2018 vireille panemassa kansalaisaloitteessa esitettiin ilmastonmuutoksen torjuntaan tehdyille lahjoituksille verovähennysoikeutta. Teknisesti tämä olisi toteutettu lisäämällä TVL 57 §:ään uudeksi kohteeksi ”ilmastonmuutoksen torjunta” ja poistamalla 850 euron alaraja näiden rahalahjoitusten osalta. Aloitteessa todettiin, että ilmastonmuutosta tulee torjua kaikin tavoin ja nopealla aikataululla. Yksi keino on käyttää siihen halukkaiden yritysten ja muiden yhteisöjen vapaaehtoista rahaa. Nykyisellään jos yritys tai muu yhteisö haluaa lahjoittaa rahaa ilmastonmuutoksen torjuntaan, esimerkiksi kompensoidakseen hiilipäästöjään, se ei voi vähentää tätä lahjoitusta verotuksessaan. Verovähennyksen saa jo nykyisinkin tehdä, jos kohteena on tiede, taide tai suomalainen kulttuuriperintö. Verovähennyksen ulottaminen ilmastonmuutoksen torjuntaan luonnollisesti lisäisi lahjoituksia tähän tarkoitukseen. Alaraja 850 euroa ei soveltuisi ilmastonmuutoksen torjunnan lahjoituksiin. Jos lahjoituksia

---

²¹⁴ Tuon säännöksen mukaan verovelvollinen päästöoikeuden myynnistä on ostaja, jos ostaja on merkitty arvonlisäverovelvollisten rekisteriin. Päästöoikeudella tarkoitetaan kasvihuonekaasujen päästöoikeuksien kaupan järjestelmän toteuttamisesta yhteisössä ja neuvoston direktiivin 96/61/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/87/EY 3 artiklassa määriteltyjä kasvihuonekaasujen päästöoikeuksia, jotka voidaan siirtää mainitun direktiivin 12 artiklan mukaisesti, sekä muita päästökaupassa kelpaavia yksiköitä, joita toimijat voivat käyttää em. direktiivin noudattamiseksi.

tehdään vaikkapa yrityksen hankkimien lentolippujen päästökompensaa-
tion vuoksi, summat ovat yleensä muutamia kymppiejä. Aloite sai vain 31
kannattajaa eikä siis edennyt eduskunnan käsittelyyn.²¹⁵

4.6.6.5 Tuensajaan verotus

Edellä on käsitelty kompensatiopalvelun myyjän ja ostajan verotusta. Lisäksi kiinnostavaa on se, miten verotuksessa kohdellaan esimerkiksi metsänomistajaa, jonka maille tapahtuva puiden istutus rahoitetaan kompensatioiden myynnistä saaduilla avustuksilla. Hyvin usein tuet-
tava toiminta on ulkomailla Suomen verotusvallan ulottumattomissa, jolloin kysymys on Suomessa vailla käytännön merkitystä. Mutta jos tuettavaa toimintaa harjoitetaan Suomessa, sovelletaan suomalaisia verosäännöksiä. Osakeyhtiöitä ja muita yhteisöjä verotetaan vuo-
desta 2020 alkaen yleensä elinkeinoverolain mukaisesti myös metsä-
taloudesta.²¹⁶ Elinkeinotoiminnan menojen kattamiseksi maksettavat rahalliset tuet ja avustukset ovat saajalleen (eli yritykselle tai yrittäjälle) veronalaista tuloa (EVL 4 §), mutta käyttöomaisuuden osalta sovel-
letaan periaatetta, jonka mukaan avustusta ei veroteta sitä saataessa vaan epäsuorasti, pienentyneen vähennyskelpoisen hankintamenon muodossa (EVL 8.1 §:n 1 kohta).

Yksityishenkilön metsätaloutta verotetaan tavallisesti tuloverolain mukaisesti. TVL 43.2 §:ssä todetaan, että metsätalouden veronalai-
seksi pääomatuloksi katsotaan myös metsätalouteen saadut tuet ja avustukset. Siis kompensatiotukikin (esim. metsitykseen) on tällöin suoraan veronalaista tuloa, jos lakia ei tältä osin muuteta.

Myynnistä suoritettavan veron peruste arvonlisäverotuksessa on yleensä vastike ilman veron osuutta (AVL 73 §).²¹⁷ Tukien ja avustus-
ten arvonlisäverotukseen sovelletaan AVL 79 §:ää. Sen mukaan veron

²¹⁵ Verotusta koskevista kansalaisaloitteista ja kansanedustajien lakialoitteista *Esko Linnakangas*, Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020) s. 107–272.

²¹⁶ Nykyisestä tulolähdejaosta *Marianne Malmgrén – Matti Myrsky*, Elinkeinotulon verotus (2020) s. 81 ss.

²¹⁷ Ks. myös *Mirja Salo* Arvonlisäveron soveltamisalaa määrittävä vastikkeellisuus EU-tuomioistuimen käytännössä, Verotus 2015 s. 296 ss., *Mirja Salo* Vastikkeellisuus arvonlisäverotuksen soveltamisalaa rajaavana vaatimuksena Suomessa ja Ranskassa, Verotus 2016 s. 55 ss.

perusteeseen luetaan *suoraan* tavaran tai palvelun hintaan liittyvät tuet ja avustukset. Sellaisina ei pidetä tukia, jotka annetaan toiminnan yleisten edellytysten parantamiseksi ja joilla ei ole erityistä liittyn-tää myytävien hyödykkeiden hintoihin.²¹⁸ Kompensaatiomaksuihin perustuvien avustusten arvonlisäverokohtelu jää oikeuskäytännön puuttuessa hieman epävarmaksi, mutta todennäköisesti kysymys ei ole arvonlisäverollisista suorista tuista.

4.6.7 Lahjaverotus

Lahjaverosta, jonka keskeinen tarkoitus on täydentää perintöveroa, säädetään perintö- ja lahjaverolaissa.²¹⁹ Lahjan käsitteeseen kuuluvat yleensä lahjoitustahto, yksipuolisuus ja vapaaehtoisuus. Vastikkeelliset saannot eivät ole lahjoja, joten lahjaverotus ei voi koskea myöskään vastikkeellisia päästökompensaatiomaksuja. Jos maksut sen sijaan katsotaan vastikkeettomiksi, on huomattava, että PerVL 19 §:n mukaan verovapaita ovat alle 4 000 euron lahjat (ks. kuitenkin kumulointisäännökset). Lahjaverosta vapaita ovat PerVL 2 §:n mukaan myös kaikki yleishyödyllisten yhteisöjen saamat lahjoitukset. Päästökompensaatiomaksujen lahjaverotus ei siis käytännössä juuri koskaan voi tulla kysymykseen.

4.6.8 Pakolliset kompensaatiomaksut sekä hiiliosingot

Vapaaehtoiset kompensaatiomaksut ja vastaavat suoritukset eivät riitä suurten ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. Tarvitaan myös pakkoa. Pakollisten verojen ohella voidaan ottaa käyttöön pakollisia maksuja, jotka muistuttavat korvamerkkiveroja. Kansallinen sääntely ei riitä, vaan myös kansainvälinen yhteistyö ja ylikansallinen sääntely ovat tarpeen maailmanlaajuisissa ongelmissa.

Lentoyhtiöille ollaan suunnittelemassa pakollisia tai ainakin puolipakollisia kompensaatiomaksuja aikaisempien vapaaehtoisten

---

²¹⁸ Ks. esim. *Leila Juanto – Anu Punavaara – Petri Saukko*, Arvonlisäverotus ja muu kulutusverotus (2018) s. 197 ss.

²¹⁹ Tarkemmin esim. *Pertti Purosen* väitöskirja Lahjaverotuksen ala (1990).

maksujen sijaan. Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön ICAOn yleis- kokouksessa vuonna 2016 jäsenvaltiot päättivät kansainvälisen lentoliikenteen hiilidioksidipäästöjen kasvun hyvittämiseen velvoittavan järjestelmän CORSIAN (Carbon Offsetting and Reduction Scheme for International Aviation) toteuttamisesta.²²⁰

CORSIAN avulla pyritään kansainvälisen lentoliikenteen hiilineutraaliin kasvuun vuodesta 2020 alkaen, eli lentoliikenteen kasvaessa tulisi päästöjen jäädä vuoden 2020 tasolle. ICAOn tavoitteiden mukaisesti päästöjen vähentämiseen pyritään ensisijaisesti ilma-alusteknologian, vaihtoehtoisten kestävien polttoaineiden sekä energiatehokkaan lentotoiminnan käytön avulla. Nämä keinot eivät lähitulevaisuudessa kuitenkaan ole riittäviä, joten tarvitaan markkinaehtoinen hyvitysjärjestelmä.

CORSIAssa on kahdenlaista ilma-alusten käyttäjiin kohdistuvaa velvoitetta: päästöjen raportointivelvoite ja päästöjen hyvitysvelvoite. Raportointivelvoite alkoi vuoden 2019 alusta, ja se koskee ilma-alusten käyttäjiä, jotka lentävät ICAOn jäsenvaltioiden välisiä reittejä. Vuosien 2019 ja 2020 raportoitujen päästöjen perusteella lasketaan päästöjen perustaso. Hyvitysvelvoite alkaa vuodesta 2021, ja se koskee ilma-alusten käyttäjiä, jotka lentävät CORSIAan osallistuvien ICAOn jäsenvaltioiden välisiä reittejä.

CORSIAssa ilma-alusten käyttäjät hyvittävät kansainvälisen lentoliikenteen päästöjen kasvun ostamalla pääosin muiden alojen päästövähennyshankkeista peräisin olevia päästöyksiköitä hiilimarkkinoilta. Hyvitysvelvoite lasketaan vuosittain vertaamalla CORSIAan kuuluvien jäsenvaltioiden välisiltä reiteiltä aiheutuneita päästöjä vuosien 2019–2020 päästöjen keskiarvoon kyseisiltä reiteiltä.

CORSIA jakautuu ajallisesti kolmeen vaiheeseen, jotka ovat pilottivaihe vuosina 2021–2023, ensimmäinen vaihe vuosina 2024–2026 ja toinen vaihe vuosina 2027–2035. Osallistuminen järjestelmän pilottivaiheeseen ja ensimmäiseen vaiheeseen on vapaaehtoista ICAOn jäsenvaltioille, mutta toinen vaihe on pakollinen kaikille ICAOn jäsenvaltiolle paitsi tietyin perustein järjestelmästä vapautetuille valtioille. Pakollisesta toisesta vaiheesta on vapautettu vähiten kehittyneet maat, pienet kehittyvät saarivaltiot, kehittyvät sisämaavaltiot sekä valtiot, joiden lentoliikenne on vähäistä myytyjen tonnikilometrien perusteella.

²²⁰ Lentoalan päästöohjelman ongelmista ja kriittikistä *Jarno Hartikainen* Helsingin Sanomat 4.3.2020. Ks. myös Finnwatchin tutkimusartikkeli Millainen olisi puolentoista asteen Finnair? (7.9.2020).

Hiiliosinko (Fee & Dividend), josta on tehty kansalaisaloite EU:ssa, on tapa vähentää ilmastopäästöjä oikeudenmukaisella tavalla. Järjestelmän avulla suuripäästöiset tuotteet ja palvelut muuttuvat kalliimmiksi ja vähäpäästöiset vaihtoehdot edullisemmiksi. Kokonaisuuteen kuuluvat fossiilisille polttoaineille asetettava hiilimaksu ja kansalaisille maksettava hiiliosinko sekä hiilitullit, joilla turvataan eurooppalaisen teollisuuden kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla.

Yhdistelmämalli parantaisi pieni- ja keskituloisten perheiden toimeentuloa. Valtaosalla väestöstä hiiliosinkona saatavat tulot olisivat suuremmat kuin millä tuotteiden hinnat kallistuisivat hiilimaksun takia. Hiilimaksun tuloja ei välttämättä tarvitse ohjata kokonaan hiiliosinkojen maksamiseen. Osa tuloista voitaisiin käyttää myös investointeihin, joilla nopeutettaisiin siirtymistä vähähiiliseen yhteiskuntaan, tai ilmastorahoitukseen, jolla tuettaisiin kehittyvien maiden siirtymistä hiilipäästöjen hinnoittelun piiriin. Hiiliosinkojärjestelmän luominen vaikuttaa niin vaativalta tehtävältä, että se ei onnistune aivan lähivuosina.

4.7 Verot virusepidemian estämisessä ja jälkihoidossa²²¹

4.7.1 Suuria epidemioita²²²

Virukset ja bakteerit ovat kautta aikain aiheuttaneet laajoja epidemioita. Osa niistä on saatu hävitetyksi, toisia vastaan taistelu jatkuu, ja samalla on varauduttava uusia tauteja vastaan. *Isorokon* hävittäminen rokotuksella on ollut lääketieteen suurimpia saavutuksia. Tauti

²²¹ Voitaisiin puhua myös viraalisista veroista. Viraalinen eli viraali tarkoittaa viruksen liittyvää, viruksen aiheuttamaa tai viruksen tapaista, viruksen tavoin leviävää tai erittäin nopeasti suosituksi tulevaa viestiä tai ilmiötä, joka kiertää henkilöltä toiselle. Virus tarkoittaa latinassa myrkyä. Uuslatinassa sanalla tarkoitettiin limaa, jonka ajateltiin tartuttavan tauteja. Nykyisen lääketieteellisen merkityksen sana sai 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Tietokoneviruksista alettiin puhua 1980-luvulla.

²²² Epidemioista esim. *Wikipedia* (Aasialainen influenssa, HIV, Hongkongilainen influenssa, Influenssa, SARS, Sikainfluenssa, Tuberkuloosi, Vuoden 2009 influenssaepidemia, Zikavirus).

ehti riehua kaikilla mantereilla satoja vuosia ja tappaa miljoonia, kun sairastuneista jopa 35 % kuoli. *Rutto* tappoi 1300–1700-luvuilla moneen otteeseen suuren osan Euroopan asukkaista.²²³ Sitä aiheuttaa *Yersinia pestis* -bakteeri, jota kantavat etenkin rottien kirput; ihminen saa tartunnan kirpunpuremasta. Nykyisin ruttoa torjutaan anti-biooteilla.

Espanjantauti oli I maailmansodan aikana hyvin vaarallinen influenssaviruskanta. Tautiin kuoli noin 50 000 000 ihmistä, Suomessakin noin 25 000. Vajaa kolmasosa väestöstä sairastui. Kyseinen viruskanta sai ilmeisesti aikaan nopeasti etenevän virusperäisen keuhkokuumeen jopa nuorissa ja terveissä ihmisissä. Suuren kuolleisuuden osasyynä olivat tuolloin muutamat influenssan jälkitaudit, mm. sekundaariset bakteerien aiheuttamat keuhkokuumeet influenssan heikentämissä potilaissa. Antibiootteja ei vielä ollut.

Koleraan kuolee yli 100 000 ihmistä vuodessa. Kolerabakteeri tarttuu ulosteen saastuttamasta vedestä tai ruuasta ja aiheuttaa voimakasta ripulia. Yleensä kolera saadaan paranemaan nesteytyksellä ja sokeri-suolaliuoksella. *Malaria* kuuluu maailman pahimpiin terveysongelmiin. Vuosittain 200–300 miljoonaa ihmistä saa tartunnan ja yli 400 000 kuolee. Afrikassa malaria aiheuttaa eniten kuolemantapauksia alle viisivuotiaiden keskuudessa. Kun malariahyttynen imee verta ihmisestä, se levittää samalla malarialoisia. Malarian hoitoon käytetään useita lääkkeitä. Hyttysset levittävät myös *keltakuumetta*, johon maksan pettäessä kuolee vuosittain noin 30 000 ihmistä.

Tuberkuloosi on bakteerin aiheuttama, yleensä keuhkoissa esiintyvä pitkäaikainen sairaus. Siihen kuolee vuosittain noin 1,5 miljoonaa ihmistä. Nykyisin tautitapauksia on Suomessa vuosittain muutamia satoja. Hoitona käytetään yleensä antibiootteja, ja ne tehoavat hyvin.

Pilkkukuumeen aiheuttaa solunsisäinen loinen, joka siirtyy ihmiseen niveljalkaisista, kuten täistä, puutiaisista tai kirpuista. Pilkkukuumetta on esiintynyt paljon etenkin ahtaissa ja epähygienisissä oloissa, esimerkiksi sotajoukoissa, vankiloissa ja laivoissa. Suomessa pilkkukuumetta esiintyi erityisen paljon suurten nälkävuosien 1866–1868

²²³ Ensimmäinen merkittävä ruttoepidemia, joka tunnetaan kirjallisista lähteistä, oli 500-luvulla. Se surmasi miljoonia ihmisiä. Kristityt pitivät tuolloin ruttoa Jumalan rangaistuksena ihmisten synneistä. Tieteen Kuvalehti Historia 14/2020 s. 59.

aikana. Nykyisin tautia voidaan hoitaa antibiooteilla, mutta silti se vaatii maailmassa vuosittain yhä noin 150 000 kuolonuhria.

Polio (vanh. lapsihalvaus) on viruksen aiheuttama sairaus. Se aiheutti 1950-luvulla 3 000 suomalaisenkin halvaantumisen, ja yli 8 % potilaista kuoli. Erityisesti tehokkaan rokotuskampanjan ansiosta polio saatiin hävitetyksi teollisuusmaista, mutta 1970-luvulla se iski takaisin kehitysmaissa. Miljoonat kuolivat tai halvaantuivat. Viimeisin Suomessa tavattu polioepidemia oli vuosina 1984–1985, jolloin ryhdyttiin kattaviin joukkorokotuksiin sokeripalalla. Nykyisin poliovirus on saatu lähes hävitetyksi maailmasta. Koska jotkut vanhemmat jättävät lapsensa rokottamatta, epidemian paluuta pidetään mahdollisena.

HIV on virus, joka tarttuu ihmisen immuunijärjestelmän tärkeisiin osiin. HIV lamauttaa immuunipuolustuksen toiminnan, mistä seuraa AIDS. Yleisimmin hyväksytyt teorian mukaan virus siirtyi ihmisiin, kun sitä kantavia simpansseja Keski-Afrikassa tapettiin ja syötiin tai kun niiden verta kulkeutui metsästäjien ihossa oleviin haavoihin. Yhdysvalloissa AIDS todettiin sairautena vasta vuonna 1981. Suuri osa tartunnoista on tapahtunut seksin välityksellä. 1990-luvulle tultaessa tauti muuttui maailmanlaajuisesti epidemiaksi. Esimerkiksi vuonna 2005 maailmassa oli 38,6 miljoonaa HIV-positiivista, ja vuoden aikana tartunnan sai 4,1 miljoonaa. HIV-infektion lääkehoito on viime vuosina kehittynyt merkittävästi.

4.7.2 Influenssat 1950-luvulta 2010-luvulle

Influenssa on etenkin talvisaikaan epidemioiden etenevä, kovan kuumeen nostava hengityselinten virussairaus. Influenssakautena 5–20 % väestöstä saa tartunnan. Suomessa influenssaan kuolleita esimerkiksi vuonna 2018 oli yli 400.

Influenssaviruksia elää eläimissä, ja ajoittain muodostuu myös ihmiseen tarttuvia kantoja. Influenssavirus A on ilmeisesti alun perin lintujen virus, virukset B ja C ovat ihmisten ja muiden nisäkkäiden viruksia ja aiheuttavat lieviä epidemioita lähes vuosittain. Linnut (etenkin ankat) pystyvät usein kantamaan tätä virusta ilman näkyviä oireita. Aasian maissa pidetään ankkoja ja sikoja yleisesti kotieläiminä, ja ankkojen influenssaviruksen arvellaan voivan infektoida sikoja

yhtaikaa sikojen tai ihmisten omien influenssavirusten kanssa. Tällainen yhteisinfektio voi johtaa uuteen virusyhdistelmään, josta voi kehittyä pandemia.

Aasialainen influenssa oli vuosina 1957–1958 pandemiaksi laajentunut influenssaepidemia. Virus sairastutti 900 miljoonaa ja tappoi maailmanlaajuisesti luultavimmin kaksi miljoonaa ihmistä. Suomessa tautiin sairastui noin kolmasosa väestöstä, kuolonuhreja oli noin 1 800. Suurin osa kuolemista johtui sekundaarisesta bakteerikeuhkokuumeesta, vaikka toisaalta tämä influenssaepidemia oli ensimmäinen, jossa tällaisia keuhkokuumeita pystyttiin hoitamaan antibiooteilla.

Hongkongilainen influenssa oli liikkeellä vuosina 1968–1969. Maailmanlaajuisesti tautiin sairastui miljardi ihmistä ja kuolleita oli lähes miljoona. Suomessa hongkongilainen aiheutti tuhat kuolemaa. Rokote virusta vastaan valmistui vuoden 1969 alkupuolella.

Sikainfluenssan aiheuttaja on lintuinfluenssaviruksen muunnos,²²⁴ joka on esiintynyt useita kertoja myös ihmisissä. Keväällä 2009 Meksikon terveystieteelliset raporttoivat sikainfluenssaviruksen muuntuneen siten, että se kykeni leviämään myös siasta ihmiseen ja ihmisestä ihmiseen. Sikainfluenssa levisi Meksikosta USA:han ja Kanadaan. Euroopassa sitä havaittiin ensiksi Espanjassa, ja jo toukokuun alussa tauti saapui myös Suomeen. Kesäkuussa WHO julisti sikainfluenssan pandemiaksi. Myös Suomi osti sikainfluenssarokotteen koko väestölleen. Suomessa tartuntoja oli noin 100 000, ja tautiin kuoli noin 50 ihmistä.

4.7.3 Koronavirukset

Koronavirukset (Coronaviridae) on ihmisillä ja eläimillä tauteja aiheuttavien RNA-virusten heimo.²²⁵ Yksi näistä viruksista on SARS

²²⁴ Zikavirus sen sijaan on keltakuumehytyksen välityksellä leviävä virus, joka on vaarallinen raskaana oleville, sillä se saattaa aiheuttaa lapselle pienipäisyyttä ja kehitysvammaisuutta. Virus eristettiin ensi kerran vuonna 1947 Ugandassa kuumeisesta reesusmakakista. Virus nimettiin löytöpaikan, Zika-nimisen metsän, mukaan.

²²⁵ Koronavirukset ovat saaneet nimensä latinan sanasta *corona*, joka tarkoittaa kruunua ja sepelettä. Nimi viittaa viruksen mikroskooppilla nähtävään muotoon.

(Severe Acute Respiratory Syndrome), jonka aiheuttajaksi paljastui vuonna 2003 ennestään tuntematon koronavirus SARS-CoV. SARS aiheutti vuonna 2003 Kiinasta alkaneen ja kymmeneen maihin levinneen epidemian, jossa ainakin 8 000 ihmistä sairastui ja 800 kuoli. Suomeen tauti ei levinnyt, vaikka se julistettiin täällä keväällä 2003 yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi. Lähi-idässä tavattiin vuonna 2012 SARSia muistuttava koronavirusen aiheuttama hengityselintulehdus MERS (Middle East Respiratory Syndrome).

Vuoden 2019 lopussa Kiinan Wuhanissa tavattiin uusi ärhäkkä koronavirus, jonka nimeksi tuli COVID-19. Lokakuun puoleenväliin 2020 mennessä tartuntoja oli todettu maailmanlaajuisesti jo 38 miljoonaa ja kuolemia noin 1,1 miljoonaa; Suomessa oli todettu noin 13 000 tartuntaa ja 350 kuolemaa.

Yhdysvaltalaisen biologin, ympäristötieteiden professori *Thomas Lovejoy*n mukaan syyäitä koronaviruspandemiaan ovat laiton villieläinkauppa ja ihmiskunnan liiallinen luonnonvarojen hyväksi käyttäminen.²²⁶ Hänen mukaansa tuotantoeläimiä ja villieläimiä ei tulisi koskaan kaupitella samassa paikassa. Lovejoy'n mukaan maailmassa jylläävä pandemia on esimerkkinä siitä, että ihmisen loputtomalla luonnon hyväksikäyttämällä on lopulta hintansa. Ratkaisuna on ottaa kunnioittavampi suhtautuminen luontoon, ja siihen sisältyy myös taistelu ilmastonmuutosta vastaan.

Koronaepidemiaa on sanottu luontoäidin kostoksi, ja sille on esitetty myös selvästi uskonnollisia selityksiä. Se on voitu nähdä Jumalan rangaistuksena ihmiskunnan tekemistä synneistä, mm. siitä, että kiellettyjä eläimiä on käytetty ravintona.²²⁷ Ainakin Yhdysvalloissa koronan ilmentämän Jumalan vihan on väitetty olevan erityisesti homojen, lesbojen ja ympäristöväen syytä.²²⁸ Hoitokeinoksi on tarjottu mm. rukousta ja parannuksen tekemistä.

Venäjällä kymmenet ortodoksikirkon papit ja munkit ovat kuolleet koronaviruskeeseen (Ilta-Sanomat 18.5.2020). Yhtenä syynä tartuntojen leviämiseen papiston keskuudessa pidetään sitä, että kirkko reagoi

²²⁶ Ilta-Sanomat 26.4.2020.

²²⁷ Ks. edellä luku 3.2.2.

²²⁸ Helsingin Sanomat 11.4.2020 s. B 3. Ks. myös esim. [nbcnews.com/feature](https://www.nbcnews.com/feature) 20.3.2020.

karanteenikehotuksiin hitaasti. Kun Venäjällä huhtikuun 19. päivänä 2020 vietettiin pääsiäistä, suuri osa kirkoista ja luostareista toimi vielä normaalisti. Papit olivat ilman hengityssuojia, jumalanpalveluksissa seisoi ihmisiä vieri vieressä ja ikoneita suudeltiin tavalliseen tapaan. Osa uskoi silloin ja uskoo ehkä edelleen lujasti, että Jumala ja ihmheitä tekevät ikonit suojelevat myös tältä taudilta.

Yleensä jo on sisäistetty se, että virus voi tarttua myös uskonnollisissa kokouksissa,²²⁹ joten on alettu suositella yksin tapahtuvaa hartaudenharjoitusta kotona. Kuitenkin esimerkiksi jyrkimmät ortodoksijuutalaiset katsoivat, etteivät viranomaisten määräykset koske heitä, ja he kokoontuivat rukoilemaan suurina ryhminä. Bangladeshissa kiellettiin mm. yli viiden ihmisen rukoushetket moskeijoissa ja hautajaisvieraita sai olla enintään 50, mutta silti siellä huhtikuussa 2020 kokoontui noin 100 000 ihmistä kuuluisan muslimisaarnaajan hautajaisiin.

Brasiliassa presidentti *Bolsonaro* totesi, että Jumala on brasilialainen ja brasilialaisille ei tapahdu mitään, vaikka heidät uittaisi viemärisä.²³⁰ USA:n presidentti *Donald Trump* vaati toukokuun lopulla 2020 osavaltioiden kuvernöörejä avaamaan maan uskonnolliset tilat välittömästi, koska Amerikka tarvitsee enemmän rukouksia.²³¹ Lokakuun puoleenväliin 2020 mennessä Brasiliassa oli todettu yli 5 miljoonaa koronatartuntaa ja sairastuneista yli 150 000 oli kuollut. USA:ssa tartunnan saaneita oli tuolloin 8 miljoonaa, ja näistä oli kuollut noin 220 000. Myös *Bolsonaro* ja *Trump* sairastuivat koronaan.

4.7.4 Virusten ehkäisemisverot

4.7.4.1 Lentovero ja lihavero

Koronavirus on tullut Eurooppaan ja Suomeen pääasiassa lentomat-kustajien mukana. Tälläkin perusteella ilmaliikenteen aliverotusta

²²⁹ Esim. koillis-Ranskan koronatartunnoista keväällä 2020 suuri osa oli peräisin helmikuun puolivälissä järjestetystä herätyskristillisestä kokoontumisesta. Yle.fi/ uutiset 2.4.2020.

²³⁰ Helsingin Sanomat 6.4.2020.

²³¹ Ilta-Sanomat 22.5.2020.

voidaan kritisoida.²³² Liikennettä voidaan tehokkaimmin rajoittaa kielloilla, mutta sääntelyssä voidaan käyttää lisäksi veroja, erityisesti lentoliikenteen polttoaineveroa ja matkustajakohtaista lentoveroa.

Esimerkiksi Uppsalan yliopistollisen sairaalan infektiotautien lääkärin *Björn Olesenin* mukaan ihmiskunta ei olisi joutunut kohtaamaan kovinkaan monta pandemiaa, jos ruokavalio ei sisältäisi lihaa.²³³ Kysymys lihaverosta ei näy kuitenkaan olevan veropoliittisessa keskustelussamme esillä nyt korona-aikana läheskään niin vahvasti kuin se oli vuoden 2019 eduskuntavaaleissa.²³⁴

4.7.4.2 Huvivero ja kasvosuojainvero

Ihmisten kokoontumisia voitaisiin yrittää hillitä verottamalla ankarasti urheilutilaisuuksia, elokuvanäyttäntöjä, tansseja ja muita huvitilaisuuksia.²³⁵ Vaatimuksia huviveron palauttamiseksi ei ole kuitenkaan näkynyt.

Monessa maassa kasvosuojainten käyttö kodin ulkopuolella liikuttaessa on säädetty pakolliseksi tai sitä on ainakin suositeltu. Tämä herättää kysymyksen, pitäisikö hunut ja muut kasvosuojukset säätää terveysyistä arvonlisäverottomiksi tai alennetun verokannan piiriin, mikä tosin saattaa nykyisen EU-direktiivin kannalta olla hieman ongelmallista.²³⁶ Periaatteessa voitaisiin ajatella myös synti- ja haitta-verotyypistä ulkoiluveroa tai -maksua, jonka suorittamalla henkilö pääsisi koronakaranteenista ulkoilemaan.

---

²³² Lentoverosta ja muista liikenneveroista ks. edellä luku 3.10. – Tartuntariski yksityisautoilussa on pienempi kuin joukkoliikenteessä, mutta autoilun veroja ei silti ole korona-aikana alennettu. Vrt. myös Verkko uutiset 30.9.2020 ”Autoilu on nyt terveysteko”.

²³³ Ilta-Sanomat 12.5.2020.

²³⁴ Ks. edellä luku 3.2.5.5.

²³⁵ Huviveroista ks. edellä luku 3.6.

²³⁶ Esim. kokoomuksen kansanedustaja *Sanni Grahn-Laasonen* on esittänyt kasvomaskien arvonlisäveron alentamista 24 %:sta 10 %:iin (sama kuin lääkkeiden veroprosentti), koska maskeihin kuluva summa on pienituloisille kohtuuton (Verkko uutiset 7.8.2020). *Mikko Kaarelan* mukaan yksinkertainen ratkaisu kasvosuojainten hankinnan helpottamiseksi olisi vapauttaa maskit arvonlisäverosta (Helsingin Sanomat 10.8.2020 s. B 11). Myös välttämättömät intiimihygieniatuotteet tulisi hänen mielestään vapauttaa arvonlisäverosta. Menetetetyt verotulot tulisivat takaisin terveydenhuollon säästöinä.

Asiaa sivuaa EU:n komission 3.4.2020 antama päätös (2020/491), jolla EU:n ulkopuolelta maahantuodut lääkinälliset laitteet vapautettiin tulleista ja arvonlisäverosta määräajaksi. Päätöksen tarkoitus oli helpottaa taloudellisesti lääkäreiden, sairaanhoitajien ja potilaiden tarvitsemien lääkinällisten laitteiden ja varusteiden hankintaa. Vapautusta voitiin soveltaa valtiollisten toimijoiden, kuten valtion elinten, julkisyhteisöjen ja muiden julkisoikeudellisten laitosten, toimesta tai puolesta maahantuotuihin tavarihin. Lisäksi vapautus soveltui jäsenvaltioiden toimivalttaisten viranomaisten hyväksymien organisaatioiden toimesta tai puolesta maahantuotuihin tavarihin. Vapautus kattoi mm. hengityssuojainten, suojarusteiden, testaussarjojen, hengityslaitteiden sekä muiden lääkinällisten laitteiden ja varusteiden maahantuonnin. – Vapautuksen soveltamisen edellytyksenä oli, että tavarat oli tarkoitettu jaettavaksi vastikkeetta henkilöille, jotka ovat saaneet tai ovat vaarassa saada COVID-19-tartunnan tai jotka osallistuvat COVID-19-epidemian torjumiseen yllä mainittujen elinten ja organisaatioiden toimesta, taikka tavarat asetettiin maksutta sellaisten henkilöiden käyttöön, jotka ovat saaneet tai ovat vaarassa saada COVID-19-tartunnan tai jotka osallistuvat COVID-19-epidemian torjumiseen siten, että tavarat säilyvät yllä mainittujen elinten ja organisaatioiden omistuksessa. Lisäksi vapautus koski tavaroita, jotka maahantuotiin katastrofiapujärjestöjen toimesta tai niiden puolesta niiden tarpeiden täyttämiseksi ajanjaksona, jona ne tarjosivat katastrofiapua niille henkilöille, jotka olivat saaneet tai olivat vaarassa saada COVID-19-tartunnan tai jotka osallistuivat COVID-19-epidemian torjumiseen.

Arvonlisäverolakiamme muutettiin vuonna 2020 väliaikaisesti siten, että COVID-19:n testaamisessa ja hoitamisessa käytettävien tavaroiden kotimaiset myynnit ja muista jäsenvaltioista tapahtuvat yhteisöankinnat säädettiin verottomiksi. Verottomuus koski myyntejä julkisen terveyden- ja sairaanhoidon sekä sosiaalihuollon palvelun tuottajille ja Tullin hyväksymille organisaatioille. Näitä myyntejä varten tehtyihin hankintoihin sisältyvä vero saatiin vähentää, eli kyse oli ns. nollaverokannasta.

Verohallinnon linjauksen mukaan työnantaja voi antaa työntekijälle tuloverosta vapaasti kasvomaskeja. Väliä ei ole sillä, käyttäkö työntekijä maskia myös muutoin kuin työssä (esim. matkalla töihin). Kysymys on ennaltaehkäisevästä terveydenhuollosta (ks. TVL 69 §).

4.7.5 Epidemian jälkeisen ajan veropolitiikka

4.7.5.1 Talouspolitiikan strategia koronakriisissä -raportti

4.7.5.1.1 Yleistä

Työ- ja elinkeinoministeriö ja valtiovarainministeriö antoivat 30.3.2020 *Vesa Vihriälälle, Bengt Holmströmille, Sixten Korkmanille* ja *Roope Uusitalolle* tehtäväksi laatia asiantuntija-arvion koronakriisin vaikutuksista ja tarvittavista toimenpiteistä. Ryhmän raportti Talouspolitiikan strategia koronakriisissä (Valtioneuvoston julkaisuja 2020:13) julkaistiin 7.5.2020.

Vesa Vihriälän toimeksiannosta *Timo Viberkenttä* laati koronaportin liitteeksi muistion veropolitiikasta osana tulevien vuosien tarvittavia toimenpiteitä. Muistiossa ei käsitelty meneillään olevan epidemia-ajan politiikkaa vaan keskityttiin tulevaisuuteen.²³⁷

---

²³⁷ Veronkantolakia on hallituksen esityksen 74/2020 mukaisesti muutettu väliaikaisesti. Huojennettu maksujärjestely on laajennettu koskemaan alkuvuonna 2020 erääntyneitä jo suoritettuja arvonlisäveroja. Myös veronlisäyksestä ja viivekorosta annettua lakia on muutettu.

Paljon pidemmälle mennään 21.3.2020 tehdyssä kansalaisaloitteessa, jossa ehdotetaan, että kaikki arvonlisäverot poistetaan poikkeus- ja kriisitilanteissa niiltä yrityksiltä, joiden liiketoimintaan poikkeustilanteella on olennaista negatiivista vaikutusta.

Toukokuun lopulla 2020 teki 18 kokoomuksen ja 2 perussuomalaisen kansanedustajaa lakialoitteen (LA 22/2020), jossa esitettiin arvonlisäverolain muuttamista siten, että ravintola- ja ateriapalvelujen yhteydessä myytävien alkoholijuomien verokanta olisi laskettu vuoden 2020 loppuun 24 %:sta 14 %:iin. Aloitetta perusteltiin sillä, että näin ohjattaisiin alkoholin kulutusta ravintoloihin, lisättäisiin ravintoloiden kannattavuutta ja elinvoimaisuutta sekä parannettaisiin ravintoloiden mahdollisuutta työllistää uusia työntekijöitä.

Kauppakamarien jäsenkyselyssä piti 78 % ravintolaruuan ja anniskelun arvonlisäveron alentamista väliaikaisesti 10 %:iin myönteisenä tai erittäin myönteisenä elvytyskeinona.

Saksassa on vuoden 2020 loppupuoliskoksi alennettu yleinen arvonlisäverokanta 19 %:sta 16 %:ksi ja alennettu verokanta 7 %:sta 5 %:ksi. Kansanedustaja *Ari Koponen* (ps) on mm. siihen viitaten 9.6.2020 tehnyt toimenpidealoitteen (TPA 79/2020) arvonlisäveron tilapäisestä alentamisesta Suomessa.

Arvonlisäveron väliaikaiset alennukset eivät välttämättä alenna paljонkaan tavaroiden ja palvelujen hintoja, mutta ne parantavat yritysten katteita ja siten kannattavuutta. Ks. myös yle.fi/uutiset 2.9.2020 ja What Goes Up May Not Come Down: A symmetric Incidence of Value-Added Taxes, The University of

Seuraavissa kappaleissa (4.7.5.1.2–4.7.5.1.5) selostetaan Viherkentän muistion sisältöä.²³⁸

4.7.5.1.2 *Arvonlisäverotus*

Arvonlisäverotus on valtiontaloudellisesti ylivoimaisesti tärkein verolajimme. Vaikka arvonlisäveroon liittyy haittoja mm. sen vuoksi, että se on suurelta osin työn verotusta, siihen turvautumista on syytä arvioida aina, jos halutaan oikeasti paljon verotuloja. Arvonlisäveron veropohjaan ei liittyne olennaisia mahdollisuuksia lisätuloihin, vaan kyse on lähinnä verokannoista.

Arvonlisäverokantojen tuottovaikutus on reilut 800 miljoonaa euroa prosenttiyksikköä kohden. Jos tavoitellaan tämän suuruusluokan kutistamista valtiontalouden alijäämään, prosenttiyksikön korotus ei ehkä ole kokonaan poissuljettu keino. Yleinen verokanta nousisi tällöin Ruotsin ja Tanskan tasolle 25 %:iin.

Suosittelavampi ratkaisu olisi alennettujen verokantojen korottaminen. Alennettujen verokantojen kautta annettavat verotuet ovat kalliita ja kohdentumiseltaan epäselviä, ja niiden kustannus/hyöty-suhdetta on vaikea osoittaa hyväksi. Alennettujen verokantojen kautta tulevien verotukien määräksi vuodelle 2020 arvioitiin budjetissa 3,3 miljardia euroa. Rakenteellisesti paras ratkaisu olisi Tanskan mallin mukainen alennetuista verokannoista luopuminen. Se olisi kuitenkin niin mittava toimi laajoine kompensaatiotarvekysymyksineen, että se tuskin on lyhyellä aikavälillä realistinen siinäkään tapauksessa, että rohkeisiin toimenpiteisiin olisi henkistä valmiutta. Alennusten nipistämällä kautta linjan esimerkiksi 2–3:lla prosenttiyksiköllä olisi mahdollista kerätä satoja miljoonia, joskin myös se ehkä vaatisi kompensoivia toimia.

Elintarvikkeiden alennetulla verokannalla on paljon puolustajia maatalouden, elintarviketeollisuuden ja kaupan lobbarien joukossa. Alennusta kannatetaan myös pienituloisten aseman vuoksi, vaikka

---

Chicago Press Journals 10.3.2020. Tutkimuksen tekemiseen osallistuiivat Suomesta *Jaakko Harju* (PT) ja *Tuomas Kosonen* (VATT).

²³⁸ Vrt. *Anita Isomaa* Koronakriisi ja verotus: miten kansalliset verojärjestelmät taipuvat poikkeusoloihin? Verotus 2020 s. 401 ss., jossa selostetaan useiden maiden verotuskeinoja koronakriisissä.

ratkaisu, joka yksilötasolla hyödyttää paljon enemmän suurituloisia, on pienituloisten tukena erikoinen.

4.7.5.1.3 Ansio- ja pääomatuloverotus

Fyysisten henkilöiden ansiotuloverotus on meillä ankarahkoa monilla tulotasoilla. Vain aivan pienten ansiotulojen verotus ei ole kireää, mutta tälle on painavia perusteita ja esillä on pikemminkin ollut kysymys negatiivisesta tuloverosta kuin verojen kiristämisestä.

Korkean ansiotuloverotuksen haitat voidaan arvioida merkitykselliseksi, eikä verojen kiristäminen entisestään näytä houkuttelevalta. Viime vuodet voimassa olleesta suurehkojen ansiotulojen veron tilapäiseksi ajatellusta korotuksesta olisi pikemminkin syytä päästä eroon.

Ansiotulojen verotuksessa olevien verotukien supistamisesta on vaikea löytää merkittäviä verotulojen lisäyksiä. Ylivoimaisesti suurimmat verotuet, sosiaalivakuutusmaksujen vähennyskelpoisuus ja työtulovähennys, ovat pikemminkin osa työtulojen yleistä verotusjärjestelmää.

Pääomatuloverotukseen liittyy paljon kysymyksiä, joista näkyvimmin on ollut esillä listaamattomien yhtiöiden osinkojen epäyhtenäisen, osin hyvin lievä ja käyttäytymisvaikutuksiltaan ongelmallinen verotus. Näitä epäkohtia voitaisiin vähentää myös hyvin yksinkertaisesti säätämällä nykymallin parametrejä, kuten alentamalla nettovarallisuuden laskennallista 8 %:n tuottoa, vaikkakaan kaikki järjestelmän heikkoudet eivät tällä poistuisi. VM:n työryhmä ehdotti vuonna 2017 muutoksia, jotka olisivat nostaneet verotuottoa noin 200 miljoonaa euroa.

Pääomatulojen verotuksen perusmalli on pitemmän aikavälin kysymys, mutta nykyjärjestelmässä veroprosentit – kohdistuessaan lähtökohtaisesti nimelliseen tuloon – eivät ole erityisen matalia. Omistusasumisen useiden miljardien verotuet ovat kaikista verojärjestelmän tuista suurimpia. Asuntotulon ja omien asuntojen myyntivoittojen verovapauksista tuskin nyt on edellytyksiä alkaa keskustella.

4.7.5.1.4 Yritysten tuloverotus

Yhteisöveron fiskaalinen rooli on huomattavan suuri. Fiskaalisen merkityksen rinnalla on syytä ottaa huomioon, että alentaessaan mm. investointien verojen jälkeistä tuottoa yritysten tuloon kohdistuva verotus ei ole talouskasvun näkökulmasta parhaita verolähteitä. On

sinänsä relevantti kysymys, halutaanko painottaa yritysverotuksen fiskaalista roolia vai etsiä yritysverotuksesta keinoja talouskasvun vauhdittamiseen.

Lähivuosien yhteisöverotuotot jäävät monesta syystä merkittävästi aiempia arvioita alemmiksi. Tämä johtuu taloudellisen toimeliaisuuden alemmasta tasosta mutta myös kahdesta muusta syystä. Ensinnäkin juuri ennen kriisiä säädettiin investointien edistämiseksi kone- ja laiteinvestointien poistojen kaksinkertaistamisesta vuosina 2020–2023. Toisekseen monille yrityksille syntyy vuonna 2020 tappioita, joiden vähentäminen seuraavien vuosien tuloista nolaa näiden yritysten verot ehkä vuosiksi. Valtion yhteisöverotuottoja alentaa myös se, jos kuntataloutta paikataan yhteisöveron jako-osuuden kasvattamisella.

Ajateltaessa yritysveroratkaisujen mahdollisuuksia talouskasvun vauhdittamiseen tulevat esille niin verotuksen yleinen taso kuin täsmätoimetkin. Jälkimmäisistä on päätetty tuplapoistoilla. Aiemmillä vastaavilla toimilla ei ole havaittu olevan kovin suurta vaikutusta investointeihin. Tällä kertaa tuplapoistot on ulotettu myös tuotannon ulkopuolelle. Pitemmälle meneviin toimiin, kuten vapaisiin poisto-oikeuksiin tai tappioiden vähentämiseen edellisten vuosien voitoista, liittyy omia ongelmiaan. Sama koskee kansainvälisesti yleisiä tutkimuksen ja kehittämisen verokannustimia, vaikka niille on perustelujakin.

Yritysten verotuksen tason yleinen alentaminen tarkoittaisi lähinnä yhteisöverokannan alentamista nykyisestä 20 %:sta. Ratkaisu olisi varsin kallis. Nykyinen verokanta on kilpailukykyinen, mutta mahdollista kansainvälistä alennuskierrettä olisi ehkä syytä seurata.

Nähtävissä ei ole myöskään merkittäviä mahdollisuuksia yhteisöverotulojen lisäämiseen veroperusteita kiristämällä. Yhteisöverokantaa ei tule nostaa, ja veropohja on nykyisin suhteellisen kattava. Suurimmat aukot liittyvät käyttöomaisuusosakkeiden luovutushintojen verovapauteen. Sille on omia perusteitaan, ja se on rakenteellinen kysymys, jota ei tulisi ratkaista lyhytaikaisten verotulotarpeiden pohjalta. Veropohjan tiivistämisen varaa olisi korkovähennysrajoituksissa. Tässä ei kuitenkaan ole kyse monista sadoista miljoonista.

4.7.5.1.5 Muut verot

Muista veroista avainasemassa ovat myös lähivuosina liikenteen verotus, muu energiaverotus ja muu valmisteverotus. Energia- ja liikenneverotuksen kehittämisessä ilmastotavoitteiden on tähän asti ajateltu olevan fiskaalisen tehtävän ohella keskeisessä asemassa. Myöskään lähivuosien prioriteeteissa ilmastotavoitteita ei tulisi sysätä syrjään.

Energiaverojärjestelmään sisältyy useampiakin satojen miljoonien eurojen verotukia. Verotukiarvioinnissa sovellettavan normijärjestelmän määrittäminen tosin on energiaverotuksessa hankalampaa kuin perinteisissä veromuodoissa, ja verotuet ovat osin määrittelykysymyksiä. Silti ennen kaikkea turpeen tuen perustelut näyttävät ilmeisen heikoilta, ja muidenkin fossiilisten polttoaineiden verotuksessa lienee yhä kiristämisen varaa.

Liikenneverotuksessa voi olla mahdollisuuksia kokonaan uusiin ratkaisuihin. Nykyisillä veroperusteilla sekä autojen että liikennepolttoaineiden verotuotot hupenevat autojen muuttuessa vähemmän kuluttaviksi ja vähäpäästöisemmiksi. Liikennepolttoaineet ovat fiskaalisesti tehokas verotuskohde, kun varsin pienillä veroperustemuutoksilla (jotka mahtuvat markkinaliikkeistä johtuvan vaihtelun sisään) saadaan mittavia tuottovaikutuksia. Öljyn hintakehitys osaltaan parantaa edellytyksiä polttoaineverotuksen kiristämiselle, joskin öljyn hintaa tulevina vuosina on vaikea arvioida. Työn verotuksen kiristämiseen verrattuna polttoaineverojen nostaminen olisi monin tavoin – mukaan lukien ilmastosyyt – parempi ratkaisu, mutta kilpailukytekijät ja ehkä osin alueellisetkin näkökohdat on syytä ottaa huomioon.²³⁹

Alkoholin, tupakan ym. valmisteveroissa ollaan ilmeisesti melko lähellä maksimitasoja yksityistuonti huomioon ottaen.

Kiinteistövero on Suomessa maltillisella tasolla, ja veron kielteiset vaikutukset talouteen ovat pienemmät kuin monilla muilla veroilla. Meneillään on kiinteistöjen verotusarvojen määräytymisperusteiden ajanmukaistaminen ja yhtenäistäminen, jotka keskimäärin nostanevat

²³⁹ Ks. myös raportin liitteenä oleva *Markku Ollikaisen* muistio Korona, ilmastotoimet ja vihreä elvytys. Siinä todetaan, että liikennepolttonesteiden hinta on laskenut n. 30–40 snt/l, joten osa hinnanlaskusta voitaisiin verottaa polttoaineveron muodossa valtiolle, mikä samalla edistäisi vähäpäästöistä liikennettä.

veroperusteita. Verorakenteen kokonaisuuden näkökulmasta ja kunnallisen ansiotuloverotuksen paineiden helpottamiseksi kiinteistöveron tason voitaisiin antaa myös kohota vähintäänkin verotusarvojen nousun verran.

4.7.5.2 Puoluejohtajien kannanottoja

Ilta-Sanomien kysyi toukokuussa 2020 puolueiden puheenjohtajilta, mitä veroja he olisivat valmiita korottamaan ja mitä he tekisivät työn verotukselle, tuloverotukselle.

SDP:n Antti Rinne totesi, että julkisen talouden tasapainottamisessa verojen korotusten ja menoleikkausten aika on vasta vuosien päässä, eikä uutta kasvua pidä sellaisilla keinoilla tuhota. 1990-luvun alun laman tai finanssikriisin kaltaiset leikkaukset olisivat pahin mahdollinen ratkaisu niin ihmisten kuin taloudenkin kannalta.

Keskustan Katri Kulmuni totesi, että talouskasvua ja työllisyyttä ei saada aikaan verojen korotuksilla ja että korotusten tarvetta voidaan vähentää tekemällä työllisyyttä lisääviä uudistuksia. Hallitusohjelmassa sovitut verojen korotukset voidaan toteuttaa mutta tuloverotusta ei tulisi kiristää. Työnteon tulisi olla jatkossa entistäkin kannustavam-
paa, ja esimerkiksi pieni- ja keskituloisten verotusta olisi kevennettävä pitkällä aikavälillä.

Vihreiden Maria Ohisalon mukaan verotuksen painopisteen siirtoa työn ja yrittämisen verotuksesta ympäristöhaittojen verotukseen pitää viedä eteenpäin ja fossiilisten polttoaineiden verotusta on syytä kiristää. Painopistettä olisi hyvä saada siirrettyä työn ja yrittämisen verotuksesta ympäristöhaittojen verotukseen, mutta yksityiskohtaisten veroehdotusten aika ei ole nyt.

Vasemmistoliiton Li Anderssonin mukaan tässä tilanteessa on välttävä kotimaista kysyntää heikentäviä verojen korotuksia. Sen sijaan erilaiset veropohjaa laajentavat ja verojärjestelmän aukkoja tukkivat toimenpiteet olisivat tarpeellisia. Listaamattomien yritysten osinko-
huojennuksista luopuminen tuottaisi valtiolle satoja miljoonia euroja verotuloja ja parantaisi verojärjestelmämme yhdenvertaisuutta. Lisäksi valtion tuloja olisi perusteltua kasvattaa puuttumalla turpeen verotukseen. Tässä tilanteessa työn verotuksen korottaminen ei ole perusteltua. Jos sopeutuslinjalle kuitenkin jostain syystä lähdetäisiin,

olisi suurituloisimmille suunnatuista ansiotuloverotuksen kiristyksistä kotimaiselle kysynnälle vähemmän haittaa kuin monista menoleikkauksista.

RKP:n Anna-Maja Henrikssonin mukaan työnteon tulee aina olla kannattavaa ja on oltava valmiita nostamaan fossiilisten polttoaineidен ja ilmastон kannalta haitallisten tuotteiden verotusta.

Perussuomalaisten Jussi Halla-aho totesi, että verojen korotuksia voi tehdä sellaiseen, mitä ihminen ei välttämättä tarvitse – esimerkkinä tupakka ja alkoholi. Polttoaineverojen korotusta perussuomalaiset eivät missään tapauksessa hyväksy. Riippumatta akuutista tilanteesta verojen korotuksiin ei ole varaa, ja keskituloisten ansiotuloverotuksen keventäminen on ainoa tapa saada talous pyörimään.

Kokoomuksen Petteri Orpo totesi verotuloja voitavan lisätä haittaveroilla, ympäristöveroilla, välillisillä veroilla ja veropohjan tiivistämisellä. Työn ja yrittämisen verottamista ei pidä kiristää, se on oman oksan sahaamista, vaan painopisteen pitäisi olla kaikessa muussa kuin työn, ansiotulojen ja yrittämisen verotuksessa.

Kristillisdemokraattien Sari Essayah katsoi verojen lisäämisen mahdolliseksi esimerkiksi kiinteistöverotuksessa, joka ei osu työnteon kannustavuuteen. On mietittävä, onko pääomaverotuksessa mahdollisuutta pieneen kiristykseen jollain aikavälillä, mutta tuloverotuksen nostaminen on myrkyä taloudelle nyt ja jatkossa.

Liike Nytin Harry Harkimo ilmoitti, että hän ei ole valmis korottamaan mitään veroja, vaan hän päinvastoin haluaa alentaa niitä.

4.7.5.3 Muiden kannanottoja

4.7.5.3.1 Lahjoitukset

Esimerkiksi *Jouko Saarinen* on mielipidekirjoituksessaan kehottanut kansalaisia luopumaan tuista, joita he eivät tarvitse.²⁴⁰ Kansanedustaja *Veikko Vallin* puolestaan on haastanut parempituloisia hyväntekeväisyyteen, koska apua tarvitaan monissa perheissä ja kodeissa.²⁴¹ Yhdysvalloissa rikkaat ovat tehneet suuriakin lahjoituksia. *Outi Sirkeinen* on

²⁴⁰ Helsingin Sanomat 7.4.2020.

²⁴¹ Suomen Uutiset 1.4.2020.

mielipidekirjoituksessaan ehdottanut, että kansalaiset lahjoittaisivat tarpeettomat korut ja arvoesineet valtiolle.²⁴²

Pelkästään vapaaehtoiset lahjoitukset eivät kuitenkaan voi riittää käsillä olevassa valtavassa ongelmassa.

4.7.5.3.2 Tuloverotus

Maaseudun Tulevaisuuden huhtikuussa 2020 teettämän mielipidemitauksen mukaan verojen kiristämällä koronan aiheuttamien kulujen maksamiseksi oli meillä varsin laaja tuki. Vastaajista 24 % kannatti verojen kiristämistä, 18 % kannatti julkisten palvelujen supistamista, 12 % kannatti sosiaaliturvan ja etuuksien leikkaamista ja 6 % kannatti eläkeiän nostamista. Avoimissa vastauksissa ehdotettiin mm. velan ottamista ja verotuksen kohdentamista suurituloisiin.²⁴³

Jos painotetaan solidaarisuutta ja halutaan kohdistaa verojen korotukset hyvässä taloudellisessa asemassa oleviin, keskusteluun nousee erityisesti hyvätuloisten ja varakkaiden verotuksen lisääminen.²⁴⁴ Se tarkoittaisi esimerkiksi tuloverotuksessa korkeimpien marginaaliveroasteiden ja listaamattomien yhtiöiden osinkojen verotuksen tiukentamista.

²⁴² Helsingin Sanomat 10.4.2020. Sirkeinen muistutti siitä, kuinka aikoinaan kultasormuksia vaihdettiin rautasormuksiin talvisotaa käyvän Suomen sotavarusteiden hankkimista varten ja (Moskovan rauhan jälkeen) erityisesti ilmapuolustuksen tarpeita varten. Noin 315 000 kansalaista vaihto sormuksensa.

²⁴³ Helsingin yliopiston Bibu-hankkeen kyselyssä elo–syyskuun vaihteessa 2020 noin 40 % sanoi olevansa valmiita maksamaan enemmän veroja, jotta korona-kriisin lasku valtiontaloudelle saadaan hoidetuksi. Suunnilleen yhtä moni vastusti verojen korotuksia. Vajaa kolmannes oli sitä mieltä, että valtionvelka oli siinä määrin kohtuullinen, ettei sitä tarvinnut suitsia erityisillä menoleikkauksilla. Helsingin Sanomat 9.9.2020 s. A 25.

²⁴⁴ Näin esim. akatemiaturkija *Hanna Kuusela* ja Finnwatchin toiminnanjohtaja *Sonja Finér*, Helsingin Sanomat 1.5.2020. Sen sijaan esim. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen johtavan tutkijan *Seppo Karin* mukaan kriisistä ei nousta pääomaa ja työvoimaa verottamalla, vaan uusia tulolähteitä kannattaa pikemminkin etsiä vihreästä verouudistuksesta sekä kiinteistö- ja kulutusverotuksesta (Helsingin Sanomat 8.5.2020). *Erkki Tuomioja* totesi jo maaliskuussa 2020, että vielä ei voida arvioida tulonjakovaikutuksia mutta laskut eivät saa jäädä heikommassa asemassa olevien kannettavaksi. Hänen mielestään oli selvää, että suurituloisten verotuksen tarkistaminen ei enää voi olla poissuljettu keino.

4.7.5.3.3 Varallisuusvero ja koruvero

Pohdittavaksi saattaisi tulla myös *varallisuusvero* rikkaille. Kriisiaikana kyseeseen voisi tulla jopa kertaluonteinen yllätyksellinen konfiskaatorinen varallisuusvero. Omaisuudensuojan vuoksi sellainen vaatisi perustuslain säätämisyjärjestyksen.²⁴⁵

Varallisuusvero olisi myös mahdollista kohdistaa nettovarallisuuden sijaan esimerkiksi arvokkaisiin *koruihin* ja muihin *arvoesineisiin*.²⁴⁶ Tällöin verovelvollisilta voitaisiin vaatia veroilmoitus, jossa olisi lueteltava kaikki tiettyä euromäärää arvokkaammat korut ja muut arvoesineet. Ilmoitusvelvollisuuden tehostamiseksi saatettaisiin harkita myös sitä, että arvoesineet menetettäisiin valtiolle, ellei niitä ole ilmoitettu veroilmoituksessa. Monet uskonnotkin suhtautuvat torjuvasti korujen käyttöön.

4.7.5.3.4 Fossiiliverot

Fossiilisten polttoaineiden hinnat ovat tuottajien välisen hintasodan ja kysynnän romahtamisen vuoksi laskeneet. Jos öljyn hinnanlasku otettaisiin verona valtioille, sillä voitaisiin *Antti Kasvion* mukaan ostaa valtava määrä hengityskoneita koronasta kärsiville ja hillitä ilmastonmuutosta (Helsingin Sanomat 15.4.2020 s. B 8). Myös *Vesa Vihriälän* johtama selvitysryhmä, jonka raporttia on edellä selvitetty, ehdotti mm. fossiilisten polttoaineiden verotuksen kiristämistä.

Jonkinlainen fossiilivero voisi kohdistua myös eloon jääneisiin iäkkäisiin ihmisiin, joita toisinaan kutsutaan fossiileiksi. Koska vanhuksat aiheuttavat yhteiskunnalle suuria kustannuksia mm. sairaanhoidossa, jotkut saattavat esittää vaatimuksia vanhusten verotuksen lisäämiseksi. He voivat viitata siihenkin, että eläketulot eivät ole koronan vuoksi pienentyneet samalla tavalla kuin esimerkiksi palkansaajien ja yrittäjien tulot. Ikäperusteinen vero on kuitenkin perustuslain yhdenvertaisuusvaatimuksen vuoksi ongelmallinen, vaikka hyvätuloisten eläkeläisten lisävero onkin meillä katsottu – rimaa hipoen – perustuslainmukaiseksi.²⁴⁷

²⁴⁵ Varallisuusverosta ks. edellä luku 3.1.4.

²⁴⁶ Varallisuusverotuksen ollessa voimassa veronalaisia varoja olivat tavanomaista arvokkaammat korut.

²⁴⁷ Eläketulon lisäveron suhteesta perustuslakiin ks. *Esko Linnakangas* Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020) s. 31 ss. ja siellä selostettu perustuslakivaliokunnan kannanotto.

4.8 Haittojen vähentyminen verotuotto-ongelmana

4.8.1 Valtion verotulojen rakenne

Valtion arvioidut verotulot vuonna 2021 ovat valtiovarainministeriön ehdotuksen mukaan noin 46,5 miljardia euroa. Siitä tuloveroja on noin 13,6 miljardia (29 %), arvonlisäveroa noin 21 miljardia (45 %), ajoneuvo- ja autoveroa vajaat 1,9 miljardia (4 %) sekä valmisteveroja 6,7 miljardia (14 %). Valmisteverot jakautuvat seuraavasti: energiaverot 4,146 miljardia, alkoholivero 1,384 miljardia, tupakkavero 1,152 miljardia ja virvoitusjuomavero 0,19 miljardia.

Valtion nykyisistä verotuloista yli 60 % tulee kulutusveroista. Kulutusveroista puolestaan tulee 70 % arvonlisäverosta eli yleisestä kulutusverosta ja 30 % erityisistä kulutusveroista (valmisteveroista sekä ajoneuvoverosta ja autoverosta). Erityisiä kulutusveroja voidaan pitää synti- tai haittaveroina, jolloin synti- ja haittaverojen osuus valtion verotuloista on yhteensä noin 18 %. Valtion verotuloista syntiveroja (alkoholi-, tupakka- ja virvoitusjuomaverot) on yhteensä noin 5,5 % ja haittaveroja (energiaverot, autovero, ajoneuvovero) yhteensä noin 12,5 %.

4.8.2 Synti- ja haittaverotuottojen vähentymisen kompensoiminen

Jos tupakan, alkoholin ja virvoitusjuomien sekä autojen käyttö radikaalisti vähenee, niistä saatavien verotulojen määrä romahtaa. Valtiontaloudellista vajetta voidaan pyrkiä hoitamaan esimerkiksi seuraavilla keinoilla:

1. Uusien synti- ja haittaverojen käyttöönotto
2. Arvonlisäveron tuoton kasvattaminen
3. Tuloveron tuoton kasvattaminen
4. Perintö- ja lahjaveron tuoton kasvattaminen
5. Varainsiirtoveron tuoton kasvattaminen
6. Varallisuusveron palauttaminen verojärjestelmään
7. Menojen pienentäminen
8. Velanoton lisääminen.

Ratkaisua ei tarvitse etsiä yhdestä keinosta. Helpommin tasapaino voidaan saavuttaa yhdistelemällä vaikkapa kaikkia mainittuja keinoja. Uutena synti- ja haittaverona voidaan ottaa käyttöön esimerkiksi lentovero, arvonnäisäveron tuottoa voidaan lisätä mm. poistamalla alennettuja verokantoja, tuloverotusta on mahdollista tiukentaa esimerkiksi osinkojen osalta, perintö- ja lahjaveroa saatetaan tiukentaa veronhuojennuksia pienentämällä, varainsiirtoveron veropohjaa voidaan laajentaa ja suurille omistuksille saatetaan säätää varallisuusvero. Valtion menoja voidaan vähentää esimerkiksi yritys- ja muita tukia karsimalla. Valtionvelkaa on mahdollista lisätä korkotason ollessa alhainen, mutta tämän keinon käyttöä rajoittaa se, että valtionvelkaa on jo lisätty erittäin voimakkaasti koronavaikutusten vuoksi.

4.9 Paratiisi, helvetti ja armo²⁴⁸

4.9.1 Paratiisi²⁴⁹

Sana ”paratiisi” on peräisin muinaispersialaisen avestan kielen sanasta *paridæza*, joka tarkoittaa muurin ympäröimää puutarhaa. Persian kieleen sana omaksuttiin muodossa *paridaida*. Paratiisi-nimitystä käytettiin Persiassa ensimmäisen vuosituhannen eaa. alkupuolella viinitarhoista, hedelmäpuutarhoista ja metsiköistä, joissa oli puita, virtaavia vesiä sekä riistaa kuninkaallisten metsästettäväksi. Persiasta sanan omaksuivat kreikkalaiset muodossa *paradeisos* ja myöhemmin roomalaiset muodossa *paradisos*. Hepreaan sana lainattiin muodossa *pardes*. Seuraavassa esitellään joidenkin uskontojen paratiiseja.²⁵⁰

Juutalaisille ja kristityille paratiisi on Jumalan ikuinen puutarha. Siellä on kauniita puita, joiden hedelmät ovat hyviä syödä. Paratiisilla tarkoitetaan myös suojaapaikkaa, jonka asukkaat elävät ikuisen päivän

²⁴⁸ Saksalaisen teologin *Cristian Scriverin* (1629–1693) mukaan synty oli helvetti ja syntien anteeksiantamus oli taivas. *Fredrik Wislöff* Minä uskon Pyhään Henkeen (1946) s. 59.

²⁴⁹ Ks. mm. *Wikipedia* (Paratiisi, Taivas uskonto).

²⁵⁰ *Jani Närhi* Hedelmäpuita ja hunajavirtoja – paratiisiuskomukset ja evoluutio, teoksessa *Uskonto ja ihmismieli, Johdatus kognitiiviseen uskontotieteseen, toim. Kimmo Ketola – Ilkka Pyysiäinen – Tom Sjöblom* (2008) s. 134–137.

vallitessa kultaisessa kaupungissa. He saavat syödä hedelmiä ikuisen elämän puusta. Heille aavikko antaa aina runsaan sadon, ja he saavat elää yltäkylläisyydessä. Paratiisissa ei ole kuolemaa, nälkää, sairauksia, vaarallisia petoja eikä vihollisia. Paratiisiin pääsevät Jumalan tahtoa noudattavat uskovaiset.

Islamissa paratiisi on puhdas, täydellinen ja ikuinen puutarha, jonka täyttävät ilo, helppous, nauru ja mukavuus. Ruokaa ja juomaa on saatavissa rajattomasti, hedelmäpuut tarjoavat sekä hedelmiä syötäväksi että varjoisia lepopaikkoja. Paratiisissa on neljä jokea, joissa virtaavat vesi, maito, viini ja hunaja. Miesten nautinnoksi on varattu kauniita neitoja. Paratiisiin pääsevät Jumalan tahtoa noudattavat uskovaiset, erityisesti marttyyrit.²⁵¹

Buddhalaisten paratiisissa on ikuisesti eläviä ja ikuisesti onnellisia asukkaita, joiden kaikki toiveet täyttyvät. Siellä on banaani- ja palmupuiden ympäröimiä lampia, joiden pohjat ovat kultahiekkaa. Taivaalta sataa lootuksenkukkia, ja kaunis musiikki soi. Paratiisi on koristeltu kullalla, hopealla, smaragdeilla ja kristalleilla, siellä ei ole pahuutta, kärsimystä, surua, vaaroja eikä mitään vahingollista. Paratiisiin pääsevät ne, jotka luottavat Buddhaan ja ovat omistautuneita valaistumispyrkimyksille.

Hindulaisuudessa paratiisit ovat aistillisen mielihyvän ja ylellisyyden täyttämiä hedelmäpuutarhoja, joissa soi kaunis musiikki ja joiden asukkaille on tarjolla runsaasti hienoja ruokia ja hajusteita. Nymfit täyttävät kaikki tarpeet ja toiveet. Paratiisissa on myös pyhiä lemmiä, lintuja ja kultaisia värikkäitä puita. Tiet ja palatsit ovat kullattuja,

²⁵¹ Muslimien paratiisista ja helvetistä ks. tarkemmin esim. *Jaakko Hämeen-Anttila* *Islamin käsikirja* (2008) s. 150 ss., jossa siteerataan Koraanin värikkäitä kuvauksia paratiisista ja helvetistä. Seksistä muslimien paratiisissa tarkemmin esim. *Wikipedia* (Janna), jossa selvitetään myös neitsyyden palautumista.

Kirkkohistorian emeritusprofessori *Jouko Martikainen* esitti *Perusta*-lehdessä 1/2016 *Christoph Luxenbergin* väitteen, jonka mukaan Koraani ei lupaakaan uskonsa puolesta taistelevälle paratiisissa kauniita neitoja vaan rypäleitä. *Esko Linnakankaan* artikkelissa *Seksi ja rypäleet* (*Kide* 6/1990 s. 13 ss.) ei käsitellä tätä ongelmaa vaan elokuvaveron historiaa ja rypäleteattereita.

Jussi Aron – Armas Salosen – Knut Tallqvistin Koraani-käännöksen selitysosassa (s. 533) todetaan, että Koraanin paratiisikuvauksessa (56:33) mainitut ”ylhäiset puoliset” saattavat olla ”upeita mattoja”. Huomionarvoista myös on, että paratiisiin kuohuvista juomista ei saa päänkivistystä eikä juovu (Koraani 56:19); ehkä kysymys on alkoholittomista viineistä.

jalokivin koristeltuja. Paratiisiin pääsevät jumalien luokseen kutsumat uskovaiset, mm. taistelussa kuolleet sankarit.

Taolaisten paratiisissa on pyhän vuoren juurella jalokivien järvi, jonka rannoilla kasvavat ikuisen elämän hedelmiä tuottavat puut. Paratiisi on ikuisen onnen tyyssija. Se asukkaat elävät helpouden ja nautinnon täyttämää elämää täydellisissä ruumiissaan. Paratiisi voi olla myös kaukainen saari, jossa kasvaa ikivihanta Elämän puu. Sen hedelmiä nauttivat eivät vanhene eivätkä kuole. Paratiisiin pääsevät ne, jotka ovat kuolemattomuuden oikeanlaisella elämäntavalla saavuttaneet.

Muinaiskandinaaveille paratiisi oli kullattu vainajien sali, kaikkien vesien alkulähde, johon pääsivät taistelussa kuolleet soturit, erityisesti päälliköt. Siellä soturit taistelivat myyttistä sutta ja leikkimielisesti toisiaan vastaan. Iltaisin juhlittiin syöden myyttisen porsaan lihaa ja juoden myyttisen vuohen tuottamaa simaa. Paratiisissa oli valkyyrejä eli naispuolisia yliluonnollisia olentoja, jotka palvelivat asukkaita.

4.9.2 Helvetti²⁵²

Kuolemanjälkeiseen kärsimykseen liittyvä uskomus on vanha. Se ei kuitenkaan esiinny kaikissa uskonnoissa. Monissa uskonnoissa tuonpuoleinen eli vainajala²⁵³ on unenomainen tila, johon ei välttämättä liitetä rangaistusta tai jossa rangaistus on sivuosassa; esimerkiksi muinaisten suomalaisten uskomuksissa kuolleet vaeltavat Tuonelassa varjomaisina haamuina. Eräissä muinaiskulttuureissa kehittyi vähitellen käsitys, että vainajat punnittaisiin heidän elämänsä aikana tekemiensä tekojen mukaan. Hyvät teot palkittaisiin ja pahat teot vastaavasti rangaistaisiin.

Helvetistä on monenlaisia näkemyksiä. Se on mm. paikka tai tila, johon ihminen rikkomustensa vuoksi saattaa kuolemansa jälkeen joutua. Suoran aikakäsityksen uskonnoissa, kuten kristinuskossa ja islamissa, helvetti on yleensä ikuinen. Juutalaisuudessa ei ole selkeää helvetti-käsitettä eikä erityistä tuonpuoleista.

²⁵² Helvetistä esim. *Wikipedia* (Helveti, Helveti kristinuskossa).

²⁵³ *Wikipedia* (Vainajala).

Kirkollinen kahden tuhannen vuoden helvetti-perinne on tullut uudessa teologiassa kyseenalaiseksi. Karkeasti jakaen nykyisten kristillisten teologiien johtopäätöksinä ovat joko sielun katoaminen tai ikuinen kärsimys. Toisinaan teologit liikkuvat näiden kahden raja- maastossa. Katolilaisuudessa oppi kiirastulesta on jopa helvetti-oppia keskeisempi.

Muslimeille Koraanin keskeistä sanomaa on kuolleiden ylösnousemus tuomiopäivänä. Vähemmän tärkeä sija on kuoleman jälkeisellä välitilalla, jossa sielun elämä vielä jatkuu. Hyvin yleinen on usko hautaenkeleihin, jotka rankaisevat vainajaa jo haudassa. Tämä muistuttaa katolilaisten kiirastulioppia.²⁵⁴ Kiertävän aikakäsityksen uskonnoissa, kuten hindulaisuudessa, helvettiä vastaa väliaikainen paikka ennen jälleensyntymistä. Taolaisten helvetti monine osastoineen ja kuninkaineen on erikoislaatuinen.²⁵⁵

4.9.3 Verohelvetti, veroparatiisi ja hyvinvointivaltio

Verohelvetti-ilmausta käytetään joskus maasta tai alueesta, jossa on poikkeuksellisen ankara verotus tai voimakas verobyrokratia. Verohelvetin vastakohtaa voidaan kutsua veroparatiisiksi.

Veroparatiisiksi tai verokeitaaksi taas kutsutaan maata tai aluetta, jossa on matala tai olematon verotus. Veroparatiiseihin siirretään rahaa tai muuta omaisuutta verojen välttämiseksi tai varojen kätke- miseksi. Tietojen saaminen veroparatiiseista on usein vaikeaa, mikä mahdollistaa rahanpesun ja muun talousrikollisuuden. Suomi ja muut Pohjoismaat eivät ole veroparatiiseja – verotus on esimerkiksi veroasteella mitaten kansainvälisesti korkea.

Suomi on nykyisin pohjoismainen hyvinvointivaltio. Hyvinvointi- valtio voidaan määritellä valtioksi, jossa julkiselle vallalle (lähinnä valtiolle ja kunnille) annetaan keskeinen rooli kansalaisten elintason ja toimeentulon varmistamisessa. Hyvinvointivaltiossa panostuksia kou- lutukseen, terveydenhuoltoon, sosiaaliturvaan, liikuntaan, kulttuuriin

²⁵⁴ Jan Hjärpe *Islam – Oppi ja elämäntapa* (1992) s. 18.

²⁵⁵ Ks. *Martin Palmer Taolaisuus* (1998) s.156 ss. Palmer on kansainvälisen uskon- to-, kasvat- ja kulttuurineuvontajärjestön johtaja.

ja ympäristöön ei nähdä ainoastaan kuluerinä vaan myös investointeina ihmisiin ja yhteiseen tulevaisuuteen. Sellaista hyvinvointivaltiota, jossa kaikilla on tarpeeksi ruokaa, rauhaa, rahaa ja rakkautta, voidaan sanoa maanpäälliseksi paratiisiksi.

4.9.4 Jumalallinen anteeksianto, ihmistenvälinen anteeksianto ja verojen anteeksianto

Anekauppa on ollut yksi anteeksiannon muoto. Vaikka varsinaisesta aneakaupasta on jo luovuttu, anteeksi antamisella ja anteeksi saamisella on yhä merkittävä rooli monissa uskonnoissa ja elämässä ylipäätään. Ihmisten välistä anteeksiantoa on hyvin paljon käsitelty tiedotusvälineissäkin.

Koska kysymyksessä nyt on verokirja, on paikallaan lopuksi selvittää myös verovelvollisen mahdollisuudesta saada verojaan anteeksi. ”Mikä ei ole oikeus ja kohtuus, se ei saata olla lakikaan”, todetaan mm. vanhoissa tuomarinohjeissa. Kohtuuden noudattaminen lieventää ja korjaa kaavamaisen yhdenmukaisuuden periaatteen jäykkyyttä. Kohtuullistamisessa on kyse kohtuuttomuuden poistamisesta siten, että yksittäistapauksen erityispiirteet otetaan huomioon.

Verotuksen yhteydessä kohtuullistamisella on tarkoitettu mm. ilmiötä, josta yleisesti on käytetty nimitystä *verosta vapauttaminen*.²⁵⁶ Tuo termi on kuitenkin väritön, koska siitä ei ilmene se, minkä vuoksi verosta vapautetaan. Usein on käytetty myös termiä *veronhuojennus*, mutta tuokaan ei ole hyvä ilmaus, koska veronhuojennuksista puhutaan yleisesti myös aivan muunlaisten verohelpotusten kohdalla. *Verojen anteeksianto* olisi osuvampi termi, vaikka sitä ei verolaeissa käytetäkään. Anteeksiannossa vero on aineellisten verosäännösten nojalla määrättävä mutta huojennushakemuksen nojalla verovelvollinen vapautetaan veron maksuvelvollisuudesta kohtuussyistä. Yleissäännös tästä asiasta on nykyisen veronkantolain 47 §:ssä.

²⁵⁶ Esko Linnakangas *Verojen kohtuullistaminen* (1987); Seppo Söderlund *Oikeus ja kohtuus verotuksessa – Oikeustieteellinen tutkimus verovelvollisen oikeudesta saada ja veroviranomaisen velvollisuudesta myöntää harkinnanvaraisia veronhuojennuksia* (2009); Timo Räbinä – Matti Myrsky – Janne Myllymäki *Verotusmenettelyn perusteet* (2017) s. 371 ss.

4.9.5 Katumus ja parannus

Monissa uskonnoissa katumuksella ja parannuksella on suuri merkitys. Katumuksen mysteerio eli synnintunnustus tai rippi on esimerkiksi ortodoksisessa kirkossa sakramentti. Ortodoksin pitää osallistua katumuksen sakramenttiin riittävän usein. Osallistuessaan katumuksen sakramenttiin ihmisen on tarkoitus saada itsessään aikaan mielenmuutos, hylätä synninteko ja turvautua Jumalaan. Papin kautta ja avustuksella ihminen pyytää anteeksi syntejään sekä pahoja tekojaan ja ajatuksiaan. Katumuksen sakramentin kautta hän saa anteeksianton; hengellinen parannus auttaa ihmistä lähestymään paremmin Jumalaa, lähimmäisiään ja itseään.

Katumuksen mysteerio suoritetaan tavallisesti kirkossa. Papin edessä tapahtuva syntien tunnustaminen, omien murheiden ja lankeemusten ilmaiseminen, merkitsee voittoa ylpeydestä, toivottomuudesta ja syntien vallasta. Pappi on katumuksen sakramentissa ainoastaan todistaja, ei siis tuomari. Katuva ei pyydä syntejään anteeksi papilta vaan Jumalalta, ja pappi toimii ainoastaan armon välikappaleena.

Tehokas katuminen ei ole uskonnollinen vaan rikosoikeudellinen käsite, josta säädetään rikoslaissa. Rikoksen yrityksestä ei rangaista, jos tekijä on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen täyttämisestä tai muuten estänyt tunnusmerkistössä tarkoitettun seurauksen syntymisen.

Syksyllä 2015 hallitus antoi eduskunnalle lakiesityksen *verorikosten* tehokkaasta katumisesta.²⁵⁷ Se esitti määräaikaista armahdusta, jossa määräaikana itse ilmoitettujen tulo- ja lahjaverojen osalta määrättäisiin jälkikäteen normaalit verot ja erikseen säädetty veronkorotukset. Vastineeksi olisi saanut rikosoikeudellisen immuniteetin, vaikka olisikin syyllistynyt törkeään veropetokseen. Hallitus perusteli ehdotusta sillä, että näin voitaisiin saada uusia verotuloja.

Pääasialliseksi tulojen lähteeksi nähtiin ulkomaille kätketyt varat. Moni ulkomaille rahojaan piilottanut silloin halusikin palauttaa varat Suomeen ja maksaa asiaankuuluvat verot, jos olisi ollut varmuus siitä, että rikosseuraamuksia ei tulisi. Hallitus kuitenkin perui lakiesityksensä verovelvollisten yhdenvertaisuutta korostaneen kritiikin vuoksi.

²⁵⁷ Ks. myös *Lauri Luukkonen* Näkökohtia tehokkaasta katumisesta verotuksessa, Verotus 2015 s. 479 ss.

Syntien anteeksiannossa syntisen tulisi olla vilpittömästi pahoillaan toistaan ja aidosti katua niitä – ei ainoastaan harmitella mahdollisia seuraamuksia.

4.9.6 Rikosten, verojen, velkojen ja syntien vanhentuminen

Vanhentumissäännösten perusteena on se, että rankaisemisen tarve lieventyy ajan myötä.²⁵⁸ Rikoslain 8 luvussa on säännökset *rikosten vanhentumisesta*. Oikeus syyttää sellaisesta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeus (esim. murhasta), ei vanhennu koskaan. Muutoin syyteoikeus yleensä vanhentuu, jollei syytetä ole nostettu

- 1) 20 vuodessa, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta yli 8 vuoden määräajaksi,
- 2) 10 vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli 2 vuotta ja enintään 8 vuotta vankeutta,
- 3) 5 vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli 1 vuosi ja enintään 2 vuotta vankeutta, ja
- 4) 2 vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään 1 vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko.

Omat säännöksensä on *verojen vanhentumisesta*. Verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 20 §:n mukaan julkinen saatava vanhentuu yleensä 5 vuoden kuluttua sitä seuranneen vuoden alusta, jona se on määrätty tai maksuunpantu, ja muussa tapauksessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona se on eräännytynyt. Myös *velkojen vanhentumisesta* on oma lakinsa. Velkojen yleinen vanhentumisaika on nykyisin 3 vuotta, jollei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu; korvausveloista on omat säännöksensä. Jos kysymys on toistaiseksi myönnetystä tai ehdollisesti syntyvästä velasta, velka vanhentuu 10 vuoden kuluttua velvoitteen oikeusperusteen syntymisestä.

---

²⁵⁸ Rikoslaisa on *ajallista soveltuvuutta* koskeva sääntö, jonka mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Jos tuomittaessa on voimassa eri laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

Syntien vanhentumisesta ei liene ainakaan nimenomaista mainintaa esimerkiksi Raamatussa. Eikö syntivelka sitten vanhene koskaan? Ainakin pikkusynneille toivoisi jonkinlaista vanhentumisaikaa, etteivät armo ja anteeksianto jäisi ainoiksi mahdollisuuksiksi synninpäästöön.

Syntivelkaa on käsitelty myös nettikirjoituksissa. Esimerkiksi *Veikko Mattila* kirjoitti Uudessa Suomessa 23.9.2018 seuraavasti:

”Se syntyy kun teet mitä tahansa pahaa tai mitä tahansa Jumalan tahdon vastaista. Syntivelka on sinun velkaasi Jumalalle eli vastaat siitä henkilökohtaisesti hänelle. Syntivelkaasi et voi kuolettaa millään tai maksaa sitä takaisin: et rahallasi, et omaisuudellasi, et hyvillä teollasi tai suorituksillasi. Jumalan silmissä kaikki maksutapasi ovat tyhjänveroisia ja todellisuudessa myös saastaisia. Lisäksi joka päivä kun elät synnissä, kasvaa syntivelkasi suuremmaksi.

[–] Miten Jumala saa sitten maksun syntivelastasi? Vaihtoehtoja on vain kaksi: Jos satut kuolemaan synneissäsi tai syntivelkasi kanssa, tuomitsee Jumala sinut kuolemasi jälkeen viimeisellä tuomiolla syntivelkasi ja sen suuruuden mukaan iankaikkiseen rangaistukseen eli helvettiin. Tässä tuomiossasi syntivelkasi suuruus määrittelee tuskasi ja rangaistuksesi ankaruuden helvetissä. [–] Jos satut taas kuolemaan Jeesuksessa, niin kuolemasi jälkeen Jumala laskee syntivelkasi olevan maksettu tai kuitattu ja saat viettää iäisyyden taivaassa Jumalan kanssa.”

4.10 Verokarhun kuolemattomuudesta ja vallasta²⁵⁹

Elämässä varmaa on vain kuolema ja verotus. Tähän tapaan totesi vuonna 1789 *Benjamin Franklin* (1706–1790) kirjeessä, joka koski USA:n perustuslakia. Samanlainen väite löytyy monista vanhemmistakin lähteistä, ja se on yleinen tänäkin päivänä.

Verotuksen perustehtävä on ollut ja on yhä fiskaalinen, siis tulojen kerryttäminen valtiolle. Myöhemmin verotukseen on sisällytetty sosiaali- ja terveyspolitiikkaakin. Viime vuosikymmeninä verotukseen on alettu liittää myös ympäristöpoliittisia tavoitteita.

²⁵⁹ *Esko Linnakangas* Monoteistinen Verokarhu? OTSO 2/2012 s. 32–33; *Esko Linnakangas* Verokarhun keitto- ja drinkkikirja – Terve elintarvikeverotus (2019) s. 231 ss.

Rooman jumalien sektorijaossa sotavoimien ylipäällikköinä toimivat *Mars* ja *Minerva*. *Amor* ja *Venus* puolestaan huolehtivat rakkausasioista. Kuolemaan liittyvistä järjestelyistä vastasi *Pluto*. Kotitöiden valvonta kuului *Vestalle*. *Dianalta* sai metsästysluvut, maatalousasiat kuuluivat *Saturnuksen* toimivaltaan. Kaupankäyntiä valvoi *Mercurius*, merenkulkua turvasi *Nep-tunus*. Sivistys oli *Apollon* huolena. Kreikkalaisessa mytologiassa lääkin-nän ja terveyden Jumala oli *Asklepios*. Hän oli *Apollon* ja *Koronis*-nimisen kuolevaisen naisen poika, jonka *Zeus* surmasi, koska Asklepios herätti taidollaan kuolleekin. Asklepioksen symbolina oli käärme, joka sauvan ympärille kietoutuneena esiintyy lääketieteen tunnuksena nykyisinkin. Kreikassa Asklepioksen tempelit olivat maan terveydenhuollon ydin. Tempeleissä parantamisenetelminä olivat jumalallinen ilmestys, pesut, ruokavaliot ja yrtilääkintä.

Yksijumalaisessa kulttuurissa *Verokarhua* on saatettu vaatia hoitamaan kaikki elämän alueet.

Verojärjestelmä pysyy kuitenkin selvempänä ja toimivampana, jos sille ei aseteta sellaisia tehtäviä, jotka soveltuvat paremmin muiden tahojen hoidettaviksi tai verovelvollisten omalle vastuulle. Tähän sopii *neutraaliuden* korostuminen verotuksessa.

Suomen asukkaista pääosa on luterilaisia, Euroopan unionissa taas on monilla katolisilla mailla vahva asema. Luterilaisten ja katolilaisten synti-käsitteet ovat pitkälti samantapaisia, mutta uskontojen piirissä ja niiden ulkopuolella vaikuttavien liikkeiden sisällä on suuria näke-myseroja. Integraatio on olennaisesti vähentänyt kansallista liikku-mavaraa myös synti- ja haittaveroissa. Omintakeisten veroideoiden toteuttamismahdollisuuksia heikentää konkreettisesti se, että EU:ssa ainakin vielä nykyisin vaaditaan veropäätöksiin jäsenmaiden yksimie-lisyys.

Tässä kirjassa on selvitetty monia uskontoja ja paheita sekä tutkittu synti- ja haittaverojen syntyä, kehitystä ja tulevaisuutta. Tarkastelussa on painotettu oikeudellisia lähtökohtia ja sitä, millaiset suoritukset sopivat nykyaikaiseen hyvinvointivaltioon. Tutkimus alkoi aneista, ja lopussa turvaututtiin armoon. Autuaaksi saa jokainen tulla omalla uskollaan, mutta ei kannata uskoa Verokarhuun maallisenä ja taivaal-lisena kaikkivaltiaana.²⁶⁰

²⁶⁰ Ks. myös emeritusprofessori *Heikki Niskakankaan* mielipidekirjoitus Helsingin Sanomissa 27.9.2020 s. C 14. Hän totesi: ”Maailmassa on paljon ikäviä asioita, joiden torjumiseen verotus ei pysty.”

Nykyisessä oikeusjärjestelmässämme pyritään erottamaan toisistaan rangaistukset, vahingonkorvaukset, verot ja maksut.²⁶¹ Rangaistuksista säädetään rikoslaissa, jossa on kriminalisoitu satoja pahoja tekoja. Vero ei ole rangaistus. Jos vero katsotaan rangaistukseksi, kysymyksessä saattaa jopa olla ihmisoikeussopimuksen vastainen kaksoisrangaistus.

---

²⁶¹ Aina ei ole näin ollut. Esim. keskiajalla sakot tuottivat kruunulle huomattavia tuloja; vuodelta 1442 peräisin olevassa Kristoffer Bajjerilaisen maanlaissa erilaiset rikokset hinnoiteltiin tarkoin rahamäärin. Käräjähallinto – Seutuwiki.

Kirjallisuutta²⁶²

- Akar, Sylvia – Sakaranaho, Tuula* Huivi – naisen alistaja? Teoksessa Ihmisoi-
keudet ja islam, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 184–188
- Alanenpää, Arto* Goarto.com/2011/12/lista-raamatussa-esiintyvistä-synneistä
Alaranta, Johannes Taakkojen kantaja vai ilmiantaja? (2013)
- Andersson, Rani* Wanagi wachipi ki – Vuoden 1890 henkitanssi lakotojen
perinteiden jatkajana, teoksessa Pohjois-Amerikan intiaaniuskonnot
– Kirjoituksia perinteistä, muutoksesta ja jatkuvuudesta, toim. Riku
Hämäläinen (2004) s. 204–231
- Andersson, Rani-Henrik – Henriksson, Markku* Intiaanit – Pohjois-Amerikan
alkuperäiskansojen historia (2010)
- Andonpoulos, Nektarios* Paluu (2017)
- Anttonen, Veikko – Taira, Teemu* Uskontotiede uskonnollisuuden paikanta-
jana, teoksessa Uskonnon paikka. Kirjoituksia uskontojen ja uskonto-
teorioiden rajoista, toim. Outi Fingerroos – Minna Opas – Teemu Taira
(2004) s. 18–50
- Arffman, Kaarlo* Mitä oli luterilaisuus? Johdatus kadonneeseen eurooppalai-
seen kristinuskon tulkintaan (2009)
- Arias, Toni* Tooran 613 käskyä ja niiden seurattavuus tänään, [laverdaduniver-
rsal.org/613mitzvot](http://laverdaduniver-
rsal.org/613mitzvot)
- Aro, Jussi – Salonen, Armas – Tallqvist, Knut* Koraani (2001)
- Arvonimet Suomessa 1917–1985* (1986)
- Aunila, Seija* Kuinka naistenlehdestä tuli osa sotapropagandaa (2020)
- Boyer, Pascal* Ja ihminen loi jumalat. Kuinka uskonto selitetään (2007)
- Clarke, Peter B.* Maailman uskonnot – Elävän uskon perusteet (1994)
- Cross, Stephen* Hindulaisuus (1996)
- Dwyer, Rachel* Mihin uskovat hindut (2009)
- Erä-Esko, Ensio* Kyrkoskatten – skatteuttag och skattebetalning för kyrkan
i Finland (2018)

---

²⁶² Uutisjuttuja, lyhyitä kirjoituksia sanomalehdissä yms. ei mainita tässä luettelossa
vaan ainoastaan tekstissä tai alaviitteissä.

- Flinkkilä, Janne* Laulujen lunnaat, Raymond 2017/2 s. 20 ss.
- Grönblom, Rolf* Intian uskonnot – Elämäkatsomus ja yhteiskunta (2001)
- Haeri, Fadhlalla* Islam (1996)
- Haldon, John* Bysantin historia (2010)
- Hallenberg, Helena* Miten elää muslimina, teoksessa Islamilainen kulttuuri, toim. Heikki Palva – Irmeli Perho (2001) s. 12–77
- Hartikainen, Erkki* Ateismin määritelmä, Vapaa-ajattelu 4/2003
- Heino, Harri* Mihin Suomi tänään uskoo (1997)
- Heinämäki, Elisa* Uskontotieteilijöiden yhteisö, teoksessa Mikä ihmeen uskonto? Suomalaisen tutkijoiden puheenvuoroja uskonnosta (2004) s. 50–56
- Hjärpe, Jan* Islam – Oppi ja elämäntapa (1992)
- Hukari, Ari* Islam kuvastimessa (2006)
- Huotari, Tauno-Olavi – Seppälä, Pertti* Kiinan kulttuuri (1999)
- Hyytinen, Ari* Rasvainen juttu, Akateeminen talousblogi 13.3.2010
- Hämeen-Anttila, Jaakko* Islamin monimuotoisuus (1999)
- Hämeen-Anttila, Jaakko* Johdatus Koraaniin (2006)
- Hämeen-Anttila, Jaakko* Islamin käsikirja (2008)
- Hämäläinen, Riku* Inipi – Puhdistautumisriitistä poliittisen tietoisuuden kasvattajaksi, teoksessa Pohjois-Amerikan intiaaniuskonnot – Kirjoituksia perinteistä, muutoksesta ja jatkuvuudesta, toim. Riku Hämäläinen (2004) s. 232–271
- Ikkuna juutalaisuuteen* – historia, usko, kulttuuri, toim. Jouni Turtiainen (2003)
- Illman, Karl-Johan – Harviainen, Tapani* Juutalaisten historia (1987)
- Illman, Karl-Johan* Juutalaisuus, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 142–162
- Isomaa, Anita* Koronakriisi ja verotus: miten kansalliset verojärjestelmät taipuvat poikkeusoloihin? Verotus 2020 s. 401
- Juanto, Leila* Valmisteverotuksen kehitys ja asema Suomen verojärjestelmässä (1993)
- Juanto, Leila* Pelikortteja, tulitikkuja, kahvia, kultaa ja hopeaa eli eräistä verotuksen historiaan jääneistä valmisteveroista, Artikla ry:n juhlaulkaisu (1994) s. 319 ss.
- Juanto, Leila* Valmisteverotus – Oikeustieteellinen tutkimus valmisteverotuksen asemasta Suomen verojärjestelmässä (1998)
- Juanto, Leila – Linnakangas, Esko* Makeisveron muistolle – makeis- ja virvoitusjuomaveron historia, Verotus 2016 s. 199 ss.
- Juanto, Leila – Linnakangas, Esko* Suola, sokeri, kahvi ja tee verokarhun ravintona, Verotus 2016 s. 360 ss.
- Juanto, Leila – Linnakangas, Esko* Kolmen suuren historia: alkoholi-, tupakka- ja energiaverot, Verotus 2016 s. 465 ss.
- Juanto, Leila – Linnakangas, Esko* Ravintorasvan, elintarvikkeiden, rehujen ja lannoitteiden valmisteverojen elinkaari, Verotus 2017 s. 87 ss.

- Juanto, Leila – Linnakangas, Esko* Peliverot – vanhaa ja uutta, Verotus 2018 s. 606 ss.
- Juanto, Leila – Linnakangas, Esko* Tulitikkuverosta ilotuliteveroon, Verotus 2020 s. 248 ss.
- Katolisen kirkon katekismus* (2011)
- Ketola, Kimmo* Kysymys uskontotieteen käsitteistä, teoksessa Uskontotieteen ikuisuuskytymyksiä, toim. Heikki Pesonen (1999) s. 132–150
- Ketola, Kimmo* Mitä on uskontotiede? Teoksessa Kimmo Ketola – Simo Korkee – Heikki Pesonen – Ilkka Pyysiäinen – Tuula Sakaranaho – Tom Sjöblom, Näköaloja uskontoon, Uskontotieteen ajankohtaisia suuntauksia (2003) s. 13–39
- Ketola, Kimmo* Uskonnot Suomessa 2008 – Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin (2008)
- Ketola, Kimmo* Uskonto ja yhteisöllisyys – Johdatus kognitiiviseen uskontotieteeseen, toim. Kimmo Ketola – Ilkka Pyysiäinen – Tom Sjöblom (2008) s. 110–126
- Kielitoimiston sanakirja* (2006)
- Korpela, Jukka* Länsimaisen yhteiskunnan juurilla – Jumalan laista oikeusvaltion syntyyn (2015)
- Koskenniemi, Erkki* Lunastus – mitä se on? sley.fi/toiminta/raamattu_tutuksi
- Kouros, Kristiina* Islamilaiset maat ja YK:n ihmisoikeusjärjestelmä, teoksessa Ihmisoikeudet ja islam, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 129–138
- Kovero, Ilm.* Ylellisyysverotus (1932)
- Kurvinen, Jorma* Raportti lestadiolaisuudesta (1980)
- Kärkkäinen, Tapani* Kirkon historia – Ortodoksin käsikirja (1999)
- Kärkkäinen, Veli-Matti* Vapaakristillisyys, helluntailaisuus ja baptismi, teoksessa Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 285–326
- Laitila, Teuvo* Ihmisen jumalat – johdatus uskontotieteeseen (2011)
- Levinson, Navè Pnina* Mitä on juutalainen usko? (1992)
- Lindgren, Juha* Maaverojen ja yritysverotuksen kehitys – Veroparseleista ja suostunnasta kansainväliseen verokilpailuun, Verotus 1865–2015 – Näkökulmia suomalaisen verotukseen, Verohallinnon julkaisu (2015)
- Linjakumpu, Aini* Islamien globaalit verkostot (2009)
- Linnakangas, Esko* Urheilu ja verotus – Oikeustieteellinen tutkimus (1984)
- Linnakangas, Esko* Verojen kohtuullistaminen (1987)
- Linnakangas, Esko* Autoverotus (1988)
- Linnakangas, Esko* Kielletyn toiminnan verotus, Juhlajulkaisu Lassi Kilpi (1990) s. 101 ss.
- Linnakangas, Esko* Elokuverotus (1990)
- Linnakangas, Esko* Seksi ja rypäleet – elokuvavero historiaan, Kide 1990 s. 13 ss.
- Linnakangas, Esko* Koiraverotus, Verotus 1991 s. 488 ss.

- Linnakangas, Esko* Om skatteförhöjningar och andra liknande sanktioner, JFT 1993 s. 424 ss.
- Linnakangas, Esko* Seksityöntekijöiden ja -asiakkaiden tuloverokohtelu, Oikeus 4/2005 s. 423 ss.
- Linnakangas, Esko* Yleishyödyllisyyden määritelmien kehitys keskeisissä verolaeissa, Oikeusministeriön työryhmämuistio 2006:14 (Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset) liite 2, s. 61–69
- Linnakangas, Esko* Väki-valta, seksi ja rikokset verotuksessa, teoksessa Väki-valta – seuraamukset ja haavoittuvuus (Terttu Utraisen juhla-kirja) 2006 s. 331 ss.
- Linnakangas, Esko* Paheksuttavat tulonhankkimismenot verotuksessa, Edita Nettivieras 2006
- Linnakangas, Esko* Kielletyt tulonhankkimismenot ja tieliikenteen verotus, Liikenne 4/2006 s. 26–27
- Linnakangas, Esko* Autojen verotus (2007)
- Linnakangas, Esko* Vahingonkorvausten vähennyskelpoisuus ja sanktioiden vähennyskielto, Verotus 4/2008 s. 344–359
- Linnakangas, Esko* Lahjonta vero-oikeudessa, Verotus 5/2008 s. 460–469
- Linnakangas, Esko* Aseveroa on esitetty ennenkin, Helsingin Sanomat 13.1.2012 C 6 ja Ase & Erä 1/2012 s. 68
- Linnakangas, Esko* Monoteistinen Verokarhu? OTSO 2/2012 s. 32–33
- Linnakangas, Esko* Yleisradiovero, Verotus 2012 s. 352 ss.
- Linnakangas, Esko* Ulkonäkö verolle! Tiede 4/2012 s. 46–47
- Linnakangas, Esko* Arvonimet verokarhun kynsissä, Lakimiesuutiset 4/2012 s. 64 s.
- Linnakangas, Esko* Perintöveron synty, nykytila ja tulevaisuus, Lakimies 2013 s. 82 ss.
- Linnakangas, Esko* Historiallinen verokirja (2014)
- Linnakangas, Esko* Tuloverotuksen synty ja kehitys, Verotus 1865–2015. Näkökohtia suomalaiseen verotukseen, Verohallinnon julkaisu (2015) s. 4 ss.
- Linnakangas, Esko* Suomen kulutusverotuksen historia ja veneveron haaksirikko (2017)
- Linnakangas, Esko* Autoveron saattohoito ja tieliikenneverotuksen kehittäminen – Autovero 60 vuotta (2018)
- Linnakangas, Esko* USA:n perintöverouudistus ja Suomi, Verotus 2018 s. 224 ss.
- Linnakangas, Esko* Korvamerkkiverot, vapaaehtoiset verot ja veron kirnuaminen, Defensor Legis 2018 s. 656 ss.
- Linnakangas, Esko* Verokarhun keitto- ja drinkkikirja – Terve elintarvikeverotus (2019)
- Linnakangas, Esko* Elintarvikkeiden verosoppa, Verotus 2019 s. 371 ss.
- Linnakangas, Esko* Kansanvalta, ikä, vero-oikeus (2020)

- Linnakangas, Esko* Vapaaehtoisista päästökompensaatiomaksuista ja niiden verotuksesta, *Verotus* 2020 s. 426 ss.
- Linnakangas, Esko* Synti- ja haittaverot 1950-luvulla ja 2020-luvulla, *Verotus* 5/2020
- Linnakangas, Esko – Juanto, Leila* Tieliikenneverot (2000)
- Linnakangas, Esko – Juanto, Leila* Verojen historia – Synty, kehitys, kuolema, ylösnousemus, reinkarnaatio (2016)
- Linnakangas, Esko – Juanto, Leila* Lentoveron ylösnousu? – Ilma- ja avaruusliikenteen verotus (2018)
- Lohi, Seppo* Sydämen kristillisyyks – Lars Levi Laestadius ja lestadiolaisen herätyksen alkuvaiheet (1989)
- Lohi, Seppo* Lestadiolaisuuden suuri hajaannus ja sen taustat (2007)
- Lundgren, Svante* Suomen juutalaiset – Usko, tavat, asenteet (2002)
- luther.de* 95 teesiä
- Luukkonen, Lauri* Näkökohtia tehokkaasta katumisesta verotuksessa, *Verotus* 2015 s. 479 ss.
- Mangeloja, Esa* Martti Luther taloudellisena ajattelijana, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1/2018 s. 84–99
- Mankiw, Greg* Sin taxes (2006)
- Metso, Pekka* Ortodoksinen kirkko ja orientoaliset ortodoksiset kirkot, teoksessa *Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs* (2005) s. 97–149
- Myrsky, Matti* Suomen veropolitiikka (2013)
- Myrsky, Matti – Svensk, Niko – Voutilainen, Tomi* Suomen finanssioikeus (2014)
- Määttä, Kalle* Environmental Taxes (1997)
- Määttä, Kalle* Taloudellinen ohjaus ympäristönsuojelussa (1999)
- Nikkilä, Pertti* Kungfutselaisuus ja taolaisuus, teoksessa *Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen* (2004) s. 355–383
- Närhi, Jani* Hedelmäpuita ja hunajavirtoja – paratiisiuskomukset ja evoluutio, teoksessa *Uskonto ja ihmismieli, Johdatus kognitiiviseen uskontotieteeseen, toim. Kimmo Ketola – Ilkka Pysiäinen – Tom Sjöblom* (2008) s. 129–152
- Pakkala, Juha* Muinaisislantilainen uskonto ja uskonnollinen vallankumous, teoksessa *Israelin uskonto ennen juutalaisuutta – Näkökulmia pronssi- ja rautakauden Palestiinan uskontoihin, toim. Kirsi Valkama* (2010) s. 18–35
- Palmer, Martin* Taolaisuus (1998)
- Palola, Ari-Pekka* Myrskyjen keskellä – Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen historia 3 (1962–1980) (2019)
- Palva, Heikki* Islam, teoksessa *Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen* (2004) s. 180–214
- Palva, Heikki* Islamilaiset ihmisoikeusjulistukset, teoksessa *Ihmisoikeudet ja islam, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa* (2004) s. 114–128

- Parpola, Asko* Hindulaisuus, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 290–335
- Parpola, Asko – Koskikallio, Petteri – Hämeen-Anttila, Jaakko* Uskonto ja filosofia, teoksessa Intian kulttuuri, toim. Asko Parpola (2005) s. 67–159
- Pellonpää, Matti* Europeiska mänskörättskonventionen (2020)
- Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti* Euroopan ihmisoikeussopimus (2018)
- Petman, Jarna* Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen puolustuspolitiikka: islam eurooppalaisessa ”demokratiassa”, teoksessa Ihmisoikeudet ja islam, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 139–157
- Piketty, Thomas* Pääoma 2000-luvulla (2016)
- Pikkujämsä, Mikko* Oikeusperiaatteet ja arvonlisäverotus kiinteistöalalla (2001)
- Porho, Irmeli* Oppisuuntia, teoksessa Islamilainen kulttuuri, toim. Heikki Palva – Irmeli Perho (2001) s. 123–127
- Pyysiäinen, Ilkka* Jumalan selitys – ’Jumala’ kognitiivisena kategoriana (1997)
- Pyysiäinen, Ilkka* Buddhalaisuus, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 336–354
- Pyysiäinen, Ilkka* Synty – Ajatuksin, sanoin ja töin (2005)
- Rosendal, M.* Suomen herännäisyyden historia XIX:llä vuosisadalla (1902)
- Ruokanen, Miikka* Jumalan valtakunta ja syntien anteeksiantamus – Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen opilliset korostukset 1977–1979 (1980)
- Rusama, Jaakko* Anglikaaninen kirkkoyhteisö ja metodistikirkot, teoksessa Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 197–239
- Räbinä, Timo – Myrsky, Matti – Myllymäki, Janne* Verotusmenettelyn perusteet (2017)
- Räisänen, Heikki* Kristinusko, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 163–179
- Saarinen, Risto – Pokki, Timo* Reformoidut kirkot, teoksessa Kirkkotiedon kirja – Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään, toim. Pekka Metso – Esko Ryökäs (2005) s. 241–284
- Salo, Mirja* Arvonlisäveron soveltamisalaa määrittävä vastikkeellisuus EU-tuomioistuimen käytännössä, Verotus 2015 s. 296 ss.
- Salo, Mirja* Vastikkeellisuus arvonlisäverotuksen soveltamisalaa rajaavana vaatimuksena Suomessa ja Ranskassa, Verotus 2016 s. 55 ss.
- Sardar, Ziauddin* Mihin uskovat muslimit (2009)
- Saukko, Petri* Arvonlisäveroryhmät (2005)
- Scheinin, Martin* Uskonnonvapaus ihmisoikeutena ja sen rajat, teoksessa Ihmisoikeudet ja islam, toim. Kristiina Kouros – Susan Villa (2004) s. 37–47
- Shakerit* wrldrels.org.fi
- Smart, Ninian* Uskontojen maailma (2005)

- Smedman, Rainer* Wakhá Tháka – Valkoisten Jumala osaksi lakotojen perinteistä uskontoa, teoksessa Pohjois-Amerikan intiaaniuskonnot – Kirjoituksia perinteistä, muutoksesta ja jatkuvuudesta, toim. Riku Hämäläinen (2004) s. 153–203
- Streng, Adolf V.* Latinalais-suomalainen sanakirja (2006)
- Streng, Alfred* Mervärdesskatt och hållbar utveckling, Edilex 21.2.2020
- Suomela, Anu* Pysyvyyttä muutoksessa ja muutosta pysyvyydessä, teoksessa Uskonnon paikka – Kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista, toim. Outi Fingerroos – Minna Opas – Teemu Taira (2004) s. 279–311
- Söderlund, Seppo* Oikeus ja kohtuus verotuksessa – Oikeustieteellinen tutkimus verovelvollisen oikeudesta saada ja veroviranomaisen velvollisuudesta myöntää harkinnanvaraisia veronhuojennuksia (2009)
- Taluspoliittikan strategia koronakriisissä* Valtioneuvoston julkaisuja 2020:13
- Terhart, Franjo – Schulze, Janina* Nykymailman uskonnot – alkuperä, historia, usko, maailmankuva (2007)
- Tikka, Kari S.* Veropoliittikka (1990)
- Tolonen, Anni* Veroilla syntiä vastaan, Aamulehti 2.8.2016 s. B 1–4
- Uskonnot.fi*
- Uusien uskontojen käsikirja* – Uudet uskonnolliset liikkeet, lahkot ja vaihtoehtoisen henkisyuden muodot, toim. Christopher Partridge (2006)
- Veijola, Timo* Uskonnollisia suuntauksia, teoksessa Ikkuna juutalaisuuteen – Historia, usko, kulttuuri, toim. Jouni Turtiainen (2003) s. 48–52
- Vesterinen, Ilmari* Shintolaisuus, teoksessa Uskonnot maailmassa, toim. Katja Hyry – Juha Pentikäinen (2004) s. 384–417
- Westin, Gunnar* Vapaan kristillisyyden historia (1975)
- Wikström, Kauko* Valtion tuloveron rakenne – Tutkimus tuloveron rakenteesta ja sen peruspiirteiden historiallisesta kehityksestä (1985)
- Wikström, Kauko* Oikeus ja talous (1994)
- Wislöff, Fredrik* Minä uskon Pyhään Henkeen (1946)
- Östman, Kim* Mormonit – Historia, oppi ja elämä (2019)

Wikipedia:

Aasialainen influenssa, Ablass, Adventismi, Amalekilaiset, Amissit, Anabaptismi, Ane, Anglikaaninen kirkko, Ateismi, Ateistien osuus väestöstä, Avlat, Baptismi, Buddhalaisuus, Esikoislestadiolaisuus, Food and drink prohibitions, Haittavero, Helluntaiherätys, Helveti, Helveti kristinuskossa, Henkitanssi, Herännäisyys, Herätysliike, Hindulaisuus, HIV, Hongkongilainen influenssa, Hugenotit, Hutteriitit, Hyppyherätys, Hyve, Iisoppi, Indulgence, Influenssa, Islam, Islam Suomessa, Jainalaisuus, Janna, Jehovan todistajat, Jesidit, Jumalan olemassaolo, Juutalaiset, Juutalaisuus, Katolinen kirkko, Kiirastuli, Kristus (arvonimi), Kungfutselaisuus, Kveekarit, Lestadiolaisuus, Lentävä spagetihirviö, Luettelot uskonnoista, Luterilaisuus, Maailman

väkiluku, Maailmanuskonnot, Mennonit, Metodismi, Mormon (word), Mormonismi, Myöhempien aikojen pyhien liike, Nahrungstabus, Ortodoksinen kirkko, Pahe, Paratiisi, Polio, Protestantismi, Reformoidut kirkot, Ruokatabu, Šaria, SARS, Seitsemän kuolemansyntiä, Shakers, Sikainfluenssa, Sikhiläisyys, Sin, Sin Tax, Šintolaisuus, Suomen Vapaakirkko, Synti, Taivas uskonto, Tanssikielto Suomessa, Taolaisuus, Tuberkuloosi, Uskonnon määritelmä, Uskonto, Uskonto ja moraalit, Vainajala, Vanhoillislestadiolaisuuden kritiikki, Vapaa-ajattelu, Vuoden 2009 influenssaepidemia, Zikavirus, 613 käskyä, 613 Commandments.

Asiahakemisto

A

adventistit 72
ajoneuvovero 208
alkoholi 135
almu 81
amalekilaiset 52
amissit 72
anabaptistit 61, 71
anekauppa 17
anglikaanit 60, 68
anteeksianto 276
arpajaisvero 199
arvonimivero 182
arvonlisävero 168, 175, 234, 263
aseverot 200
ateismi 40
autovero 206

B

baptistit 71
buddhalaisuus 90

E

ehkäisy 44, 64, 73, 171, 165
elokuuvero 188
energiaverotus 266, 271
Euroopan unioni 218
evankelinen herätysliike 62, 66

F

fossiiliverot 270

H

haittaveron käsite 26
helluntailaiset 75
helvetti 274
herännäisyys 62, 65
hevonen 130, 205
hiiliosinko 252
hindulaisuus 87
huntu 83, 227
hutteriitit 74
huvivero 187
hyppyherätys 66
hyve 27, 33, 53, 81
hyvinvointivaltio 275

I

ilotulitteet 204
islam 79
itsetyydytys 59, 64, 171

J

jainalaisuus 262
Jehovan todistajat 78
juutalaisuus 42

K

kahvi 72, 77, 99, 100, 135, 150
karhu 38, 86, 132, 204, 279
kasvosuojaimet 260
katolinen kirkko 52
katumus 277
kiirastuli 17
kirkollisvero 5, 41, 228
kissavero 186
koiravero 184
kompensaatiomaksu 239
korona 257
korvamerkkiverot 252
kristinusko 52
kulta- ja hopeaverot 109
kuolemansynti 55
kuukautissuojat 179
kveekarit 69
kymmenykset 50, 69, 97, 107
käskyt 46, 55
körttiläisyys 62, 65

L

lahjaverotus 252
lahjoitusvähennys 238
lainalaisuus 230
lapsimäärä 175
lehdet 195
lehmä 45, 88, 127, 129
lentovero 209
lepakko 45, 132
lestadiolaisuus 62
lihavero 156, 259
liikenneverot 205
luterilaisuus 61

M

makeisvero 143
maksu 230
matkustajaverot 209
mennoniitat 75
metodistit 68
moonilaiset 98
mormonit 77

muovi 214
muslimit 79

N

neutraali verotus 217

O

ohjaava verotus 217
oikeasuhtaisuus 232
omaisuudensuoja 232
Onan 171
ortodoksinen kirkko 56

P

pahe 31
palvelijaverot 183
paratiisi 272
partavero 179
pasifismi 106
pastafari 97
peliverot 196
perintöverotus 109
perustuslaki 222
peruukkivero 180
Pigou 26
polttoainevero 209
pornografia 27, 64, 171
prostituutio 172, 233, 238
protestanttisuus 60
purukumi 135
puuterivero 180
päästökompensaatiomaksu 239
pönkkähamevero 181

R

rahankeräys 240
raippa 26
rastafari 97
rasva 155
ravinto 126
rikokset 33
rukoilevaisuus 66
ruoka 126

S

sanktio *26, 113, 125*
 satakielivero *186*
 seksi *170*
 selibaatti *64, 70, 93, 104*
 shakerismi *70*
 sika *129*
 sikhiläisyys *90*
 šintolaisuus *9*
 skientologia *105*
 sokeri *99, 153*
 sooloseksi *171*
 sota islamissa *86*
 suhteellisuusperiaate *232*
 suola *155*
 synty *31*
 syntivelan vanhentuminen *278*
 syntiveron käsite *26*

T

tanssi *64, 96, 102, 104, 121, 175, 187*
 tarkoitussidonnaisuus *232*
 televisio *59, 62, 75, 95, 97, 191, 193*
 tieliikenneverot *205*
 tulitikkuvero *20*
 tulliverotus *157, 236*
 tuloverotus *111*
 tupakka *139*

U

ulkonäkö *177*
 urheilu *65, 120, 175, 187*
 uskonnonvapaus *222*
 uskonto *31*

V

vaateverot *181*
 vanhentuminen *278*
 vapaachtoiset verot *237*
 vapaakirkko *76*
 varallisuusverot *114*
 varpusvero *186*
 vaunuverot *205*
 venevero *213*
 vero *230*
 verohelvetti *275*
 Verokarhu *279*
 veronkorotussanktio *125*
 veropakote *26*
 veroparatiisi *275*
 veroparseli *108*
 veroporkkana *26*
 verosanktio *26*
 verotuki *26*
 viides herätysliike *67*
 virvoitusjuomavero *143*

Y

yhdenvertaisuus *229*
 yleishyödyllisyys *116*
 yleisradiovero *194*
 ympäristövero *26, 205, 268*

Z

zakat *81*

Ä

äyriäiset *131*

Teos on verohistoriallinen ja veropoliittinen tutkimus paheiden verottamisesta. Liikkeelle lähdetään anekaupasta, joka monelle on parhaiten mieleen jääneitä asioita koulun uskonnonopetuksesta. Ideana on selvittää, millaisista synneistä ja muista paheista nykyisin verotetaan tai on joskus verotettu, ja millaisilla veroilla tai maksuilla ihmiset tulevaisuudessa voisivat hyvittää paheitaan.

Huvi-, ulkonäkö- ja ylellisyysverot sekä monet muutkin teemaan liittyvät vanhat verot on Suomessa jo haudattu. Aihe on kuitenkin tullut uudelleen ajankohtaiseksi, kun käyttöön on otettu haittaveroja ja kompensatiomaksuja. Myös koronaviruksella on tässä kirjassa osansa.

Esko Linnakangas on Helsingin yliopiston finanssioikeuden emeritusprofessori, ja *Leila Juanto* on Lapin yliopiston finanssioikeuden professori.

